Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||

کتاب :: فضل الرحیم د قران پاک پښتو تفسیر

لیکوال:: علامه محمد معین الدین ابوالفضل

خپرونکي :: دبېنوا پانه

دخپریدو طرز :: پرلپسې لړۍ

کمپوز/ ډیزاین ::خپله لیکوال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د(أعوذ بالله) تفسيراو تحقيق :

بسم الله الرحمن الرحيم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا ،مَن يَّهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْهُ فَلاَهَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلَهَ اِلَّااللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

أمابعد : فَيَقُولُ الْعَبْدُالْعَاصِيْ اَلخاطئ احقرالمخلوقين ابوالفضل محمد معين الدين ابن مقرء القران صاحب البنان المرحوم قاري بلوڅ غفرالله له هذاتفسيرالقران الكريم بلغة البشتو قدبذلتُ كل جهدي فيه في تفسيرايات القران الكريم كلمةً كلمةً ثم في تحقيقهاوتفصيلهاحرفاًحرفا بحيث يكونُ نافعاًاشدالنفع للعوام ومغنياً وكافياً غاية الاغناءِوالكفاية للخواص وفقني الله لاتمامه وجعله الله سبباًلرضاه ولارضائه اياي في دنياه وعقباه ومقبولاًلكل مخلوقاته ونافعاًلعوامهم وخواصهم ورجالهم ونسائهم ،امين ويرحم الله عبداً قال امين .وهاانا اشرع وعلي الله اتوكل

د(أعوذبالله من الشيطان الرجيم) ترجمه اوتحقيق :

(أَعُوذُ) پناه غواړم (بِاللهِ) په خداێ (مِنَ الشَّيطَانِ) له شيطانه (الرَّجِيمِ) ويستل سوي ،يا سنگسارسوي ــ يعني په لعنت سره د الله جل جلاله ،يا شړل سوي يعني له رحمت څخه د الله (جل جلاله)

يعني په قدرت اوپه حفظ ،اوساتنه د الله پاک سره، له هغه شيطان څخه پناه غواړم کوم چي د الله (جل جلاله) له رحمت څخه شړل سوێ دێ ،اود الله پاک د لعنت په ډېرو سنگسارسوێ او ويشتل سويدێ ـــ يعني له دې څخه په الله جل جلاله پناه غواړم چي شيطان ملعون و دين ،اوياودنياځما ته ضرر راورسوي ،اويادَێ ملعون ماله کولو څخه د هغه کار راوگرځوي چي الله پاک زه په کولو دهغه کارسره مأمور کړێ يم ،اويامي پرهغه کارباندي راوپاره وي ،راپورته مي کړي، باعث مي کړي کوم چي الله پاک زه له کولوڅخه د هغه کار منع کړێ يم .

ځکه شيطان هغه دښمن دێ چي له انسان څخه يې پرته له الله (جل جلاله) بل هيڅوک نه سي دفعه کولاێ .

تفـــــصيل

پوسه چي ده اعوذبالله دويلو په حکمتوکښي يو حکمت مفسرينوداذکرکړيدێ چي دقران کريم په تلاوت شروع کول داسي مثال لري لکه يوڅوک چي ديوه بادشاه ودربارته اووحضورته ورداخليږي ، اودا معلوم خبرده چي دبادشاه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحضورته بي له اجازت غوښتلويوڅوک نسي ورتللای نودقران کريم دتلاوت په سرکښي اعوذبالله ويل داسی مثال لري چي ګواکي دغه سړي له الله پاک څخه دده وعظيم حضورته کوم چي هغه دلته عبارت دئ له کلام پاک دده څخه دورداخليدلواجازت غواړي ، نواعوذبالله ويل په حکم کښي داجازت غوښتلوسودورداخليدلوودربارالهي ته ، خوزما احقر په قاصرعلم کښي داخبره راګرځي چي اعوذبالله ويل په حکم کښي ددي دئ چي ګواکي دغه سړي له الله پاک څخه دده ودربارته دورداخليدلواجازه وغوښتله اوالله پاک هم اجازه ورکړه . ځکه چي دبادشاه ودربارته صرف په اجازه غوښتلوسره يوسړي نسي ورداخليدلای ترڅوچي دبادشاه له لوري اجازه ورنه کړه سي، پاته سوه داخبره چي د اعوذبالله ويل په څه وجه وتلاوت کوونکي ته له الهي لوري څخه په حکم کښي داجازت ورکولوهم دئ نوددي جواب دادئ چي څرنګه چي الله پاک فرمايلي دي.

(فَإِذَاقَرَئْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْبِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ)يعنی نوهغه وخت چی اراده وکړی ته يعنی ای رسوله دقرائت دقران نوپناه وغواړه په الله سره له شيطان رټل سوی څخه

نوګواکي دالله پاک له طرفه وتلاوت کوونکي ته داسي فرمايل سويدي چي کله چي ته اعوذبالله ووايې نوزماله طرفه څخه وتاته اجازه ده چي زما ودربارته راداخل سي يعني زما دکلام په تلاوت شروع وکړي.

دوهم حکمت داعوذبالله په ويلو کښي دادئ چي اعوذبالله ويل داسي مثال لري لکه ويوه بادشاه ته چي ددي دپاره يوڅوک واسطه برابره کړي چي بادشاه دَيْ وخپل حضورته ومني، ځکه چي داعوذبالله په ويلوکښي دشيطان ملعون سخت توهين اومذمت موجوددئ اوله ده څخه دبيزاره کيدلو اظهار دئ اوداثابته خبره ده چي دبادشاه ددښمن توهين څوک وکړي اوله هغه څخه خپله بيزاري ښکاره کړي نودا ودغه بادشاه ته دتقرب سبب ګرځی نو څرنګه چي شيطان ملعون د الله پاک اودهغه ددوستانوپه دښمنانو کښي ترټولو لوی دښمن دئ نوپه دي وجه دده توهين اوله ده څخه دبيزارئ اظهار والله جل جلاله ته دنزديکت سبب ګرځي.

دريم حکمت داعوذبالله په ويلوکښي دادئ چي دقران پاک تلاوت وډيروداسي امورو ته ضرورت لري چي که تلاوت کونکئ هغه امورپه ځان کښي رانه ولي نو دثواب پرځاي به دغه تلاوت ود ته سبب دعذاب جوړسي لکه تصفيه دنيت اواخلاص اوحضوردزړه اودغه راز نورادبيات

پوه سه چي د شيطان لفظ په عربي زبان کښي يا له (شَطَنَ) څخه مأخوذ دئ چي معنی يې ده : ليري سوئ . نوشيطان به په معنی د(بعيد) شي ، يعني ليري له رحمت څخه د خدائ پاک ، ايا ليري له هره خيره او پردغه تقديربه دشيطان په لفظ کښي نون له أصلي حروفو څخه سي .

اويا له (شَاطَ) څخه مأخوذ دئ چي په معنی د (بَطَلَ) دئ.پردغه تقدير به شيطان په معنی دباطل سي او الف اونون به دواړه پکښي زائد سي . (تفسير بيضاوي او مظهري)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي د شيطان لفظ که څه هم په إبليس او دده په اولاده کښي شهرت لري، خو له دې سره سره و هر مُتَمَرِّد او سرکښه ته کوم چي په خپله هم گمراه وي اود نورو خلگو په گمراه کولوکښي هم کوښښ کوي هم شيطان ويل کيږي .

اونظر ودغي معنى ته شيطان پر دوه قسمه دئ : يو شيطان الإنس دئ ،اوبل شيطان الجن دئ لکه چي الله (جل جلاله) په يوه مبارک آيت کښي فرمايلي دي :

)وَكَذَالِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنْسِ وَ الْجِنِّ(

يعني اواې رسوله لکه چي تاله موږ شيطانان د انسانانو اودپيرانانو دښمنان گرځولي دي ،دارنگه هرنبي لره موږ دغه دواړه قسمه د شيطانانو دښمنان گرځولي ؤ .

مطلب دادئ چي هر هغه انسان چي په ظاهره شکل کښي خو انسان وي ،مگرله الله اود الله له دين څخه سرکښه وي ،اودمؤمنانو،مسلمانانو په دښمني کښي لوېدلئ وي .

اولکه څنگه چي په خپله بې دينه وي نور هم بې دينه کوي ،ودغه رازانسان ته هم شيطان ويل کيږي ،بلکه دغه قسم انسان تر أصلي شيطان ،دشيطان په نامه سره ډېر لائق دئ .

ځکه چي اصلي شيطان چي جني شيطان دئ له دې وجي چي دَئ په حقيقت کښي له انسان څخه بيل دئ، د انسان ودين اودنياته دومره ضرر نه سي رسولائ لکه څرنگه چي يې إنسي شيطان رسولائ سي .

په موجوده وخت کښي چي انسي شيطانان بيخی ډيردی کوم چی په خپله هم بی لاری دي اونورخلگ هم بيخې په اسانی سره بی لاری کوی نوکه ددوئ پرحال باندی يوڅوک نظر واچوی نوپه دی به ښه پوه سی چی بيشکه چي انسی شيطان ترجنی شيطان ډيربددئ اودابه ورته معلومه سی چي ځونه خلگ چي انسي شيطان له سمي لاري څخه اړوي نوجني شيطان دهغه په سلمه حصه کار نه سي کولائ . ځکه ځونه خلگ چي په دغه حاضردَور کښي انسی شيطانانودخپلو شيطاني فريبونو په سبب په ډيره لږ موده کښي له سمي لاري څخه واړول اوياپې اړه وی اوهمدارنگه ځونه ضررچي د مسلمانانودين اودنيا ته او د دوی ننگ او ناموس ته او د دوی و عنعناتوته دوئ وررسوی نوجني شيطانانو په پيړيو ،پيړيو عُشرعَشير دهغه نه سوائ کولائ .

پوه سه چي شيطان که انسي وي اوکه جني وی د خروړي اويا دليوني سپي په مثال دئ د يوچا له کور څخه چي خروړئ ياليونئ سپئ پر يو چا باندي راوغورځي نو دغه سړئ ددغه سپي و مالک ته نارې وروهي چي وروره داسپئ دي دروگرزوه

(دأعوذ بالله) د ويلو مطلب هم دادئ چي پروردگاره دغه ستاخروړئ او ليونئ سپئ چي شيطان الإ نس والجن دئ له ماڅخه دروگرځوه .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومو ځایوکښې (أعوذبالله) ویله کیږي ؟

محترمو که څه هم د(أعوذبالله) ویل خو په هروخت کښې د مسلمان لپاره په کاردئ ،خو څینې ځایونه د شرعي دلائلوله مخې د) أعوذبالله) ویلو لپاره په مشخص ډول په ګوته سوي دي چې اول له هغو ځایو څخه دقرآن کریم د تلاوت دشروع ځائ دئ ، چې کله یو مسلمان دقرآن کریم تلاوت شروع کوي نوپه سرکښې بې أعوذبالله وایې

په دلیل ددې قول د خدائ (جل جلاله) چې :

]فَإِذَاقَرأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيْمِ [

یعني کله چې ته ،اې رسوله، د قرآن کریم د ویلواراده وکړې نورومبئ (أعوذبالله من الشیطان الرجیم) وایه .

۲دوهم : دلمانځه په اول رکعت کښې له (سبحانک اللهم) څخه وروسته .

۳دریم په وخت دغضب کښې، لکه چې له سلیمان بن صرد (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چې ده وویل چې : دوو۲ نفرو دنبي علیه السلام په حضورکښې په داسې حال کښې چې موږ هم دده په حضورکښې ناست وو ویوه اوبل ته بَد رَد په داسې حال کې ویل چې هریو په غضب کښې ؤ ،اومخ یې تک سور ګرځیدلئ ؤ . نونبي (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل چې : بېشکه زه په یوه داسې کلمه عالم یم چې که چیرې هر یوه له دوی‌څخه هغه کلمه ویلې وائ نودغه غصه اوغضب به ورڅخه تللئ وائ ،چې هغه کلمه (أعوذبالله من الشیطان الرجیم) ده .

۴څلرم : په وخت کښې د داخلیدو وبیت الخلاء ته لکه چې له حضرت أنس (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چې نبي (علیه الصلاة والسلام) چې به کله اراده د داخلیدو وبیت الخلاء ته وکړه، نو به یې وویل: اللّهم إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ .

یعني اې الله پاکه بېشکه زه پناه غواړم په تا له نرانو دشیطانانو،اوله ښځو د شیطانانو .

۵پــنــځم : کله چې انسان دسپي غفا ،یا دخره اِنګاره واوري .لکه چې رسول (علیه السلام) فرمایلي دي : کله چې په شپه کښې تاسې د سپي غفا یا دخره اِنګاره واورۍ نو (أعوذبالله) وایاست .ځکه چې دغه سپئ او خر په دغه وخت کښې هغه څه ویني چې تاسې یې نه وینۍ .

٦ شپږم : د خوف او دویري په وخت کښې . لکه چې روایت دئ چې : داسلام پیغامبربه وخپلو أصحابوته داسې تعلیم کاوه چې د ویري په وخت کښې دغه کلمې وایاست (أَعُوْذُبِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَّحْضُرُوْنَ) .

یعني پناه غواړم په کلمودالله پاک چې تامې اوپوره دي له غضب څخه دده اوله عذاب څخه دده اوله شرڅخه دبندګانودده اوله فریبوڅخه دشیطانانواوله دي څخه چې حاضریږي دوی ،یعني شیطانان وماته ،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ اووم : پر يو چاباندي د دَم کولوپه وخت کښي . لکه چي روايت دئ چي نبي عليه السلام به پر حسن اوحسين باندي د دم کولوپه وخت کښي داسي ويل

)أُعِيْذُ ُ كُمَا بِ ِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّ ِةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ . (

۸ اتم : په وخت د داخليدوکښي و مسجد ته . ځکه نبي عليه السلام چي به کله ومسجد ته داخليدئ نو بې داسي ويل :

)أَعُوْذُ بِاللهِ الْعَظِيْمِ وبِ ِوَجهِ ِهِ الْكَرْيمِ وَسُلْطانِهِ القَدِيْمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ. (

يعني پناه غوام په الله ډيرلوی‌سره اوپه بلاکيفه وجهه ياپه ذات کريم دده سره اوپه باچاهي دده سره چي قديمه ده له شيطانه رټل سوي څخه.

د(اعوذبالله) ښيګڼي،لطائفي،اوباريکۍ.

پوسه چي امام فخرالدين رازي د (اعوذبالله) ډيري په زړه پوري ښيګڼي اوباريکۍ ذکر کړيدي چي تفصيل يې په دي شرحه دئ.

اوله ښيګڼه يې داده چي کله يومسلمان ووايې چي (اعوذ) نوپه دي سره ده ګواکۍ په خپل فقراوحاجت اوپه خپل عجزاوناوسۍ اقراراواعتراف وکړچي اي الله پاکه زه فقيريم حاجتمند يم اوعاجزاوناوسه يم اوکله چي بيا (بالله) ووايې نوپه دي سره ده په دووشيانواقراروکړ ،اول په دي چي الله پاک وماته پرراکولودټولوښيګڼو باندي اودارنګه له ما څخه پردفعه کولوباندي دټولوافتواومصيبتو قادردئ . اودوهم په دي سره چي له الله جل جلاله څخه پرته بل هيڅوک ددي توان او وس نلري چي وماته دي ياکوم خيرراورسوي اويادي له ما څخه کوم شر اوافت دفعه کړي.

اودوهمه ښيګڼه اوباريکي يې داده چي داعوذبالله په ويلو کښي ودي ته اشاره ده چي والله جل جلاله ته دقرب اودنزديکت وسيله داده چي بنده خپل ځان په عجز او په احتياج سره وپيژني اووالله جل جلاله ته دخپل عجز اظهار وکړي اوددي اظهاروکړي چي اي الله پاکه ته قادرمطلق يې اوهرڅه ستاپه اختياراوپه قدرت سره کيږي همداسبب دئ چي دطريقت بزرګانو فرمايلي دي چي دولايت اودالله جل جلاله دمعرفت اودپيژندني په مقاماتو کښي اخيري مقام مقام دعجز دئ اودارنګه دوی‌فرمايلي دي چي هرڅونه چي بنده والله پاک ته ورنزديکيږي نوهغومره دده دنفس شکستګۍ اوعجز زياتيږي.

حضرت بايزيد بسطامي رحمه الله تعالي په يوه مناجاتي کلام کښي فرمايلي دي. بيت

چار چيزاورده ام شاهاکه در ګنج تونيست ـــــــ عاجزي ومسکنت فقروګناه اورده ام.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني ځلور شيان مي راوړيدي اي بادشاه يعني الله پاکه چي هغه ځلور سره ستا په خزانه کښي نسته اول عاجزي دوهم مسکنت دريم فقر اوځلورم گناه.

داسلام پيغمبر په يوه مشهورحديث کښي کوم چي امام رازي هم په تفسير کبير کښي ذکرکړيدئ فرمايلي دي (مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْعَرَفَ رَبَّهُ) معني ددغه مبارک حديث داده چي هرچا که وپيژندئ ځان خپل يعني په ضعف اوپه قصور اوپه عجز سره نوپه تحقيق سره وپيژندئ ده رب خپل يعني په قدرت اوپه کمال اوپه جلال سره .

دريمه ښيګڼه اونکته اوباريکي داعوذبالله په ويلوکښي داده چي په دي کښي ودي ته اشاره ده چي شيطان ملعون چي دانسان تاريخي اوبنيادي دښمن دئ دَيْ دخپل عداوت اودښمنئ په مقتضي سره په هغه وخت کښي له انسان سره خپل مکراوفريب عملي کوي چي انسان دالله جل جلاله ديوه طاعت اوعبادت اراده وکړي.

ځلورمه نکته په اعوذبالله کښي داده چي په اعوذبالله کښي له الهي لوري ښخه وبندگانوته ددي خبري تعليم سويدئ چي نافرماني اوسرکښي دالله جل جلاله له حکمه ښخه سبب ددونه بدبختئ گرځي چي بيا دالله پاک هرنيک بنده ده له قربه اووده له حاله اودارنگه ده له شر اوفساد ښخه پناه غواړي لکه چي ددي پرخلاف هغه څوک چي دالله پاک اطاعت اوفرمان برداری يې کړې وي نوخلگ دهغه په نزديکت سره تبرک کوی او په دي کښي کوښښ کوي چي دده دعاگويي اوبرکت اوفيض حاصل کړي

پنځمه نکته داعوذبالله په ويلوکښی داده چی داعوذبالله په ويلوسره وانسان ته هغه تاريخی پيښه پيادورځی کومه چی دادم عليه السلام اودابليس په منځ کښی په غه وخت کښی چی الله پاک ابليس وادم ته په سجده کولوسره امرکړاوپه هغه وخت کښ چی ادم عليه السلام اوحواءرضی الله عنها وجنت ته ورداخل کړه سول اوبيادشيطان په توسط له جنت ښخه راوايستل سوه،واقع سويده

د (بسم الله الرحمن الرحيم) : تفسير او تحقيق

لفظي ترجمه

(بسم) خاص په نامه سره (الله)دخدائ پاک (الرحمن) ډيرمهربانه په دنياکي پرهرچا(الرحيم) ډيرمهربانه په آخرت کښي خاص پرمؤمنانوشروع کوم ياتلاوت کوم.

تفصيل اوعلمي تحقيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دالله (جل جلاله) دټولونومونو له جملې څخه په(بسم الله)کښې دغه درې مبارک نومونه چي ،الله، رحمن، اورحيم، دئ په دې وجه خاص کړه سوي دي چي انسان چي هرکارکوي که د دنياکاروي ، اوکه دآخرت نودغه کاردده پر دروشيانوباندې موقوف دئ :

اول برابريدل د أسبابود هغه کار .

دوهم دوام اوبقا ددغو أسبابوله ابتدا د کارڅخه ،بيا تر انتها او ترپايه دکاره .

دريم مرتب والئ دګټو او د فائدو د هغه کار ، پر هغه کار باندې .

ځکه که أسباب د کار و سرې ته برابرنه سي ،نوکار نه سي کيدلائ . اودارنګه که دغه أسباب د کار تر پايه پورې دوام ونه لرې نوکار پائ ته نه سي رسيدلائ . اوکه پر دغه کارباندې هغه ثمرې اونتيجې مرتبې نه سي کومې چي له دغه کاره څخه مقصود دي ، نوهم دغه کار عبث اوبې فائدې وګرځيدئ .

دمثال په ډول په دې موجوده روان حال کښې مسلمانان د شر او فساد ،اودکفراوالحاد اود اِرتِداد په مقابل کښې په جهاد مقدس مشغول دي ، نوجهاد د ټولو مسلمانانوپه مشترک ډول يوکاردئ .په دغه کارکښې مسلمانان

په اول قدم کښې ودې ته مجبوردي چي الله تعالی څه ناڅه د جهاد اسباب او وسائل و دوی ته وربرابر کړي

اوپه دوهم قدم کښې ودې ته مجبوردي چي الله پاک دغه أسباب او وسائل له دوی سره د برې تر وخته پورې دائم ولرې .

اوپه دريم قدم کښې ودې ته مجبوردي چي الله (جل جلاله)د دوی پر جهاد باندې هغه ثمرې او نتيجې مرتبې کړي ،دکومولپاره چي په اسلام کښې د جهاد وضعه راغلې ده .

نودکارپه ابتداکښې د کار داسبابو برابروالئ د(الله) دنامه کوم چي اسم ذات دئ اوپه اجمالي ډول يې په معنی کښې د خدائ (جل جلاله) دټولو اسماوو او صفاتو معناګانې پرتې دی له تصرفاتو او مقتضاګانو څخه دئ ..

او دوام او بقا دأسبابو له ابتدا دکارڅخه بيا تر پايه دکاره پورې ،مقتضی دنامه د (رحمن) ده .

او پرکارباندې د ثمرو او نتيجو مرتبوالئ مقتضی د نامه د (رحيم) ده . نوپه دې وجه دغه درې نومونه په بسم الله کښې خاص کړه سويدي .

د بسم الله په اړه يو بل دقيق مضمون :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولیاءکرامو اود طريقت علماؤ فرمايلي دي چي ابتدا د بسم الله چي په مکسور يعني زيرداره حرف سره سوې ده ،په دې کښي الله پاک و مسلمانانو ته ددې خبري اشاره کړې ده چي ستاسي کاميابي اوستاسي د شان لوړوالۍ په تواضع او خاکساري کښي دۍ .

لکه چي د اسلام پيغامبر فرمايلي دي (مَن تَواضَعَ لِلهِ رفعَه الله) ، يعني هرچا چي د الله (جل جلاله) د رضا دپاره عاجزي او خاکساري غوره کړه ،نو الله (جل جلاله) به د مقام او د مرتبې په لحاظ و ده ته رَفعَت او لوړوالۍ ورنصيب کړي .

اوهمدارنګه اولیاءکرامو فرمايلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوېده چي هغه يو ټکۍ لري نوپدې کښې اشاره ده ودې ته چي معبُود، خالِق او مالِک ، اوحاکم د کائناتو يوذات دۍ چي له هرقسم شريک څخه پاک دۍ .

همدارنګه دوی فرمايلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوې ده چي د هغه ټکۍ دلاندي و طرف ته دۍ نوپه ديکښې اشاره ده ودې ته چي انسان بايد خپل ټول هغه شهوات او خواهشات وشاته وغورځوي کوم چې له إلهي ارشاداتو سره ټکروی .

همدارنګه دوی فرمايلي دي چي دالله (جل جلاله)هرمبارک نوم ديوه خاص قسم موجوددپيداکولوتقاضاکوله اوبيادهرنامه په تقاضاسره خدائ پاک يو قسم مخلوق پيداکړۍ هم دۍ دمثال په ډول دالله پاک د(رزاق) نامه ددې تقاضا کوله چي يو داسي مخلوق بايد پيداسي چي هغه ورزق اوو روزي ته اړتيا ولري اوبيا وهغه ته روزي ورکړه سي نو ددې تقاضا په مطابق الله پاک روزي خوړونکۍ مخلوق لکه انسان پيدا کړوهکذا

د اسلام دپيغامبر تخليق الله (جل جلاله) په مقتضی د نامه د (الله)سره کړۍ دۍ . ځکه چی د الله نوم دالله (جل جلاله) دټولو أسماؤ او صفاتو پرمعناګانو باندي په اِجمَالِي ډول دلالت کوي نوپه دې وجه دغه مقدس نامه ددې تقاضا کوله چي يوداسی مخلوق پيداکړسی چی هغه دنورو ټولو مخلوقاتو إجمَال و ي اوهغه قسم مخلوق ذات مطهر د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) دۍ کوم چی سبب دپيدايښت دټولوکائناتوګرځيدلۍ دۍ .

پوه سه چي لفظ د(الله) د ځينو علماؤ په قول نوم دۍ د ذات بَحت يعني د خالص ذات دالله پاک بې له ملاحظې د صفاتو .

اودځينو علماؤپه قول نوم دۍ لپاره د ذات دالله (جل جلاله) سره له ټولوصفاتوکامله ؤ دده . همداسبب دۍ چي د طريقت په استاذانو کښي ځيني داوايي چي په وخت د ذکر د(الله) کښي کوم چي په پنځولطائفو کښي کيږي بايد التفات د زړه وخالص ذات ته دالله کړ کيږي . اوځيني وايي چي په وخت دذکردالله کښی به د الله پاک دذات

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودموصوفوالی دذات دده په ټولو کاملوصفتوسره اودارنګه دپاکوالی دده له ټولونقصاناتوڅخه ددغودری واړو ملاحظه کوله کیږی .

پوه سه چی د (رحمن) نوم د(الله) له نامه سره په دې خصوصيت کښي شريک دئ چي له الله (جل جلاله)څخه پرته نه په زمانه د جاهليت کښي اونه په زمانه کښي د اسلام وبل چاته ويل سوئ دئ لکه څرنګه چی دالله دنامه اطلاق له الله پاک څخه سوی پربل هيچاباندی دهيچاله خواپه هيڅ وخت کښی ندی سوی، صرف داخبره سته چی د مسَيلمة الكذاب ،کوم چي په دروغو يې د نبوت دعوه کړې وه ، په صفت کښي يوه کافرپه دې شعرکښي چي : أنتَ غَيثُ الوَرى لا زِلتَ رَحمانًا ، ومسيلمه ته رحمن ويلئ دئ . خو دا فقط او فقط د تعصب اوعناد په وجه ؤ .

همداسبب دئ چي علماوو فرمايلي دي چي : (رحمن) د لفظ په اعتبار خاص دئ . يعنی که څه هم دمعنی په اعتبارسره عام دی ځکه چی دمعنی په لحاظ ومومن اووکافرودواړوته ورشامل دی

(رحيـــم) درحيم په نامه سره له خدایٔ پاکه ماسوا بل څوک هم يا د يدلایٔ سي لکه چي الله پاک د اسلام و پيغامبر ته په دغه آيت کريمه کښي چي (بِالْمُؤمِنِينَ رَؤفُ رَّحِيم) رحيم ويلئ دئ . همدا سبب دئ چي علماؤ فرمايلي دي چي رحيم د لفظ په اعتبار عام دئ .

پوه سه چي مفسرينو ذکر کړيدي چي د خدایٔ تعالی ټول اسماني کتابونه يعني د مضمون په اعتبار په قرآن کريم کښي دي ، او دقرآنکريم ټول أحکام په (يس شريف) کښي موجود دي ، او د (يس شريف) ټول أحکام په (الحمدلله) کښي موجود دي ، او د (الحمدلله) شريفي ټول أحکام په (بسم الله) کښي موجود دي ، او د (بسم الله)ټول أحکام بيا په (باء) د بسم الله کښي موجود دي .

ځکه چي مقصود له ټولو إلهي أحکاموڅخه الصاق او پيوستون د بنده دئ له الله (جل جلاله) سره ،اود (بې جاره) وضع د الصاق لپاره راغلې ده .

د (بسم الله) د ويلو شرعي حکم :

پوه سه چي د(بسم الله) ويل کله فرض وي لکه په وخت د ذبحه کولو دحيوان کښی ، البته د ذبحی په خت کښي ډيرعلماء داسي وايي چي پوره(بسم الله) به نه ويله کيږي بلکه فقط (بسم الله) ،الله أکبر به ويل کيږي . او په (جوهره) کښي داسي راغلي دي چي ښه کار دادئ چي د ذبح په وخت کښي ټوله (بسم الله) وويله سي ،

اودارنګه د (بسم الله) ويل فرض دي په وخت کښي د ويشتلو د ښکارپه غيشي سره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودارنگه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښی د خوشي کولو د تعلیم یافته سپي په ښکار پسي .

دلته یوسوال پیداکیږي په دي ډول چي که یوسړئ یوپسه مثلاً ذبحه کړي ،اوبسم الله ویل يې هیرسي نودغه پسه حلال دئ ،نوکه په وخت د ذبح کښي بسم الله ویل فرض وائ نو باید دغه پسه مرداروائ ؟

جواب ددي سوال دادئ چي د هیري په وخت کښي دعذر په وجه د ذبحه کونکي مسلمانتوب پرځائ باندي د (بسم الله) ویلو دریږي .

اوکله د(بسم الله) ویل واجب وي ، لکه د لمانځه په هغو رکعتو کښي چي په هغو کښي (الحمدلله) ویل واجب دي ، خوالبته دهغه چاپه قول چي (بسم الله) د(الحمدلله) جُزء بولي ، مگر ځمونږ مذهب دانه دئ .

اوکله بسم الله ویل سنت وي لکه د اوداسه په سر کښي ، اوپه اول کښي د هرهغه کار چي (ذي بال) یعني خاوند د شرف وي ، چي خوراک ،اوجماع هم له دي جملي څخه دئ .

اوکله (بسم الله) ویل مُبَاح وي، لکه د فاتحي او دسورت په منځ کښي ، بناپر قول راجح باندی ، اودارنگه په ابتداکښي د تگ کولو،اودکښینستلو.

اوکله د بسم الله ویل حرام وي ،لکه د زناکولوپه وخت کښي ،او دارنگه دغصب شوي یاد غلا سوي شي د خوړلو په وخت کښي ،له مخه تردي چي دهغه شي ضمأن ادا کړي اویایي مالک وروبخښي .

او کله بسم الله ویل مکروه وي لکه په اول د سورت براءت کښي ، اویا لکه په مردارځائ کښي .

)مراقي الفلاح ص ٢ـ ٣ . سره له څه زیادته (

په کومو ځایوکښي (بسم الله) ویله کیږي ؟ :

محترمومسلمانانو

دپاره د زیاتوالي د فائدې ستاسی دوولس ١٢ځایونه له هغو ځایو څخه درته ذکرکوم کوم چي بسم الله پکښي ویله کیږي :

اول : تر استنجا وهلو له مخه .

دوهم : د اوداسه په شروع کښي .

دریم : دذبحی او دښکارکولو په وخت کښي .

څلرم : په ابتداکښي د خوراک اوڅښاک .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم : د دَم کولو په وخت کښې پر مریض باندي . لکه چي روایت دئ چي حضرت عثمان بن ابي العاص ثَقَفي ورسول علیه الصلاة والسلام ته عرض وکړچي له هغه وخته چي ما اسلام قبول کړئ دئ دبدن په یوه حصه کښي مي درد پیداسوئ دئ . نورسول �علیه الصلاة والسلام � ورته وفرمایل چي ته خپل لاس ستا د بدن پر هغه حصه کښیږده کومه چي درد کوي ،اودري ۳ واره داسي ووایه چي بسم الله ، او اووه۷ واره داسي ووایه (أعوذ بالله من شَرِّ ما أَجِد وَ أُحَاذِر) .

دارنګه له حضرت ابي سعید الخدري څخه روایت دئ چي حضرت جبرئیل (علیه السلام) ونبي (صلی الله علیه وسلم) ته راغئ ، بیا یې ورته وویل چي اې محمده

لکه چي مریض سوئ یې ؟

ده مبارک ورته وفرمایل چي هو !

نو جبرئیل علیه السلام وویل یعني د دَم کولو په نیت (بسم اللهِ ارقِیکَ من کُلَّ شَئ یُؤذِیکَ ، من شر کلِّ نفسٍ او عینِ حاسدٍ ، اللهُ یشفیک بسم اللهِ اَرقِیک) .

شپږم : په وخت د داخلیدو او راوتلو کښي له مسجده . څکه له حضرت انس (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله(صلی الله علیه وسلم) چي به کله و مسجد ته داخلیدئ نو داسي به یې ویل (بسم الله اللهم صل علی محمد ، اللهم افتح لي ابواب رحمتک). اوچي کله به له مسجد څخه راوتئ نو بې داسي ویل (بسم الله ،اللهم صل علی محمد، اللهم افتح لي أبواب فضلک .)

اوم ۷ : د جماع کولو په وخت کښي . څکه له حضرت ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي : چي که څوک له تاسي څخه په وخت د ارادې کښي د جماع له خپلي ښځي سره داسي ووایي :

(بسم اللهِ ،اللهم جَنِّبنا الشیطانَ ، و جنِّب الشیطان ما رزَقتَنَا) . نو که په دغه جماع کښي د دوی لپاره د ولد یعني څوی یا لور فیصله وکړه سي نو وهغه وَلَد ته به هیڅکله شیطان ضرر ونه رسوی .

اتم ۸ : په وخت کښي د سهار او د ماښام . څکه له حضرت عثمان بن عفان (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي : چي هر بنده چي د هري ورځي په سهار کښي ،او د هري شپې په ماښام کښي دري۳ واره داسي ووایي : (بسم اللهِ الذي لا یَضُرُّ معَ اسمِه شئ في الأرضِ ولا في السَّماءِ و هُو السمیعُ العلیم) نو هیڅ شئ به و ده ته ضرر ونه رسوی .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم ۹ : په شپه کښې په وخت دبيدېدلو کې ،چې کله د سرائ او دخونو دروازې رابنده وي ،اويا د لوښو سرونه پټوي ،اويا د مشکولاوو خولې ورتړي ،نودغه کارونه به په بسم الله ويلو سره کوي . لکه چې د حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنه) په يوه دراز حديث کښې دغه مضمون راغلئ دئ.

لسم۱۰ : په وخت کښې دراوتلو يا د داخليدو و کور ته . لکه چې له حضرت انس بن مالک (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چې : رسول الله صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي: چې کله يو سړئ له خپله کوره څخه وځي، نو داسي ووايي :

(بسم اللهِ توکَّلتُ على اللهِ ،لاحول ولاقوة الا باللهِ) . نو وويل سي په دغه وخت کښې يعني وده ته د فرشتو له طرفه ،يا دالله (جل جلاله) له لوري چې : هدايت وکړسو و تاته ،اوکفايت وکړ سو ستا ،او وساتل سوې ته .

نوله دغي وجي شيطانان له ده څخه ډير ليري سي . همدارنګه له حضرت جابر بن عبدالله (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چې له رسول عليه السلام څخه ده واوريدل چې ويل يې : کله چې يوسړئ وخپل کورته راداخليږي نود داخليدو په وخت کښې الله تعالی ياد کړي ، او دارنګه يې د خوراک په وخت کي ياد کړي ، نوشيطان ووايي :

يعني و خپلواتباعو ته) چې تاسي ته د شپې د تيريدو ځائ نسته،اونه دماښام ډوډۍ سته ،يعني په دغه کور کښې . اوکله چې يو سړئ وکورته راداخليږي نو د داخليدو په وخت کښې الله عزوجل ياد نه کړي ،نوشيطان ملعون ووايي چې دشپې ځائ تاسي پيداکړ . اوکله چې دغه سړئ بيا ډودۍ خوري نو د ډوډۍ په وخت کښې هم الله ياد نه کړي ،نوشيطان ملعون وخپلو اتباعو ته ووايي چې تاسي د شپې ځائ هم پيداکړ ، او د ډوډۍ ځائ هم .

يولسم ۱۱ : په وخت کښې د سپريدوپر يوه چارپائ يا په يوه موټرکښې مثلا. څکه چې رسول صلی الله عليه وسلم) چې به کله پر يوه چارپائ باندي سپريدئ نو بې داسي ويل (بسم اللهِ الحمدللهِ ،سبحان الذي سخَّرلنا هذا و ما کُنا له مقرنين (

دوولسم ۱۲: ټوله بسم الله ذکر کيږي په ابتداکښې د قرآنکريم ،اودارنګه په وخت کښې دليکلو د خط ويوچاته .

د بسم الله الرحمن الرحيم فضيلتونه

محترمووروڼوهر مسلمان ته چې ځما تفسير ګوري نوورته ضرور دئ چې زما له دغه راز بيانو څخه پوره نفعه اوفائده حاصله کړي ، د بسم الله شريفي له فضيلتوڅخه

اول فضيلت دادئ چې امام دارقطني له ابن عمر رضي الله تعالي عنه څخه روايت کړي دئ چې بيشکه رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چې جبرئيل عليه السلام چې کوم وخت ماته وحي راوړي نواول څه چې دي يې و ماته وايي هغه بسم الله الرحمن الرحيم دئ. دوهم فضيلت ،ابو نعيم اوابن السلمي له حضرت عائشي رضي الله عنها څخه روايت کړي دئ چې کله چې بسم الله الرحمن الرحيم نازل سو نو د مکي مکرمي غرو دونه په زوره دخداي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبارک وتعالي تسبیح وویلي چي دمکي شریفي ټولو خلګو دغه تسبیحات واوریدل بیا دمکي مکرمي کفارو وویل چي محمد صلي الله علیه واله وصحبه وسلم پر غرونو باندي هم سحر اوجادو وکړ بیا خداي پاک یوقِسم دود پیداکړ چي دمکي مکرمي پر خلګو باندي دسائبان په ډول سایه سو بیا رسول الله صلي الله علیه وسلم وفر مایل چي هرڅوک چي دزړه په یقین سره بسم الله الرحمن الرحیم ووایي نوغرونه هم دخداي پاک تسبیح ورسره وایي مګر خودغه څوک دغه تسبیح دغرونو نه اوري.

دریم فضیلت ،په درمنثورکښي له ابن عباس رضي الله عنهما څخه داسي روایت ذکر دئ چي رسول الله صلي علیه وسلم وفرمایل هر څوک چي بسم الله الرحمن الرحیم ولا حول ولاقوة الا بالله العلي العظیم ووایې نو الله پاک به له ده څخه اویا (70) رقمه بلاوي اوغمونه اولیونتوبونه لري کړي ،څلورم فضیلت ، پو سه چي الله جل جلاله لره دري زره (3000) نومونه دي په دغو دري زره نومونو کښي زرنومونه یوازي وملائکوته معلوم دي اوزرنومونه بیایوازي ونبیانوعلیهم السلام ته ورمعلوم وه اودري سوه (300) نومونه په انجیل کښي راغلي وواودري سوه نومونه په تورات کښي راغلي وو اودري سوه نومونه په زبور کښي راغلي وو اونه نوي (99) نومونه په قران کریم کښي دي اویونوم چي اسم اعظم دئ هغه مستوردئ اووهر چاته نه دئ معلوم له عامو خلګو څخه پوشیده اوپټ دئ ددغو دریوزرو (3000) نومونو دټولو معني ګاني په دغو دریو نومونو کښي چي الله او رحمن اورحیم دئ اوپه بسم الله الرحمن الرحیم کښي راغلي دي موجودي دي نو هر څوک چي په صدق اودزړه په یقین سره بسم الله الرحمن الرحیم ووایي ګواکي دغه دري زره نومونه یي وویل.

دبسم الله الرحمن الرحیم دویلو طریقي

اول ، په شپه کښي دشیطان اوپیري اودغله له شره اوداراز دنورو افاتو دحفاظت دپاره دي دخوب په وخت کښي یوویشت(21) واره ویله کیږي.

دوهم ، دردرو دبدن دلیري کولو لپاره اودارنګه دسحر اوجادوددفعه کولویالیري کولو لپاره دي تراوو(7) ورځوپوري پرله پسي ویله کیږي پرمریض باندي چُپ کیږي.

دریم (3) درزق دفراخ والي لپاره دي هره ورځ دلمر دراختو په وخت کښي دري سوه اودیار لس (313) واره ویله کیږي سره له سل (100) واره درود شریفه

څلورم (4) دهر حاجت دپوره کیدلو دپاره دي بسم الله تر پایه هره ورځ اوه سوه اواوه اتیا(787) واره ویله کیږي

پنځم(5) که په یوه ورځ کښي دوولس زره (12000) واره وویله سي اوله هرزرواره وروسته دوه دوه رکعته لمونځ کوي نو په تلوار سره بي حاجت پوره سي.

خزینة الاسرار وغیره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (سورة فاتحې) تفسير او تحقيق:

شان نزول:

مولانا يعقوب چرخي له حضرت أميرالمؤمنين علي (كرم الله وجهه) او له حضرت عبدالله ابن عباس څخه روايت کړئ دئ چي دغه مبارک سورت په مکه مکرمه کښي نازل سوئ دئ ، او کيفيت د نزول يې په دې ډول دئ چي رسول الله فرمايلي دي چي کله چي به زه و صحرا ته ولاړم ، نو د يامحمد اواز به مي واوريدئ ، اويو نوراني شخص به مي وليدئ چي د زرو پر يوه تخت باندي به چي په منځ کښي د اسمان او د مزکي به ؤ، ولاړ ؤ ، زه به له همدغه اواز څخه وبيريدم ، او وبه تښتيدم .

نوځرنګه چي دغه حادثه مکرره پيښه سوه،نو و وَرَقه بن نوفَل ته مي دغه واقعه بيان کړه او ورقه بن نوفل يو داسي سړئ ؤ چي په تورات او په انجيل عالم ؤ ، او له علماؤ د نصارى ؤ څخه يې ډير علم حاصل کړئ ؤ ده راته وويل چي کله ته دغه اواز واوري نو مه ورځخه تښته اوغوږ ورته ونيسه چي څه درته وايي . نوماهم دغه ډول وکول ،نوبيا چي کله د �يا محمد� اواز راغئ ، ما لبيکووايو ده راته وويل چي زه جبرئيل يم او ته نبي ددغه أمت يې بيا ده را ته وويل چي ووايه

أشهد ان لا إله الا الله ، و أشهد ان محمدا عبده ورسوله.

بيا جبرئيل وده ته (الحمدلله) له سره تر پايه وويله.

لفظي تفسير او ترجمه:

(الحَمدُ) هر ثنا اوصفت (لِلهِ) خاص الله لره دئ (رَبِّ) پالونکئ(العَلَمِين) دټولو عالميانو ، يعني داسي الله چي پالونکئ او تربيه کونکئ د ټولو عالميانو دئ .

ِ(مالِکِ) خاوند(يَومِ) د ورځي(الدِّينِ) دجزا ،

يعني اوداسي الله چي په هغه ورځ کښي چي و خلګو ته دخير،اودشر جزا ورکړه کيږي ،په ظاهر اوپه باطن کښي دهرشي مالک دئ ، په دې معنى چي په دنيا کښي خو که څه هم حقيقي مالک الله دئ ،مګرخو په ظاهرکښي انسانان مثلاً هم د قسم،قسم شيانو مالکان ګڼل کيږي . دقيامت په ورځ کښي به په ظاهرکي هم له خدائ څخه پرته هيڅوک د هيڅ شي مالک نه وي .

(اِيَّاکَ) خاص تالره ، يعني اې الله پاکه (نَعبُدُ) عبادت کوو موږ ،يعني ځکه چي له تا پرته بل هيڅوک لائق د عبادت نه دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)و)اَو(اِيَّاکَ) خاص له تاڅخه(نَستَعينُ) طلب د مدت کوو موږ .

(اِهدِ) وښيه ياروان کړه (نَا) وموږ ته ياموږ(الصِّرَاط) لار(المُستَقِيم) برابره ،يعني اې پروردګاره و موږ ته په هر باب کښې د سمې اوبرابرې لارې هدايت وکړه .

(صِرَاطَ) لار (الذين) دهغوکسانو (اَنعَمتَ) چې انعام کړئ دئ تا (عَلَيهِم) پر دوی باندې ــ يعني چې هغه دغه څلورقسمه نزدې بندګان د الله دي چې انبياء،صديقين، شهداء ، اوصالحين دي . (غَيرِ) نه (المَغضُوبِ) هغه خلګ چې غضب کړسويدئ (عَلَيهِم) پردوی باندې ــ يعني دهغو خلګو دلارې هدايت راته وکړه ، چې هغه غيردي له هغوخلګو چې ستاغضب پردوی باندې سوئ دئ ،چې هغه مطلق فاسقان اويا يهودان دي .

(وَلَا) اونه (الضَالِّينَ) اونه هغه خلګ چې ګمرهان دي (آمين) څما دعاقبوله کړه يعني اې پروردګاره .

تفصيل اوعلمي تحقيق :

)الحمدلله(

پوه سه چې دغه مبارکه کلمه د قرآنکريم د پنځوسورتو په سرکښې ذکرده ،چې هغه دادي : سورت فاتحه ، سورت أنعام، سورت کهف ، سورت سبا، سورت فاطر.،

په فضيلت کښې ددغه مبارکې کلمې ډېر روايتونه راغلي دي ،چې له جملې د هغو روايتو څخه يو هغه روايت دئ چې ترمذي ،اوابن ماجه له حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنهما) څخه کړئ دئ ،چې ده مبارک ويلي دي :

چې رسول الله فرمايلي دي :

أفضل الذکر لااله الاالله ، وأفضل الدعاء الحمدلله .

يعني بهترين د ذکر کلمه د لااله الاالله ده، او بهترينه د دعاوو الحمدلله ده .

اوبل روايت هغه دئ چې قرطبي وغيره يې له أنس څخه روايت کړئ دئ ،چې رسول الله فرمايلي دي :

(لوأن الدنيا بِحَذَافِيرِها في يَدِ رَجلٍ مِّن أُمَّتي ،ثُمَّ قالَ الحمدلله لَکانَ الحمدلله افضل من ذلک) يعني که چيرې دا خبره وجود پيداکړي چې دنيا (بتمامها) ټوله کښېښودله سي په لاس کښې د يوه سړي له أمت څخه څما،بيا ووايي دغه سړئ چې: الحمدلله نو دغه الحمدلله به ډېره بهتره وي له هغه څخه .، يعني داچې الله پاک وده ته ددې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهام وکړ چي دَئ یو واري الحمدلله ووایي ،نودا به د الله پاک له لوري ډیر لوئ احسان وي پر ده باندي ،له دې څخه چي ټوله دنیایې دده په لاس کي کېښودله .

ځکه چي ثواب د الحمدلله فنا نه لري اود دنیا نعمتونه ټول فاني کیږي .

خلاصه اومطلب ددې مبارکي کلمې دادئ چي ټول کامل صفتونه په الله کښي حصر دي . ځکه چي په بل چاکښي لکه نبي یا شهید، یاصدیق ،یاولي که څه هم په ظاهره کښي کامل صفتونه موجود دي ،خوهغه وده ته الله پاک ورکړي دي ،اودده له خپل ځان څخه نه دي . او الله پاک چي په ټولوکاملو صفتو موصوف دئ اوله ټولونقصاناتوڅخه پاک دئ نودادخپل ذات له وجهي دئ اودارنګه هرڅوک چي دکامل صفت خاوندوي نوهغه هم خاص داالله پاک له طرفه دئ ځکه چي وبل هرچاته د کامل صفت ورکونکئ هم خاص دَی دئ .

)رب العالمین (

پوه سه چي دالفظ په ترکیب کښي صفت دئ د (الله) د کلمې دپاره .

امام راغب فرمایلي دي چي د رَب لفظ له (ربوبیة) یا له (تربیة) څخه جوړ دئ ،چي معنی د دغو دواړو لفظو(انشاء شئ حالافحالا الی حدالتمام) ده .

یعني پیداکول دیوشي حال په حال یعني سوکه په سوکه ترڅوچي دغه شي وحددتمام ته رسیږي.

اوقاضي بیضاوي فرمایلي دي چي د(رب) لفظ له (تربیة) څخه مأخوذ دئ ،اوتربیة رسول دشي دي و کمال خپل ته لږ لږ ، درجه په درجه .

پوه سه چي تربیة (یعني پالنه) پردوه قسمه ده :

اول قسم یې دادئ چي یوڅوک پالنه د یوشي د خپل ځان د فائدې او د ګټي په خاطر کوي ، داقسم تربیة د مخلوق شان دئ .

دوهم قسم دادئ چي دیوشي پالنه ددغه شي دفائدې لپاره وسي او وپالونکي ته هیڅ ګټه اوفائده په دې کښي نه وي اوپالونکئ په خپل ذات کښي غني اوبې پروا وي له دې څخه چي له خپلي پالني څخه ګټه اوفایده ترلاسه کړي داقسم تربیه تر الله پوري خاصه ده .

همدارنګه پوسه چي د (رب) لفظ دصیغې په اعتبار یا په أصل کښي صفت مشبه ده ، په معنی داسم فاعل کښي مستعمل سوئ دئ ،او یا صیغه د اسم فاعل ده په أصل کښي (رابٌّ) ؤ په تشدیددباءسره . اویا مصدردئ مبالغةً صفت د الله واقع سوئ دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام راغب اوابن کثیر فرمایلي دي چي د رب لفظ چي مضاف نه وي نوله الله پاکڅخه پرته یې پربل چا اطلاق نه دئ صحیح ،او په اضافة سره یې ،یعني که چیري یو شکاره مانع موجود نه ؤ پرغیر د الله تعالی هم اطلاق صحیح دئ .

دارنګه په تفسیرقرطبي ، روح المعاني ، مدارک، مُسَیرَّ کښي هم راغلي دي .

پوه سه چي لفظ د رب په قرآنکریم کښي ۹٦۹نهه سوه اونهه شپیته واره راغلئ دئ اودغه مبارک لفظ ډیري معناوي لري چي هره یوه یې دلته صحیح کیږي چي هغه په دې ډول دي ، مالک، یعني خاوند ، سَیِّد، یعني بادار ، مُصلِح ، یعني اصلاح کونکئ ، مدَُّبِّر، یعني تدبیرکونکئ ، معبود ،یعني هغه ذات چي عبادت یې کرکیږي اولائق دعبادت وي، مُرَبیِّ ، یعني تربیه کونکئ ،پالونکئ ،

د (عالمین) لفظ جمع ده د عالَم ، عالـَم په أصل کښي و هغه ته ویل کیدئ چي په ده سره به بل شئ معلومیدئ ،بیاپه معنی د (مَایُعلَمُ بِهِ الصَّانع) یعني هغه چي په ده سره الله پاک پیژندل کیږي چي هغه عبارت دئ له مخلوقاتو څخه .

اوځیني وایي چي عالـَم په مخلوق کښي یواځي وهغه چاته ویل کیږي چي دعقل خاوند وي ،چي هغه دغه څلور ډلي دي: انسانان، پیریانان ، ملائکه ،اوشیطانان .

پوه سه چي په سورت فاتحه کښي الله (جل جلاله) خپل پنځه نومونه ذکر کړیدي :

اول : الله . دوهم : رب العالمین . دریم : رحمن . څلرم : رحیم . پنځم : مالک یوم الدین .

وجه د تخصیص د دغو پنځو نومو داده چي د الله (جل جلاله) په نعمتوکښي چي کوم ډیر عمده نعمتونه دي هغه د همدغه پنځو نومونو آثار دي . ځکه نعمت د وجود یعني داچي الله پاک کوم مخلوقات له نیستۍ څخه و هستۍ ته را ایستلي دي اویایې له دې څخه وروسته پیداکوي نو دا له آثارو څخه د نامه د (الله) دي ، اوبیا چي یې سوکه په سوکه وروسته له وجود ورکولو څخه پرورش ورکړیدئ اویایې ورکوي تر څوچي وکمال ته رسیږي ،نو داله آثارو څخه د نامه د (رب العالمین) دئ ،او بیاچي الله پاک د مخلوق ګناهونه او نافرمانۍ او عیبونه ورپوټوي ، اوپه نورو خلګو کښي یې نه رسوا کوي نو داله مقتضا اوآثاروڅخه د نامه درحمن دئ ،او بیاچي الله پاک د بنده پرمخ باندي د توبې دروازه خلاصه کړې ده ، اوکه چیري بنده په اخلاص باندي توبه وکاږي نوالله پاک دده توبه قبلوي ، ګناه وربخښي ، بلکي اضافه احسان هم ورسره کوي نو دامقتضا د نامه د رحیم ده ،او بیا چي د قیامت په ورځ موافق له اعمالوسره وبنده ګانو ته جزا ورکوي نو دا مقتضا د مالک یوم الدین ده .

)ایاک نعبد (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دلته دنحوي قانون له مخي داسي سوال کيږي چي (اياک) خو د (نعبد) دپاره مفعول دئ ، او په مفعول کښي خو أصل دادئ چي له فعل څخه به وروسته ذکر کيږي ، اوکه چيري له فعل څخه مخکي ذکر سي نو به خامخا ديوه غرض او نکتې له وجې وي ، نو دلته دکومي نکتې له رويه لفظ د اياک ، پر نعبد باندي مقدم ذکرسوئ دئ ؟

جواب په دغه تقديم کښي ډيري نکتې په نظر کښي نيولي سويدي :

اوله نکته داده چي د اياک لفظ څرنګه چي پر الله (جل جلاله) دلالت کوي ،اودغه دلالت يې هم په شکل کښي د خطاب دئ ، اوکوم لفظ چي پر الله پاک دلالت کوي نو هغه سبب د پيداکيدو د ويري وي دذکر کونکي اود اوريدونکي په زړه کښي ، نوڅرنګه چي د الله تعالى په عبادت کښي په کارهم داده چي انسان يې په داسي حال کښي وکړي چي زړه يې له خشيت او إجْلال څخه اود الله تعالى له ويري څخه ډک وي ، نو لپاره د اشارې ودغي نکتې ته لفظ د اياک مقدم فرمايل سوئ دئ .

دوهمه نکته داده چي دالله تعالى د ذکر له خاصيتو څخه يو خاصيت دادئ چي شيطان ملعون د انسان له زړه څخه ليري کوي ، نوپه دغه تقديم کښي وبندګانو ته ددې تعليم سوئ دئ چي تاسي چي کله د الله(جل جلاله) عبادت کوئ نو ړومبئ بايدد الله تعالى ذکروکړئ ددې لپاره چي شيطان ملعون درڅخه ليري کړسي ..

دريمه نکته داده چي په کلام کښي د هغه شي رامخته کول چي حق يې وروسته کول وي اختصاص او حصَر فايده کوي ، همداسبب دئ چي اوس يې معنى په دې ډول کيږي چي خاص تاله عبادت کوو موږ ، يعني نه بل چاله . اوکه چيري اياک له نعبد څخه وروسته ذکر واي ، نو بيا يې معنى په دې ډول کيدله چي عبادت کوو موږ تاله ، نود خاص والي معنى يې نه ورکوله .

پوه سه چي يو عبادت دئ او بل عُبُودِيَت دئ ، اوبل عُبُودَت دئ ، ځينو علماؤلکه صاحب دمراقي الفلاح ددغو لفظو تر منځ په دې ډول فرق کړئ دئ چي :

عبادت وهغي بندګئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي د قيامت په ورځ د خدائ (جل جلاله) له عذاب څخه خلاص سي ، او دجنت نعمتونه ورته حاصل سي .

اوعبوديت وهغي بندګئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي تلذذ ، خوند ، او روحاني غذا په حاصلوي ځکه د الله پاک په بندګۍ کښي يو مقام د استلذاذ الطاعات دئ ، دا داسي مقام دئ چي کله انسان ور ورسيږي نو د الله په طاعت سره داسي خوند اخلي لکه يو انسان چي يې په خوراکي موادو کښي په ډيرو خوندورو خورکو سره اخلي . په قرآنکريم کښي په دغه قول دخدائ پاک کښي : چي (والناشطات نشطا) او د نبي (عليه الصلوة والسلام) په دغه مبارک حديث کښي چي : (ثلاث من کن فيه وجد حلاوة الإيمان) وهمدغه مقام ته اشاره سوې ده . دعبوديت مقام د عبادت تر مقام بالاتر دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوعُبُودَت وهغی بندګۍ ته ویل کیږي چي انسان يې صرف په دې خاطر کوي چي الله(جل جلاله) لائق د عبادت دئ ، اوزه لایق ددې یم چي عبادت دده وکړم .

سوال : لمونځ کونکیٓخو یو نفر دئ نو دَی خوباید دقانون له مخي (ایاک أَعْبُدُ) ووایي ، نه ایاک نَعبد ، ځکه چي د نعبد لفظ د متکلم مع الغیر صیغه ده چي د جمع لپاره راځي ؟ .

جواب :خبره خوپه دغه ډول ده لکه رنګه چي تاوویل مګردلته ځکه داډول فرمایل سویدي چي د ایاک نعبد په ویلو کښي ډیري نکتې دي :

اوله نکته داده چي ځکه (ایاک نعبد) فرمایل سویدئ چي د لمونځ کونکي عبادت په عبادت کښي دنورو عبادت کونکو چي په هغوی کښي انبیاء ، ملائکه ، اولیاء هم داخل دي ګډ سي ، نوبه په طُـفَیل دعبادت دهغو عبادت دده هم الله (جل جلاله) قبول کړي .

او دوهمه نکته داده چي په دې کښي اشاره ده ودې ته چي مسلمانان باید د الله(جل جلاله) دغه عظیم عبات په جماعت سر اداکړي .

اودریمه نکته داده چي له هرلمونځ کونکي سره حفظه ،اوکِرام کاتبین ملائکه موجود دي ، نوکله چي دَی لمونځ کوي نو دغه ملائکه هم لمونځ ورسره کوي، نوپه دې اعتبار خو که څه هم لمونځ کونکئ یو وي ، خوسره له ملائکه ؤ جمع ورځخه جوړیږي .

او ځلرمه نکته په دې کښي داده چي الله پاک د نعبد په لفظ کښي ودې ته اشاره کړې ده چي ته چي اي ځما بنده ځما عبادت کوې ، نوته که څه هم یوې وماته د بسته ډلي په صورت اوشکل کښي منظور يې .

داستدراک په ډول دسورت فاتحي اوددغه مبارک سورت داياتوپه اړه ځني نورعلمي بحثونه.

د(الحمدلله) دلفظ دالف لام تعریفي داقسامو اودارنګه دحمددمصدري معني دانواعوپه اعتبار دالحمد دلفظ معني ګاني په دې ډول دي

(الحمد) هرثنا ویل کیدل یا جنس ثنا ویل کیدل یا هر ثنا ویل یا جنس ثنا ویل یا فرد کامل دثنا ویلو یا هره ثنا وینه یا جنس ثنا وینه یا فرد کامل دثنا ویني یا هره ثنا وینه کیدنه یا جنس ثنا وینه کیدنه یا هرثنا ویل دهر ثنا ویونکي یا جنس ثنا ویل د هر ثنا ویونکي یا فرد کامل دثنا ویلو د هرثنا ویونکي یا هرثنا ویل کیدل دهر ثنا ویل سو ي یاجنس ثنا ویل کیدل دهر ثنا ویل سوي یا هر هغه چي حمد ورته ویل کیږي(للــــــه) ثابت دئ خاص خداي ج لره(رب) تربیه یا اهل د تربیي یا ډیر تربیه کونکئ یا تربیه کونکئ یا پیدا کونکئ یا سردار یا بادشاه یا نعمت ورکونکئ یا اصلاح کونکئ یا معبود یا خاوند(العلمین)د ټولو عالمیا نو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي تفصيل

پوسه چي(الحمد لله)اته(8) حرفونه دي په حساب د دروازود جنت او دغه مبا رکه جمله دوه تعلقه لري يو تعلق ئي له هغو نعمتو سره دي چي وبنده ته الله(ج)ورکړي دي دغه تعلق ئي عبارت دي له دي څخه چي شکر دهغو نعمتو دئ د همدغه تعلق په اعتبار دغه مبارکه جمله سبب گرځي د نجات له دوزخو څخه او بل تعلق ئي له اينده نعمتو سره دي چي سبب د زيات والي دنعمتو گرځي ددي تعلق په اعتبار سبب د حصول د نعمتو د جنت گرځي

)رب العلمين(

پوسه چي په صيغه کښي د لفظ درب متعدد قولونه دي اول(1) قول دادئ چي لفظ درب مصدر دئ په معني د تربيي دئ او تربيه و(تبليغ الشئ الي کماله الذي کان في استعداده من الازل شيئا فشيئا) ته ويل کيږي يعني رسول د شي وکمال ته دده هغه کمال چي له ازله په علم د خداي ج کښي دده په استعداد او صلا حيت کښي ؤ . سوکه په سوکه يعني په تدريج سره ، پر دغه قول باندي نوتوصيف د الله ج په رب سره يا مبالغة دئ اويا په حذف دمضاف سره دئ يعني ذي رب العالمين اويا رب په معني دمربي دي دوهم (2) قول دادئ چي رب صيغه دمبالغي د اسم فاعل ده چي راب دئ په شدباسره اودريم (3) قول دادي چي رب داسم فاعل صيغه ده اصل يي راب ووپه شددباسره بيا په حذف دالف سره تخفيف پکښي راغلي دئ لکه بار، وبراوڅلورم (4) قول دادئ چي رب صفت مشبه دي خودغه قول رد سوي دئ پدي سره چي په رب العلمين کښي درب اضافت ومفعول ته راغلي دي

اوصفت مشبه خو وفاعل ته مضاف گرځی نه و مفعول ته ځکه مفعول خو صفت مشبه لره نسته پوسه لکه چي په لفظي تر جمه کښي ما اشاره ورته کړي ده درب لفظ په ډيرو معني گانو راځي اول (1) تربيه دوهم (2) المربي المبالغ في التربيه دريم (3) مطلق مربي څلورم (4) خالق پنځم (5) سيد شپږم (6) ملک اووم (7) منعم اتم (8) مصلح نهم (9) معبود لسم (10) مالک په هره يومعني دلته صحيح کيږي خواولي دري (3) معني گاني په ترتيب سره پرباقي معني گانو ترجيح لري روح المعاني دمذکور تفصيل په ارتباط وگوره البته لږ شاني تغير موجود دي، د(عالمين)په لفظ کښي اختلاف دي ځني وائي چه د عالَم جمع ده او ځني وائي چه د عالم لپا ره اسم جمع ده اوځني وائي چه عالمين هم د مفرد صيغه ده لکه عالم البته داسي مفرد دي چي پر لفظ د جمع باندی راغلي دی لکه عرفات اوعرفه چي دواړه په يوه معني دي خو عرفات په صيغه دجمع مؤنث سالم راغلي دي عالم په اصل کښي وهغه ته ويل کيږي چي بل شي په معلوميږي يا پر بل شي باندي علامه وي مشتق دي له علمه يا له علا مي څخه او په عرف کي هغه ته ويل کيږي چي صانع پيدا کونکي يعني خداي پاک په معلوميږي چي مخلوقات دي، دعرفي معني په لحاظ بايد ويوه شخص ته هم عالم وويل سي لکه زيد مگر په استعمال کښي عالم يا مجموع مخلوق ته ويل کيږي لکه عالم المخلوق، عالم المخلوقات اويا ئي پر يوجنس يا پر يوه نوعه د مخلوق اطلاق کيږي لکه عالم الحيوان يا عالم الانسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال جمع په یاء او په نون یا په واو او نون سره خو د ذوي العقولو لپاره راځي او عالمين خو ذوي العقو ل وغيرهم ټولو ته ور شامل دئ

جواب اول عالمين چي له عالم څخه مشتق دي وروسته له تخصيصه دلفظ د عالم په ذوي العقولو پوري په دي ډول چي اول دعالم لفظ له ،ما يعلم به الصانع ،څخه ومن يعلم به الصانع ته راوړل سويدئ اوبيا په عالمين سره جمعه سويدئ.

دوهم جواب دلته تغليب دذوي العقولو کوم چي جن اوانس اوملائکه دي پرغيرذوي العقولوباندي راغلئ دئ.

دريم جواب په نسبت والله جل جلاله ته ټول مخلوقات په حکم کښي دذوي العقولودي ځکه چي هرمخلوق دالله جل جلاله تسبيح وايي همداسبب دئ چی مولانارومی رحمه الله فرمایلی دی ،بامن وتومرده باحق زنده اند،

طريقي دوينا دسورت فاتحي

اوله طريقه (1)که څوک مريض وي نوسورت دفاتحي دي يوڅلويښت (41)واره سره له بسم الله ووايي په دي ډول چي پرلفظ د الرحيم به نه دريږي بلکه دالرحيم دلفظ ميم به له لامه دالحمد سره تړي اوپر مريض باندي دي چف کړي دوهمه طريقه (2) که څوک هرسهار دسنتو وروسته اوله فرضو دمخه يو څلويښت واره (41) بسم الله سره له سورته دفاتحي وايي نو که مسکين وي خداي پاک بي غني کړي اوکه پوره وږي وونو خداي پاک بي له پوره خلاص کړي اوکه مريض وونوخداي جل جلاله بي جوړکړي اوکه ضعيف وو نوخداي جل جلاله بي قوي کړي اودغه رازبي نور ډير مشکلات حل کيږي دريمه طريقه (3) هره ورځ دي دسهار له لمانځه وروسته ديرش واره (30) واره اودماپښين له لمانځه وروسته پنځه ويشت (25) واره اود مازديگر د لمانځه وروسته شل (20) واره اودماښام ده لمانځه وروسته پنځلس (15) واره اودماخستن دلمانځه وروسته لس (10)واره ويله کيږي.

د الحمد لله داوو(7) مبارکو اياتو تناسب د لمانځه له اوو (7) رکنوسره

پوسه چي د الحمد لله شريفي يعني دسورت فاتحي اووه(7) اياتونه دي اودلمانځه رکنونه هم اووه(7) دي اول (1) قيامه يعني ولاړه دريدل . دوهم (2) رکوع . دريم(3) قومه څلورم(4) اوله سجده پنځم (5) جلسه په مابين کښي ددوو سجدو شپږم (6) دوهمه سجده اوم (7) قعده په تشهد کښي ،دسورت فاتحي هر يو ايت دلمانځه په دغو رکنوکښي له يوه خاص رکن سره مناسبت لري په دي اړه دتفصيل دپاره فتح العزيز وګورئ.

)مالک يوم الدين(

پوسه چي په لفظ د مالِک کښي متواتر قرائتونه هم مختلف راغلي دي اوشاذ قرائتونه هم مختلف راغلي دي دشاذو قرائتو داختلاف تفصيل په تفاسيرو کي وګوريه اود متواتروقرائتو اختلاف پدي ډول دئ چي عاصم اوکسائي دغه لفظ مالِک په الف سره ويلي دئ اونورو قاريانو مَلِک بي الفه ويلي دئ په ترجيح کښي ددغو دوو (2) قرائتو هم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف دئ ځني دمَلِکِ قرائت راجح بولي پرمالِک باندي اول (1) لدي وجهي چي داقرائت داهل حرمينو دئ دوهم (2) له وجهي ددي قوله دخداي پاک چي لِمَنِ المُلک اليَومَ ، يعني داخرت په ورځ به الله پاک وفرمايي چي چالره ده بادشاهي نن ورځ يعني هيچالره نسته بي له خداي جل جلاله څخه اوبل له وجهي ددي قوله دخداي جل جلاله چي مَلِکِ الناسِ يعني بادشاه د خلگو ، اوبل له دي وجهي چي مَلِک عام دئ ترمَالِک ځکه څوک چي مَلِک يعني بادشاه وي مَالِک به هم وي اوداضرور نه دئ چي يوڅوک مَالِک ديوشي وي نوبادشاه به هم وي اوځني علماء بيا دمَالِک وقرائت ته ترجيح ورکوي پرمَلِک باندي چي زموږ احناف هم اکثر په دغه قرائت عمل کوي دغه علماء دمقابل طرف دعلماؤ ددلا ئلو په دي ډول جوابونه ورکوي د اول دليل جواب داسي ورکوي چي داخبره چي دملک قرائت داهل حرمينو دئ سبب دترجيح دملک پر مالک نسي گرځيداي ځکه موطأ دامام مالک صاحب چي د يوه له حرمينو دئ چي مدينه منوره ده په درجه کښي کښته ده تربخاري شريف سره له دي چي ا مام بخاري صاحب د يوه له حرمينو ندي ددوهم دليل جواب داسي ورکوي چي لکه چي مذکوره ايت پردي باندي دلالت کوي چي الله پاک دقيامت په ورځ کي ملک دئ داراز ځني نور ايتونه بيا پردي باندي دلالت کوي چي الله ج داخرت په ورځ کښي مالک دئ لکه داقول دخداي ج يوم لاتملک نفس لنفس شيئا اوددريم دليل جواب داسي ورکوي چي په ملک الناس کښي ملک ويل سوي دئ اومالک ندي ويل سوي داپه دي سبب چي مخکښي دربِ الناس توري ذکر سوي دئ چي معني يي داده مالک دخلگو نو که دلته هم مالک الناس وويل سي نو تکراربه لازم سي سوال په الحمد لله کښي خوهم مخکښي رب العلمين ذکر دئ چي معني يي داده مالک دعالميانونوکه په مالک يوم الدين کښي هم مالک وويل سي نو تکرار به لازم سي جواب دلته مضاف اليه درب اودمالک سره جلادئ نوتکرار نه لازميږي داخودعلماؤ دويناوو تحقيق وو بهتر دادئ چي دغه دوه قرائتونه يوپر بل بهتر ونه بلل سي ځکه دادواړه قرائتونه متواتر دي اوهر يو دترجيح وجهي لري اودڅلورم دليل جواب داسي ورکوي چي دمالک اودملک تر منځ عموم اوخصوص مطلق ندي بلکه ددوي ترمنځ عموم اوخصوص من وجهٍ دئ پوسه چي لفظ د(يوم)په عرف کښي وهغه وخت ته ويل کيږي چي له لمر راختوڅخه بيا تر لمر لويدوپوري دئ اوپه شريعت کښي په نزد داهل سنتو ماسوي له اعمشه وهغه وخت ته ويل کيږي چي د صبح صادق دراختوڅخه بياتر لمر لويدو پوري دئ اوومطلق وخت ته هم ويل کيږي اودقيامت وورځي ته هم ويل کيږي خوالبته سره له مقيدوالي په يوقيد سره اودقيامت ورځ وهغه وخت ته ويله کيږي چي ددوهمي شپيلۍ څخه داسرافيل عليه سلام شروع کيږي بيا تر داخليدوپوري دجنتيانو وجنت ته اوددوږخيانو ودوږخ ته دوام لري پوسه چي ديوم په لفظ کښيي يونادر خوصوصيت دادئ چي فا کلمه يي ياء اوعين کلمه يي واو دئ اوداډول په عربي زبان کښي بله کلمه نسته پوسه چي له دين څخه يامراد ملت داسلام دئ نوبه دمالک يوم الدين معنى داسي سي ،خاوند دورځي دښکاره کيدو دگټي دملت داسلام اوياخاونددورځی دښکاره کيدو د حقيت دملت داسلام وهرچاته يعني الله پاک مالک دئ دهغه ورځي چي په هغه ورځ کښي به داسلام دملت گټه اوداسلام دملت حق والي وهرچاته ښکاره سي اويا دين په معني دانقياد دئ انقياد وتابعداري ته ويل کيږي نوبه معني داسي سي خاوند دورځي دتابع دارئ دټولو مخلوقاتو الله ج لره اويا په معني دجزا دئ يعني خاوند

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دورځي دجزا اويا په معني دحساب دئ يعني خاوند دورځي دحساب ياپه معني دسياست دئ يعني خاوند دورځي دسياست پراول تقدير الف لام عهد خارجي دئ پر نورو ټولو تقديرو استغراقي دئ انظر تبصير الرحمن جلد اول صـ ،سوال ،مالک يوم الدين صفت دئ د الله لپاره سره لدي چي صفتيت يي نه صحيح کيږي ځکه چي نکيره دئ پدي وجه چي مالک داسم فاعل صيغه ده ومعمول ته مضاف دئ نو په اضافت سره معرفه نه گرځي جواب دلته اسم فاعل يا په معني دفعل ماضي دئ اويا په معني ددوام اوداستمراردئ اوپه داسي وخت کښي اضافت دده معنوي وي چي اضافت يي معنوي سو نو معرفه سو، سوال ،يوم الدين خو لدي وروسته راځي نو مالکيت دورځي دجزابه والله ج ته په ماضي کښي څنګه ثابت سي اودارنګه معني دمالکيت استمراري به دلته څنګه صحيح سي (جواب) څرنګه چي مالکيت دالله ج ورځي دجزاله اوهغو ټولوشيانو لره چي په ورځ دجزاکښي واقع کيږي يقيني راتلونکي دئ نوپه دي سبب دغه مستقبل مالکيت لکه ماضي اولکه واقع سوئ داسي بلل سوئ دئ اودارنګه دقيا مت ورځ اوهرهغه څه چي هلته پيداکيږي لکه متحقق سوي شئ داسي ګڼل سوي دئ ځکه عرب ډير ځله له متيقن مستقبل څخه په ماضي تعبير کوي اوکه دمالک لفظ په معني د استمرار سي نو معني به داسي سي چي الله پاک خاونددهميشه مالکيت دورځي دجزا دئ يعني کله چي دجزاورځ راسي نو الله پاک هميشه مالکيت دټولو هغو امورو لري کوم چي په همدغه ورځ کښي پيداکيږي پوسه ! که دمالک پر ځاي باندي ملک وويل سي چي صفت مشبه دئ نو بيا سوال مذکور نه کيږي ځکه دصفت مشبه اضافت معنوي وي سوال اضافت داسم فاعل خوومفعول به ته راځي نه ومفعول فيه ته اويوم الدين خومفعول به نه دئ دمالک لپار ه بلکي مفعول فيه دئجواب کله کله ظرف جاري پرځاي دمفعول به ګرځي مجازاً نو بيا منصوب هم راځي بيله تقديره دفي اومضاف اليه داسم فاعل هم راځي پوسه ! چي ظرف پر دوه قسمه دئ يومتصرف اوبل غير متصرف اول (1) هغه دئ چي له ظرفيت سره لازم نه وي لکه لفظ ديوم اولفظ دليلة په دغه قسم ظرف کښي توسع جائزه ده پدي ډول چي مرفوع مستعمل سي يامجرور يامنصوب شي بي له تقديره دفي نوجاري سي پرځاي دمفعول به خوله دي سره سره له معني دظرفيته هم نه خارجيږي له دي وجهي فعل لازمي هم متعدي ورته ګرځي که څه هم ومفعول ته تعدي نسي کولاي اوغير متصرف ظرف هغه دئ چي له ظرفيته سره لازم وي سوال کله چي يومتصرف ظرف منصوب واقع سي نو دا معلومات به له کومي لاري کيږي چي داظر ف بنا پرظر فيت په تقدير دفي سره منصوب راغلي دئ اوکه دتوسع له لاري بي له تقديره دفي منصوب دیاوجاري پرځاي دمفعول به دي جواب کله چي اسم ظر ف اسم ظاهر وي نوبيا يي فرق دقرائنو له لاري کيږي سوال که يو فعل متعدي و مفعول ته ؤ نو سره له تعدي وخپل مفعول ته ومتصرف ظرف ته هم تعدي کولاي سي اوکه يا جواب که فعل غيرمتعدي وو نو وظرف متصرف ته متعدي ګرځيداي سي اوکه فعل متعدي و يوه مفعول ته ؤ نوسره له تعدي وهغه مفعول ته وظرف متصرف ته هم متعدي ګرځيداي سي لکه حفرت بئراااليوم اوکه فعل متعدي و دوو مفعولو ته ؤنو ځني نحويين ومتصرف ظرف ته بيا تعدي ددي فعل صحيح نه بولي اوځني يي صحيح بولي اوکه فعل متعدي و درو مفعولو ته ؤ نوبيا دغه فعل په اتفاق ومتصرف ظرف ته تعدي نسي کولاي ،اعلم ان معني التوسع في الظروف جعل ،الفعل متعديا اليها ومتعلقابها باعتبار کونه واقعا فيها بمنزلة نسبته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الي المفعول به الواقع عليه لمابينهما من الملازمة والمشابهة والتوسع في الظروف تجوز حكمي في النسبة الظرفيةالواقعة بعد نسبة المفعول به الحقيقي واعلم ايضا ان الظرف المتوسع فيه مما جمع فيه بين الحقيقة والمجاز وهووان لم يكن جائزا لاكن ههنا جائز بالا تفاق لان التجوز ههنا تجوز حكمي لاحقيقي لبقاء الظرف علي معنا ه الظرفي فيه پوسه ! چي دملک په لفظ کښي دري احتماله دي اول دا چي مبالغة داسم فاعل سي دوهم دا چي ملحق سي په اسماء اجناس پوري لکه دسلطان لفظ دريم دا چي صفة مشبه سي دمذکوره بيان په ارتباط تفسير بيضاوي اوتفسير خفاجي وګورئ (اِيَاکَ) خاص تالره (نَعْبُدُ)عبادت کوو موږ (وَاِيَاکَ) اوخاص له تاڅخه(نَسْتَعِيْنُ) طلب دمعاونت کوو موږ، پدي مبارک ايت کښي ومسلمانانو ته دالله جل جلاله له طرفه مختلفي لارښوني سوي دي اوله لارښوونه داده چي دمسلمان طاعت اوبندګي بايد په داسي ډول وي چي وار په وار والله جل جلاله ته دده دنزديکت اوقربت سبب وګرځي . تر داسي حده پوري چي اخير دخداي جل جلاله سره دونه معنوي قرب پيدا کړي لکه الله پاک ته چي په سترګوګوري دوهمه لارښوونه داسي په دي مبارک ايت کښي موږ ته سوي ده چي أي بندګانو کله چي زماعبادت کوئ نوستاسي باطن اوزړه بايد وماته داډول متوجه وي لکه ماچي په سترګووينئ چي ودغه قسم عبادت ته په شريعت کښي احسان ويل کيږي له خدايه جل جلاله سره دريمه لارښوونه په دي ايت مبارک کښي موږ ته داسوي ده چي أي بندګانو دبندګي اوعبادت لائق به يواځي مابولئ بل څوک به لائق دعبادت نه بولئ اوکله چي ماته عبادت کوي نو هغه به خالص زمالپاره کوي ،رياواونمايش وخلګوته به زما له عبادت سره نه ګډوئ اوخپل عبادت به له هرقسمه شرکه که خفي وي، که جلي وي پاک ساتئ اوکله چي عبادت کوئ نوبايد دغه عبادت سبب دعُجب اودمغرورئ دخپلوځانولپاره ونه ګرځوئ اوهم په دي ايت کښي الله جل جلاله داسي لارښوونه راته کړيده چي أي بندګانو کله چي له ما يوحاجت غواړئ نو بايد دحاجت تر غوښتني له مخه يو قسم طاعت اوبندګي وماته دواسطي اووسيلي په ډول وکړئ اوهمداسي لارښوونه الله پاک راته کړي ده چي حقيقي مددګار اوکومک دررسونکي بايد ما وګڼۍ اوپه هر مشکل کښي له ماڅخه کومک وغواړۍاوهم په دي ايت مبارک کښي داسي لارښوونه الله پاک موږ ته کړي ده چي تر انفرادي عبادت اوتر انفرادي غوښتني زماپه دربار کښي اجتماعي عبادت لکه دجمعي لمونځ اوپه جمعه واري له ماڅخه ديوشي سوال کول زيات معتبر دئ .

علمي تحقيق

سوال = ددغه مبارک ايت له ماقبل سره چي د مالک يوم الدين کلمه ده څه قسم تعلق اومناسبت سته جواب = ددواړو ايتو اول جزءونه چي دمالک اواياک لفظونه دي په مدلول کښي سره متحد دي چي خداي پاک دئ اودنعبد کلمه له اول جزء سره دماقبل مختلف مناسبتو نه لري، اول مناسبت يي مناسبت دمعلول دئ له علت سره ځکه چي مالکيت دالله تعالي موږلره علت دئ دعبادت زموږ الله پاک لره ، دوهم مناسبت يي مناسبت دعبادت دئ له معبود سره ، دريم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مقصود سره دفعل ،څلرم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مُجازي سره پردغه فعل باندي اومناسبت دنعبد له يوم الدين سره دادئ چي يوم الدين وخت دئ د حصول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دثمرو دعبادت سوال = مخکښي الله پاک له خپله مقدسه ذاته دغائب په الفاظو تعبیر کړئ ؤ اودلته یي دایاک په لفظ دخپل ځان څخه تعبیر وکړ نوپه دي بدلون کښي مقصد څه دئ جواب = مقصد په دي کښي دادئ چي په کلام کښي التفات راسي سوال = التفات وڅه ته ویل کیږي جواب = ځني وايي چي التفات دادئ چي په مقام دخطاب کښي دغائب په صیغه سره تعبیر وسي یاددي عکس وسي اویا په مقام دتکلم کښي دغائب په صیغه سره تعبیر وسي یايي عکس وسي یا په مقام دتکلم کښي دمخاطب په صیغه تعبیر وسي یايي عکس وسي عام له دي که یواري په بله طریقه تعبیر سوئ وي اوکه نه اومشهور دادئ چي التفات ودي ته ویل کیږي چي یواري له یوچا په یوه طریقه سره تعبیر وسي اوبیا په بله طریقه تعبیرورڅخه وکړسي، په مذکوره ایت کښي په دواړومذهبو التفات موجود دئ سوال = دالتفات عامه نکته کومه نکته ده اودلته په دي مبارک ایت کښي چي التفات راغلی دئ نو په دغه التفات کښي خاصه نکته کومه یوه ده جواب = دالتفات عامه نکته چي په هرالتفات کښي باید موجوده وي هغه تطریه دنشاط دسامع ده یعني تازه کول دشوق دسامع اوکوم التفات چي په دغه مبارک ایت کښي راغلي دئ نو ترهغه پوري خاصه نکته داده چي الله پاک بندګانوتهددي التفات له لاري دالارښوونه کوي چي زماحمد اوشکر اوزما ذکر چي تاسي کوئ هغه باید په دي ډول وي چي وار په وارمو ماته دونه رانژدي کوي چي اخیرله ماسره دحضور اومشاهدي ومقام ته ورسیږئ . سوال =دایاک لفظ خو مفعول دنعبد دئ مفعول خو له فعله وروسته ذکر کیږي دلته یي تقدیم دڅه نکتي لپاره سوي دئ . جواب = په دي کښي ډیري نکتي دي اوله نکته افاده د حصر اواختصاص ده ځکه که ایاک له نعبدڅخه وروسته ذکر سوي واې نومعني به داسي کیدله چي (نعبد) عبادت کوو موږ ایاک تالره اواوس چي ایاک پر نعبد رامخکښي سوي ده نو معني یي داسي کیږي ایاک خاص تالره یعني نه بل چالره(نعبد) عبادت کوو موږ ،دوهمه نکته په تقدیم دایاک کښي تعریض دئ ومشرکانو ته چي هغوی دبتانو عبادت هم کاوه ، دریمه نکته پکښي داده چي تقدیم راسي دهغه چي هغه په وجود کښي له مخه دئ هم ترعابد اوهم تر عبادت دده په اعتبار دذات نو به وضع اوطبع سره موافق سي ، څلرمه نکته پکښي داده چي عبادت کوونکي ته له اوله وهلته اګاهي ورکړه سي پر دي باندي چي معبود ستا الله جل جلاله دئ ، پنځمه نکته پکښي داده چي عابد ته تنبیه ورکړه سي پر دي باندي چي په وخت دعبادت کښي دَيْ باید هم په ظاهر کښي اوهم په باطن کښي والله پاک ته متوجه وي اوحضور یې برابر وي اودخداي پاک په تعظیم کښي کاهلي اوسستي باید ورڅخه ونسي اونه دده زړه اوباطن له خدایه اوله عبادته دده څخه پرته په یوه اوبل شي مشغول سي، اوشپږمه نکته پکښي داده چه اهتمام راسي په هغه شي چي هغه تر هرڅه ومؤمنانو ته مهم دئ په هر حال کښي خاص بیا په حال کښي دعبادت چي هغه عبارت دئ له ذکره دخدایه ، اومه نکته پکښي داده چه دفعه دوسوسو دشیطان راسي ، اتمه نکته پکښي داده چي له اوله وهلته تصریح راسي پر دي باندي چه دغه عبادت الله پاک لره دئ ، نهمه نکته پکښي داده چي عبادت کونکي اګاه سي پر دي خبره باندي چه نظردده ومعبود خپل ته په وخت دعبادت کښي اولا اوبالذات وي اووعبادت ته یي نظر باید له دي حیثه وي چي دغه عبادت یو نسبت دئ دده اودالله تعالي په منځ کښي . پوسه چي لفظ د(نعبد) جوړ سوی دئ له عبادت څخه عبادت په اصل کښي ودي ته ویل کیږي چه یوڅوک

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اخيره درجه کښي اظهار دذلت اودعجز خپل په خپل اختيار سره ويوچاته وکړي لپاره ددي چه په اخيره درجه کښي عظمت اولويي دهغه چاښکاره کړي ،کله چي دعبا دت په معني پوه سوي نو اوس په دي پوه سه چي دعبادت لايق هغه څوک دئ چه عبادت کوونکي ترهغه لوي اوبالا ترمنعم يعني نعمت ورکونکئ نه لري اوهغه له الله پاک څخه ماسوي بل څوک نسته ځکه وهيچاته هغه ډول نعمتونه چي الله پاک ورکړي دي اوورکوونکي يي دئ بل هيڅوک نسواي ورکولاي نونتيجه داسوه چي لايق دعبادت ماسوي له الله تعالي بل هيڅوک نسته نوځکه به موږ داسي وايو چي(اياک نعبد) يعني خاص تالره خدايه عبادت کوو نه بل چالره ،. پو سه چي عبادت کله په معني دطاعت راځي لکه په دي قول کښي (لاتعبدواالشيطان)اوکله په معني ددعاراځي لکه په دي قول دخداي تعالي کښي (ان الذين يستکبرون عن عبادتي) اوکله په معني د توحيد راځي لکه په دي قول دخداي پاک کښي (وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون) . سوال = څه وجه ده چي د (نعبد)لفظ دمتکلم مع الغير په صيغه سره ويل سوئ دئ سره له دي چي هر لمونځ کونکي په لمانځه کښي سورت فاتحه وايي اوهر لمونځ کونکي خو يو نفر وي .جواب = په دي کښي ډير اسرار دي اول سر دادئ چي لمونځ کونکي سره له دي چي يوسړي دئ اوداسي ووايي چي اياک نعبد نوګواکي ده وخداي پاک ته داعذر اوعجز وړاندي کړ چي خداي پاکه زه قاصر يم اوعبادت مي قاصر دئ ددي وړ نه دئ چي تنهايي وتاته وړاندي کړم نوزه عبادت خپل په ضمن کښي دعبادت دنوروعبادت کونکيو درته ذکر کوم . او خپل ځان په حيث د عبادت کونکي دنورو عبادت کونکيو په جمله کښي درته عرضه وم چي ددوئ دعبادت په طفيل ځما عبادت هم قبول کړي اوددوئ دمنظوريدو په ترڅ کښي زه هم منظور سم.

شنيدم که درروزاميد وبيم ـــــ بدان را به نيکا ن ببخشد کريم ، بدان را در اقبال نيکان زيند ،

وګر نه بدان اهل نيکي نيند، اودوهم سِر دادئ چي لمونځ کونکي يوه اندازه له دروغ ويلو وساتل سي ځکه چي دی په لمانځه کښي مثلا داسي ووائي چه اياک اعبد يعني خاص تالره عبادت کوم اوپه عين حال کښي دغه لمونځ کونکئ دريا په مرض مبتلا وي اوددنيوي منافعو په طمع هميشه واهل ددنيا ته سر کښته کونکئ وي نو سخت کاذب بلل کيږي اوچي عبادت خپل په جمله کښي دعباداتو دصادقينو ذکر کړي نو څه قدر به صادق وبلل سي . دري يم سِر دادئ چه و بندګانو ته تنبيه ورکوله سي چي تاسي ټول بايد په دي کښي سره متفق ياست چي هر يوخاص دالله تعالي عبادت کونکي وي اوعبادت دالله تعالي بايد ستاسي مابه الاشتراک وي ، اوڅلرم سِر په دي کښي اشاره ده وبندګانو ته ددي چي لمونځونه بايد په جماعت سره ادا کوئ ، اوپنځم سِر په دي کښي دادئ چي حفظه اوکرام کاتبين ملکو ته هم شامل سي ،اوشپږم سِر په دي کښي دادئ چي الله تعالي بنده ته ددي اشاره کوي چي که دي زما عبادت کاوه نو دلوړ عظمت والا به وګرزي چي ته به تنها دپوره ډلي په سريي ، ولي نعبد تر نستعين له مخه ذکر سو

سوال = په څه وجه الله پاک دعبادت ذکر پر استعانت له مخه کړي دئ . جواب = ددي کار مفسرينو رحمهم الله ډيري وجهي بيان کړي دي ، اوله وجه داده چي که دنعبد جمله راوروسته سوي واي نو بيابه داياتو داخيري حرفونو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجع نه واي برابره سوي ، دوهمه وجه داده چي نستعين دعاده اودعاهلته ښه قبليږي چي دوسيلي په ډول يو طاعت اوبندګي له مخه تر دعا وکړه سي ، دريمه وجه داده چي عبادت هغه شي دئ چي الله پاک يي له موږ څخه غواړي اوپه نستعين کښي څموږ غوښتنه درج ده نو پکارده چي غوښتنه دالله جل جلاله له مخه سي پر غوښتنه څموږ اوداسي هم نوري ډيري وجهي سته (واياک نستعين) پوسه چي نستعين له استعانت څخه مشتق دئ استعانت طلب دمعونت اودکومک ته ويل کيږي اوکومک پرڅلورقسمه دئ اول قسم يي دادئ چي الله پاک پر کار باندي قدرت وبنده ته ورکړي دوهم قسم يي دادئ چي کار ورته اسانه کړي اواسانه يي په خيال کښي ورولي ،دريم قسم يي دادئ چي وکار ته يي ورنزدي کړي ،څلرم قسم يي دادئ چي پر کار يي باعث کړي اوشايق اوراغب يي کړي وکار ته مثلا دعقل اوشعور اودلاسو اوپښو ورکو ل وبنده ته له اول قسم کومک څخه دئ اوفراغت دزړه ورکول اوموانع دکار ورڅخه لري کول له دوهم قسم څخه دئ اود کار مينه دبنده په زړه کښي پيداکول اوکا ر دبنده په نظر کښي ښائسته وروستل اودکار لذت اوخوند په ده کښي پيداکول له دريم قسم څخه دئ اويومرشد اولارښوونکئ ورته پيداکول چي هر ساعت وده ته پند اونصيحت کوي اوپر کار دعبادت ترغيب اوباعثتوب ورکوي له څلرم قسم څخه دئ ، پو سه چي مقصود له اياک نستعين څخه ياطلب دکومک دئ په عبادت کښي نوبه معني داسي شي چي خاص له تاڅخه أي خدايه طلب دکومک کوو په عبادت ستا کښي اويامقصود ورڅخه طلب دکومک دئ په ټولو روا کارو کښي نوبه معني داسي شي واياک اوخاص له تا څخه نستعين طلب دکومک کوو په ټولو کارو کښي يعني هغه کارونه چي رواودخير کارونه دي

اِهْدِراوښيه نَا موږ ته الصِرَاطَ لار المُسْتَقِيْمَ سيده برابره يايي داسي معني وکړي اهد روان کړه نا مو ږ الصراط پر لار المستقيم برابره باندي يايي داسي معني وکړئ اهد بوزه نا موږ الصراط پرلار المستقيم برابره باندي ، پوسه چي يو ښوونه ده دلاري حقي او يو رسول ولاري حقي ته دي او يو روانول يابيول پر لار حقه باندي دئ که مقصود ښوونه دلاري حقي وه نواهدنا الي الصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود رسول ولاري حقي ته وو نواهدنا للصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود بيول ياروانول پرلارحقه وونو اهدنا الصراط المستقيم ويل کيږي دغه ډول شاه عبد العزيز قدس سره په خپل تفسير کښي ذکر کړي دي سره له لږ اضافه توبه زما په بيان کښي، نودلته که اوله معني مراد سي نوتقديردالي به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دوهمه معني مراد شي نوتقدير دلام جاره به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دريمه اويا څلرمه معني مرادسي نو بيا ملا حظه دتقدير دحرف جرنه کيږي سوال = ددي مبارک ايت له مخکښي ايت سره څه مناسبت دئ؟ جواب = دغه مبارک ايت دمخکني ايت دواياک نستعين له جملي سره تړلي دئ په دي ډول چي زموږ له خوا داوويل سي چي واياک نستعين يعني اوخاص له تا څخه معونت غواړو نوګويا دالله تعالي له طرفه داسي راته وويل سوو چي په څه ډول زه کومک اومعونت درسره وکړم نوموږ دخپل رب په جواب کښي داعرض وړاندي کوو چي داسي کومک راسره وکړه چي دحق پرلارباندي موږ محکم اوثابت ولره ،سوال = هر لمونځ کونکي دلمانځه په هررکعت کښي سورت فاتحه وايي نودَیْ چي داووايي چي موږ ته هدايت وکړه دصراط مستقيم نوداخو ده دداسي شي غوښتنه وکړه چي هغه وده ته ورکړسوي دئ څکه دَيْ چي لمونځ کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوخو مسلمان دئ نودصراط مستقيم کوم چي دين داسلام دئ هدايت خو حتماً ورته سوی دئ جواب = ددي سوال مختلف جوابونه سته اول جواب دادئ چي مرتبي دقرب اونزديکت دبنده والله پاک ته بيشماره دي نولمونځ کوونکئ چي په هره مرتبه کښي وي نودَي سوال دهدايت دهغه صراط مستقيم کوي چي وهغه ته لاهنوز دَي نه دئ وررسيدلی دوهم جواب دادئ چي مقصود له دغه سواله څخه ثبات اوټينګوالي پر صراط مستقيم دئ تر مرګه پوري اوداسي نور جوابونه هم سته خودغه هغه بيخي عمده جوابونه دي،سوال = دمفعول ضميرکوم چي په اهدنا کښي دجمع په لفظ سره راوړل سوئ دئ په دي کښي څه حکمت دئ ، جواب = يوحکمت دادئ چي دنعبد اودنستعين له صيغوسره موافق سي ځکه هغه هم دجمع لفظونه دي اودوهم حکمت دادئ چي په جمع واري سره دعاښه مقبوله ګرزي دريم حکمت دادئ چي يوانسان لکه چي دځان وهدايت ته مجبور دئ داډول دخپل ماحول دخلګو وهدايت ته هم مجبور دئ ځکه يوه خوداوجه ده چي کله يوانسان پر سمه لار روان وي اونوربي لاري وي نودغه انسان په دغه بي لارې تولنه اوجامعه کښي له سختو کړاوو اوستونځو سره مخامخ ګرزي اوبله داوجه هم ده چي هر انسان لکه چي دخپل ځان پر اصلاح مکلف دئ همدارنګه پر امر بالمعروف اونهي عن المنکر هم مکلف دئ نو په دي وجه هر مسلمان ته ضرور دئ چي دنورو دهدايت سوال هم کوي په دي وجه چي دامر بالمعروف له ستونځو څخه تر يوحده پوري خلاص سي . سوال = هدايت پر څو قسمه دئ جواب = هدايت بي حسابه نوعي لري خوسره له دي په شپږو جنسوکښي حصر دئ اول هدايت هدايت الهامي دئ په ابتداء کښي دولادت دوهم هدايت هدايت الهامي دئ وروسته له دي چي انسان وسِن دتميز ته ورسيږي دري يم هدايت په ذريعه دوحي دئ څلرم هدايت په ذريعه دصادقو خو بو دئ پنځم هدايت په ذريعه دفراست دئ شپږم هدايت په ذريعه دکشف دئ اوم هدايت په ذريعه دحواسو دئ اتم هدايت په ذريعه دعقل دئ نهم هدايت په ذريعه ددلائلو دئ لسم هدايت په واسطه درسولانو اوپه واسطه دانزال دکتابو دئ اخيري هدايت بيا پر دوه قسمه دئ يوعام دئ اوبل خاص دئ عام بيا پر دوه قسمه دئ يو تبياني دئ بل توفيقي دئ خاص بيا پر دري قسمه دئ يومن الله دئ بل الي الله دئ بل بالله دئ ، دذکر سويو اقسامو تفصيل ، پوسه چي کله يو کوچني څنګه له موره پيداسي نو الله پاک ده ته داښوونه مثلا وکړي چي کله وږي سي نوژاړه چي موردي په دي پوسي چي ته وږی سوی‌يي اودارنګه ددي ښوونه ورته کوي چي دي بايد په څه رقم دمور تی ورودي دغه ته هدايت الهامي په حال دطفوليت کښي ويل کيږي اوکله چي و يوه صالح انسان ته ويو ولي ته دخداي پاک ديوي خبري معلومات په زړه کښي خداي پاک ورواچوي نوودي ته هدايت الهامي وروسته له سِنه دتميزه ويل کيږي چي ودي ته وحي عرفاني هم ويله کيږي اوکله دوحي فطري له لاري ويوه حيوان ته الله پاک ديوه کار نقشه معلومه کړي لکه دعسلوومچچيو ته اولکه عنکبوت ته ودغه قسم ته هدايت فطري ويل کيږي اوکله يوه انسان ته عام له دي که کافر وي اوکه مسلمان وي ديوه شي دجوړولو نقشه په ذهن کښي ورواچوي لکه دتياري (جهاز) اويا دموټر ياداسي دنورو شيانودجوړه ولو نقشي چي اول واري الله پاک دځينو انسانانو په ذهنو کښي ورواچولي چي ودغه قسم ته هدايت ايجادي ويل کيږي اوکله داعلام بالشرائع له لاري الله تعالي يوچاته هدايت وکړي چي ودي ته هدايت په واسطه دوحي شرعي ويل کيږي دغه قسم هدايت تر نبيانو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسولانو پوري خاص دئ اوکله دخوب ليدلو په ذريعه الله پاک يوڅوک په يو شي خبر کړي ودي ته هدايت په واسطه دخوب ويل کيږي خو نسبت ونبي اوورسول ته حکم دوحي لري اوکله دفراست له لاري الله پاک چاته هدايت وفرمايي چي ودي ته هدايت په واسطه دفراست ويل کيږي اوکوم معلوما ت چي انسان ته دظاهري حواسو په واسطه کيږي لکه دسترګو ليدل دغوږ اوريدل په پَزه ديو شي بويه ول په خوله ژبه ديوه شي څکل په مسه کولو ديوه شي دګرم والي يايخوالي مثلا معلومه ول اودارنګه دباطني حواسو په واسطه ديوه شي معلومول ودي ته هدايت په ذريعه دحواسو ويل کيږي همدارنګه الله پاک چي وانسانانو ته عقل ورکړی دئ اودوی ته دهمدغه عقل په ذريعه دحقائقو معلوماتونه کيږي ودي ته هدايت په ذريعه دعقل ويل کيږي اوکوم دليلونه چي الله پاک پرخپل ذات اوپر خپلو صفاتو باندي پيداکړي دي لکه مخلوقات چي هر شي په مخلوقاتو کښي دلالت کوي پر ذات اوپر صفاتو دخداي پاک باندي و دي ته هدايت په واسطه ددلائلوويل کيږي اوهمداراز پيغمبران نبيان اورسولان چي الله پاک وانسانانو ته راليږي دي اوددوئ په سبب انسان حق اوباطل معلومه وي ودي ته هدايت په توسط دپيغمبر ويل کيږي اوکومه لارښوونه چي الله پاک يي په واسطه دخپل نازل سويو کتابو وبندګانو ته کوي لکه وموږ ته چي يې په واسطه دقران کريم کړيده ودي ته هدايت په واسطه دکتابو ويل کيږي اوکوم هدايت چي په واسطه دهغو معجزو وو چي دنبيانو په لاس وخلګوته ښکاره سوي وي وهغه ته هدايت بالمعجزات ويل کيږي دانبيا وو اوکتابو په ذريعه عام هدايت دادئ چي دخير اودشر لار الله پاک وموږ ته ښکاره کړي ده په دغه عام هدايت کښي بيا تبياني هدايت دادئ چي الله پاک هغه څه چي نبي اورسول دخداي پاک له طرفه وموږ ته راوړي دي اوهغه څه چي دخداي پاک په کتاب کښي دي ويوچاته داسي ښکاره کړي چي هيڅ شک اوشبهه دده په زړه کښي نسي پاته اوکامل اوپوخ يقين باندي ورته حاصل شي اوتوفيقي هدايت ودي ته ويل کيږي چي الله پاک وبنده ته پر دغه هدايت باندي دکامل اوټينګ عمل توفيق ورکړي اوخاص هدايت دادئ چي دنبي ياولي په واسطه الله جل جلاله يوقسم نور ديوه سړي پرمدرکه قوه باندي وځلوي چي په نتيجه کښي ددي حقائق په واقعي توګه ودته منکشف سي اودغه خاص هدايت به يامن الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک سره اشاره ورته سويده (قُلْ اِنَّ هُدَى اللهِ هُوَالْهُدَي) اويابه الي الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک کښي اشاره ورته سويده (اِنِّيْ ذَاهِبٌ اِلَي رَبِّيْ سَيَهْدِينِ) اويابه بالله وي کوم چي په دغه قول کښي درسول عليه السلام اشاره ورته سويده (لَوْلَااللهُ مَااهْتَدَيْنَا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اول ا يت څخه تراتم آيت پوري مصحح اومکمل

پاره الم / سورة البقره

تفسير سور ة بقره:

پوسه چي د قرآن کريم سورتونه دوه قسمه دي ـ اول مَکِي سورتونه دي ، دوهم مَدَنِي سورتونه دي . پر اصح قول مکي سورتونه هغه دي چي د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم تر هجرت کول له مَکې مکرمې څخه و مدينې منورې ته له مخه نازل سوي دي . او مَدَني سورتونه هغه دي چي له هجرت څخه وروسته نازل سويدي.

د بقرې سورت له مَدَنِي سورتو څخه دئ ،دغه مبارک سورت دبقرې سورت ځکه بولي چي بَقَرَه په عربي زبان کښي و غوا ته ويل کيږي ، اوپه دې سورت کښي د بني اسرائيلو د يوې غوا يوه ډيره له عبرت څخه ډکه نادره قصه راغئ . نو ځکه دغه مبارک سورت په همدې نامه سره نامداره سوئ دئ.

دغه مبارک سورت نور ټول په مدينه کښې نازل سوئ دئ ،ماسوی له دوه سوه اويواتيايم (۲۸۱) آيت څخه ،چي په مِنی کي په حجة الوداع کي نازل سويدئ . ددغه سورت (۲۸٦) اياتونه دي ،څلويښت (۴۰)يې رکوع ګاني دي . او د المطففين د سورت څخه وروسته نازل سويدئ ، په تلاوت کي دوهم سورت دئ . ځکه اول سورت په تلاوت کي د فاتحې سورت دئ . او په نزول کي اوه اتيايم (۸۷) سورت دئ ، يعني شپږ اتيا ،۸٦ ـ سورتونه له مخه نازل سوي وو . أوه اتيايم سورت همدغه سورت ؤ ،چي پر رسول باندي - صلی الله عليه وسلم- نازل سو .

لفظي ترجمه.

(الــم) خداي پاک عالم دئ په معني اوپه مطلب ددي لفظ يا معني ددي لفظ پټ سردي دخداي پاک اودرسول حضرت محمد صلي الله عليه وسلم په منځ کښي ، (ذالک) دا(الکتاب) کتاب يعني داقران کريم (لا) نسته (رَيبَ) هيڅ شک (فِي) په (هِ) ده کښي ، يعني په دغه کتاب کښي چي قران کريم دئ هيڅ شک نسته په دې معنی په دغه کتاب، قرآن کريم کښي هيڅ شک نسته ،چي د خدائ جل جلاله کلام دئ ، او د خدائ پاک له طرفه پر حضرت محمد ـ صلی الله عليه وسلم ـ باندي نازل سوئ دئ او ټولي خبري ،او مضمونونه يې حق دي او دکفارودغه ټولی خبری چی ددغه قران په باره کښی يې کوي باطلی اوددوی‌پرکفر،عناداوپرتعصب باندی بنادی .. (هُدی) لار ښوونه ده ، يا لارښوونکئ دئ يعني دغه کتاب (لِلمتقين) پرهيزګارانولره ، يعني لکه څرنګه چي دغه قرآن کريم بې شک او شبهې دالله پاک کتاب دئ ، پر حضرت محمد ـ صلی الله عليه وسلم ـ نازل سوئ دئ ، او ټولي خبري يې حقي دي . دغه رنګه دا قرآن هدايت کونکئ ، او دسمي لاري ښوونکئ هم دئ پرهيزګارانو لره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري (الم)

ّ پوسه چي ددغي مبارکي کلمې په شان چي کومي کلمي دسورتو په اول کي راځي لکه (الم ،الر وغيرهما،ودغو ته مُتَشابِهَات او يا حروف مُقَطعَه ، يا مُقَطعات قرآنيه ويل کيږي . که څه هم دغه کلمي هره يوه اسم ده ځکه مثلاً په الف لام ميم کښي الف اولام ميم هريو ديوه معلوم حرف نوم دئ خوحروف په دي وجه ورته ويل کيږي چي دمتقدمينوپه اصطلاح کښي دحرف اطلاق پراسم اوفعل اوحرف دروسرو باندي کيږي اومقطعه په دي وجه ورته ويل کيږي چي هرتوري په تقطيع سره يعني په پريکړون سره له هغه بل حرفه څخه ويل کيږي اومتشابهات په دي وجه ورته ويل کيږي چي ددوی معني ګاني پوشيده اوپټي دي اوقرانيه په دي وجه ورته ويل کيږي چي دقران دسورتو په سروکښي راغلي دي

همدارنګه پوسه چي په دغوکلموکښي علماؤرحمهم الله سخت اختلاف کړئ دئ ،

په دي ډول چي ايا پرته ،سوی له الله (جل جلاله)څخه بل څوک د دغو کلمو په معنی ګانو عالم کيداي سي اوکه يا ، او که عالم کيداي سي نو بيا تنها د خداي پاک رسول د دغو کلمو په معنی پوهيدئ ،اوکه له رسول - صلی الله عليه وسلم- څخه پرته بل چا ته هم د دغو کلمو پر معنی ګانو علم حاصليدلائ سي ، او که حاصليدلائ سي نو بيا يې معنی ګاني څه دي ؟ . دغه ټول اختلافونه ذکر کول موږ له اصلي مقصد څخه وروسته کوي فقط هغه بيان په دې باب ذکر کوم کوم چي د امام الهمام ابو حنيفه رحمه الله تعالی د مذهب مفسرينو غوره کړيدئ.

هغه بيان داداي چي ځيني علماء ځموږ د مذهب وايي چي : د دغو کلمو معنی له خداي پاک څخه بغير و بل هيچا ته نه ده معلومه . او ځيني علماء وايي چي و رسول ته هم د دغو کلمو پر معنی باندي علم حاصل ؤ ، او معنی ګاني د دغو کلمو ، د خداي پاک او حضرت محمد - صلی الله عليه وسلم- په منځ کښي پټ رازونه ؤ ، چي جبرئيل عليه السلام ته هم په هغوئ باندي علم نه ؤ حاصل.

ځموږ په مذهبي علماؤ کي د ځينو له قوله څخه ، اول قول بهتر معلوميږي .. او له خلفاووراشدينو څخه هم د اول قول مطابق روايت راغلئ دئ . او د بعضو علماوو له قوله ، د دوهم قول بهتروالئ معلوميږي . بهرحال د اول قول مطابق چي الم ووايې نو به دا ډول وايې الله پاک عالم دئ

په معنی د دي ، يعني د (الـــمّ).

او د دوهم قول مطابق چي (الم)و وايې ، نو به داسي وايې ، معنی ددي کلمي پټ سردئ د خداي اود رسول په منځ کښي ، هر ډول چي په دغودووډولوکښي و وايې صحيح دئ .

عرفاني فايده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي ددغومقطعه حروفو په دي شرط چي مکررپه دوی کښي حذف کړه سي ټول تعداد څوارلس یادیارلس دي په دي شرحه (الم ــ المص ــ الر ــ المرا ــ کهیعص ــ طه ــ طسم ــ طس ــ یس ــ ص ــ حمعسق ــ ق ــ ن)

اوشاه عبدالعزیزرحمه الله فرمایلي دي چي سورت بقره له جملي څخه دهغو نهه ویشتوسورتوڅخه دئ کوم چي دهغوی ابتداء په حروفومقطعه ؤ سره سویده اودغه حروف مقطعه په دي شرط چي مکررحرفونه ورڅخه حذف کړه سي ټول څورلس حرفونه دي په دي ډول، الف، لام ،میم ، صاد، را، کاف، ها ،یا ،عین ، طا ،سین، حا، قاف، نون ، انتهی ماقال.

همدارنګه پوسه چي په دغو ذکرسویو حروفوکښي ودغولاندی اسماء الهیه ؤ ته اشاره راغلي ده خو نه په دي معني چي دغه حروف له دغواسماء الهیه ؤ څخه رامختصرسوي دي بلکي په دي معني چي دغه حروف په دغواسماء الهیه ؤکښي موجوددي، هغه اسماء الهیه دادئ:

)یاالله جل جلاله یااحد جل جلاله یااخرجل جلاله ، یالطیف جل جلاله ، یا ملک جل جلاله ، یا مبدئ جل جلاله ، یا معید جل جلاله، یا محیي جل جلاله ، یا ممیت جل جلاله ، یاماجد جل جلاله ، یا مقتدر جل جلاله ، یا مؤخر جل جلاله ، یا منتقم جل جلاله، یا متعال جل جلاله، یا مالک الملک جل جلاله، یا مقسط جل جلاله، یا مغني جل جلاله، یامعطي جل جلاله ، یا مانع جل جلاله،یا صمد جل جلاله، یا صبور جل جلاله، یا رحمن جل جلاله، یا رحیم جل جلاله یا رزاق جل جلاله ، یارافع جل جلاله، یارقیب جل جلاله، یارؤف جل جلاله، یا رشید جل جلاله، یا کبیر جل جلاله ،یا کریم جل جلاله، یا هادي جل جلاله، یا عزیز جل جلاله، یاعدل جل جلاله، یا عظیم جل جلاله، یا علي جل جلاله، یاعفو جل جلاله، یا سلام جل جلاله، یا سمیع جل جلاله ، یا حلیم جل جلاله، یا حفیظ جل جلاله، یا حسیب جل جلاله، یار حیم جل جلاله، یا حق جل جلاله، یا حمید جل جلاله، یا حي جل جلاله، یا قادر جل جلاله، یا قیوم جل جلاله، یا قوي جل جلاله، یاقهار جل جلاله، یاحسیب جل جلاله، یاقدوس جل جلاله، یا نور جل جلاله، یا نافع جل جلاله، یاطیب جل جلاله (

دغه مذکورحروف مقطعه غیرمکرره سره له دغوالهي نومو دپاره دحل دمشکلاتو چي دري ورځي پرلپسي وویل سي او په دغودریوورځوکښي وشپږسوه دري نوي(٦٩٣) واره ته یې دویلو شمیر ورسیږي نو دایوډیر مجرب عمل دئ.

)ذالک الکتاب (

پوسه چي د(ذالک الکتاب) دمبارکو دووکلمولفظي ترجمه په دري ډوله کیدلای سي دوه ډوله ترجمه یې پردي تقدیره چي ذالک مبتداء سي اوالکتاب یې خبرسي په دغه تقدیرکښی بیادوه احتماله دی اول احتمال دادی چي دذالک په لفظ سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چي له رسول علیه السلام سره ئی ددغوایاتو ترنازلولوډیرړومبی دانزال وعده الله پاک کړئی وه اودوهم احتمال دادی چي په ذالک سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چي په تورات اوپه انجیل کښی الله پاک دهغه دنازلولو وعده فرمایلی وه چي تفصیل به ددواړواحتمالودرته راسی ، اودریم ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجمه يې پردي تقديره چي ذالک موصوف يا مبدل منه سي اوالکتاب يې صفت يابدل سي مجموع مبتدا سی او(لاريب الخ)ئی خبرسی چي دغه دري سره ډولونه په دي شرحه درته ذکرکوم.

اول ، (ذٰلِکَ) هغه چي وعده يې سوي وه له تاسره دنازليدو (الْكِتَابُ) دغه کتاب دئ يعني کوم چي ته يې وخلگوته وايې، دوهم (ذلک) هغه چه وعده يې سوي وه دنازليدوله پخواڅخه ـ يعني په تورات کښي کوم چي پرموسي عليه السلام نازل سوي دئ او په انجيل کښي کوم چي پرعيسي عليه السلام نازل سوي دئ (الْكِتَابُ) دغه کتاب دئ ــ يعني هغه دغه قران کريم دئ چه ته يې وخلگوته وايي اوځني يې مني اوعمل په کوي اوځني يې نه مني سحرجادواوياشعريي بولي . پوسه چه په تورات کښي اوپه انجيل کښي ددي وعده الله پاک کړي وه چه دغه قران کريم به په خپل وخت کښي پر حضرت محمدصلي الله عليه وسلم نازلوي لکه چه له حضرت کعب څخه روايت دئ چه ده وخلگوته وفرمايل .

)عليْكُمْ بِالْقُرْاٰنِ فَاِنّهُ فَهْمُ الْعَقْلِ وَنُوْرُالْحِكْمَةِ وَيَنَابِيْعُ الْعِلْمِ وَاَحْدَثُ الْكُتُبِ بِاللّٰهِ عَهْدًاوَقَالَ فِي التَّوْرَاةِ يَامُحَمَّدُ اِنِّي مُنَزِّلٌ عَلَيْکَ تَوْرَ ةً حَدِيْثاً تُفْتَحُ بِهَااَ عْيُناًعُمْياًوَاٰذَاناًصُمًّاوَقُلُوْباًغُلْفاً(

يعني اې خلگولازم سي له دغه قران کريم سره يعني هم عمل په کوي اوهم يې تلاوت کوي اوهم يې زده کوي په خپله اوهم يې ونورو ته ورزده کوي ځکه چه دغه قران کريم داسي مقدس کتاب دئ چه هم دانسان دعقل لپاره فهم دئ اوهم له حکمته ډک نوردئ اوهم دده مبارک اياتونه دعلم اودپوهي چيني دي اودالله جل جلاله ترنورو ټولوکتابويي تعلق له الله سره تازه اونوي دئ ځکه دخداي ج ترټولوکتابووروسته نازل سوي کتاب دئ اوالله پاک په تورات کښي له پخوالافرمايلي وو چه اې محمده بيشکه زه نازله وونکي يم پرتاباندي دداسي يوه نوي تورات يعني چه قران کريم دئ چه په هغه سره به خلاصيږي هغه سترگي دخلگوچه دحق له ليدلوړندي وي اوهم به په ده سره خلاصيږي هغه غوږونه دخلگوچه دحق له اوريدلوڅخه کاڼه وي اوهم به په ده سره خلاصيږي هغه زړونه دخلگوچه له حق څخه په پردوکښي وي يعني دده په وجه به خلگ داسي هدايت پيداکړي چه هم به دحق نښاني په سترگووينې اوهم به دحق خبري دقبول په ډول په غوږواوري اوهم به دده په وجه دخلگوله زړوڅخه دکفراودگناووپردې ليري سي اوددوئ دزړوسترگي به خلاصي سي نوبيا به حق حق بولي اوباطل به باطل بولي دارنگه په انجيل کښي هم الله پاک دقران کريم دنازلولوپرحضرت محمدصلي الله عليه وسلم باندي وعده کړي وه اوداراز الله پاک له رسول عليه السلام سره هم له مخه ترنازليدودسورت بقري پرده باندی دپاته قران پاک دنازلولو وعده کړي وه په دي قول سره چه الله پاک فرمايلي دي(اِنَاسَنُلْقِيْ عَلَيْکَ قَوْلاًثَقِيْلاً)ترجمه بيشکه موږ به ژرده چه واېه چوويعني نازل به کړوموږپرتاباندي قول دروندچه عبارت دئ له قران کريم څخه نوځکه ماذلک دلفظ په لفظي ترجمه کښي دوه ډوله تعبيرونه ذکر کړل دادواړه ډولونه پرهغه تقديردي چي ذالک الکتاب مبتداء اوخبرسي ، او دريم ډول ترجمه يې داده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ذالک) دا (الكِتاب) کتاب(لا ـ) نسته(ریب) هیڅ شک(فیه)په ده کښی یعني په دغه قرآن کریم کښی. تنبیه ، دغه ترجمه یې پردي تقدیر د ه چي د (الکتاب) لفظ له(ذالک) څخه بدل اویا یې صفت سي اومجموع مبتداء سي اولاریب فیه یې خبرسي ، پوسه چي دلته یوڅلورم ډول هم سته هغه دادئ چي په ذالک سره اشاره وقرانکریم ته وکړه سي اومبتداء سي او د(الکتاب) په لفظ کښي الف لام جنسي سي او د(ذالک) خبرسي نوبې ترجمه په دي ډول سي چي دغه قران جنس کتاب دئ یعني ګواکي له ده څخه پرته بل هیڅ کتاب نسته اومطلب به ورڅخه داسي چي په کتابوالي کښي ترده کامل کتاب نسته، سوال دذلک په لفظ سره اشاره وکوم شي ته ده ځکه دذلک لفظ خوداسي مشارالیه غواړي چه بعیدوي جواب په مشارالیه کښي دذلک ډیراحتمالونه دي خوله جملي دهغوڅخه زه هغه احتمالونه درته ذکرکوم چه هغه ډیرپه زړه پوري دي اول احتمال دادئ چه په ذلک سره وهغه کتاب ته اشاره ده چه په تورات اوپه انجیل کښي یي دنازلیدووعده سوي وه دوهم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده وهغه کتاب ته چه وعده دنازلیدو یي له رسول علیه السلام سره په خواترنازلیدودسورت بقري سوي وه ددغودوواحتمالوتفصیل مخکي درته ذکرسودریم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده ودغه حاضرقران کریم ته دغه حاضرقران کریم که څه هم بعیداولیري نه دئ بلکي قریب دئ خوپه ذلک سره چه اسم اشاره دبعیدده یادتعظیم له وجهي اشاره ورته سوي ده لکه چه علماؤدعلم بلاغت ذکرکړي دي چه کله کله وقریب شي ته په ذلک سره اشاره کیږي لپاره دښکاره کولودعظمت دهغه شي ځکه دغه قریب شي که څه هم دمکان په حیث نژدي وي خودمرتبي په اعتبارلوړاولیري وي نودغه لیري والي اولوړوالیدمرتبی دده داسي فرض کړل سي لکه لیري والي په مکان کښي نوپه ذلک سره اشاره ورته وسي اویاله دي وجهي په ذلک اشاره ورته سوي ده چه مشارالیه چه قران کریم دئ کله چه دخداي له لوري پررسول علیه السلام نازل کړسواوځموږپه حضورکښي وګرزیدی نوګواکي له اشاره کونکي څخه په ذلک سره چه الله پاک دئ رالیري کړسواوبعضي مفسرینوفرمایلي دي چه په ذلک سره اشاره ده وصراط مستقیم ته هغه صراط مستقیم چه په سورت فاتحه کښي ذکرسوي دئ بنا پردغه قول مناسبت دبقري دسورت دفاتحي له سورت سره په ډیره کامله وجه راځي پوسه چه په مشارالیه کښي دذلک یوشي بل هم ضروردئ هغه داچه محسوس به وي یعني لیدل کړکیدونکي به وي په سترګوسره اوحاضربه وي واشاره کونکي ته په وخت داشاري کښي دلته دذلک مشارالیه پرهرتقدیر له ذکرسویوتقدیروچه یي واخلي محسوس په سترګوسره نه دئ ددي سوال جواب په دي ډول دئ چه که څه هم حقیقة خوداسم اشاري په مشارالیه کښي محسوس والي دسترګوضروردئ خوکله کله په اسم اشاره سره اشاره کیږي وهغه شي ته چه محسوس والي یي محال وي اویامحسوس وي خوپه وخت داشاري کښي حاضرنه وي خودغه اشاره بنا پرمجازاواستعاره باندي ده په دي ډول چه دغه غیرمحسوس مشارالیه مشابه کړي په ذهن کښي له محسوس شي سره اویادغه مشارالیه چه په وخت داشاري کښي حاضرنه وي مشابه کړي په ذهن کښي له حاضرشي سره بیاهغه لفظ چه په مشبه به کښي مستعملیږي داستعاري په ډول په مشبه کښي مستعمل کړي نوپه دغه وخت کښي په اسم اشاره کښي استعاره مصرحه جوړیږي ،د(الکتاب)په لفظ کښي الف لام یاعهدخارجي دئ نوبه په دغه الف لام سره وهغه فردته دکتاب اشاره وسي چه پرمحمد صلي الله علیه وسلم نازل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دئ اوده وخلگوته وايه لکه چه لفظي ترجمه هم ماددغه صورت مطابق کړي ده اويا الف لام په الکتاب کښي جنسی دئ نوبه بياظاهري ترجمه په دي ډول سي ذلک هغه قران چه پرتاباندي نازل سوي دئ اي رسوله ياذلک هغه قران چه دخداي پررسول باندي نازل سوي دئ اي خلګو الکتاب جنس کتاب دئ يعني ماسوي له ده بل کتاب نسته نوبه حصردمطلق کتاب راسي په قران کريم کښي خوحصرد جنس شي چه په يوشي کښي وکړل سي نو دغه په دوه ډوله دئ يوډول يي دادئ چه په نفس الامرکښي هم دغه جنس شي حصروي په دغه شي کښي بل ډول يي دادئ چه حصرددي جنس په دي شي کښي دمبالغي په ډول وکړل سی مرادورڅخه داوي چه دغه شي چه ماجنس شي په ده کښي حصرکړفرد کامل دهمدغه جنس دئ دلته چه جنس کتاب حصرسوي دئ په قران کريم کښي دغه حصرله دغه دوهم قسم څخه دئ ځکه چه په نفس الامرکښي خوکتاب حصرنه دئ په قران کريم کښي بلکي نورهم ډيرافرادلري (،لاَ رَيْبَ فِيْهِ). يعني نسته هيڅ شک په دغه کتاب کښي چه قران کريم دئ پوسه چه کلمه د(لا)دپاره دنفي دجنس ده اود(ريب) لفظ مبني پرفتحه دئ له وجهي ددي چه متضمن دئ حرف استغراق لره چه کلمه دمن ده ځکه تقديردکلام داسي دئ لامن ريب يعني نسته هيڅ له يوشکه په دي قران کريم کښي او اسم دلادئ اود(فيه) لفظ په اعتباردمتعلق مقدرسره چه(ثابت) دئ خبردئ دلادپاره اَي (لاريب ثابتاً فيه) همدارنګه پوسه چي دريب لفظ په اصل کښي مصدردرَابَ دئ اومعني يي په اضطراب اوپه سرګرداني کښي اچول، ده اودريبة لفظ په معني داضطراب اودسرګردانئ ده بيادريب لفظ په معني دشک سره مشهورګرځيدلئ دئ ځکه چي شک سبب داضطراب اودبي اطمنانئ دنفس دئ، امام رازي فرمايلي دي چي دريب لفظ په معني کښي وشک ته ورنزدی ده مګردريب په معني کښي يوڅه زياتوالئ سته هغه دادئ چي ريب ودي ته ويل کيږي چي پريوشي باندي دبدوګمان وکړسي مطلب دا چي ريب وظن سوء يعني ګمان دبدوته ويل کيږي لکه چي داسلام پيغمبرفرمايلي دي (دَعْ مَايُرِيْبُکَ اِلَي مَالاَ يُرِيْبُکَ) حديث صحيح . يعني پريږده هرهغه شي چي اچوي تاپه بدګماني کښي وهغه شي ته،يعني اوځه وهغه شي ته چي هغه تاپه شک اوپه بدګماني کښي نه اچوي همدارنګه پوسه چي دلته يوسوال کيږي چي جواب يي ضروري دئ سوال په دي ډول کيږي چي کافران دمکي اودنوروځايودقران کريم دنازليدوپه زمانه کښي ځيني له قران کريم څخه منکروه اوځني پکښي شک کونکي وه نوله دي سره سره به دخداي پاک ددغه قول چي لا ريب فيه دصحت وجه څه وي جواب ددي سوال په مختلفوډولوکيدلای سي اول په دي ډول چي دخداي پاک دذکرسوي قول مطلب دانه دئ چي دخلګوله طرف څخه هيڅ شک په قران کريم کښي نه دي واقع سوئ بلکي مطلب ورڅخه دادئ چي په قران کريم کښي نسبت وهغه چاته شک نه پيداکيږي کوم چي سالم عقل لري اوله تعصب اوعنادڅخه پاک وي اودحق په لټه کښي وي اوله دي سره سره يي په هغوښکاره دلائلو کښي تأمل اوفکرکړيوي کوم چي دقران کريم پرحقيت باندي لالت کوي.

اودوهم په دي ډول چي لاريب فيه څخه مطلب دادئ چي قران کريم لائق په دي سره نه دئ چي په ده کښي شک وکړسي يعنی مرادله نفی دريب څخه نفی دلياقت دريب ده اودريم پدي ډول چی مقصودله آية څخه نهی ده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنى شک مکوئ ای خلګو په دغه کتاب،قرآن کريم کښی نو به لاريب فيه په معنى دلاترتابوافيه سى ،بيضاوى وغيره

(هدًي)لارښوول دی ، يعني دغه قران کريم دډيري کاملي لارښووني په وجه چه حقه اوسمه لاروخلګوته ورښه يي ګواکي ټول سره لارښوول يالارښوونه ګرزيدلي دئ يا(هدي)په معني دلارښوونکي دئ مصدر دی په معنی داسم فاعل دی،يعني دغه قران کريم دحقي لاري ښوونکئ دئ پوسه چې دترکيب په لحاظ سره دهدی په لفظ کښی دوه احتماله دی اول احتمال دادی چې حال سی له ضميرمجرورڅخه دفيه دوهم احتمال دادی چې خبرسی دمبتدامحذوفی دپاره چې لفظ د هو دی پوسه چې که دهدی لفظ پرځپله مصدری معنی باندی حمل سی نوبه په حمل دده کښی پرضميرمجروربااندی ياپرمحذوفه مبتدا باندی مجازفی النسة راسی اوکه په معنی داسم فاعل سی نوبيابه دهدی په لفظ کښی مجاز فی الطرف اومجاز مرسل راسی همدارنګه پوسه چې دهدايت په اړه يوه برخه دتفصيل دسورت فاتحې په تفسير کښی مادرته ذکر کړاومکمل تفصيل بې په بل ځاي کښي انشاءالله درته راسي خودلته په خلاصه ډول په دي اړه بيان درته کوم،پوسه چې دهدًی اودهدايت لفظونه داکثروعلماؤپه قول په يوه معني دي دغه دواړه لفظونه متعدي اولازمي دواړه قسمه راغلي دي چي متعدي سي نومعني ددواړو ښوونه دلاري ده اوچي لازمي سي نومعني ددواړوليدل دلاري دئ ، پوسه چي په هدايت کښي څلورمذهبه دي اول مذهب دادئ چي هدايت په لغت کښي په معني دلارښوولودئ چي په فارسي په راه نمودن اوپه عربي په الدلالة علي مايوصل الي المطلوب ياپه الدلالة سره تعبيرورڅخه کيږي داداهل سنت والجماعت مذهب دئ اودوهم مذهب دادئ چي هدايت په لغت کښي وداسي لارښوولوته ويل کيږي کوم چي ومطلب ته رسوونکئ وي چي په عربي کښي په الدلالة موصلة الى المطلوب سره تعبيرورڅخه کرکيږي دادمعتزله ؤ مذهب دئ ، دريم مذهب دادئ چي هدايت مشترک لفظي دئ دغودواړومعني ګانوپه منځ کښي دغه مذهب ځينو وعلامه تفتازاني صاحب ته منسوب کړيدئ که څه هم دغه انتساب غلط دئ، اوڅلورم مذهب دادئ چي هدايت مشترک معنوي دئ ددغودوذکرسويومعني ګانوپه منځ کښي دامذهب وقاضي بيضاوي ته منسوب سويدئ خودااانتساب هم غلط دئ،همدارنګه پوسه چي له معتزله ؤسره زموږيعني داهل سنت والجماعت په هدايت کښي له يوي بلي لاري څخه هم اختلاف سته هغه دادئ چي موږ وايوچي په شرعي استعمال کښي هدايت په غالب ډول په معني دخلق الاهتداء راځي اودوی وايې چي په معني دبيان الطريق الحق والصواب راځي دغه اختلاف زموږاوددوی‌په علم عقائد کښي مذکوردئ اوکوم اختلاف چي مخکښي ذکرسوهغه دتفسيرپه کتابوکښي اودارنګه دمنطقوپه کتابوکښي ذکرسويدئ .

په دغودومعني ګانوکښي دهدايت دلفظ داستعمال طريقه.

پوسه چي ځني علماؤفرمايلي دي چي که چيري دهدايت نسبت والله پاک ته سويؤ نوبيا هدايت په معني ددلالة موصلة دئ اوکه يې چيري نسبت ورسول اووقران ته سويؤ نوبيا په معني ددلالة علي مايوصل دئ، اوعلامه تفتازاني رحمه الله فرمايلي دي چي کچيري هدايت ودوهم مفعول خپل ته بي له واسطي دحرف جرڅخه متعدي سويؤ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوبیاپه معني ددلالة موصله دئ، اوکه په واسطه دلام جاره یادالي جاره متعدي سویؤ نوبیاپه معني ددلالة علی مایوصل دئ.

نبراس، شرح مقاصد، نورالانوار، میرزاهدوحواشیه.

مادمخه لاوِعده کړیوه چي په مکمل ډول به دهدایت بیان په بل ځایکښی انشاء الله په نایاب ډول درته کوم.

لِلْمُتَقِیْنَ پرهیزګارانولره.. یعني دغه قران کریم وهغه چاته دحق لارښیي چه هغه داغواړي چه په تقوي سره مشرف سي اویامراددادئ چه قران کریم که څه هم سمه لارخو وهرچا ته ورښیي که کافروي که مؤمن وي اراده ددي لري چه حقه لارورته معلومه سي اوپرهغه لار باندي ولاړسي اوکه یي نه لري خوڅرنګه چه دقران کریم په لارښوونه ګټه اوفائده هغوخلګوحاصله کړي ده چه هغه متقیان اوپرهیز ګاران دي نوګواکي قران کریم تنهاودوئ ته لارښوونه کوي خاص ددوئ لار ښوونکئ دئ نه دنورو

پوسه چی د(متقین)لفظ جمع دمتقٍ دی کوم چی داسم فاعل صیغه ده له باب څخه دافتعال اصل ئی موتقی ؤاومصدر ئی اتقاءً دی چی په اصل کښی اِوتقاءً

وواومجردمصدرئی وقایة دی کوم چی وسختی ساتنی ته دیوشی ته ویل کیږی په شریعت کښی متقی وهغه چاته ویل کیږی کوم چی له هرهغه څه څخه دخپل ځان ساتنه کوی کوم چی په اخرت کښی دده په ضرر تمامیږی پوسه چی تقوی لره په شریعت کښی دری مرتبی دی اوله مرتبه ئی ځان ساتل دی داخرت له همیشنی عذاب څخه په سبب داجتناب کولوله کفراوشرک اونفاق څخه په دغه مرتبه کښی تقوی په دغه مبارک ایت کښی مذکوره ده(والزمهم کلمة التقوی)یعنی لازمه کړئی ده الله پاک له مومنانوسره کلمه دتقوی چی دلااله الاالله کلمه ده اودوهمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه چی سړی په ګناه ګاره کیږی عام له دی څخه چی کول دیوکاروی اوکه پریښوول دکوم کاروی ددغه قسم تقوی ذکرپه دغه ایت کښی راغلی دی(وَلَوْاَنّ اَهْلَ القری امنوا واتقوالفتحناعلیهم برکاتٍ مّن السماء والارض ولکن کذبوافاخذناهم بما کانوایکسبون . الاعراف /٩٦)

یعني .اوکه چیری ثابته سوي وای‌داخبره چي بیشکه خاوندانوددغوقریو یعني کومي چي دانبیاؤ دتکذیب په وجه موږ په هلاکت ورسولي،ایمان راوړئ وای ا وځانونه یې ساتلي وای له ګناهونو څخه نوخامخا به راخلاص کړیوای موږ پردوی باندی برکتونه له اسمان څخه اوله ځمکي څخه مګرخودوی تکذیب اوانکاروکړ یعني له رسولانو زموږځخه، نوونیول موږ دوی یعني هلاک کړل موږدوی، په سبب دهغه چي ؤ دوی چي کسب کاوه دوی دهغه یعني چي تکذیب اوکفراوبدعملونه ؤ،

اوپه شریعت کی همدغه قسم تقوی دتقوی په نامه سره متعارفه ده اودریمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه کوم چی دانسان سر،روح اوباطن له الله پاک څخه راګر ځوی که څه هم هغه مباح کاروی دغه قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتقوی حقیقی تقوی بلله کیږی کومه چی په دغه مبارک ایت کښی الله پاک بندګان په امر کړیدی (یاایهاالذین امنوا اتقواالله حق تقاته ولاتموتن الاوانتم مسلمون)ال عمران ایت ۱۰۲؛ یعنی ای مومنانو وویریږی له الله څخه په حق ویریدلوله ده څخه اومه مړه کیږی خامخامګرپه داسی حال کښی چی تاسی مسلمانان یاست،پوسه چی دتقوی ددغودریومرتبوپه اعتبارسره متقیان او پرهیزګاران هم په دري (۳) قسمه دي ـ اول عام متقیان ، دوهم خاص متقیان ، دریم خاص الخاص متقیان . عام متقیان هغه خلګ دي چي فقط ایمان یې راوړئ وي ،عام له دی څخه چی له ګناؤئی پرهیز کړئ وي او کې ئی نه وي کړئ ، د داسي متقیانو چي ایمان لري خو له ګناهونو څخه یې پرهیز نه وي کړئ د آخرت په ورځ کښي حکم دادئ چي یا به الله (جل جلاله) عفوه ورته کوي ، او یا به د یو چا په شفاعت سره څني په دوی کي له عذابه خلاص سي ، او یا به د ګناؤ په مقدار د دوږخ عذاب ورکړسي وروسته به جنت ته ولاړسي .

او د خاصو متقیانو حکم دادئ چي د آخرت په ورځ به له ابتداڅخه لا وجنت ته ځي، اوددوزخ له عذاب څخه به خلاص وي. او د خاص الخاصو متقیانو حکم دادئ چي سره له دې چي د آخرت په ورځ کښي به له ابتداڅخه لا و جنت ته ورځي ، خاص خاص نعمتونه او لوړ مقامات به هم ورکیږي .

خاص متقیان هغه دي چي مؤمنان وي ، او له ګناوو څخه یې ځانونه ساتلي وي ، یا یې ګناوي کړي وي خو بیا یې په اخلاص توبه کښلې وي . او خاص الخاص متقیان هغه خلګ دي چي هم ایمان لري ، او هم یې له ګناهونو څخه ځانونه ساتلي وي ، له دې سره سره یې له هرهغه شي څخه ځانونه ساتلي وي چي هغه یې د الله له ذکره څخه منع کوي ، که څه هم هغه مباح شَئ وي .

دلته دوه سوالونه او دهغو جوابونه بیانول ضروري دي : اول سوال دادئ چي قرآن کریم خو د هرچا لپاره هدایت کونکئ دئ که متقیان وي ، او که غیر متقیان وي ، کافران وي ، او که مؤمنان وي ،نو الله پاک ولي په دغه ځائ کښي قرآن کریم یواځي د متقیانو لپاره هدایت کونکئ بللئ دی ؟

د دې سوال جواب دادئ چي که څه هم قرآن پاک خو و هر چاته سمه لاره ښیي ، خوڅرنګه چي دده په لارښوونه سره کافران کومه فائده نه اخلي ، ځکه عمل نه په کوي . او مؤمنان اومتقیان دده په لارښوونه فائده اخلي ،

ځکه چی ایمان ئی په راوړی دی اوعمل په کوي ، نو ګواکي دَی یواځي مؤمنانو لره چي متقیان دي لارښوونکئ دئ ،نه کافرانو لره .

دوهم (۲) سوال دادئ چي د قرآن کریم و هدایت ته خو ددې لپاره ضرورت سته چي له خلګو څخه متقیان ، او پرهیزګاران جوړسي . کله چي متقیان سي نو له دې وروسته خو و هدایت ته ضرورت نسته ځکه هدایت خو به تر تقوی له مخه لا سوئ وي له دی وجی چی بې هدایته خو تقوی اوپرهیزګاري نسی کیدلائ ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب په دوه ډوله کیدائ سي : اول په دې ډول چي د(للمتقين) له لفظه څخه خپله اصلي معنی مراد نه ده . ځکه اصلي معنی خو په دې ډول کيږي چي (لپاره د پرهيزگارانو) يعني هغه خلگ چي د قرآن تر هدايت له مخه لا پرهيزگاران وي . بلکي دغه معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلگو چي اراده کونکي وي د پرهيزگارئ ، اويا دا معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلگو چي اخير اخير پرهيزگاره کيږي او په علم د خدائ کښي رجوع ددویاخير و پرهيزگاریته وي چي ودغه ته په علمي اصطلاح کښي مجاز بالمشارفه ويل کيږي ، لکه چي خلگ و حج ته ځي نو و دوی ته حاجيان ويل کيږي ،سره له دې چي حاجيان خو دوی هلته جوړيږي چي احکام د حج ټول پر ځائ کړي .

او دوهم يې په دې ډول جواب کيدائ سي چي تقوی او پرهيزگاري خو بيحسابه مرتبې لري، نو په هره درجه کښي چي يو سړئ پرهيزگاره سي نو قرآن کريم وده ته تر هغي د لوړي مرتبې لارښوونه کوي .

دتقوي اودپرهيزگارئ ديني اودنيوي اوأُخروي منقبتونه او کرامتونه.

محترمو ورونو هر څوک چي د اسلام په هداياتو عمل وکړي اوتقوي غوره کړي نو څلويښت قِسمه منقبتونه او کرامتونه الله (جل جلاله) دده په برخه کوي .

امام حجة الإسلام غزالي (رحمه الله) په خپل کتاب ، منهاج ،کښي ذکر کړيدي چي کله ما په هغو شيانو کښي تأمُّل او فکر وکړ کوم چي الله ـ جل جلاله ـ يې و بنده ته په سبب د عمل کولو په هداياتو د إسلام يعني دتقوی په سبب ورکوي ، نو و دې نتيجې ته ورسيدم چي هغه په مجموعي ډول څلويښت کرامتونه او إنعامونه دي ، چي شل ۲۰ له هغوی څخه په دنيا کښي دي او شَل له هغوی څخه په آخرت کښي دي ، هغه شل إنعامونه چي الله پاک يې په دُنيا کښي و هغه چا ته ورکوي کوم چي د إسلام د مقدس دين له هداياتو سره سم خپله زندگي تيروي په دې شرحه دي :

١ ــ الله (جل جلاله) ددغه راز انسان ذکر ، ثنا او صفت کوي .

په دنيا کښي چي يو وزير يا يو بادشاه په يو مجلس کښي د يو چا ذکر او صفت وکړي نو دغه څوک دا کار د خپل ځان په باب کښي څونه لوی إفتخار او عظمت گڼي ، نو چي د يو چا ذکر او صفت د ملائکه ؤ په حضور کښي الله (جل جلاله) وکړي نو دا خو حتماً بايد دغه سړئ د خپل ځان لپاره له اندازې څخه وتلئ فخر او عظمت وبولي .

د إسلام پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي په مشکوة و غيره کښي يې روايت سوئ دئ فرمايلي دي چي الله (جل جلاله) فرمايلي دي : زه له بنده سره پرهمهغه ډول باندي يم لکه څرنگه چي دده گمان وي پر ما باندي او زه له ده سره يم کله چي ياد وي دَی ما ، نو که ده زه له خپل ځان سره ياد کړم يعني بل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک نه ؤ ورسره ، دتنهايي په حال کښي يې ځما ذکر وکړ نو زه به دَی له خپل ځان سره ياد کړم ، او که چيري ده زه په يوه ډله کښي ياد کړم نو ياد به کړم زه دغه بنده په داسي ډله کښي چي دده تر ډله به ډيره بهتره وي .

دوهم : الله (جل جلاله) ددغه بنده چي د إسلام په هداياتو عمل کونکئ وي شکرگذاري او تعظيم کوي .

دريم : الله (جل شانه) له دغه صالح بنده سره محبت کوي ، لکه چي الله پاک فرمايلي دي :

(ن اللهَ يُحبُّ المتقين) .

يعني بېشکه الله تعالی محبت کوي له متقيانو سره .

څلرم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه ډول بنده کارسازي کوي او دده کارونه الله پاک په خپل عظيم تدبير سره ورسمه وي .

پنځم : دا چي الله (جل شانه) ددغه نيک عمله انسان روزي او رزق له داسي لارو څخه وربرابروي چي دده په خيال کښي لا هم نه وي ورتيري سوي او بېله دي چي دَی د روزي او رزق د حاصلولو لپاره کِسب او کار وکړي الله پاک وده ته روزي رسوي ، لکه الله تعالی چي فرمايلي دي :

)و من يتق الله يجعل له مخرجاً ويرزقه مِن حيث لا يَحتَسب . (

يعني : او هر ځوک چي ويريږي له الله (جل جلاله) څخه نو پيدا کوي به الله پاک دده لپاره ځائ د وتلو له مشکلاتو څخه ، او رزق به ورکوي وده ته له هغه طرفه چي گمان به نکوي دَی يعني ددې چي له دغه طرفه دي و ماته رزق راکول سي .

شپـــږم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه راز انسان نصرت او مدت کوي ، او هر دُښمن چي دده وي ، هر ځوک چي وده ته د بدو اراده کوي ، نو دَی په خبر لا هم نه وي او الله پاک هغه له ده څخه دفعه کړی وی اوورڅخه دفع کوي ئی .

اومـ۷ـــ : دا چي دغه ډول شخص الله پاک له وحشت څخه په امن کوي او له دې څخه يې بېغمه کوي چي ده ته دا ويره پيدا سي چي ځما په دغه ښه حال کښي او دارنگه په دغو نعمتو کښي چي ماته خدائ راکړيدي تغير او تبديل رانسي .

پوه سه چي يو ځوک چي د الله (جل جلا له) او دهغه د رسول (صلی الله عليه وسلم) نافرماني کوي نو د هغه په زړه کښي په غيبي ډول داسي وحشت او نفرت پيدا کيږي چي له هيچا سره يې زړه نه لگيږي او نا ارامه او مُضطرب الحاله وي ، او دارنگه که يوه خوشحالي او يو ښه حال باندي راسي نو دفعةً له ده سره دا ويره پيدا سي چي دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال په غم رابدل نسي او را څخه زائل نسي ، مگر صالح انسان له دغسي وحشت او ويري څخه الله پاک په أمن کړئ وي .

اتــــم : دا چي د إسلام د هداياتو د تابعدارۍ په وجه الله پاک و انسان ته داسي لوړ هِمت او عزت وربخښي چي دولت ، مال ، جاه او جلال او ټول دنيوي شيان پرته له رضا د الله (جل جلاله) دده په فکر کښي هيڅ هم نه ورځي ، حتی که لوی لوی اميران ، سرداران او بادشاهان دده إحترام او خدمت کوي هم و ده ته سبب د عُجب ، کبر او غرور نه گرځي ، بلکي دده هِمت د الله (جل جلاله) په عبادت کښي او د الله تعالی د مخلوق په خدمت کښي لپاره د رضا مندۍ د الله پاک مصروف وي .

نهــم : د إسلام د هداياتو د تابعدار انسان عقل ، مزاج او طبيعت له شخصي دنيوي گټو څخه دا ډول تَرَقُّع او بلندپروازي کوي لکه څرنگه چي لويان عاقلان خلگ د کوچنيانو او ښځو له کارو څخه ترَفُّع او ليري والئ کوي .

لســـم : و متقي انسان ته الله پاک غناءِقلبي ، يعني د زړه غنيتوب وربخښي ، چي أصلي او حقيقي غنيتوب هم له دغه غنيتوب څخه عبارت دئ .

د چا چي په زړه کښي غِنا نه وي نو که تمامه دُنيا دده سي لا به هم دَی د مسکين او فقير په ډول ستړئ او سرگردانه وي ، او که د چا په زړه کښي الله پاک غِنا پيدا کړي او زړه يې غني سي نو که سل ورځي وږئ او تږئ گرځي لا هم دَی مطمئن او ارام وي .

يولسم : دا چي الله (جل جلاله) د هغه انسان په زړه کښي کوم چي د الله تعالی په أحکامو عمل کونکئ وي يو قِسم نور پيدا کوي چي د هغه نور په وجه دغه انسان و داسي علومو او أسرارو ته لار پيدا کوي چي هغه قِسم علوم او أسرار په ډير زيات مِحنت سره و چا ته نسي حاصليدلائ .

لکه چي د اسلام پيغمر په يوه مبارک حديث کښي کوم چي د حديثو په معتبرو کتابو کښي مذکور دئ فرمايلي دي :

)مَن عَمِلَ بِما عَلِمَ وَرَثَهُ اللهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ . (

يعني هر څوک چي عمل وکړي په هغه چي عالم سويوي دَی په هغه يعني چي هغه عبارت دئ له شرعي أحکامو څخه نو الله تعالی به وارث وگرځوي دَی د عِلم د هغو شيانو چي نسوائ عالم کيدلائ دَی په هغو شيانو يعني له بلي لاري څخه ، چي و دې ته علمِ باطني ، علم وراثت او علم لَدُني ويل کيږي .

لکه چي په دې اړه ځما يو شعر دئ :

د لَدُن په مقابِل کښي نظر څه دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

و فولادو ته حَجَر او مدَر څه دئ

وسائل د عبور تا لره پــــکار دي

اوليــاؤ ته د بـــحر ګذر څه دئ

چي نې مغز نه أثر نه يې ثمروي

أبوالفضله داسي علمْ وْهنر څه دئ.

دولـــسم : دا إنعام الله جل جلاله وهغه چا ته ورکوي چي هغه د الله پاک په أحکامو عَمَل کوي ، چي الله تعالی دده شرح صدر وکړي ، يعني الله پاک يې سينه ورخلاصه او پراخه کړي چي په نتيجه کښ ددې په ده کښي داسي عظيم تَحمل او برداشت پيدا سي چي له هر څونه مشکلاتو او تکليفو سره چي دَی مخامخ کيږي نو هيڅ قِسم وارخطايي نکوي او په ډيره ميړانه او لوی هِمت سره د هغوی تحمل او برداشت کولاۍ سي .

شرح صدر دالله (جل جلاله) په نعمتو کښي يو ډير عظيم نعمت دئ ، حضرت موسی عليه السلام د همدغه نعمت د حاصلولو لپاره دُعا کړې ده ، لکه چي الله تعالی په قرآن کريم کښي له ده څخه په دې ډول حکايت فرمايلئ دئ :

)رَبِّ اشْرِحْ لِـيْ صَـدْرِيْ . (

يعني اې ربه څما راخلاصه کړه سينه څما .

او الله (جل جلاله) و خپل رحمة للعالمين رسول حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) ته په مقام د تسلي او د وريادولو د نعمتو خپلو کښي داسي فرمايلي دي :

)اَلم نَشرح لـک صـدرک . (

يعني : ايا نه ده درخلاصه کړې موږ ستا لپاره سينه ستا يعني بلکي درخلاصه کړې مو ده ،

ديارلـسم : دا کرامت او نعمت الله پاک د إسلام د هداياتو و تابعدار ته وربخښي چي د خلګو په زړو کښي دَی هيبتناک او د دبدبې خاوند ګرځوي ، او دارنګه د خلګو په زړو کښي الله پاک دده إحترام او عزت پيدا کوي چي په نتيجه کي أخيار او أشرار دده إحترام کوي او هر ظالم ، جابر او د وخت فرعون له ده څخه ويريږي ، لکه چي د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي امام غزالي ،رحمه الله' يې په احيآءالعلوم کښي روايت کړئ دئ فرمايلي دي :

هر څوک چي له الله (جل جلاله) څخه ويريږي ، نو الله پاک به هرد ښمن له ده څخه په ويره کښي اچوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلـــسم : دا نعمت الله (جل جلاله) ورکوي چې دَی د انسانانو په زړو کښې محبوب وګرځوي او هر څوک له ده سره مینه او محبت کوي ، او هیڅوک له ده څخه نفرت کونکئ نه وي ، لکه چې په یوه مُثبت حدیث کښې چې په مشکوة و غیره کښې یې روایت سوئ دئ داسي مضمون راغلئ دئ چې د إسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي :

چې صالح او نیک انسان اول و الله (جل جلاله) ته محبوب وګرځي او په مخلوقاتو کښې هیڅوک له دې څخه خبر نلري چې دغه سړئ د الله تعالی محبوب او دوست دئ ، بیا الله پاک و جبرئیل ,علیه السلام، ته وفرمایي اې جبرئیله زه له فلاني سړي سره محبت کوم نو ته هم محبت ورسره کوه ، بیا جبرئیل علیه السلام نوري پرشتې هم له دغه صورتحال څخه خبرداري کړي ، وروسته بیا د ځمکي د خلګو په زړو کښې دده محبت او مینه الله پاک پیدا کړي .

دغه راز محبوبیت نو چې د یو چا نصیب سي أصیل او صحیح محبوبیت دئ .

او محبوبیت د یو چا د خلګو په زړو کښې کله فاسد او باطل هم وي هغه دادئ چې یو انسان د الله تعالی په نزد مبغوض ، ملعون او تر حیوانانو لا په کښته درجه کښې وي ، مګر په خلګو کښې د مادیاتو په خاطر محبوب او منل سوئ وي ، لکه چې ځما یو شعر دئ :

چې په اسمان کښې تســـلیم نسي ابوالفـــضله اول

خالي پر ځمکه منل سوي صالحان دي سي ورک.

پنځلســـم : دا نعمت او کرامت الله پاک و خپل صالح بنده ته په دنیا کښې وربخښي چې دده هر شئ برکتناک ورګرځوي که یې خبري وي ، که یې حرکت او سکون وي ، که یې جامه وي ، که یې د ناستي ځائ وي او که یې د قدم خاوره وي په دغه هر شي کښې دده الله پاک برکت اچوي او د خلګو د ګټي او فایدې سبب یې ګرځوي .

شپاړســـم : دا خَلعَت او کرامت الله پاک د ده په برخه کوي چې مځکه ، دریاب او هوا وده ته تابعداره او مُسخره وګرځوي ، نو که پر ځمکه باندي تګ کوي نو ډیره لیري مسافه په یوه ثانیه کښې پرې کوي ، او که په دریاب کښې د تګ اراده وکړي نو د اوبو پر مخ باندي روان وي او اوبه یې نه غوټه کوي ، او که و هوا ته قصد وکړي نو په هوا کښې هستوګه او تګ کولائ سي .

ځینو علماؤ په خپلو کتابو کښې ددې هري خبري مِصداق ذکر کړئ دئ ، داسي متعدد نقلونه سته چې د الله تعالی ځنو دوستانو به په هوا کښې کوډَل جوړه کړې وه او هلته بې د الله (جل جلاله) عبادت کاوه .

عبد الرحمن بابا (رحمه الله تعالی) فرمایلي دي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په يوه قدم تر عرشه پوري رسي

مـــا ليدلئ دئ رفـتار د درويــــشانو.

اولســـم : څوک چي د الله (جل جلاله) او د هغه د رسول د هداياتو تابع سي نو الله پاک درنده گان ، وحشي حيوانان او د ځمکي خزندې و ده ته مسخر او تابعداره گرځوي ، لکه شيخ سعدي شيرازي (رحمه الله) چي په بوستان کښي فرمايلي دي :

چي يو سړئ مي وليدئ چي پر پړانگ باندي سپور ؤ نو زه ډير په تعجب کښي ورته پاته سوم ، دغه سړي راته وويل :

تو هم گردن از حـــكم داور مپيچ

كه گردن نه پيچد ز حكم تو هيچ.

يعني اې سعدي ته هم د الله (جل جلاله) له حکم څخه غاړه مه پيچه چي بيا به هيڅ شئ ستا له حکم څخه غاړه نه پيچي .

اتلســـم : دا خلعَت او إنعام و متديّن انسان ته وربخښل کيږي چي الله پاک د مزکي مفاتيح او چابياني دده په اختيار کښي ورکوي ، بيا نو کچيري دَی وغواړي چي له ځمکي څخه خزانه ورته راښکاره سي نو چي ځمکه په لاس سره ووهي خزانه ورته راښکاره کيږي ، او که اوبه وغواړي نو چي مځکه په پښه سره ووهي د اوبو چينه ورته را وځي ، او که د خوراک اراده وکړي نو غيبي سترخوان ورته پيدا سي .

نولســـم : دا نعمت او کرامت الله تعالی وربخښي چي د الله پاک په حضور کښي قدرمند او مخور وي ، او هر قسم ناز چي پر الله تعالی باندي وکړي نو والله ته منظور وي ، په همدې سبب خلگ دده د خدمت کولو په وجه او دده د وجاهَت او برکت په سبب د خپلو مشکلاتو حَل او د حاجاتو پوره کول له الله (جل جلاله) څخه غواړي .

شلـــم : څوک چي د الله (جل شانه) د هدايت مطابق ژوند کوي نو الله تعالی دده دُعا او شفاعَت قبلوي ، حتی ځيني داسي نيکان لا هم پيدا کيږي چي که و غره ته اشاره وکوي نو هغه غر له خپل ځائ څخه ليري کيږي ، او که په زړه کښي يو شئ ورتير کړي ببله دې چي په خوله د هغه سوال وکړي نو الله عـــز وجـــل هغه مطلب دده تر سره کوي .

دا ټول هغه کرامتونه دي چي په دنيا کښي يې الله پاک د هغو بندگانو په برخه کوي کوم چي د إسلام د هداياتو موافق ژوند کوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه شل کرامتونه چي ددغي دنیا له ژوند څخه وروسته یې الله پاک دده په نصیب کوي هغه په دې شرحه دي :

)۱: (ـ د مرگ سکرات او سختۍ الله پاک پر ده باندي اسانه کوي .

)۲: (ـ په قبر کښي د نکیر او منکَر د پوښتنو په وخت کښي الله پاک دَی پر کلِمه د إسلام مُحکم گرځوي .

)۳: (ـ دراحت ، أمن ، خوشحالۍ او دجنت زیرۍ د خدایٔ له طرفه پر ده باندي کیږي

)۴: (ـ دده روح کله چي دده له بدنه څخه جلا سي د اسمانو پر ملائکه ؤ باندي د إکرام او اعزاز په خاطر وړاندي کړه کیږي ، او د بدن سپارل یې و قبر ته د خلگو له طرفه په ډیر اخلاص او تعظیم سره سر ته رسیږي ، او هر څوک دا غنیمت گڼي چي دده په جنازه کښي شرکت وکړي .

پنځم : دا چي د جنت په نعمتونو کښي به همیشه اوسیدونکۍ وي .

شپږم : په قبر کښي د نکیر او منکر د سوال له هیبت څخه په أمن گرځي .

اوم : قبر ورته فراخیږي او په قبر کښي نور ورته پیدا کیږي ، او قبر یو باغچه له باغچو د جنت څخه تر ورځي د قیامته پوري ورته گرځي .

اتــم : د ځینو اروحونه په دوی کښي د زرغونو مرغانو په نسو کښي اچول کیږي او په جنتو کښي گرځي ، لکه د شهیدانو اروحان .

نهــم : د حشرگاه په ورځ به د کرامَت او عزت جامې باندی أغوستلې کیږي او دارنگه به د کرامت تاج دده پر سر باندي ایښوول کیږي ، او پر بُراق باندي سپور به د حشرگاه و میدان ته راځي .

)۱۰: (ـ د قیامت په ورځ به دده مخ له نور څخه ډک ، خندان او خوشحاله وي اوپه حشرگاه کښي به حاضریږي ، لکه الله (جل جلاله) چي فرمایلي دي :

)وجوه یومئذ مسفرة ضاحکة مستبشرة . (

یعني یو قسم مخونه به په دغه ورځ کښي روښانه وي ، خندان به وي او خوشحاله به وي (یعني چي هغه د صالحانو او نیک عمله انسانانو مخونه دي)

)۱۱(داکرامت الله جل شانه ورنصیب کوي چي دقیامت په ورځ کښي به الله پاک دَي له اهوالوویرواوسختیودقیامت دورځي په امن کړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)۱۲(داچي عملنامه به په راسته لاس کښي ورکړي ،اوځني به په دغونيکانوکښي داسي هم وي چي دسره به حساب اوکتاب نه ورسره کيږي بي حسابه به جنت لره ځي .

)۱۳ (داچي که حساب ورسره کيدئ نوپه سهولت اوپه اساني سره به ورسره کيږي .

)۱۴(داچي تله دنيکواعما لوبي درنه سي اوځني خوبه لاداسي هم وي چي داعمالودتللوله انتظارڅخه به هم خلاص وي .

)۱۵(داچي دنبي عليه السلام دحوض کوثراوبه به يې نصيب سي .

)۱٦(داچي دصراط پرپله به په ډيره تيزي اواساني سره تيرسي ،حتی ځني به په دغونيکانوکښي داسي نازولي هم وي چي ددوزخ کښکي به لانه واوري .

)۱۷(داچي دعرصات پرميدان به دګناهګارانودپاره دشفاعت کولواجازت ورکړسي .

)۱۸(داچي دجنت ابدي نعمتونه بې نصيب سي .

)۱۹(داچي رضوان اکبربه يې نصيب سي چي عبارت دي له رضا څخه دالله پاک چي ډيره لويه ده .

)۲۰(داچي ديدار دالله پاک بې نصيب سي

انتهی کذافي قطب الارشاد ،مع توضيح وزيادة ايرادالدلائل في اکثرالمواضع

اللهم ارزقنا جميع ذالکَ بفضلک العظيم،امين يارب العلمين

لفظي ترجمه :

(الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري ياايمان راوړی (بِالغَيبِ) په غيب يعني په هغه چي له دوی څخه غائب وي (و) او (يقيمون) دروي دوی يعني سم ادا کوي (الصلوة) لمونځ (وَ) او (مِمَّا) ځني له هغه يعني له هغه مَاله (رَزق) چي ورکړئ دئ (نَا) موږ (هُمْ) ودوی ته (يُنْفِقُوْنَ) صرفه وي دوی يعني د خدائ د رضا لپاره يې و مسکينانو ته ورکوي يعني متقيان اوپرهيزګاران کوم چي هدايت اولارښوونه دقران کريم ودوی ته ګټه اوفايده رسوي هغه خلګ دي چي ايمان لري اوياايمان راوړي په هغه چي غائب وي يعني له دوی‌څخه لکه وجوددالله پاک اووحدانيت دالله پاک اولکه جنت اودوزخ اولکه ورځ دقيامت وغيره اودروي دوی يعني په صحيح توګه اداکوي لمونځونه اوبعضي له هغه څخه يعني ځني له هغومالوڅخه چي ورکړيدي موږودوی‌ته خرڅوي، صرفوي دوی يعني ومسکينانواوفقيرانواوداسي نورو مستحقينوته يې ورکوي مراددادئ چي له مالوڅخه زکاتونه وغيره باسي مطلب دايت دادی‌چی متقيان هغه کسان دی چي په دوی کي دا صفتونه موجود وي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول دا چي صحيح ايمان لري اوعقيده يې برابره وي .

دوهم داچي لمونځونه کوي او په صحيح ډول يې کوي په صحيح ډول کول د لمانځه دادئ چي د لمانځه د فرضو شيانو، اود لمانځه د واجبو ، سنتو، مستحبو زده کړه يې کړېوي ، اوبيادد‌غو ټولو شيانو په وخت داداکولود لمانځه کښي پوره پوره رعايت هم کوي ، اودارنګه په لمانځه کښي د زړه د حضوراوخشوع هم ټينګ مراعات کوي. محترمومسلمانانو په قران کريم کښي چي هرځاى الله جل جلاله وبندګانوته دلمانځه په کولوسره امرکړيدئ نوداقامت په لفظ سره يې امرکړيدي له دي څخه داڅرګنديږي چي کوم لمونځ چي په هغه کښي دذکرسويوشيانولحاظ ونه کړسي نوهغه لمونځ اصلي لمونځ نه دئ اونه دهغوتأثيراتواوبرکاتوسبب ګرځيدلاى سي کوم چي په اصلي لمانځه کښي موجوددي.

دريم داچي کوم مال او جايداد چي موږ ودوى ته ورکړئ وي ، نو څني د هغه د خدائ د رضا لپاره و محتاجانو ته ورکوي ، مثلا زکوة ورکوي ، سرسايه ورکوي ، اضحيه کوي ،خيراتونه کوي ،له قريبانو سره وصيله رحمي کوي ، اوله علماوو ،طالبانو او مجاهدينو سره کومک کوي، همدارنګه پوسه چي په دغه ايت کښي چي کوم دري صفتونه دمتقيانو ذکرسويدي چي يو قلبي اوعقيدوي صفت دئ چي ايمان دئ اوبل بدني صفت دئ کوم چی لمونځ دی اوبل مالی صفت دی کوم چی زکوة وغيره دي دغه دری واړه داسی صفتونه دی که ددوی فعل په صحيح ډول يوڅوک ترسره کوی نويوخوپه دغه سری کښی باقی ټول قلبی اوبدنی اومالی نيک صفات پيداکيږی کوم چی دقران پاک په بيلا بيلوځايوکښی الله پاک دمتقيانودپاره ذکر کړيدی لکه دبقره په ۱۷۷اودآل عمران په ۱۳۴اودزمرپه ۳۳وغيره کښی او بل دغه دری واړه مستلزم ګرځی وترک دټولونالايقه صفاتولره لکه چی الله پاک فرما يلی دی ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر نوځکه الله پاک لته دمتقيانو دصفاتوله جملی څخه دلته همدغه دری صفتونه په ذکرسره خاص کړی دی اودارنګه ځکه موږمخکښی دصفت کا شفه احتمال هم ذکر کړ

تـــفـــصـــيـــل اوعلمي خبري :

)الذين يؤمنون بالغيب(

پوسه چي په دغه موصول اوصله کښي دترکيب په اعتبارمتعدداحتمالونه موجوددي اول احتمال دادئ چي مقيده اومخصصه صفت سي د(المتقين) دپاره داپه هغه صورت کښي چی دغهله متقين څخه مرادهغه خلګ سي کوم چي له نالائقه کاروڅخه لکه زنا ، غيبت ، دروغ وغيره اجتناب کوي عام له دي څخه چي که لايق اوښايسته کارونه کوي اوکه يې نه کوي، اودوهم احتمال دادئ چي د(المتقين) دپاره کاشفه صفت سي کوم چي دموصوف دمعني اومفهوم بيانونکئ دئ خوداپه هغه صورت کښي چي له متقين څخه مراد هغه خلګ سي کوم چي دنيکوکاروکوونکي او دبدوکاروپريښوونکي وي اودريم احتمال دادئ چي دمتقين دپاره صفت مادحه سی کوم چي مقصودورڅخه مدحه اوصفت دموصوف وي اوڅلورم احتمال دادئ چي منسوب سي بنا پرمدحه باندي په تقديرد اعني سره اويامرفوع

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي بناپرمدحه په تقديردمبتداسره چي لفظ دهُم دئ اَي اعني بهم الذين يؤمنون الخ اوهم الذين يؤمنون الخ اوپنځم احتمال دادئ چي دغه موصول سره له خپلي صلي اوسره له معطوفه مبتداسي او اولئک الخ يې خبرسي.

بيضاوي.

پوسه چي په ايمان کښي ځموږ د امام اعظم د مذهب د علماؤ دوه قوله دي : اول قول دادئ چي ايمان له دوو شيانو څخه جوړ دئ اول په زړه سره يقين او تصديق کول دي پر ټولو هغو شيانو چي په

شريعت کښي په هغوشيانو ايمان راوړل فرض دي کوم چی عبارت دی، له هغو شيانوڅخه چی په يقينی ډول داثابته وی چی داشيان له دين څخه دمحمد عليه السلام دی ، لکه داچي خداۓ پاک واحد ،لاشريک دئ او لکه داچي نبيان حق دي اوجنت او دوږخ حق دی، او داسي نور، او دوهم دزړه د تصديق موافق په ژبه په همدغو شيانوسره اقرار کول دي، مګر د زړه تصديق او د خولې اقرار دا فرق سره لري چي که مثلا يو کافر پر يوه مسلمان باندي زور واچوي چي د کفر کلمه ووايه او که د کفر کلمه و نه وايې نو قتلوم دي ، نو دغه مسلمان ته دا جائزاو روا ده چي د کفر الفاظ په خوله ووايي او، په دې وخت کښي دَئ په دې سره نه کافر کيږي خوپه دې شرط چي د زړه تصديق يې پر خپل حال وي . او که کافران يو مسلمان مجبور کړي چي په زړه کښي د کفر عقيده و کړه او دئ همدا ډول و کړي نو بيا کافر کيږي ځکه دلته دَئ معذور نه بلل کيږي په دی وجه چي کافر خو دده پر زړه باندي علم نه لري نوپه دروغو ورته ويلای سي چي ښه دئ په زړه کښي مي د کفر عقيده وکړه . نوبنا پر دغه قول با ندی که يو سړئ په ټول عمر کي په ژبه اقرار ونه کړي او کوم عذر هم نه وي او د زړه تصديق يې برابر وي او په دې حال کښي مړ سي نو دغه سړئ به کافر ګڼل کيږي .

او دوهم قول دادئ چي ايمان عبارت دئ له تصديق څخه د زړه ،او په ژبه اقرار کول د ايمان جزء نه دئ او نه ايمان پر موقوف دئ البته په ژبه سره اقرار کول د دنيوي احکامو د جاري کولو لپاره شرط دئ ، مثلا که يو سړئ په خوله سره هم اقرار په ايمان سره کوي او کلمه د ايمان په خوله هم وايي ، نوبيا دده مؤمن توب و مسلمانانو ته ښکاره وي نو له ده سره په ژوند اومرګ کښي مسلمانان هغسي معامله کوي لکه څرنګه چی ئې له نورو مسلمانانو سره کوی. او که يو څوک په زړه کښي مومن وي او په ژبه يې اقرار نه وي کړئ اوچا طلب د اقرار هم نه وي ورڅخه کړئ نوپه آخرت کښي مؤمن بلل کيږي ، ليکن په دنيا کښي أحکام د کافرپرده باندي جاري کيږي . مثلا که مړ سي نو غسل نه ورکيږي ،لمونځ نه ورکيږي ، دمسلمانانو په مقبرو کښي به نه ښخيږي .پوسه چی په ايمان کښي ځموږ له مذهب څخه پرته نورهم ډير مذهبونه سته چی تفصيل بی په بل ځای کښي انشاءالله درته راسي.

پوسه چي که يو سړئ په زړه کي ايمان لري اوپه ژبه هم اقرار کوي اوله ګناهونو څخه يې هم ځان ساتلئ وي نو ودغه سړي ته کامل مؤمن ويل کيږي او که يې له ګناؤ څخه ځان نه ؤ ساتلئ نو ودغه سړي ته فاسق او ناقص مومن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل کيږي او که يو سړئ په زړه تصديق په ايماني شيانو نه کوي مگر په خوله په ايماني شيانوسره اقرار کوي نو و دغه سړي ته منافق ويل کيږي

محترمو مسلمانانوخوندو او ورونو پر هر مسلمان باندي فرض دئ چي ټول هغه شيان چي سړئ په کافر کيږي اويا دسړي ايمان او عقيده په سميږي له علماؤ څخه زده کړي په گناه سره د سړي ايمان نه زائليږي ،خو البته ايمان په کمزورئ کيږي اوکه پر گناه باندي ځوک هميشه والئ کوي او توبه نه ورځخه کاږي نو دا آخر سړئ و کفر ته رسوي او ځيني داسي اياتونه اوحديثونه راځي چي له هغو څخه داسي په ظاهره معلوميږي چي په گناه سره انسان له ايمانه خارج گرځي ، خو ددې جواب موږ داسي کوو چي دغه ډول اياتونه او حديثونه يا زَجرًا داسي حکم کوي اويا مراد ورځخه دادئ چي د گناه په سبب له کامل ايمان څخه سړئ بې نصيبه کيږي .

همدارنگه پوسه چي د(يؤمنون)لفظ له يمان څخه جوړدئ، ايمان په اصل لغت کښي وامن ورکولوته ويل کيږي بياپه لغت کښي دغه لفظ په معنی دتصديق اودوثوق اوداعتراف کښي مستعمل سويدئ، اود شرعي معنی بيان يې مخکښي تيرسودلته که ديؤمنون لفظ په معنی ديصدقون سي نوکه د بالغيب په لفظ کښي باجاره دتعدية دپاره سی نوبيابه د يؤمنون لفظ متضمن گرځول کيږي معني دوثوق يااداعتراف لره او که باجاره دتعدية دپاره نسي لکه په هغه صورت کښي چي له غيب څخه مرادزړه سي نوبياودغه تضمين ته حاجت نسته.

(بالغيب)پوسه چي غيب هغه شي دئ چي له موږ څخه غائب وي په شريعت کښي غيب دوه قسمه

دئ يو قسم هغه غيب شيان دي چي نه په عقل معلوميدلائ سي او نه په نقل په دغه قسم غيب يواځي الله پاک عالم دئ وبس داهغه غيب دئ چي په دغه آيت کښي يې ذکر راغلئ دئ .

(وَ عِندَهُ مَفَاتِيحُ الغَيبِ لَا يَعلَمُهَا الا هُو) او دوهم (۲) قسم هغه غيب شيان دي کوم چي په عقل سره يا په نقل سره يعني په دليل شرعي اويا په دليل عقلی سره معلوميدلائ سي لکه وجود د الله اوداچي خدائ يو دئ او بې شريکه دئ او رسولان او نبيان حق دي جنت او دوږخ حق دي او داسي نور.

په (يؤمنون بالغيب) کښي له غيب څخه دغه دوهم قسم غيب مراد دئ .

پو ه سه چي ځيني علماء له غيب څخه زړه اخلي ، نو د يؤمنون بالغيب معنی داسي کوي چي ايمان لري په زړه يعني داسي نه وي لکه منافقان چي په خوله يې اقرار او په زړه يې انکار وي.

)ويقيمون الصلاة(

دلمانځه په اړه تفصيلي بيان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترمومسلمانانولمونځ د الله (جل جلاله) او د بنده تر منځ يوداسي عظيم او ډېر لوی تعلق او ارتباط دئ ، اودارنګه يو داسي خوی ، خصلت او عبادت دئ چي دده په وجه انسان ته ظاهري او باطني تصفيه ، طهارت او پاکي حاصليږي،او پر ښو أخلاقو باندي و انسان ته باعث ګرځي او له بدو أخلاقو څخه د انسان حفاظت او ساتنه کوي ، او ديني او دنيوي او أخروي ، شخصي او إجتماعي بې مثاله منافع ، ګټي او فائدي پکښي موجودي دي.

حضرت فقيه ابوالليث سمرقندي (رحمه الله تعالی) په دې ارتباط يو مبارک حديث ذکر کړئ دئ چي د حديث مبارک متن په دې ډول دئ :

قال رسول الله (صلی الله عليه وسلم) : الصلوة مرضاة للرب تبارک وتعالی ،وحب الملائکة وسنة الأنبيآء ونور المعرفة وأصل الإيمان ، و إجابة الدعآء وقبول الأعمال وبرکة في الرزق وراحة للأبدان ، وسلاح علی الأعدآء وکراهية للشيطان ، و شفيع بين صاحبها وبين ملک الموت ، وسراج في قبره وفراش تحت جنبه و جواب مع منکر ونکير ومؤنس في قبره إلی يوم القيامة ، فإذاکانت القيامة صارت الصلاة ظلاً فوقه وتاجاً علی رأسه ولباساً علی بدنه ونوراً يسعی بين يديه وسِتراً بينه وبين النار ، وحجة للمؤمنين بين يدي الرب (تبارک وتعالی) و ثقلاً في الموازين وجوازاً علی الصراط و مفتاحاً للجنة ، لأن الصلاة تسبيح وتحميد وتقديس وتعظيم وقرآءة ودعآء ، و إن أفضل الأعمال کلها الصلاة لوقتها .

يعــني : جناب رسول الله (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي : لمونځ رضا د الله (جل جلاله) ده (يعني د لمانځه په سبب د کائناتو حقيقي واکدار او مالک راضي کيږي ، داد لمانځه له فايدو څخه اوله فائده ده) .

او لمونځ محبت د ملائکو او فرشتو دئ (يعني و ملائکو ته لمونځ ډېر محبوب کار دئ ، يا لمونځ سبب د ميني او محبت د ملائکو دئ په دې معنی چي يو څوک په صحيح صورت لمونځ کوي نو د الله (جل جلاله) فرشتي له هغه سره محبت او مينه کوي) ..

او لمونځ طريقه د نبيانو ده ، په دې معنی چي هيڅ داسي نبي و دنيا ته نه دئ راغلئ چي دهغه په دين کښي دي لمونځ نه ؤ ، يا دي هغه په خپله لمونځ په ډېر لوی اهتمام او تأکيد سره نه کاوه ، نو په دې سبب لمونځ له جملې څخه د هغو أعمالو دئ چي د ټولو پيغمبرانو په منځ کښي مشترک وه ،چي يو انسان لمونځ کوي نو دغه انسان د ټولو نبيانو پر لار باندي له دغه جهته تلونکئ بلل کيږي .

او لمونځ نور د معرفت دئ ، يعني د لمانځه په سبب په انسان کښي د الله (جل جلاله) د معرفت او د پيژندني نور ښکاره کيږي او قوت او زياتوالئ پيداکوي .

او لمونځ أصل د إيمان دئ ، يعني کوم نيک عملونه چي د إيمان په تقاضا سره مسلمان کوي د هغو ټولو اساس او بنياد لمونځ دئ ، که يو سړئ لمونځ نه کوي نو نور ټول صالح عملونه کوم چي دَی يې کوي له فيض او برکت څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

معطل پاته کیږي او په ټولو صالحو عملو کښي لمونځ د فضیلت او د بهترۍ په إعتبار په اوله درجه کښي قرار لري .

او لمونځ إجابت د دُعا دئ ، یعني د لمانځه د کولو په سبب الله پاک د انسان دعاگاني قبلوي . لکه چي په ځینو نورو روایتو کښي راځي چي : یو له هغو وختو څخه چي دُعا پکښي قبلیږي له فرضي لمونځو څخه د فارغ کیدلو وختونه دي .

او لمونځ قبلول د عملو دئ ، یعني د لمانځه په سبب د انسان نور صالح عملونه هم الله تعالی قبلوي .

او لمونځ برکت دئ په رزق او په روزي کښي ، یعني د لمونځ گذاره سړي په رزق کښي زیاتوالئ او برکت الله (جل جلاله) پیداکوي ..

او لمونځ راحت دئ لپاره د بدنو ، یعني کوم خگ چي لمونځونه په پابندي ، په صحیح صورت سره کوي نو د هغو په بدنو کښي آسوده گي ـ او راحت پیداکیږي .

او لمونځ سلاح ده پر دُښمنانو باندي ، یعني کوم سړئ چي لمونځ کوي په دې ډول چي د لمانځه په کولو کښي د لمانځه د ټولو حقوقو پابندي او مراعت کوي نو ددغه لمانځه په سبب چي کوم دُښمنان دَی لري پر هغو دُښمنانو باندي الله پاک و ده ته غلبه او برئ ورنصیب کوي ..

او لمونځ کراهِیَت د شیطان دئ ، یعني له لمانځه او لمونځ گذاره څخه د شیطان ملعون ډیر بَد کیږي ، او د لمانځه په سبب و شیطان ملعون ته ډیر تکلیف او زحمت ورکول کیږي .

او لمونځ شفیع (سپارښگر) دئ په منځ کښي د لمونځ گذاره او د ملک الموت ، یعني کوم وخت چي حضرت عزرائیل (علیه السلام) د لمونځ گذاره سړي روح قبض کوي نو په دغه وخت کښي هغه لمونځ چي په ژوند کي ده په صحیح صورت سره کړئ وي و عزرائیل ته دده سپارښ کوي ، او له دې څخه دَی خلاصوي چي د روح او د ساه د ختلو په وخت کښي کوم ربړ او تکلیف وده ته ورسیږي .

او لمونځ سراج (څراغ) دئ په قبر کښي دده ، یعني کله چي لمونځ گذاره سړئ له مرگ څخه وروسته و قبر ته ورداخل کړ سي نو په هغه توره تیاره د قبر کښي الله پاک دده لمونځ وده ته ډیوه او څراغ وگرځوي چي په دې ذریعه دَی د قبر د ظلمت او د تیارې له مُشَقت څخه خلاص سي .

او لموځ فراش دئ لاندي تر بغل دده ، یعني د لمانځه په سبب په قبر کښي و لمونځ کونکي ته د راحت او عزت فرش غوړول کیږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولمونځ جواب دئ سره له منکر اونکیره ، یعني کله چي په قبر کښي د سوالو او پوښتنو فرشتې چي نکیر او منکَر دي له لمونځ ګذاره سړي څخه سوال کوي نو لمونځ و دوی ته دده له طرفه سبب د جواب ورکولو جوړیږي .

او لمونځ مؤنِس او ألفَت ورکونکئ دئ په قبر دده کښي تر ورځي د قیامته پوري ، یعني کله چي لمونځ ګذاره سړئ د قبر و وحشت ته ورداخل کړ سي نو لمونځ له ده څخه د قبر وحشت لیري کوي ، او یو داسي ملګرئ به دده ګرځي په قبر کښي ، کوم چي دده به ډیر أنس او ألفت ورسره وي ، او ملګري د لمانځه به له ده سره تر هغه وخته پوري وي کوم چي خلګ به له قبرو څخه د حشرګاه ومیدان ته ژوندي راپورته کیږي ، چي هغه د قیامت ورځ ده .بیا کله چي قیامت سي نو وبه ګرځي دغه لمونځ سایه سربیره پرده باندي اوخول پرسردده باندي اوجامه پربدن دده باندي اونور اوروڼا چي ځي به دَی په مخکښي د هغه ، او پرده او حجاب په منځ کښي دده او په منځ د اور ددوږخ .

او حجت او دلیل لپاره د مؤمنانو په حضور کښي د الله (جل جلاله) او دروندوالئ په تلو کښي د میزان او تیریدل پر پل صراط باندي او چابي او کیلي د جنت، ځکه چي ښکه لمونځ تسبیح ده او تحمید، تقدیس او تعظیم دئ او قرآئة او دُعا دئ .

او ښکه بهترین د عملو ټولو لمونځ دئ په وخت خپل کښي .

یعني کومي چي مخکښي ذکرسوي هغه د لمانځه هغه فایدې دي چي د لمانځه په برکت په دُنیا او بیا په قبر کښي د قیامت تر ورځي پوري و لمونځ ګذاره ته رسیږي .

او کله چي د قیامت ورځ راسي نو بیا دغه فایدې د لمونځ ګذاره سړي په برکت د لمانځه نصیب کیږي :

اول : دقیامت په ورځ به دغه لمونځ د لمونځ ګذاره لپاره د سایبان په ډول دده پر سر باندي سایه وغوړه وي چي له حرارت او ګرمۍ څخه به د قیامت د ورځي دغه لمونځ ګذاره سړئ په أمن وي .

دوهم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د سر تاج او خولۍ وګرځي .

دریم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د بدن جامه او لباس وګرځي .

څلرم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي لپاره کله چي دَی و حشرګاه ته له قبره څخه روان وي او دارنګه په نورو ځایو کښي نور او رُڼا سي چي په مخ کښي بې روان وي .

پنځم (٥) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي او د دوږخ د اور په منځ کښي حجاب وګرځي چي په دې سبب به د دوږخ داور هیڅ قسم أثر وده ته نه رسیږي .

شپږم (٦) : په دغه ورځ کښي به د الله (جل جلاله) په حضورکښي دغه لمونځ د مؤمنانو لپاره داسي حجت او دلیل جوړ سي چي د الله تعالی له ملامتیا څخه به مؤمنان دده په سبب نجات پیداکړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم (۷): په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د نیکوعملو د تلو د دروندوالي سبب سي ، کله چي عملونه د خلګو د میزان په تلو کښي تلل کیږي .

اتم (۸) : په دغه ورځ کښي به ددغه لمانځه په سبب لمونځ کونکۍ د صراط پر پله باندي په سهولت او اسانتیا سره تیر سي .

نهم (۹) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ ولمونځ کونکي ته کلي د جنت وګرځي ، یعني د لمانځه په سبب به ووه ته دروازه د جنت خلاصه که سي .

همدا سبب دئ چي د تارک الصلاة لپاره د ډیرو سختو جزاګانو او عذابو ذکر راغلئ دئ تر داسي حده چي امام أحمد بن حنبل (رحمه الله) فرمایلي دي چي : یو څوک که لمونځ په قصد سره قضا کړي نو دغه سړئ کافر دئ او قتل یې واجب دئ .

او إمام شافعي (رحمه الله تعالی) فرمایلي دي : که چا په قصد سره لمونځ قضا کړ نو کافر نه دئ مګر قتل یې واجب دئ .

د تارک الصلاة په شان کښي چي بیخي اسانه لاره غوره کړه سویده هغه ځمور د إمام أعظم أبوحنیفه (رضي الله عنه) مسلک دئ ، ځکه ده مبارک (رحمه الله) فرمایلي دي : څوک چي په قصد سره لمونځ پریږدي نو هغه نه کافر دئ او نه به قتل کیږي ، بلکي اسلامي حکومت به دَی و محبس ته داخله وي تر څو چي توبه ګار ګرځي او یا مړکیږي .

محترمو ورونو ! په هر کار چي الله پاک یا داالله تعالی رسول (صلی الله علیه وسلم) خلګ أمر کوي نو هغه کار دغه ډول له ښیګڼو ، برکتو او فایدو څخه ډک وي لکه څرنګه چي د لمانځه په باره کښي وتاسي ته بیان وکړ سو

(ومما رزقناهم ینفقون) پو ه سه چي ځني مفسرین وایي چي له دغه قول څخه فرض زکوة اداکول مراد دئ . او ځني مفسرین وایي چي هر قسم صرفه ول د مال چي د خدایٔ پاک د رضا لپاره وي هغه ټول ورڅخه مراد دي . او ځني مفسرین وایي چي دغه قول یواځي و مالي إنفاق ته نه دئ ورشامل ،بلکي هر قسم قوت چي الله پاک و انسان ته ورکړئ وي لکه علم ، مال ، بدن ، اعتبار ، رسوخ ، اوداسي نور ټول په دې قول کښي داخل دي.

دزکات په اړه تفصیل اوبیان.

محترمو وروڼوهر دسالم اودصحیح عقل خاوند چي له تعصب اوله عناد څخه خالي وي اوداسلام دمقدس دین په دغه سپیځلي حکم اوفرمان کښي چي(واتوالزکوة) دَی عقل او فکروچلوي اوکوم مصلحتونه اوګټي چي دانسانیت ، شخصیت ، اجتماعیت اواقتصاد اوددنیا اوداخرت په اعتبارداسلام په دغه مقدس حکم کښي پرتي دي په غور اوپه تعمق دنظر سره ملاحظه کړي اوسربیره پردې په دې اړه وخلګوته د الهي ترغیب اوترهیب هم مطالعه وکړي نوپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حتمي ډول به دزړه له کومي داوواېي چي بيشکه داسلام پاک دين په اعلی درجه دمحاسنو اودښيګڼو دين دئ او ټول قبائح اوبدی اوناخوالي له اسلام څخه دباندي دي .

اوکه بالفرض له اسلام څخه پرته په بل کوم تهذيب اومذهب کښي څه محاسن او ښيګڼي وجود ولري نوبايد داسي وواېوچي هغه يې داسلا م له ويبپاڼي څخه غلاکړيدي، لکه چي په دي اړه زمايوشعر دئ :

اصلي حسن اوکمال ټوله ځمادئ

که زمين دئ که اسمان پردي ګواه دئ

که بياهم يو څه له تاسره موجود وي

هغه تاوړئ له ماڅخه په غلادئ

محترمومسلمانانو اول داسلام ددغه حکم چي زکات دئ و حکمتواوګټو ته ځيرسی :

اول(۱)دزکات لفظ په لغت کي ونماکولوته اوو زياتيدلوته اوپاکيدلوته اووصلاح ته ويل کيږي ،

چي معني يې له (زکی يزکوزکاة وزکاءً) څخه رااخستله سويې ده .

اوپه شريعت کښي دزکات دلفظ اطلاق پردؤ معناؤ باندي کيږي :

اول اداءکول دهغه حق چي په خاصو مالو کښي په خاصه طريقه سره پرمسلمان باندي فرضيږي اودفرضيدو لپاره يې حَولان دحول يعني تيريدل دکال اونصاب شرط د ئ

دوهم : دزکات لفظ ومال مخرج ته ، يعني هغه قدر مال ته چي پرمسلمان باندي يې دزکات په نيت ايستل له خپله ماله څخه فرض وي هم زکات ويل کيږي په دغه نامه کښي شريعت دزکات وځينو غټو مصلحتو اوګټوته اشاره کړيې ده :

اول(۱) : دزکات د ايستلوپه وجه دزکات ورکونکي په مال کښي نما اوبرکت پيداکيږي

دوهم(۲) : دزکات ايستلو په وجه دزکات ورکونکي مال کمی نکوي بلکي زياتيږي اوډيريږي

دريم(۳) : دزکات ورکولو په وجه دمسلمان ومال ته طهارت او پاکي حاصليږي

څلورم(۴) : دزکات په وجه زکات ورکونکي طاهر او پاک ګرځي ، په دي ډول چي که يې زکات نه واېئ اداکړئ نو بيا به ګناه ګار سوئ واېئ او د ګناه په نجاست به ملوّث اوکړ سوئ واېئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم (۵) : د زكات د وركولو په وجه د زكات وركونكي نفس د بُخَل له ناروا خوی ځخه پاكيږي كوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ خرابوونكئ صفت دئ .

شپږم (٦) : دزكات د وركولو په وجه زكات وركونكئ د سخاوت په مُقَدس صفت سره موصوف ګرځي ، كوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ له ډيرو كاملو صفتو ځخه دئ .

د اسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي ـ : سخي انسان وخداۍ (جل جلاله) ته نزدې دئ ، و خلګو ته نزدې دئ ، او و جنت ته نزدې او له دوږخ ځخه ليري دئ ، او بخيل سړئ له خدايه ، له خلګو او له جنت ځخه ليري دئ او دوږخ ته نزدې دئ .

اوم (٧) : د زكات د وركولو په وجه د زكات وركونكي مَشاعِر او حواس د مال او دولت د سوچ او فكر له سَلَطې ځخه ــــ او دده زړه د دُنيا د ميني او محبت له غلبې ځخه نجات پيداكوي ، كوم چي د انسان ټول شريف حيثيتونه بربادوي .

د اسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث كښي چي امام غزالي رح يې په (احيآءالعلوم) كښي ذكر كړئ دئ فرمايلي دي چي :

دوه شرموښان او ليوان چي وږي وي او د پسو ويوې رمې (ګلي) ته ور ايله سي ، نو دومره فساد او خرابي نه رسوي لكه ځونه خرابي چي د انسان ودين ته دغه دوه صفتونه رسوي :

١ ـ محبت د دُنيا اومال

٢ـ محبت دجاه او منصب .

اتم (٨) : دزكات د وركولو په وجه زكات وركونكئ له رحمت او شفقت سره د الله تعالی پر مخلوق باندي عادت نيونكئ ګرځي .

نهم (٩) : دزكات وركولو په سبب دفع دحاجت د محتاجانو راځي ، او د فقر او احتياج له مشقت ځخه په جامعه كښي مجبور خلګ نجات پيدا كوي .

ځينو بزرګانو عالمانو ذكر كړيدي چي عادت د الله (جل جلاله) پر دغه باندي جاري دئ چي په هره منطقه كښي الله (جل جلاله) دونه غنيان او مالدار خلګ پيداكوي چي كه دوی په كامله وجه د خپلو مالو زكات وباسي نو په هغه علاقه كښي چي ځونه محتاجان او مسكينان وي د هغوی ټولو په دغه زكات سره تر بل راتلونكي كاله پوري چلاؤ او ګذاره كيدلاۍ سي .

لنډه داچي اسلام په دغه حكم كښي هم بې حسابه مَصالح د فَرد او د مُجْتَمَع په فهم كښي نيولي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لفظي ترجمه : (وَ) او (الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري دوی ياايمان راوړی (بِـمَا) په هغه يعني په هغه کتاب (أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ (اِلَيَ) وه (کَ تاته يعنی وتاته نازل کړسويدی چی قرآن دی (وَ) او (مَا)په هغه يعني په هغه کتابو(أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ هغه(مِن) له (قَبلُ) مخه يعنی دمخه(کَ) ترتا ، يعني له مخه ترتاپرنوروررسولانوباندی نازل کړسويدی(وَ) او (بِا لاَخِرَةِ) په آخرت(هُم) دوی (يُوقِنُون) يقين کوي (أُلئکَ) هغه خلګ ، يعني هغه خلګ چي ذکر يې وسو چي په غيب ايمان لري او په صحيح صورت لمنځونه کوي بيا تر پايه د ذکرسويو صفتوپوری (عَلی) پر (هُدًی) لوی هدايت با ندی يعنی ثابت دی دوی پرلوی هدايت باندی(مِن) له (رَبِّ) ربه يعنی له طرفه دربه (هِم) د دوی (وَ) او (أُلئکَ) هغه خلګ (هُم) خاص دوی (المُفلِحُون)هغه خلګ دی چی په مراد رسيدلي دي

تـفـصـيـل : يعني او بل به په متقيانو کي دا صفتونه موجود وي چي يو به دوی ايمان لري په هغه باندی چي پر تا باندي نازل سوئ دئ ، وتاته راغلئ دئ د خدائ له طرفه چي هغه دغه قرآن کريم دئ ،اودارنګه له قران څخه سوی نور هغه څه دی چي د خدائ له لوري وتاته ويل سويدي ، وحيه يې درته سوې ده .اوبل به په هغو کتابو ايمان لري چي تر تا له مخه پر نورو نبيانو نازل کړه سويدي لکه توراة ، انجيل ، زبور ، اوبل به په ورځ د آخرت ايمان لري ، داسي به نه وی لکه يهود چي وايي چي موږ خپل رسول موسی منو اودارنګه خپل کتاب توراة منو او نور لکه عيسی او انجيل ، حضرت محمد او قرآن نه منو .

اونه به داسي وی لکه نصاری او عيسايان چي د حضرت عيسی او د انجيل د منلو دعوه کوي او نور رسولان او خدايي کتابونه نه مني . اودارنګه د آخرت ورځ يهوديان په دې ډول مني چي هلته به په جنت کښي يواځي يهود وي ، اونصاری يې په دې ډول مني چي هلته به په جنت کي يواځي نصاری وي . دغه دواړه قسمه عقيدې باطلي او د کفر دي . متقيان او مسلمانان هغه خلګ دي چي په صحيح صورت سره په آخرت ايمان لري . هغه خلګ چي په دغو ذکرسويو صفتو موصوف وي پر عظيم الهي هدايت باندي دي . اوهمدغه خلګ په مراد رسيدلي او کاميابه دی هم په آخرت کښي ، اوهم په دنيا کښي .

پوه سه چي کله حضرت رسول اکرم ومديني منورې ته په هجرت راغئ ، نوپه دغه وخت کښی د مديني منورې خلګ دري (۳) قسمه سول اول صاف او مخلص مسلمانان دوهم سوچه اوپه ډاګه کافران دريم منافقان . مسلمانان بيا دري قسمه وو او ل قسم هغه کسان ؤ چي له مکې څخه و مديني منوری ته په هجرت راغلي ؤ ، دوهم قسم هغه کسان ؤ چي د مديني باشنده ګان ؤ اوپه اصل کښي عرب مشرکين ؤ، دريم قسم هغه کسان ؤ چي په اصل کښي يهود يا نصاری ؤ بيايې په اخلاص ايمان راوړئ ، ودغو دريو سره فرقو ته دا قول د خدائ چي (هدی للمتقين) ورشامل دئ . اودغه قول چي (الذين يؤمنون بالغيب) بيا تر آخره د آيته پوری په صفت کښي د اولودؤ قسمود مسلمانانو نازل سوئ دئ . او دغه قول د خدائ چي والذين يؤمنون الخ ددريمی ډلی دمسلمانانوپه صفت کښی نازل سويدی ا و له(الئک)څخه بيا تر (المفلحون) پوري د دغو دريو سره ډلو په صفت کي نازل سوئ دئ . او له (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الذين كفروا) څخه بیا تر (عظیم) پوري د دوهمي ډلي په باب کښي کوم چي سوچه کافران ؤنازل کړسویدی البته په ایت کښی له کافرانوڅخه هغه کافران مراددی کوم چی دالله په علمکښی ددوی خاتمه پرکفرباندی وه او له دغه څخه وروسته راتلونکي ایاتونه بیا د منافقانو په شان کښي نازل سویدي چي له (ومن الناس من یقول) څخه بیا تر (یا ایهاالناس اعبدوا) پوري دي .

لفظي ترجمه : اِن) بې شکه (الذِینَ) هغه کسان (کفروا)چي کافران سویدي (سَوَاء) برابر دئ (عَلَیهِم) پر دوئ باندي (ءَ) ایا (أنذَرتَ) که وویره وې ته (هُم) دوی یعني له عذابه د الله څخه(اَم) او که (لَم تُنذِر) نه و ویره وې ته (هُم) دوی (لاَ یُؤمِنُون) نه راوړي ایمان دوی .یعنی بیشکه هغه خلگ چی کافران سویدی یعنی اوپه علم دخدای کښی ددوی خاتمه پرکفر باندی ده،برابره دهپردوی باندی داخبره چی که ته ای رسوله دخدای له عذابوڅخه ویره وی اوکه ئی نه ویره وی په دی معنی ستانصیحت اوویرَول او نه ویَرول پردوی باندی سره برابردی چی پرهیڅ تقدیر دوی ایمان راوړونکی ندی

تـفـصـیـل اوعلمی خبری

پوسه چی کله چي خدائ پاک داسي و فرمایل چي پر کافرانو باندي ستا نصیحت ودوی ته او نه نصیحت ،دارنگه ویرول ستا دوی لره او نه ویرول برابر دي نو دلته دوه سوالونه پیداسول اول داسوال چي دغه برابر والئ پر دوی باندي په څه معنی مراد دئ ایا په دې معنی مراد دئ چي که ئې ته اې رسوله وویروې هم ایمان راوړي دوی ،اوکه ئې نه وویروې هم ایمان راوړي او که په دې معنی چي کې ویره وې ته دوی ،اوکه یې نه ویره وې پریوه تقدیردوی ایمان نه راوړي ؟

نوددې سوال جواب الله پاک په خپل دې قول سره وکړ چي (لایؤمنون) یعني له دغه برابر والي څخه مراد برابر والئ دئ په دې کښي چي دوی ایمان نه راوړي ، نه په دې کښي چي دوی ایمان راوړونکي دي .

دوهم : دا سوال پیداکیدی چي اې خالقه ددې څه سبب دئ چي پر دغو بدبخته کفارو باندي ستا د مبارک رسول ویرول او نه ویرول برابر دي ،په دې معنی چي دوی ایمان نه راوړي ؟

نوددغه سوال جواب الله پاک په خپل دې قول سره کړیدی چي (ختم الله الخ) چي تفصیل بې راسي ان شاءالله تعالی .

پو ه سه چي دلته دوه سوالونه نور سته چي جواب غواړي هغه په دې ډول دي

اول سوال دادئ چي هرکله چي و کافرانو ته د رسول نصیحت کول ،اونه کول دواړه بې فرقه وو،او فائده یې نه ورته رسوله ،نو بیا ولي خدائ پاک خپل رسول په دي سره امر کړئ ؤ چي ودغوکافرانوته تبلیغ کوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب دادئ چي د خدائ پاک په دې کښي یو حکمت دا ۆ چي رسول ته د تبلیغ کولو و دغو کفارو ته اجر او ثواب حاصل سي اوبل حکمت پکښي دا ۆ چي د قیامت په ورځ کښي پر دغو کفارو باندي دا بهانه و دریږي چي په دنیاکښي و موږ ته حق نه دئ بیان سوئ اورسول نه ۆ راته راغلئ .

همداسبب دئ چي الله (عز وجل)داسي فرمايلي دي چي ویرول اونه ویرول ستاپر دوی باندي برابر دي نه داسي چي نسبت ورسول ته هم سره برابر دي .

اودوهم سوال دادئ چي په کافرانو کښي خو زیات داسي خلگ ۆچي اخیر یې ایمان راوړئ نو الله څنگه داسي فرمایلي دي چي هغه خلگ چي کافران دي ایمان نه راوړي ؟

ددې سوال جواب دادئ چي په دغه آیت کښي له کافرانو څخه هغه کافران مراد دي کوم چي دالله پاک په علم کښي د دوی خاتمه پر کفر باندي وه لکه ابوجهل ،وغیره . نعوذ بالله من سوء الخاتمة .

لفظي ترجمه :

(خَتَمَ) مهرلگولئ دئ (اَللّٰهُ) خدائ پاک (عَلٰی) پر (قُلُوبِ) زړوباندي (هِم) د دوی (وَ) او (عَلٰی) پر (سَمعِ) غوږوباندي (هِمْ) د دوی یعني الله پاک د دغو کافرانوپرزړواوغوږوباندي مهروهلئ دئ (وَ) او (عَلٰی) پر (اَبصَارِ) سترگوباندي (هِم) د دوی (غِشَاوَۃ) پرده ده (وَ) او (لَهُم) دوی لره یعني سته دوی لره د قیامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (عَظِیم) ډیر لوی ، غټ . یعني داچي د خدائ پاک د رسول خبر په دغوکفارو کښي هیڅ اثر نه کوي ،که هر څونه دَئ نصیحت ورته وکوي بیاهم دوی ایمان نه راوړي ،داپه دې سبب چي الله د دوی پر زړو او غوږو مهر وهلئ دئ ،او د دوی پر سترگو یې پرده وراچولې ده ،نو دوی نه حق اوریدلای سي ،او نه حق معلوملای سي ،او نه حق لیدلای سي ..

تـفـصـیـل اوعلمي خبري :

دکافرانو پر زړو اوغوږوباندي د مهر لگولواو دارنگه ددوی‌پرسترگوباندي دپردې اچولو مطلب څه دئ ؟

جواب ددې سوال دادئ چي د دغو کافرانو په زړواوغوږو کښي د دوی د کفر په سبب الله پاک یو داسي کیفیت پیداکړئ ۆ چي د هغه کیفیت په وجه د دوی زړونو په هیڅ ډول حق نه قبلوی او نه په حق پوهیدل .. او د دوی غوږونو که څه هم په ظاهره خو د حق خبره اوریدله خو دهغه معنوي کیفیت په وجه کوم چي د دوی په غوږو کښي الله پاک پیداکړئ ۆ د دوی غوږونو نسوای کولای چي حق په داسې ډول واوري چي دا حق دئ او وئې مني دارنگه مراد له دې قوله د الله جل جلاله څخه چي پر سترگو د دوی باندي پَرده ده ، دادئ چي د دوی د کفراو گناؤ په سبب الله پاک ددوی په سترگو کښي داسي یو کیفیت پیداکړئ دئ چي د هغه په سبب دوئ نسي کولای چي د حق نښانې او دلیلونه په داسې ډول ووینې چي حق په وپیژني ، پوه سه چي له دغه کیفیت څخه کوم چي په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه آیت کښي د خَتَم په لفظ تعبیر ورڅخه سوئ دئ په قرآن کریم کښي په نورو الفاظوسره هم تعبیر ورڅخه سوئ دئ لکه دررَیْن په لفظ سره په دي آیت کښي (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلوبِهِمْ . .. .) او لکه د طبع لفظ په دي قول دالله کښي چي (اُلئک الذینَ طَبَعَ اللهُ عَلَی قُلُوْبِهِمْ) . او لکه د اِغْفال لفظ په د ي آیت کښي (وَلاتُطِعْ مَن اَغْفَلنَا قَـلبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا) .

او لکه د قَساوة لفظ په دي آیت کښي چي (وَ جَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ قَاسِيَّةً) او ځینو مفسرینو د دغو الفاظو په منځ کښي یو څه فرق هم ذکرکړیدئ .

په یوه مبارک حدیث کښي چي د أحادیثو معتمدو کتابو یې روایت کړئ دئ داسي راغلي دي چي کله چي یو انسان یوه گناه وکړي نو دده په زړه کښي تور ټکئ پیداسي بیاچي کله دغه انسان له دغي گناه څخه توبه ونه کاږي اوبیابله گناه وکړي نو دده په زړه کښي بل تور ټکئ پیداسي ،تر داسي حده پوري چي دده ټول زړه دغه تور ټکي ونیسي نو دا هغه رَان دئ یعني چي الله پاک په دي قول کښي ذکر کړئ دئ چي (كلا بَل رَانَ . . . .) . محترمو مسلمانانو کله چي د انسان زړه دغه تور ټکي ونیسي نو بیا ددغه انسان د سموالي او د هدایت امکان نسته اعُوذُ بالله منه ، همدارنگه په یوبل حدیث شریف کښي راغلي دي چي دغه زړونه داسي زنگ نیسي لکه څرنگه چی اوسپینه زنگ نیسي یعني د گناؤ په وجه یو قسم معنوي خراب صفت کوم چي د زنگ په ډول دئ په دغوزړوکښي دانسانانو پیداکیږي یوچا له ده مبارک څخه وپوښتل چي دغه زړونه چي زنگن سي نو بیا به په کوم شي سره بیرته صفا کیږي ؟ ده مبارک وفرمایل چي دمرگ په ډیره یادونه سره او په تلاوت دقرآن کریم سره .

په یوه بل حدیث کښي رسول الله فرمایلي دي چي خبردار هر شي لره صفاکونکئ سته او صفاکونکئ دزړو یعني کله چي زړونه په گناؤسره خیرن اوزنگن سي ذکر دخدائ دئ .

په یوه بل حدیث کښي راځي چي بیشکه په جسد ، یعني په بدن د انسان کښي یوه ټوټه غوښه ده ، کله چي دغه غوښه صالح اوسمه سي نو ټول بدن صالح کیږي ،او که دغه غوښه خرابه ، فاسده سي ،نوټول بدن فاسدیږي ، خبردار دغه ټوټه غوښه زړه دئ .

محترمو مسلمانانو په نن زمانه کښي د هرسړي ، او د هري ښځي زړه د گناهونو په سبب کلک سوئ او زنگن سوئ دئ ، په دي سبب چي د خلگو شوق او میلان وفساد ،او فسق ته ډیر دئ ،او عبادت او بندگي د خدائ پاک باندي درنه وي ، او د علماؤ وعظ ، نصیحت هیڅ تاثیر نه پکښي کوي .

نوهر مسلمان ته پکار ده چي اول د خپل زړه چاره وکړي په دي ډول چي مرگ ، قبر ، دآخرت حساب ، پر پل صراط تیریدل ، او د آخرت عذابونه ډیر ډیر په یاد وروليِ ، او فکر پکښي وهي ، او دارنگه د قرآنکریم تلاوت ډیر کوي ، او ذکر د خدائ پاک ډیر ډیر کوي تر څو چي په زړه کښي یې نرمي پیداسي او د گناؤ له خِیرو څخه پاک سي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقري دسورت د ،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲، مبارکوایاتومحقق اومصحح تفسیراوتحقیق.

تفسیرفضل الرحیم (۲)برخه پاره الم/

لفظي ترجمه :

(و) او (مِنَ) ځني (النَّاسِ) د خلگو(مَن) هغه دی (یــَقُـــولُ) چي وايي دَئْ (امَنَّا) چي ایمان راوړئ دئ موږ(بِاللهِ) په خدائ باندی(وَ)او (بِاليــَومِ) په ورځ (الاَخِرِ) اخیره باندی .

یعني په ورځ د قیامت باندی(وَ) حال دادئ(مَا) نه دي(هُم) دوی (بِمؤمِنِينِ)(۸) هیڅ مؤمنان یعني په هیڅ ډول دوی مؤمنان نه دي (يُخَادِعُونَ) چم کوي دوی (اَللهَ) له خدائ سره ،، مرا ددادی چی دوی له رسول د خدائ سره چم کوی (وَ) او (الَّذِينَ) له هغو خلگو سره (امَنوا) چي ایمان يې راوړئ دئ یعنی اوبل دوی په دغه منافقانه ویناکښی ومخلصومومنانوته کوم چی اصحاب دمحمدصلی الله علیه وسلم دی دوکه ورکوی(وَ) او (مَا) نه (يَشعُرُونَ)(۹) اګاه کیږ ي دوی .

یعني اوځنی له دغوخلگودمدینی منوری څخه هغه قسم خلگ دی چی دوی دالله ورسول اودده واصحابوته دملاقات په وخت کښی په دروغوسره داسی وایی چی موږهم ستاسی په شان مومنان یوپه الله پاک باندی اوپه ورځ داخرت باندی موایمان راوړی دی او حال دادی چی دوی په هیڅ معنی دمومنانوپه سلسله کښی داخل ندی خوداچی دوی په ظاهره دمسلمانی دعوه کوی په دی کښی ددوی غرض اومطلب دخدای درسول اودمومنانودوکه کول دی وبس او په دې نه آګاه کیږي او نه پوهیږي چي دغه چم او دغه د منافقت معامله ځموږ څونه بد أنجام او عذاب لري ، او نه په دې پوهیږي چي په حقیقت کښي دا موږ له خپلو ځانو سره چم کوو ، د خدائ (جل جلاله) و رسول او مومنانو ته ، او د الله تعالی ودین ته په دې سره هیڅ ضرر نه سو رسولائ ، او نه په دې طريقه هغه مقصدونه لاس ته راوړلائ سوکوم چي په دغه منافقت کښ موږ په نظر کښي نیولي دي .

پو سه چي په دغو اوپه راتلونکیو ایاتو کښي الله (جل جلاله) د منافقانو حالات بیان کړیدي.

محترمو مسلمانانو

منافق د اسلام له نظره پردری قسمه دئ اول إعتقادي انکاری منافق ، او دوهم اعتقادی شکی منافق اودريم عملي منافق ، اعتقادي انکاری منافق و هغه ته ویل کیږي چي په زړه کښي کافر وي ، اسلام نه مني ، مګر په خوله دا وايي چي زه مسلمان یم ، د اسلام دین مي قبول کړئ دئ اوشکی منافق وهغه ته ویل کیږی کوم چی په باطن کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلام اودقران اودرسول الله په حق والی کښی شک لری خوپه خوله دغه شک نه ښکاره کوی و دغودواړه قسمه منافقانو ته غیر مجاهر کافران ویل کیږي او هغه چي په ښکاره کافر وي و هغه ته کافر مجاهِر ویل کیږي پوسه چي دغه دوه قسمه منافق تر ښکاره کافر په کفر کښي زيات أغلَظ دی ، او د قیامت په ورځ کښي يې عذاب هم تر ښکاره کافر سخت دئ . ځکه دَی تر ښکاره کافر اسلام ضرره ډیر دئ ځکه چی په ده مسلمانان خطاؤځي ، او په دې وجه چي ده د اسلام او مسلمان په جامه کښي ځان ښکاره کړئ دئ په مسلمانانو کښي مداخله ډیره کولائ سي ، او د مسلمانانو په پټو رازو اسانه خبریدلائ سي ، او مختلف ضررونه ومسلمانانو ته رسولائ سي .

او عملي منافق و هغه چاته ویل کیږي چي وي مسلمان ، خو خويونه د منافق په ده کښي موجود وي لکه دروغ ویل ، وعده خلافي کول ، په امانت کښي خیانت کول ، لکه چي په یوه مبارک حدیث کښي هم داسي راغلي دي .

په مدینه منوره کښي چي د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په وخت کښي کوم منافقان وونو هغه اول دوه قسمه منافقان ؤ ، او اکثر د دوی یهود ؤ چي شمیر يې و دریوسوو۳۰۰ ته رسیدئ ، او عبدالله ابن أبئ ابن سلول له دغو منافقانو څخه ډیر مشهور منافق ؤ .

تفصیل اوعلمی خبری(ومن الناس)پوسه چی دمن کلمه دلته اسمی ده مؤله ده په لفظ دبعض سره مضافه ده د(الناس)ولفظ ته اومجموع مبتدا دی او(من یقول الخ) یی خبردی اوعکس ددی مناسب ندی ځکه چی بیا دغه جمله مفیده نه واقع کیږی لکه چی پرعالم سړی باندی داخبره خفی نده د(الناس) دلفظ تحقیق به په بل ځای کښی درته راسی ،،فائده،پوسه چی ددی خبری استنباط چی من جاره اسمیه هم راځی علامه تفتازانی رحمه الله کړیدی.اوکړی ئی هم ددغه ایت دحل په وجه دی ځکه چی ځنو مفسرینولفظ د(من الناس) لکه چی متعارف دی جار او مجروربللی دی اودمتعلق مقدرپه اعتبارئی خبرمقدم د(من یقول)دپاره ګرځه ولی دی نومعنی دجملی نامناسبه راغله ځکه چی پردغه تقدیردجملی محصول حکم دی پر(من یقول)باندی په(من الناس) سره یعنی هغه څوک چی وائی چی موږایمان راوړی دی الخ هغه بعضی دخلګودی اودابی فایدی محصول دی مفیدمطلب پردغه تقدیرثابتیږی چی پر(من الناس)باندی په(من یقول)سره حکم وکړسی لطیفه ،،دِمن لفظ اسم هم راځی لکه پدغه آیت کښی اوفعل هم راځی بیانودواحدمذکرامرحاضرمعلوم صیغه ده له ،،مان یمین مینا ،،څخه چی په معنی ددروغ ویلو دئ اوحرف جرهم راځی نوپه ده کښی دکلمی دری سره قسمونه جمعه سوی دی مادغه دری سره ډوله من په یوه ترکیب کښی په دی ډول راوړی دی من من من عطازید(من یقول)پوسه چی دمن په کلمه کښی دوه احتماله دی، اول دا چی موصوفه سی اود(یقول) جمله یې صفت سی نوبه تقدیرپه دی ډول سی ای ومن الناس ناس الخ یعنی ځینی دخلګو داسی خلګ دی الخ، اودوهم داچی موصوله سی اومرادورڅخه معلوم خلګ دمنافقینوسی لکه عبدالله ابن ابی ابن سلول اوامثال دده نوبه کلمه دمَنْ په معنی دالذین سی پوسه چی دیقول لفظ له قول څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدئ اودقول لفظ په قرآن کريم کښې په پنځو مختلفومعناګانوکښې مستعمل سويدی، اول خالی دژبې وينابې له دی څخه چی زړه ورسره موافق وی لکه په دغه آيت کښې، دوهم دژبې ويل سره له موافقت اواعتقاده دزړه لکه ددغه سورت په ،١٥٦،آيت کښې ، دريم په معنی دکلام دخدای پاک لکه دنحل دسورت په ،٥١، آيت کښې ،څلرم په معنی دوحی لکه داذالشمس کورت په ،١٩ آيت کښې ، پنځم دافتراپه معنی لکه ددغه سورت په ،٦٩ آيت کښې، ديقول په لفظ کښې دهوضميرمستتردی راجع دی ومن ته په اعتباردلفظ دمن ځکه چی دمن کلمه دلفظ په اعتبار مفرده ده اودآمنا وغيره په لفظو کښې دمن دکلمی دمعنی مراعات سويدی ځکه چی من په معنی کښې جمع دی (آمنا بالله الخ)په دغه قول کښې ولی ايمان ترالله اوتروزځی داخرت پوری خاص ګرځول سوی دی سره له دی چی ددغو منافقانوله حال سره خو مناسب ذکرکول دايمان په رسول صلی الله عليه وسلم اوپه قرآن کريم ؤځکه چی دغه منافقان خواکثر يهودان ؤکوم چی په خدای اودآخرت په ورځ باندی يې له پخواڅخه لاايمان درلودی ځکه چی دوی اهل کتاب ؤ ؟ددی سوال اصلی اوپه زړه پوری جواب دادی چی دغومنافقانوخوورسول عليه السلام اوومومنانوته پرتپولومومن به شيانوباندی دايمان راوړلو اظهارکاوه مګرپه آيت کښې ددغو دووشيانوذکر په دی وجه خاص سويدی چی په دی سره الله پاک ودی خبری ته اشاره کړيده چی دغه منافقين په هغوشيانوباندی دايمان په دعوه کښې لادروغ وايی کوم چی دوی په هغی دعوې کښې په خپلوزړوکښ هم ځانونه صادقان بولی نودهغه ايمان په دعوه کښې به چيری دوی صادقان وګڼل سی کوم چی دوی پخپله هم خپل ځانونه په هغی دعوی کښې کاذبين بولی چی هغه دعوه دايمان راوړلوده په قرآن اوپه حضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندی

(وماهم الخ)پوسه چی مقصودله دغه قول څخه رددی دذکرسوی قول دمنافقانو نوپه دی سبب دلته داسوال کيږی چی دوی خودعوه دايمان د(آمنا)په لفظ سره کړيی وه کوم چی جمله فعليه ده نوپه ردکښې يی هم بايدجمله فعليه ويله سويی وای چی (وماآمنوا) دی جواب ددی سوال دادی چی په دی سبب له جملی فعليی څخه وجملی اسميی ته عدول سويدی کومه چی د(وماهم بمؤمنين) جمله ده چی پردغومنافقانوباندی ردپه ابلغه اوپه اکمله وجه سره راسی ځکه چی د(ماآمنوا)جمله دلالت کوی پرنفی دايمان راوړلو ددوی په ماضی زمانه کښې اومذکوره جمله اسميه دلالت کوی پرنفی دايمان ددوی مطلقا(يخادعون الله الخ) پوسه چی دغه جمله مستانفه جمله ده جواب ديوه مقدر سوال واقع سوی ده سوال دادی چی منافقانوپه دغه دروغ ويلو کښې چی مومنان نه وه اوپه خوله بی ويل چی موږ ايمان راوړی دی څه مطلب اوغرض درلودی نواالله پاک د(يخادعون)په جمله سره ددغه سوال جواب فرمايلی دی حاصل دجواب دادی چی غرض اومطلب ددوی په دی کښې دوکه اوچم کول ؤدخدای له رسول اوله مومنانو سره هم دارنګه پوسه چی ديخادعون لفظ له مخادعة ياله خداع څخه جوړدی اومجرد مصدريې خدع دی کوم چی په اصل کښې و پټولوته اوياوفسادته ويل کيږی اوپه عرف کښې خدع ودی ته ويل کيږی چی ويوچاته په فکرکښې يوشي ورواچوی اومرادستا په حقيقت کښې بل شی وی چی هغه هم مکروه اوناوړه شی وی اوپه يوه حديث کښې کوم چی قرطبی ذکرکړی دی دخدع يادخداع تفسير په دی ډول سوی دی چی خدع ودی ته ويل کيږی چی شرعی کارکوم چی الله پاک ته په هغه سره امرکړی يې ددنيوی اغراضوپه خاطر وکړی دمثال په ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ يازکات ا ويابل عبادت درياياد‌مال حاصله ولوپه خاطر وکړی نوودغه ته خداع ويل کيږی سوال منافقانوخوهم لکه مسلمانان پردی باندی عقيده درلوده چی له الله جل جلاله څخه هيڅ شی نسی پټيدلای نو بياڅنګه دوی له الله سره مخادعه کوله ځکه مخادعه خوله هغه چاسره ته کولای سی چی له هغه څخه ته يوشی پټولای سی ددی سوال متعددجوابونه دی اول جواب دادی چی په کلام کښی دمضاف حذف راغلی دی اوتقديردکلام په دی ډول دی(يخادعون رسول الله) اودوهم جواب دادی چی په دوی کښی داعقيده موجوده وه چی العياذبالله الله پاک په ټولوجزئياتوعلم نلری دريم جواب دادی چی څرنګه چی ددغومنافقانومعامله له الله پاک سره په دی ډول وه لکه چی ګواکی د وی له الله سره چم کوی نوپه دي وجه الله پاک ددوی له معاملي څخه په مخادعه سره تعبيرفرمايلئ دئ ،سوال دالله پاک په شان کښي خودامحال دئ چي دَيْ له يوچاسره خِداع اوچم وکړي اودارنګه رسول عليه السلام اواصحابودده هم له منافقانوسره کومه معامله دچم نه کوله اوسره له دي چي د (يخادعون) له لفظ څخه کوم چي دمفاعلي باب دئ دالازميږي چي الله پاک يارسول دده اومومنانو هم له دوی سره خِداع اوچم کاوه ،،مفسرينوددغه سوال متعددجوابونه ذکرکړيدي خوډيرپه زړه پوري جواب دادئ چي د(يخادعون) فعل دلته دمبالغي دپاره دئ اودمفاعلي معني نه ده ورڅخه مراد يعني معنی يې داسي نه ده چي دوی مقابله کوي په چم کولو کښي له خدای سره اوله مومنانوسره بلکي معني يې په دي ډول ده چي ډيرچم کوي دوی‌له الله جل جلاله سره اوله مومنانوسره، سوال د(يخادعون الله الخ)، دجملي اود(ومايخدعون الخ،)دجملي په منځ کښي تعارض موجوددئ ځکه چي د(يخادعون)په جمله کښي ومنافقينوته دخِداع ثبوت راغلئ دئ له رسول سره اوله مومنانوسره اود(ومايخدعون) په جمله کښي مُخادعه اوچم ددوی حصرسويدئ په ځانوددوی کښي يعني دوی له هيچاسره چم نه کوي مګرله خپلوځانوسره جواب ددي سوال دادئ چي اوله جمله پرظاهرباندي بناده يعني په ظاهره خودوی‌له رسول اوله مومنانوسره خِداع کوله اودوهمه جمله پرباطن اوپرحقيقت باندي بناده ځکه چي دنيوي اواُخروي وبال،ضرراوعذاب دخِداع ددوی‌خاص ودوی ته راګرځيدئ نه ورسول عليه السلام اوومومنانوته .

(الانفسهم) پوسه چي د(انفس) لفظ جمع دنَفس دئ، اودنفس لفظ په خوراډيرومعني ګانو کښي مستعمليږي ، (۱)مجموع روح اوبدن (۲) روح(۳)هغه نفس چي اهل طريقت يې ثابته وي(۴)نفس اَماره(۵)نفس لَوّامه(٦)نفس مُطمئِنّه(۷)نفس حيواني(۸)نفس نباتي(۹)نفس جمادي(۱۰)نفس ناطقه انساني، دلته په اوله معني مراددئ کوم چي په پښتوکښي دځان اودځانوپه لفظوسره تعبير ورڅخه کرکيږي.

)ومايشعرون . (

دغه فعل له شعورڅخه ياله شَعرڅخه جوړدئ کوم چي په عرف کښي واِحساس ته ويل کيږي يعني وهغه علم ته چي حاصل سويوي په يوه له حواسوسره چي قوه باصره اوقوه سامِعه اوقوه شامه اوقوه ذائقة اوقوه لامِسه وغيرها دي اوپه اصلي لغت کښي شَعرپه معني دعلم دئ اومفعول ددغه فعل محذوف دئ تقديريې په دي ډول دئ ،(ومايشعرون انهم في الحقيقة لايخادعون الاانفسهم،)، پوسه چي په دغه قول کښي الله پاک له دوولاروڅخه ودي خبري ته اشاره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړيده چي دغه منافقين په اخيره درجه کښي احمقان اوبي عقلان دي اول له دي لاري څخه چي سره له دي چي داخبره چي ددوی دغه خداع اوچم په حقيقت کښي پردوی باندي راګرځي دمحسوسوشيانوپه ډول ښکاره دئ مګربياهم دوی‌په دي نه پوهيږي دوهم له دي لاري چي شعوروحيوان ته هم ثابت دئ ليکن دوی سره له دي چي انسانان دي بي شعوره دي

لفـظي ترجـمه :

(فِي) په (قُــلُوبِ) زړوکښي (هِم) د دوی يعني ددغو منافقانو (مَرَض) مرض دئ يعني هم د دوی په زړو کښي ظاهري ناجوړي او مرض دئ او هم باطني اومعنوی ناجوړي ددوی په زړو کښی موجوده ده چي بيان بې ان شاءالله راسي (فَ) وروسته (زَادَ) زيات کړئ دئ(هُم) دوی لره(الله) خداي پاک (مرَضا) مرض يعنی کوم مرض چی په دوی کښی داسلام اودمسلمانانودحالاتودترقی په وجه په دوی کښی پيدا سوی ؤاوياله پخوالاپه دوی کښی ددوی دخباثتو په وجه موجودؤ هغه الله پاک نور هم ورزيات کړ (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني اوسته دوی‌لره دقيامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (اَليم) درد ورکونکئ ، يا درد ناک (بِمـَا) په سبب ددې (كَانُو) چي دي دوی او يا وو دوی (يَكذِبُون)(١٠) دروغ وايي يا دروغ بې ويل .

يعني په سبب ددې چي دوی په دروغو په خوله داسلام دعوه کوي او په زړو کښي يې کفر دئ د قيامت په ورځ دوی لره درد ورکونکئ سخت عذاب ورکيدونکئ دئ .

پوه سه چي کله چي د خدائ (جل جلاله) رسول و مدينې منورې ته له مکي څخه په هجرت ورغئ ، او مسلمانان سره پر راټول سول ، اوپه مدينه کښي د اسلام حاکميت پيل سو ، نو د دغو منافقانو په زړو کښي ظاهري او باطني مرض پيدا سو ظاهري مرض په زړو کښي د دوی دا ؤ چي د اسلام او د مسلمانانو تجمُّع ، او دخدائ درسول د موجوديت په سبب بې زړونو درد کاوه او هميشه به غمجن او په وير أخته ؤ . او باطني مرض يې داؤچي ددوی په زړوکښي داسلام اوداسلام دپيغمبراودقران کريم په باره کښي کفر، نفاق او شک پيداسو او بيا چي به هر آيت اوهر حکم په اسلام کښي له الهي لوري څخه پرحضرت محمدصلي الله عليه وسلم باندي نازليدئ نو د دوی معنوي مرض به کوم چي ددوی کفر او شک او نفاق ؤ ورسره زياتيدئ او دارنګه ځونه چي به د خدائ (جل جلاله) دين او مسلمانان قوي کيدل نو هغونه به د دوی ظاهري مرض کوم چي ددوی‌دزړونو درد اوغصه او غم اوددوی دبدنونوناارامي وه، زياتيدئ .

تفصيل اوعلمي خبري .

)في قلوبهم مرض (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي د(قلوب) لفظ جمع دقلب دئ دقلب لفظ په عربي لغت کښي په ډيرومعني ګانوکښي مستعمل سويدئ(۱) خالص اوشريف جز ديوشي هرشي چي وي(۲)زړه، که دانسان وي اويادکوم بل شي وي(۳)اړول ديوشي پربل مخ باندي(۴)دقلب له لفظ څخه دتفعيل د باب مصدرهم راغلئ دئ کوم چي تقليب دئ اوتقليب په معني دنظراوسوچ وهلوده په عاقبت اوپه انجام کښي دکارولکه په دي قول دالله پاک کښي (وَقَلَّبُوْالَکَ الْاُمُوْرَ) التوبه /۴۵

)۵(دقلب له لفظ څخه تَقَلُّب هم راغلئ دئ کوم چي دتَفَعُّلْ دباب مصدردئ، تقلب وتصرف ته و يل کيږي په کاروا وپه ښاروکښي لکه په دي قول دخداى پاک کښي (فَلَايَغْرُرْکَ تَقَلُّبُهُمْ فِيْ الْبِـِلَادِ) سورة غافر / ۴

اودارنګه تَقَلُّـُبْ وهغه ريږديدلوته هم ويل کيږي کوم چي دويري اودترس له وجي وي لکه په دى قول دخداى کښى(تتقلب فيه القلوب والابصار) سورة نورا يت ،،۳۷،ا وپه عرف کښي دقلب دلفظ غالباً پردوومعني ګانوباندي اطلاق کيږي لکه چي امام ابوحامدغزالي فرمايلي دي چي دلفظ دقلب پردوومعناګانوباندي اطلاق کيږي اول قلب هغه غوښه چي صنوبري شکله ده اودسينې په چپه طرف کښي پرته ده اوپه باطن کښي ددغي غوښي تجويف موجوددئ اوپه دغه تجويف کښي توره وينه پرته ده کومه چي منبع اومعدن دروح ده يعني دحيواني روح چي عبارت دئ له بخارلطيف څخه اودوهم ،،قلب لطيفه ربانيه روحانيه ده کومه چي ترهمدغه صنوبري شکله غوښه پوري تعلق لري، پوسه چي په پښتوکښي له اولي معني څخه په زړه اوله دوهمي معني څخه په روح تعبيرکيږي همدارنګه پوسه چي علماؤذکرکړيدي چي په قران کريم کښي دقلب لفظ په دريومعني ؤ کښي مستعمل سويدئ، اول په معني دعقل لکه په دي قول دخداى کښي

(اِنَّ فِي ذَالِکَ لَذِکْرَى لِمَن كان له قَلب)سورت احقاف/۷۳ ، اودوم په معني درأى اودتدبيرلکه په دي قول دخداى پاک کښي (تَحْسَبُهُمْ جَمِيْعاً وَقُلُوْبُهُمْ شَتَّى) سورت حشر/۱۴، دريم په معني دذکرسوي صنوبري غوښي کومه چي زړه ورته ويل کيږي لکه په دي قول دخداى پاک کښي(فَاِنَّهَالَاتَعْمَلْ الابْصَارَوَلَکَنْ تَعْمى اَلقُلُوْبُ الَّتِيْ فِي الصُّدُوْرِ) سورت حج ايت ٦٦،خوزماپه فکرپه قران کريم کښي دقلب لفظ په څلورمه معني کښي هم مستعمل سويدئ چي هغه قلب صنوبري اولطيفه ربانيه دواړه دي خوالبته دغه استعمال يې په طريقه دعموم د مجازسره دئ اودلته په ايت کښي د(قلوب)له لفظه څخه همدغه معنى مرادده

(مَرَضٌ) پوسه چي دمرض د لفظ حقيقى معنى هغه شى ده کوم چى موږ يې په پښتوکښى مرض اوناجوړى بولولکه زکام تبه اوداسى نورى بدنى ناجوړى اودمجازپه ډول وقلبى بدواوناالائقه صفاتوته هم ويل کيږى کوم چى قلب اوروح له اعتدال څخه خارجه وى اودقلبى اوروحى کمالاتومانع ګرځى لکه کفر، نفاق، بخل، دګناؤمحبت، کبر، عجب،وغيره دنبى عليه السلام دزمانى په منافقينو کښى هم حقيقى مرضونه اوهم مجازى مرضونه دواړه قسمه موجودوه حقيقى مرضونه دامرضونه په دوى کښى موجود وه چى هروخت چى به دمسلمانانوله يوه پرمختګ څخه خبرسول نوددوى په ز ړوکښى به محسوس دردونه پيداسول اوپه بدنوکښى بى ناجوړى پيداسوه او طبيعتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اومزاجونه بی خراب سول او مجازی مرضونه ددوی داوه چی ددوی په زړونو کښی دخدای له رسول او له مومنانوسره حسداوکین اوبغض ؤاودارنگه په دوی کښی کفر اونفاق موجود ؤ(فزادهم الله مرضا)پوسه چی زیاتول دمرض ددوی په دی ډول وه چی اول ځل چی په مدینه کښی دخدای رسول اودده اصحاب سره یوځای سول اوداسلام دبدبه اواوازه پورته سوه اودکفارو دیهودانووغیره ریاستونه په تزلزل کښی راغلل نودمنافقینوپه بدنو اوزړو کښی ظاهری اوقلبی مرضونه پیدا سول له دی څخه وروسته چی به کوم ایت یا کوم یوشرعی حکم نازلیده نوددو ی قلبی مرض به نورزیا تیده اودارنگه چی به کومه خوشحالی اوترقی داسلام راغله نوددوی بدنی ناجوړی به نوره هم زیاته سوه دذکرسوی قول دخدای پاک مقصودهمدغه شی دی.

پوسه. چي په قران کریم کښي الله پاک دکافرانودزړوپنځه ویشت قسمه مرضونه او نارواوبدخویونه او احوال ذکرکړیدي .

)١ (انکار ،لکه دسورت نحل په (٢٢) ایت کښی ،(٢)حمیة الجاهلیة لکه دسورت فتح په په (٢٦)ایت کښي (٣)انصراف لکه دسورت توبه په(١٢٧) ایت کښي (۴)قسوة لکه دسورت بقري په (٧۴)ایت کښي (۵)موت سورت انعام (١٢٣)ایت کښي (٦) مرض سورت بقره(١٠)ایت کښي (٧)طبع، سورت منافقون(٣)ایت (٨)زیغ، سورت ال عمران (٧)ایت (٩) اباء، سورت توبه (٨)ایت (١٠)ارتیاب، سورت توبه (۴۵)(١١) اکنة، سور ة کهف (۵٧)ایت (١٢)رعب، سورت احزاب(٢٦)ایت (١٣)لهو، سورت انبیاء (٣)ایت(١۴) شدت، سورت یونس (٨٨)ایت (١۵)شائسته کیدل دمخالفت الرسول، سورت فتح (١٢)ایت (١٦)غلاف القلب، سورت (١۵۵)ایت(١٧)اقفال، سوت محمد (صلی الله علیه وسلم)(٢۴)ایت ١٨)اشمئزاز، سورت زمر(۴۵)ایت (١٩)٨عمي،سورت حج (۴٦) ایت (٢٠)نفاق القلب، سرت توبه (٧٧)ایت(٢١)غمره، سورت مؤمنون (٦٣)ایت (٢٢)تشیت، سورت حشر(١۴)ایت (٢٣)رین، سورت تطفیف (١۴)ایت(٢۴)ضیق، صدرپه معني دقلب دئ، سورت انعام(١٢۵)آیت(٢۵)ختم، لکه د(ختم الله)په ایت کښي ..

فایده . دقلب اودقلب دصفاتوپه اړه به انشاءالله زیات تفصیلات په نوروځایوکښي دتفسیردرته راسي .

)الیم (

پو سه چي د (أليم) لفظ فَـعِـيـلٌ وزن دئ ، فعيل وزن اگر چي په ډيرو معناؤ راغلئ دئ ، خو دلته بعض مفسرين وايي چي په معنی د اسم مفعول دئ له باب څخه د إفعال ، يعني د مُـؤلَـم په معنی دئ ، بيا نو دغه سوال پيدا کيږي چي مؤلم يعني درناک گرځول سوئ خو هغه څوک دئ چي په عذاب کښي وي ، نه په خپله عذاب ؟

نو بيا په دي ډول جواب ورکول کيږي چي عذاب ته له وجي د مبالغي مولَم ويل سوئ دئ ،يعني دغه عذاب ددوی به دونه سخت وي چي دده د ډير سختوالي په وجه به گواکي دا عذاب په خپله لا دردناک وي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځيني علماء د (اليم)لفظ په معنی د اسم فاعل له باب څخه د إفعال گرځوي ،کوم چي مؤلِم په معنی ددرد ورکونکي دئ، پر دغه تقديربانديي بيا دا سوال پيدا کيږي چي فعيل وزن خو د مُـفْـعِـلْ په معنی نه راځي ؟

نوبياپه دي ډول جواب ورکړکيږي چي صحيح خبره داده چي دفعيل وزن دمُفْعِلْ په معني راتلای‌سي لکه نَذيرچي په معنی د مُنذِردئ .

پو سه چي د (يکذبون) په لفظ کښي دوه قراءته راغلي دي اول په تخفيف د ذال سره نو پر دغه تقديربانديي به د(بِما) په لفظ کښي د ما کلمه مصدريه سي ، او معنی د

(بما کانوا يکذبون) به په هغه ډول سي چي له مخه تيره سوه . دوهم په تشديد د ذال سره نوفعل مضارع له باب څخه د تفعيل سي اوپر دغه تقديربه يا د (مـا) کلمه موصوله سي ، او د (يکذبون) له لفظ څخه بِه د(به) لفظ محذوف سي نو به معنی په دي ډول سي

(بما) په سبب دهغه (کانوا) چي ؤ دوی (يُكَذِّبُوْن) نسبت د درغو کاوه دوی(به) وهغه ته يعني چي هغه رسول او قرآن دئ .

او يابه مصدريه سي او معنی به په دي ډول سي (بما) په سبب ددې (يکذبون) چي تکذيب کاوه دوی ، يعني نسبت د دروغو کاوه دوی، و رسول او و قرآن ته پر دغه تقديربانديي د (بــه) لفظ له (يکذبون)څخه وروسته نه مقدرکړکيږي .

پوه سه چي دغه ډول دروغ کوم چي منافقانوبه ويل داسلام له نظره کفربلل کيږی ،او له دې څخه ماسوی هغه قسم دروغ چي مسلمانان يې وايي کبيره او غټه گناه ده ، توبه کول ورڅخه فرض دی ، اوپه دغه قسم دروغوسره انسان فاسق گرځي البته په ځينو ځايو کښي درواغ ويل روا دي لکه چي په يوه حديث شريف کښي راځي چي په دريو ځايو کښي درواغ ويل روا دي :

اول د ميړه او د ښځي تر منځ چي مثلا د ښځي د خوشحالی لپاره ميړه په درواغو وښځی ته ووايي چي ته سخته پر ما باندي قدرمنه يې ، او يا ښځه دا ډول يوڅه په درواغو وميړه ته ووايي .

دوهم د مسلمانو په منځ کښي د اصلاح لپاره .

دريم و مجاهدينو ته په دور ا ن کښی دجنگ . او کله درواغ ويل واجب گرځي چي تفصيل بی بل ځائ انشاءالله راسي .

لفظي ترجمه :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(وَا) او (إِذَا)ا هغه وخت (قِــيلَ) چي وويل سي (لَهُــم) دوی لره ، يعني دغو منافقانو ته (لاَ) مه(تُفسِــدُوا) کوی فساد یعنی مه کوی فساد (فِي) په (الأَرضِ) دې مزکه کښې يعني په دې مزکه د مدينې کښي ياپه جنس ځمکه کښې يا په عالم کښی ،لکه چی توضیح بی راسی(قَــالُــوا) نو وايي دوی يعني دا منافقان و دغه ويونکي، نصيحت کوونکی ته (إِنَّمَــا) بېشکه خاص دا خبره ده (نَـحــنُ) موږ (مُصلِـحُــون)(۱۱) اصلاح کونکي يو .

يعني کله چي و دغو منافقانو ته يو څوک ووايي چي دغه د فساد کارونه د مدينې په مځکه کښي مه کوی ، نو دغه أحمقان او د نفس په خواهشاتو کښي غرق سوي منافقان خپل دغه د فساد کارونه د إصلاح کارونه بولي او وايي چي يواځي موږ يو چي اصلاح کونکي يو او دغه کوم څه چي موږ يې کوو هغه ټول د اصلاح کارونه دي مطلب ددوی په دی قول کښی داهم ؤچی ودغه نصيت کوونکی ته بی ددی خبری اشاره هم کوله چی په حقيقت.کښی مفسدين هغه خلگ دی کوم چی ته يې مصلحين بولی يعنی چی اصحاب دمحمدصلی الله عليه وسلم دی،محترمومسلمانانو دغه راز په هر وخت کښ چي کومه مفسده ډله پيدا کيږي ، او دفساد کارونه کوي ، نودوی دغه د فساد کارونه د خير کارونه بولي ا وکوم خلگ چی مصلحين وی نودوی وهغوی ته فسادکوونکی اوددوی کارونه دفسا کارونه بولی .

دارنگه د منافق انسان په ناروا خويو کښي يو غټ ناروا خوی دادئ چي يو خو هميشه د شر اوفساد کارونه کوي ، او بل دغه کارونه و خلگو ته د خير په کارو سره تعريفه وي ، او که يو څوک نصيحت ورته وکړي نو دوی پر ځائ ددې چي د نصيحت کوونکي خبر ومني مقابله ورسره کوي ، او دا ورته وايي چي کوم کارچی ته يې د خير بولې هغه په أصل کښي د شر کار دئ ، او کوم کار چي ته يې د شر بولې هغه د خير کار دئ .محترمودارنگه په هره زمانه کښي چي کومي ډلي په مسلمانانو کښي پيداکيږی ، او ټول کارونه يې په حقيقت کښي هم دبشريت اوهم د إسلام پرضدوی ، اوهرکاريې داهل شر اواهل،فساد په گټه تماميږی. او کله چي علماءاوپوهان اومصلح کسا ن و دوی ته نصيحت وکړ ي نوپه داسی حال کښ چی دوی خپل ځانونه پر حق بولي ودغو نصيحت کوونکوته بَد وايي ،نو دغه قسم ډلي د همدغو منافقينو زيرنده دي ، بلکي د ځينو علماؤ له قوله داسي معلوميږي چي له دغه آيت څخه په أصل کښي مراد همدغه د اوس وخت فاسدي فرقې دي چي په مسلمانانو کښي پيداکيږی .

لکه چي قاضي بيضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسير کښي ذکريدي چي له حضرت سلمان څخه روايت دئ چي أهل ددغه آيت تر اوسه پوري نه دئ راغلئ ، يعني له دې څخه وروسته به راځي ، نو له دې څخه معلوميږي چي ددغه آيت أهل د موجوده زمانوفسادپيشه او گمراه ډلي دي .

پو سه چی منافقانو چي په مدينه منوره کښی کوم فسادونه کول نود هغوی ترذکرکولودمخه دمقدمی په ډول ويوی خبری ته فهم وکړی هغه خبره داده چي په انسان کښي د فساد او د شر قوتونه هم سته او د خير اود صلاح قوتونه هم سته نو کله چي انسان د شر د قوتو په مقتضی ځي او د خير قوتونه په ده کښي مغلوب سي نو دغه انسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مفسدانسان ویل کیږي دمدیني منوري منافقان همدغسي خلگ ؤ ځکه چي دوی په خواهشاتو د شهوت اود نفس کښي غرق سوي وه او غضبي قوتونه یې د إفراط و درجې ته رسیدلي وه او کوم قوتونه چي د خیراودصلاح اوداصلاح قوتونه دي لکه عقلي او روحي قوتونه نوهغه په دوی کښي دشهواني اودنفساني اودغضبی قوتونوترغلبي لاندي راغلي وه ترداسي اندازي پوري چي دغومنافقانو په هیڅ ډول نسوای کولای چي دعقل اودروحي قوت په مقتضی سره عمل اوکاروکړي،اوس نو ددوی دهغوفسادو یوڅونموني درته ذکرکوم کوم چي دوی به په مدینه منوره کښي کول

اول،دوی به د خپلو فاسدو مفاداتو په خاطر د مسلمانانو خبري و کافرانو ته رسولې اومسلمانانوته بې بیاخپل ځانونه مسلمانان ښکاره کول دا ددې دپاره چي د مسلمانو په منځ کښي هم ځاۍ ولري او د کفارو په منځ کښي یې هم ولري .

دوهم،په مسلمانانو پسي بې استهزاوي کولي اوپسخندونه بې په وهل ،

دریم، ناروا کارونه بې برملاوپه ښکاره کول ،

څلورم، کفار بې پر مسلمانانو باندي راپارَول اوکفار بې همیشه ودي ته رابلل چي دمسلمانانوپرخلاف باندي سره متحد سي اوورسره وجنګیږي

پنځم، د مسلمانانو په غم به خوشحاله کیدل ، او په خوشحالي بې خفه کیدل .

شپږم، د کمزوري ایمان د خاوندانوپه ذهنوکښي بې د اسلام اوداسلام دپیغمبراودقران کریم په شان کښي شکونه پیداکول ددي دپاره چي بیرته هغوی له اسلام څخه واړه وي ،

أوَم، چا چي به اراده د ایمان راوړلو وکړه او دوی به په خبر سول نو هغه بې له ایمان راوړلو څخه منعه کاوه ،،دغه دمدیني دمنافقینو دفسادکولو یوڅونمونې وي چي درته ذکرمي کړې،

تفصیل اوعلمي خبري .

)واذاقِیل لهم (

پوسه چي دغه جمله یامعطوفه ده د(یکذبون)پرجمله باندي کومه چي په محل کښي دنصب ده اوخبرد(کانوا) ده نوبه دغه جمله هم په محل کښي دنصب سي اودارنګه به داخله سي په سببیت کښي دي قول خدای پاک لره چي (ولهم عذاب الیم)اویامعطوفه ده د(یقول) پرجمله باندي نوبیاکچیري د(مَن) کلمه په (من یقولُ) کښي موصوفه سي نودغه دواړه جملي به په محل کښي درفع سي اوکه موصوله سي نوبیادغه دواړي جملي محل داعراب نلري ځکه هره جمله چي صله دموصول واقع سي نو بیاپه محل کښي داعراب نه وي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال،دغه قائل څوک ؤچي ومنافقينوته بې دغه ذکر سو يې ويناکوله ،

جواب، قاضي بيضاوي رحمه الله تعالي فرمايلي دي چي مرادله دغه قائل څخه ياالله پاک دی اويارسول عليه السلام دئ اوياکوم بل څوک له مومنانوڅخه دئ اوځني مفسرينوبيا ذکرکړيدي چي دلته مرادعام قائل دئ يعني مطلب دادئ چي هرڅوک چي دغومنافقينوته دغه ذکرسوې ويناوکړي نودوی وهغه ته دغه مذکور جواب ورکوي اوځني مفسرينوويلي دي چي داهم روا ده چي مراد دي له دغه قائل څخه د منافقينودجملي څخه يوڅوک وي کوم چي داستهزا اودمجلس دتازه کولو لپاره بي دغه ذکرسوېې ويناوخپلومنافقينوملګريوته کوله ،سوال، د(لاتفسد في الارض) جمله د(قيل) دپاره نائب فاعل واقع سويده اوحال دادئ چي نائب فاعل خو اسم وي نه فعل ياحرف ياجمله، جواب، د(لاتفسدوا)جمله مأوله په لفظ دهذالقول سره ده نوځکه نائب فاعل واقع سوي ده، پوسه چي (لاتفسدوا) فعل له فساد څخه مشتق دئ کوم چي ودي ته ويل کيږي چي يوشي له خپل اعتدال څخه خارج سي او وهرضررى او نقصاني کارته فسادويل کيږي لکه چي وهرنافع اوګټورکارته صلاح ويل کيږي ،

)في الارض (

پوسه چي دارض له لفظ څخه يامراددمديني ځمکه ده نوپردغه تقديربه الف لام د(الارض) په لفظ کښي يادپاره دعهدخارجي حضوري سي اويا به عوض سي له مضاف اليه محذوف څخه چي د(المدينة) لفظ دی اويا مرادورڅخه عامه مځکه ده نوبيا به الف لام دجنس دپاره سي اوځنومفسرينوذکرکړيدي چي د(الارض)له لفظ څخه دلته مراددنيااوعالم دئ ،

)قالواانما ...الخ (

پوسه چي دغه جمله جواب اوجزا د(اذا)ده اوحکايت ده له هغه قول څخه دمنافقينوکوم چي دنصيحت کونکي دذکرسوی خبری په جواب کښی بي کاوه،پوسه چي د(انما)دکلمي په اړه په دی

باره کښي علماؤ اختلاف کړيدئ چي اياد غه کلمه چي پرکوم کلام باندي داخله سي نوپه غه کلام کښي افاده د حصرکوي اوکه يې نه کوي ځني علماء وايې چي دانما کلمه مطلقاً دحصرمفيده نه ده اوځني علماء وايې چي دقرائنواودمقام دتقاضاپه وجه حصرفايده کوي اودخپل ذات په اعتبارېې نه فايده کوي او ځني علماء وايې چي دانما لفظ دخپل ذات په اعتبار مطلقاً افاده کونکئ دحصردئ په دغوقولوکښي اخيري قول راجح قول دئ بيادغه علماء په خپل منځ کښي په دي باره کښي اختلاف سره لري چي د(انما) کلمه په څه ډول حصرفايده کوي نو ځني وايي چي کوم دوه شيان چي له انما څخه وروسته ذکرسويوي نوپه هغوی کښي به دوهم شی په اول کښي حصروي دمثال په ډول په دی قول کښي چي انمازيدقائم، دقائم حصرراغلئ دئ په زيدکښي خودغه قول مرجوح بلکي باطل دئ اواکثرعلماءوايي چي له(انما) څخه چي وروسته کوم دوه شيان ذکرسوی وی نوپه هغوی کښي به اول حصروي په دوهم کښي مثلاًپه ذکرسوي مثال کښي زيد حصرسويدئ په قائمٌ کښي اودلته په ايت کښي منافقينوخپل ځانونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصرکړيدي په مصلحون کنبي اودغه قول صحيح قول دئ، پوسه چي دمصلحون لفظ له اصلاح څخه مأخوذ دئ اواصلاح متعددي معني گاني لري،اول، صلحه راوستل په منځ کنبي ددوومختلوفريقينو،دوهم، ليري کول دفساد له يوشي څخه،دريم، دخير کار کول،څلورم، دعالم اودخلقودنظام صالح گرځول، دلته دمصلحون لفظ په دغومعني گانوکنبي په هره معني اخستل کيدلاې سي

لفظی ترجمه

(الَا) خبردار يعني خبردار اوسې اي مومنانو(إنَّ) بې شکه (هُـم) دوې يعني دغه منافقان (هُـم) خاص دوې(المُفــسِــدون) هغه دی چی فساد کوی (وَلکِن) اومگر (لايَشعُرون)(١٢) نه آگاه کيږي دوی يانه پوهيږی دوی يعنی په دی چی مفسدين خاص هم داموريونه بل څوک پوسه چی د(لايشعرون)له جملی څخه مطلب دادیچی دغه منافقين تر حيوانانو هم بدتر دي ځکه هغه شعور لري او دوې شعور هم په خپل خير او شر نه لري ځکه سره له دې چي دوې خالص او سوچه مفسدين دي په دی ډول چی دوی په فسادکنبی حصردی اوفسادپه دوی کنبی حصردی نه دوی پرته له فساد څخه بل کارکوی اونه ددوی په ډول فسادکوونکی نورڅوک سته بياهم و ودوې ته خپل ځانونه په داسې ډول مصلحين ښکاره کيږي چي خپل ځانونه په اصلاح کنبی حصر کوي ، او نور خلگ ټول مفسدين ورته ښکاري او سره له دې چي د دوې ټول کړه و وړه د دوې په ضرر تماميږي دوې يې د خپلو ځانو ل دپاره گټه بولي .اصلاح خو په أصل کي داده چي انسان د آخرت کارونه د دنيا تر کارو مقدم او اول په نظر کنبي ونيسي ، او د دنيا هغه گټي حاصلوي چي و دين او آخرت ته په ضرر نه تماميږي ، بلکی په نفع ورته تماميږي ، او کومه دُنيوي گټه چي و دين ته په ضرر تماميږي و هغې گټي ته شا گرځوي اودغه منافقين ددی پرخلاف ټول هغه کارونه کوی کوم چی ددوی ددين اوددنيا اودآخرت په ضرر تماميږی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۳، ۱۴،او،۱۵، اود،۱٦، مبارکوایاتوتفسیر او تحقیق،

تفسیرفضل الرحیم (۳) برخه

پوسه چی په دغه راتلونکی آیت کښی الله پاک دمناقانودیوه بل نارواجوابی کلام ذکر فرمایلی دی کوم چی دیوه بل نصیحت ا و موعظت په رد کښی ئې ویلی دی

لفظی ترجمه

(وَ) او (اِذَا) هغه وخت (قِيلَ) چي وويل سي(لَـهُـم) دوی لره يعني دغومنافقانولره ديوه ناصح له طرفه د نصيحت په ډول وويل سی(آمِنُوا) ايمان راوړی، يعني په الله پاک اوپه رسول صلي الله عليه وسلم اوپه قرآن مجيد باندي (كَ) په مثل(مَا) ددې آمَنَ) چي ايمان راوړئ دئ (النَّاس) دغو خلگو ،چي هغه أصحاب د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم دي يعنی ستاسی ولی دخولو اودزړو لاری سره جلادی چی په ژبوسره دايمان دراوړلودعوه کوی اوپه زړوکښی داسلام دښمنی کوی خودغه سی ايمان راوړی‌لکه دغوخلگوچی ايمان راوړيدی چی اصحاب کرام دی (قالُوا) نو وايي دوی يعني دغه منافقان ودغه نصيحت کونکي ته په جواب کي (أ) ايا (نُؤمِن) ايمان راوړو موږ (كَما) په مثل ددې (آمَنَ) چي ايمان راوړئ دئ(السُّـــفَـــهـــاء) دغو ناپوهانو ،،مراددوی له سفهاؤخخه اصحاب کرام

وه(الا) خبردار(ان) بيشكه (هم) دوی (هم)خاص دوی (السفهاء)کم عقلان دی (ولكن) مگر

(لايعلمون) (۱۳)نه پوهيږی دوی،،په دغه چي موږپه سفهاؤکښي حصريو اوسفهاءپه موږکښي حصردی،،يعنی اوهغه وخت چي وويل سی دغومنافقينولره چي ايمان راوړی لکه څرنگه چي دغوخلکوايمان راوړيدی ،،چی رسول عليه السلام اواصحاب دده دی يعنی په زړواوپه ژبودواړوسره مومنان سی ،اوپه اخلاص مومنان سی‌نووائی دوی چی ايامونږ داسی ايمان راوړو لکه څرنگه چي دغوکم عقلانوايمان راوړی د ی ،الله ددوی په جواب کښی فرمايلی دی،خبرداربيشکه دوی خاص دوی کم عقلاندی مگر دوی په دغی خپلی کم عقلی اوجاهلتوب نه پوهيژی

پوسه

،چی دغوبدبختو منافقانوکوم چی سفاهت ، ناپوهي ، جهل ، او حماقت په أعلی درجه په دوی کښي موجود ؤ ، څکه وداسي په أعلی درجه کښی عقلمندو انسانانو ته کوم چي أصحاب د رسول الله صلی الله عليه وسلم وه سفهاء ويل ، او خپل ځانونه ډير هوښياران ورته معلوميدل چي آخرت او دين د دوی په عقلو کي کوم أرزښت نه درلودئ

.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی ته چي کوم شئ قابل د قدر ؤ هغه نفسي خواهشات ، دنيوي منافع ، عزت او منصب ، او دنيوي ژوند ؤ . او أصحابو چي کومه رويه غوره کړې وه هغه ددوی له دغو ټولو فاسدو أغراضو سره ټکر وه ، او دوی چي کومه د نفاق رويه غوره کړيوه هغه د دوی له دغو فاسدو ، او ناروا أهدافو سره موافقه وه ، نو ځکه خپل ځانونه عقلمند ورته معلوميدل سره له دې چي په اخيره درجه کښي جاهلان وه ، او أصحاب کرام (رضي الله تعالى عنهم) سُفهاء ورته معلوميدل سره له دې چي په أعلى درجه عاقلان او پوهان وه.

په همدغه ډول په هر وخت کښي بې دينه او جاهل انسانان پر ديندارو او پوهانو انسانانو باندي د ناپوهانو گمان کوي ، او خپل ځانونه بيخي پوهان ورته ښکاره کيږي .ددی خبری مزيدتفصيل به په علمی خبرو کښی راسی

تفصيل ا و علمی خبری

)واذاقيل لهم امنوا(

پوسه چي دغه ايت د(واذاقيل لهم لاتفسدوا) له ايت سره متعدد مناسبتونه لري ، اول مناسبت يې دادئ چي دغه دواړه اياتونه په دي کښي سره گډ دي چي هريودعطف په واسطه سره سبب دئ ددي قول دخدای پاک چي (ولهم عذاب اليم) ،

اودوهم مناسبت يې دادئ چي په دغودواړواياتوکښي ومنافقينوته دنصيحت اودارنگه دمنافقينو په بده لهجه سره ددغه نصيحت ردَول ذکرسويدئ ،

دريم مناسبت يې دادئ چي دکوم نصيحت ذکر چي په ړومبني ايت کښي سوئ دئ نوهغه له تخليه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له تصفيه کولو څخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره له خبيثواخلاقو څخه اوله غلطوعقيدوڅخه اوله بدواقوالواوافعالوڅخه اوکوم نصيحت چي په دغه مبارک ايت کښي ذکرسويدئ نوهغه له تحليه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له ښائسته گرځولوڅخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره په ښواخلاقوسره اوپه صحيح عقيدوسره اودارنگه په نيکواقوالو اوافعالوسره، همدارنگه پوسه چي له ترتيب څخه ددغودومبارکواياتو داهل طريقت دعلماؤدهغي خبري تائيدکيږي کومه چي عبارت ده له دي څخه چي تخليه پرتحليه باندي مقدمه ده.

فايده، په دغه مبارک ايت کښي الله پاک دمنافقينو له قبيحواونارواصفتوڅخه څلور قسمه ناروا صفتونه ذکر کړيدي ، اول دخدائ ا ورسول اودده واصحابوته ده سفهي يادسفاهت نسبت کول ، دوهم سفاهت ددوی‌په خپله ،دريم حصرددوی‌په سفهاؤ کښي اوحصرد سفهاؤپه دوی‌کښي ، څلورم داچي دوی‌په مرکب جهل کښي واقع سويدي چي هم سخت جاهلان دي اوهم له خپل جهل څخه ناخبره دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اِمنواکماامَنَ الناس) پوسه چي په دغه قول کښې دکاف لفظ په معني د(مثل) دئ اوپه محل کښي دنصب دئ صفت دئ دمحذوف مصدردپاره کوم چې مفعول مطلق دی دپاره د(امنوا) اود(آمن)فعل د(مَا)مصدريه په وجه مأول دئ په مصدرسره نوبه تقديردکلام په دي ډول سي(اِمنوايِماناً مثلَ ايمانِ الناس)،

له (الناس)څخه مرادڅوک دي اوالف لام په (الناس) کښي کوم الف لام دئ،

جواب، قرطبي اوابن جرير اوابن کثير له ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت کړيدی چي مرادله (الناس) څخه اصحاب درسول عليه السلام دي اوالف لام يا دپاره دعهدخارجي دی اويا دپاره دجنس دی اوداځکه چی که دالناس لفظ په خپل ظاهری عموم پاته سی نوبياخودغه لفظ له اصحابو څخه پرته ونوروخلکوته هم ورشا مل دی نوبه الف لام دعهدخارجي حضوری اويادپاره دعهدخارجی المعلوم المدلول من القرائن سی اوواصحابوته به اشاره په وکړه سی اوکه له الناس څخه هغه څوک مرادکړه سی کوم چې په انسانيت کښی کامل دی اويادااداعا وکړه سی چي غيرمومن سړی دسره انسان نه دی نوبه الف لام جنسی سی، سوال له دغه کلام څخه خوداسي فهميږي چي داډول ايمان هم سته کوم چي داصحابوياپه بل عبارت دمخلصومومنانودايمان په ډول نه وي اوسره له دي چي ايمان خوهمدغه يوقسم دئ کوم چي په اخلاص سره وي،جواب کوم ايمان چي دالله جل جلاله په نزدمعتبردئ نو هغه خوهمدغه يوقسم ايمان دئ کوم چي په اخلاص سره وي مگرمطلق ايمان عام له دي څخه چي که دخدای پاک په نزدمعتبروي اوکه نه وي يوبل قسم هم لري يو مثال دهغه ايمان دمنافقانودی کوم چې چي صرف دخولي په اقرارسره دی،

لطيفه پوسه چي د(کَمَا)لفظ په کلام دعربوکښي په متعددومعناگانوکښی مستعمل سويدی اول په معنی دتشبيه کښی لکه په دغه آيت کښی دوهم په تقييدکښی په دی ډول چې مدخول دده قيدوی دماقبل دپاره لکه په دی مثال کښی چې الحيوان کماانه ناطق انسان دريم لپاره ددلالت پرقِران دفعلينوپه وجودکښی لکه په دی قول کښی ذهب زيدکما جاء خلرم دتعليل دپاره لکه په دی مثال کښی زيدکماانه عالم واجب الاکرام پوسه چي پردغه تقديرچي الف لام لپاره دعهدخارجي سي نوبيادالناس په لفظ کښي دري احتماله دي اول احتمال دادئ چي مرادورڅخه رسول عليه السلام اواصحاب دده دواړه سي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه يوازي اصحاب سي اودريم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه خلگ سي چي په اصل کښي يهودان وه اوبيايې ايمان راوړئ ۇ لکه عبدالله ابن سلام اواتباع دده اوکچيري د(الناس)په لفظ کښي الف لام جنسي سي نوبياپه دغه لفظ کښي دوه احتماله دي اول دادئ چي مرادورڅخه دمديني منوري انصارسي کوم چي داوس اودخزرج له قبيلوڅخه وه اوددغودواړوقبيلو اکثرخلگ مسلمانان وه اوليږيې منافقان وه اودلفظ دعموم اودجنس کله پراکثردجنس باندي هم اطلاق کيږي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه ټول مومنان دهغه وخت سي گواکي له مومنانوڅخه پرته نورخلگ ددي لائق نه دي چي خلگ ياانسانان ورته وويل سي اود(کماامن الناس)په لفظ کښي داصحاب کرامو وفضيلت ته هم اشاره ده اودغه قول پردي باندي هم دلالت کوي چي ايمان داصحابودحقانيت معياردئ اواصحاب معياردحق دي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کماامن السفهاء) یعني ایا ایمان راوړوموږلکه چي ایمان راوړیدئ دغوکم عقلانو، دمدیني منوري منافقانو په څه سبب ومومنانواوواصحاب کراموته کم عقلان ویل ؟

په دی اړه دمخه هم په زړه پوری تفصیل تیرسوخومزیدتفصیل ئی په دی ډول دی چی ددي مختلف سببونه ۋ،اول سبب يې داؤچي دغه منافقان په خپله په اخیره درج کم عقلان وه اوواصحابوته کامل عقلونه الله پاک ورکړیوه اوداقانون دئ چي دکم عقله سړي په نظرکښي عاقل انسان کم عقله ورځي لکه چي په پښتوکښي یومشهورمتل دئ چي کلي پرلیوني خندل اولیوني پرکلي خندل

اودوهم سبب يې داؤچي دوی له اصحاب کراموسره سخت عداوت اودښمني درلوده اوداقانون دئ چي ددښمن په نظرکښي دانسان هنراوکمال عیب ښکاره کیږي لکه چي شیخ سعدي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي ـ هُنربچشم عداوت بزرگترعیبي است ـــ گل است سعدي ودرچشم دشمنان خاراست ،،،

اودریم سبب يې داؤ چي مهاجرین داصحابويې په دي وجه کم عقلان بلل چي دوی خپل وطن، کورونه، مال، جایدادپه مکه مکرمه کښي پریښودل اودخپل قوم په دښمني کښي ودریدل اودخپلوپلرواونیکه گانو طریقه يې پریښودله اوانصارداصحابويې په دي وجه کم عقلان بلل چي هغوی‌ومهاجرینوداصحابوته پنا ورکړه اوخپل مالونه يې له دوی‌سره شریک کړل حتي چي خپلي ښځي بې طلاقي کړې اوومهاجرینوته بې په نکاح ورکړې،

څلورم يې په دي سبب کم عقلان بلل چي دوی داسلام دین قبول کړیووځکه چي ددوی په فکرکښي العیاذبالله داسلام مقدس دین یوباطل دین ۋ اودباطل دین قبلول خو دکم عقلانوکاردئ ،پوسه چي د(سفهاء لفظ دسفِيهْ جمعه ده کوم چي له سفاهت څخه مأخوذدئ داماده په قران کریم کښي،١١،ځایه راغلي ده اوپه اصل کښي خفت اوحرکت ته ویل کیږي اووجهل ته هم ویل کیږي اودسفيه دلفظ اصلی معني مفسرینوپه متعددو تعبیروسره بیان کړیده،اول خفیف العقل یعي دسپک عقل خاوند، دوهم جاهل، دریم ضعیف الرأي،څلورم دضرراودفایدي په ځایوباندي نه پوهیدونکئ، پنځم کم عقله، شپږم بې علمه، اوپه قران کریم کښي هم ماده دسفيه په مختلفومعني گانوکښي مستعمله سویده اول په معني دکم عقل لکه ددغه سورت په،٢٨٢، ایت کښي، دوهم په معني دبې علمه لکه دسورت انعام په ،١۴١،ایت کښي، دریم هغه چي له دین څخه دحضرت ابراهیم علیه السلام اعراض کوي لکه ددغه سورت په ،١٣٠،ایت کښي، څلورم هغه چي پرعمل اوپرکارباندي دنبي علیه السلام اوداصحابو اعتراض کوي لکه ددغه سورت په ،١۴٢،ایت کښي، اوپنځم هغه چي پرالله تعالي باندي افترا وي کوی لکه دسورت جن په، ۴، ایت کښي، شپږم هغه چي له الله جل جلاله څخه دنالائقه شي سوال اوغوښتنه کوي لکه دسورت اعراف په، ١٥٥، ایت کښي(الاانهم هم السفهاء) یعنی خبردارای مومنانوبیشکه دغه منافقان خاص دوی کم عقلان دی ،په دغه قول سره الله پاک دمنافقینوذکرسوی قول په ډیرتاکیدسره ردکړیدی اوپه دغه قول کښی الله پاک دغه منافقان په سفهاؤاوکم عقلانوکی اوکم عقلان ئی په دوی کښی حصرکړ یدی یعنی نه په دوی کښی له بیعقلی څخه پرته بله کومه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعقلمندۍ یوه نمونه سته اونه له دوی څخه سوی نورکم عقلان سته(ولاکن لایعلمون) یعنی سفهاءاوکم عقلان خاص دوی دی خومگرنه پوهیږی دوی په سفاهت دخپلوځانو، پوسه چی په دغه کلام کښی الله پاک ددی بیان کړی دی چی دغه منافقان په جهل مرکب کښی واقع دی ،جهل مرکب ودی ته ویل کیږی چی یوسړی هم جاهل وی اوهم له خپل جهل څخه ناخبره وی اوددغه ډول انسان وسمی لاری ته راوستل دناممکن کارپه ډول دی لکه چی یوه شاعر په دی اړه فرمایلی دی ،انکس که نداند ونداندکه نداند ،، اوپای خرخیش وبمنزل نه رساند ،، وانکس که نداندوبداندکه نداند ،،اواسپ خودازگنبدفیروزه جهاند ،، سوال په مخکی ایاتوکښی الله پاک له منافقانو څخه د شعور نفی کړیده اوپه دغه آیت کښی یې له دوی څخه نفی دعلم کړیده نو په دی کښی کوم سر دی؟مفسرینوددی سوال جواب په دی ډول کړی دی چی په مخکی ایاتوکښی چی کوم خباثتونه ددوی الله پاک ذکرکړیدی لکه په دروغوسره دایمان دعوه کول اویا په ځمکه کښی فساد کول نوهغه واضح اوښکاره وو اودمحسوساموروپه ډول وه نوهلته دشعورذکرمناسب وه اوپه دغه آیت کښی دایمان ذکراو وایمانی شیانوته رمز اواشارت فرمایل سویدی کوم چی وتامل او واستدلال ته حاجت لری نوپه دی وجه دلته دعلم ذکرکول مناسب وه،

پوه سه چي ددغه آیت او دارنگه د مخکني آيت په متعلق داسي سوال کيږي چي منافق خو و هغه ته ويل کيږي چي دوی په ظاهر کښي د کفر خبري نه کوي ، بلکي خپل کفر پټ ساتي . او له دغو دواړو اياتو څخه خو داسي معلوميږي چي دوی خپل کفر ښکاره کاوه ، ځکه چي أصحابو ته يې مفسدين ويل ، او نفاق يې إصلاح بلله لکه له اول آيت څخه چي فهميږي ، او دارنگه يې ټولو أصحابو ته سفهاء ويل لکه له دوهم آيت څخه چي فهميږي نو بيا خو دوی مُجاهِر يعني ښکاره کافران وه نه منافقان ؟

ددې سوال جواب په مختلفو ډولو ورکړسوئ دئ:

اول په دې ډول چي دغه ټولي خبري دوی له خپلو ځانو سره په زړوکښی راگرځولي ، نه دا چي په ښکاره يې ويلی .

دوهم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ چي په دغو دؤو اياتو کښي ذکر دئ مسلمان نه ؤ بلکي دغه هم منافق ؤ ، دغه نصيحت بې ودوی ته د استهزاء په توگه کاوه.

نو منافقانو چي به په جواب کښي دغسي د کفر خبر ورته کوله نو دا خو دوی خپل کفر و منافق ته ښکاره کاوه نه و مسلمان ته.

دريم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ خو له مسلمانانو څخه ؤ ، خو دوی دغه کفري جوابونه وده ته مخامخ نه دي ويلي بلکي کله چي به دوی سره تنها سول نو دغه ډول کفري وينا وي بې کولې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم په دي ډول چي دغه خبره دوی ودغه نصیحت کوونکي ته مخامخ کوله خو وده ته یې له دغه کلام څخه یوقسم معني په خیال کي وراچوله اومرادیې بله معني وه لکه چي ددغومنافقانوهمیشه داعادت ؤچي درسول علیه السلام اوداصحابو په حضورکښي بې داسي خبره کوله چي چپه اوراسته دواړه اړخونه بې درلودل

لفظي ترجمه:

(وَ) او(إِذَا) هغه وخت(لَقُــوا) چي ملاقي سي دوی یعني یوځاٸ سي دغه منافقان (الَّذِيــن) له هغو کسانو سره (آمَنوا) چي ایمان یې راوړئ دئ یعني چي أصحاب درسول صلی الله علیه وسلم دي (قالوا) نو وایي دوی یعني منافقان ودغو مومنانو ته چي دوی ورسره مخامخ سي (امَنَّــا) ایمان راوړئ دئ موږ یعني موږهم رسالت د حضرت محمد(صلی الله علیه وسلم) منلی دی اوپه قرآنکریم باندی موایمان راوړی دی ، او اسلام مو قبول کړئ دئ (وَ) او(إذا) هغه وخت (خَلَوا) چي یوازي سي یا (خلوا) چي ولاړ سي دوی یعني دغه منافقان(الی)و(شَيَاطِين) شیطانانو ته (هِم) د دوی (قالوا) نو وایي دوی یعني دغه منافقان و دغو شیطانانو خپلوته (إِنَّـا) بې شکه موږ (مَعَ) سره (کُـم) له تاسي یعنی له تاسی سره یو (إِنَّــمَا) بې شکه خبرداده خاص(نَـحـنُ) موږ(مُـستَـهزِءُون)(۱۴) إستهزاء کونکي یو ،یا پسخن وهونکي یو ، یا مسخرې کونکي یو یعني دخدای په رسول اوپه قران اوپه اسلام او په مومنانو پسي .تفسیرطبری،،

یعني ددغو منافقانو بل صفت ، خوی ، اوعلامه داده چي کله له مخلصو ، پاکو ، او سوچه مسلمانو سره ملاقات وکړي ، نو دوی ودغه مسلمانانو ته ددې لپاره چي د مسلمانو گمان پر دوی باندي نیک وگرځي او په نتیجه کښی یې سراومال اواولادپه امن سی اوکومی گټی چی ومسلمانانوته الله پاک ورپه نصیب کوی نودوی هم په هغوگټوکښی اشتراک ولری ، په دروغو وایي چي موږ ایمان راوړئ دئ ، ستاسي په ډول موږ هم مومنان یو.

خو کله چي بیا دغه منافقان و خپلو شیطاني مشرانو ته ورسي نوبیا ددې دپاره چي هغه پر دوی باندي دا إعتراض و نه کړي چي تاسي چي له مسلمانو سره کښته پورته کیږی‌نو له دې څخه داسي معلومیږي چي تاسي هم مومنان سوي یاست نودامنافقان ودغو شیطانانو ته بیا داسي وایي چي تاسي پر موږ داسي گمان ونکړی چي موږ مومنان سوي یو ځکه موږ د پخوا په ډول له تاسي سره پر یوه دین ټینگ ولاړ یو ، پاته سوه دا خبره چي موږ له مومنانو سره رفت او آمد لرونو دا ددې لپاره چي خپله میله تازه کوو او په مومنانو پسخند وهو . (واذالَقواالذين آ منوا قالوا امنا)یعني اوکله چي یوځای سي دوی‌له هغوخلگوسره چي ایمان یې راوړیدئ نووایې دوی چي ایمان راوړیدئ موږ ،پوسه چي په دغه مبارک ایت کښي الله جل جلاله دمنافقانو دچال چلنداو دمعاملې بیان کړیدئ کومه چي دوی به له مومنانوسره کوله اوپه تیروایاتوکښي ئی دمنافقینودمذهب اودمسلک بیان کړیدئ،

(مظهري، بیضاوي) فایده،قاضي بیاوي اوصاحب دروح البیان اوځني نورومفسرینوددغه ایت په شان نزول کښي داسي ذکرکړیدي چي وعبدالله ابن أُبيَ اودده وملگریوته یوڅونفره دصحابه ؤپه مخه ورغلل نوعبدالله ابن ابي کوم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي رئيس دمنافقينوۀ وخپلوملګريوته وويل چي تاسي وس وماته ګورئ چي دغه سفهاءاوکم عقلان څرنګه له تاسي څخه ګرځوم نوپي حضرت ابوبکر رضي الله عنه ترلاس ونيوئ يعني دروغبړپه شکل اوداپي ورته وويل چي هرکلَيْ دي وي وصديق ته چي دبني تميم سرداردئ اوشيخ الاسلام دئ اودرسول الله صلي عليه وسلم ملګرئ ؤدثورپه غارکښي اودځان اودمال ښندونکئ دئ دخدای پاک رسول لره وروسته يې حضرت عمر رضي الله عنه ترلاس ونيوی بيايې ورته وويل چي هرکلي دي وي وسردارته دبنی عدي چي فاروق دئ اوقوي دئ په دين کښي دخدای پاک اوښندونکئ دځان اودمال دئ رسول الله صلي عليه وسلم لره وروسته يې حضرت علي رضي الله عنه ترلاس ونيوی بيايې ورته وويل چي هرکلَي دي وي وزوی ته دکاکاد رسول الله صلي عليه وسلم اووزوم ته دده کوم چي تررسول الله رالاندي دبني هاشم سرداردئ نوحضرت علي وعبدالله ته وويل چي اې عبدالله له خدايه وويريږه دغه منافقت مکوه ځکه چي منافقان دالله پاک ترټولو مخلوق بدخلګ دي ابن ابی ورته وويل چي اې د حسين پلاره دا خبره دي څرنګه راته وکړه قسم په الله جل جلاله دئ چي زموږ ايمان ستاسي دايمان په ډول دئ بيادوی سره جلاسول نو ابن ابی وخپلومنافقينوملګريوته وويل چي وګورئ څرنګه مي دوی ترځان تيرکړل اووتاسي ته هم چي هروخت په مخه درسي نودغسي ورسره کوي نودده ملګريووده ته وويل چي ته ژوندي يې نوهميشه به موږ ته خيروي ، نوددغي قصي په سبب دغه مبارک ايت نازل کړسو،

تنبيه، پوسه چي ددغي قصي دراوياناووسلسلي ته ځينوعلماؤسلسلة الذهب ويلي ده اوځينوبياددي پرخلاف سلسلة الکذب بللي ده او ځينودغه قصه صحيح بللي ده اوځينوردکړيده، پوسه چي په اتفاق دمفسرينودمديني منوري دمنافقينوډله دبدرله غزاڅخه وروسته پيداسوه اودبدرغزاپه اول کښي ددوهم کال دهجرت واقع سويده،سوال منافقانوومونانوته دخپلوځانوله طرفه دتسلی ورکولوپه وجه کلام په جمله فعليه سره ووايه کومه چي دآمنا جمله ده اووخپلوشيطاناتوته ئی داطمينا ن ورکولوپه وخت کښی په جمله اسميه سره خبره کړيده کومه چی د(انامعکم) جمله ده نوددغه بدلون اوتخالف سبب څه ؤ؟جواب،مفسرينوددی متعددی وجی ذکر کړيدی، اوله وجه داده چي پرمومنانوباندي دوی دسادګانوخيال کړيوواوددوی‌په باره کښي يې داګمان وه چي دوی هره خبره مني نوپه دي وجه يې په هغه خبرکښي کومه چي دوی‌به ومومنانوته کوله وتاکيدته دمجبوريت احساس نه کاؤاوددي پرخلاف شيطانان اورئيسان ددوی‌دوی‌خوراچالاک اوپوهان ګڼل چي په هره خبره نه خطاکيږي اونه هره ساده خبره مني نوځکه يې ودوی ته مؤکدکلام وايه 'فتح العزيز.

اودوهمه وجه داده چي مومنانو خوله دوی څخه دنوي ايمان مطالبه درلوده نه دبقاپرزاړه ايمان باندي نوځکه دوی ومومنانوته خبره په جمله فعليه سره کړيده کومه چي پرتجدداوپرحدوث باندي دلالت کوي اوشيطانانوددوی له دوی‌څخه پرزاړه ايمان باندي دثبات اوددوام تقاضاکوله نوځکه يې ودوی ته په جمله اسميه سره کلام ويلئ دئ کومه چي پرثبات اوپردوام باندي دلالت کوي، دريمه وجه داده چي ومومنانوته به چي کومه خبره دوی کوله نوهغه خودمومنانو دخطااېستلوپه خاطر دوی کوله او کوم رغبت اوشوق اوموافقت دزړه يې په هغې خبره کښي هيڅ نه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ؤ اوداهم دعلم بلاغت يوقانون دئ چي له کله يومتکلم په يوه کلام کښي رغبت نلري نوبيا که څه هم دتاکيدضررت وي خومتکلم په هغه کلام کښي تاکي نه کوي اوکله بياچي متکلم ته يومرغوب ومحبوب وي نوکه څه هم وتاکيدته حاجت نه وي دَيْ په هغه کلام کښي تاکيدکوي. بيضاوي مع توضيح.

)واذاخلواالی شياطينهم(

پوسه چي ددغه کلام ترجمه اوتفسيرپه مختلف ډ ولوکيدلای‌سي اول ډول يې پردي بنادئ چي الی جاره صله سي د(خلوا)دپاره پردغه تقدير د(خلوا)دلفظ په دوه قسمه معني کيدلای سي، اول په دي ډول '،اوهغه وخت چي ولاړسي دوی‌وشيطانانوددوی‌ته، دوهم په دي ډول اوهغه وخت چي ورتنهاسي دوی يعني له مومنانوڅخه، وشيطانانوددوی‌ته، اودوهم ډول يې پردي بنادئ چي د(خلوا)لفظ له قبيلې څخه د(خلوتُ به) سي يعني پسخند مي وواهه، مسخره مي وکړه په ده پردغه تقديربه د(خلوا)لفظ متضمن سي معني دانهاء لره اوداَيت معني به په دي ډول سي اوکله چي ورسوي دوی دغه پسخندوهل په مومنانو وشيطانانوددوی ته، اودريم ډول يې پردي بنادی‌چي دالی کلمه په معني دمع سي نوبه دايت معني په دي ډول سي،اوهغه وخت چي يوازي سي دوی‌سره له شيطانانوددوی

شياطين)دشيطان جمع دی کوم چي يادشطن څخه جوړدی‌نوپه معنی دبعيداوليري دی يعنی دخيرله ځايوڅخه يادالله له رحمت څخه اويا له شاط څخه مأخوذ دی نو په معنی دباطل دی،او داما ده په قرآن کی اته اتيا واره راغلی ده دبقری دسورت په شپږديرسم آيت کښی دغه لفظ په معنی دابليس راغلی دی اوددغه سورت په،۱۰۲، اوپه، ۱٦۸، ايت کښي دغه لفظ په معني دانسي اودجني شيطان راغلئ دئ اودارنگه ددغه سورت په، ۲۷۵، ايت کښي په معني دجني شرير راغلئ دئ اوپه دغه ايت کښي په معني دشريروانسانانوراغلئ دئ چي علما ديهودو اوکافران يامشران دمنافقانودی اودسورت صافات په پنځه شپيتم آيت کښی بناپريوه تفسيربانډی په معني ده مارانوراغلئ دئ اوپه سورت ال عمران کښي په، ۱۷۵، ايت کښي په معني دجاسوس دانسانانوراغلئ دئ

سوال:

له شيطانانو د دوی څخه په دې قول د خدائ (جل جلاله) کي چي (الی شياطينهم) څوک مراد دي ؟

جواب دا هم کيدائ سي چي مراد له شيطانانو څخه د دوی هغه يهوديان مراد سي چي په پټه اوپه ښکاره کافران وه ، او دا هم کيدائ سي چي مراد دي ورڅخه ددغو منافقانو رئيسان او غټ غټ مشران وي ، او داهم کيدائ سي چي مراد دي ورڅخه کاهنان د دوی وي.

پو سه چي دغو کفارو کاهنان درلودل چي د غيبو خبري بې کولې ، او دوی په دې عقيده ؤ چي له دغه هر يوه کاهن سره يو شيطان ملگرئ دئ چي له غيبوشيانوڅخه خبرورکوی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبني قريظه په يهودو کښي کعب د أشرف زوی ؤ ، او په بني أسلم کښي ابو بُرده کاهن ؤ ، او په جُهَينه قبيله کښي عبدالدار ، او د أسد په قبيله کښی عوف د عامر ځوی ؤ ، او په شام کښي عبد الله د أسود ځوی ؤ.

او په نن زمانه کښي هغه نارينه او ښځي چي خلګ ورځي ، او دوی وچاته وايي چي په تا فلاني کوډي کړيدي ، په فلان ځائ کښي يې پټي کړيدي ، او يا داسي نوري د غيبو خبري ورته کوي نو، دغه خلګ د همدغو کاهنانو حکم لري کوم چي په مدينه منوره کښي وه.

الله (جل جلاله) ددغو منافقانو ددغه قول په رده ولو کښي داسي فرمايي:

لفظي ترجمه:

(الله) خدائ(جل جلاله و عز مجده) به (يَستَهزئ) جزاء د إستهزاء ورکړي (بِـهِـم) ودوی ته يعني دغه پسخند چي دوی يې په مومنانو وهي ددې سزا به الله تعالى هم په دنيا کښي او هم په آخرت کښي و دغو منافقانو ته ورکړي (وَ) او (يَمَـدّ) کش به کړ ي خدائ پاک ، يا مهلت به ورکړي يازيات به کړی(هم) دوی يا ودوی ته (في) په (طُغيان) دې سرکښي کښي (هِم) د دوی يعنی ددی دپاره چی نورهم ددوی دګناه اودعذاب پيتی درانه سی نور بی هم الله په سرکښی کښی ددوی کش کړی (يعـمهون)(١٥) چي حيرانتيا به کوي ، يا کوردلي به کوي يعني په داسي حال کښي به و دوی ته الله پاک ددوی په دغه سرکښي کی مهلت ورکړي چي کوردلي يعني د زړه ړندوالئ يا حيرانتيابه کوي يعني هميشه به په دي کښي حيران وي چي په کوم چم به دغه منافقانه رويه د کفارو او مسلمانانو په منځ کښي خوندي اوپټه وساتو چي إفشا او رسوا نه سو اويادیعمهون داسی معنی وکړی چی تردد،ګرځيدل راګرځيدل به کوی په دغه طغيان کښی اوهيڅ کله بی هدايت په برخه نسي،، تفسيرطبری وغيره

تفـصـــيل اوعلمی خبری

پو سه چي د (الله يستهزئ بهم) اصلي معنى په دې ډول ده چي : الله به پسخند ووهي په دوی ، خو څرنګه چي الله (جل جلاله) له پسخند وهلو څخه پاک دئ ، ځکه پسخند وهل په انسانانو کښي لا ډير عيبجن او د جهالت کار دئ ، نو په دې وجه موږ د يستهزئ معنی داسي وکړه چي جزا د استهزاء به ورکړي الله ودوی ته .پوسه چي دلته الله پاک له جزاداستهزا څخه دجزاپه لفظ سره تعبيرکړی دی دايادمشاکلت له وجی اوياله دی وجی چي جزاداستهزاپه قدرکښی له استهزاسره برابره ده اوياله دی وجی چی هغه ضررچی منافقانو به په استهزاکښی دهغه ضررد رسولواراده ومسلمانانوته کوله نوهغه ضرربه الله پاک پردوی باندی راوګرځاوه اويا د يستهزئ بهم په لفظ کښی استعاره تبعيه تمثيليه ده اومعنی ديستهزئ بهم په دی ډول ده چی الله پاک به معامله وکوی له دوی سره لکه معامله داستهزاکوونکی په دی ډول چی په دنياکښی به په ظاهره کښی خپل رسول ته ددوی په باره کښی داسی هدايت وفرمايي چی له دغومنافقينو سره ظاهره داسی رويه کوه لکه له مسلمانانوسره چی يې کوی اوله دی سره سره به نعمتونه هم ورزياتوی ددی دپاره چی نورهم په ګمرهی کښی ښخ کړه سی اوپه اخرت کښی به هغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت چی دوی ودوزخ ته ورداخل کړه سی داسی معامله له دوی سره کیږی چی په دوزخ کښی به یوه دروازه دجنت وطرفته پردوی باندی راخلاصیږی اودوی به په چټکی سره دجنت وخواته ورځغلی اوبیا به بیرته دغه دروازه پردوی باندی تړله کیږی اوموممنان به له جنت څخه ددوی ددغه حال منظره کوی اوباندی خاندی به ،بیضاوی وغیره ،

محترمو مسلمانانو:

پسخند وهل استهزاوي په خلګو پسي کول په شريعت کي سخته غټه ګناه ده ، او د انسان د دنيا او آخرت سخته لويه بربادي ده ، خاص بيا په داسي خلګو پسي چي هغه صالحان خلګ وي.

حضرت عبد الله ابن مسعود (رضي الله عنه) فرمايلي دي : چي که په سپي پسي و خاندم ، نو بيريږم چي الله به ما مسخ وګرځوي ، يعني سپۍ به راڅخه جوړ کړي.

الله (جل جلاله) په قرآن کريم کي په يوه مبارک آيت کي فرمايلي دي:

هيڅ يو قوم دي په بل قوم باندي پسخند نه وهي ، ښايي دا چي هغه خلګ به د خدائ په نزد تر دوی بهتره وي.

محترمو!

هر څوک که په يوه عيب معيوب ۋ او بل په ده پسي خندل ، نو اخير به دغه سړئ په هغه عيب سره معيوب وګرځي .

او د قرآنکريم د يوه آيت مطابق په يو چا پسخند وهل د جهل علامه ده ، عاقل سړئ قطعاً دغه کار نه کوي.

اوس په راتلونکيو اياتو کښي الله پاک ددغو منافقانو ددغه منافقانه سلوک بد عاقبت او خراب أنجام بيانوي او دارنګه ددوی د بدحالۍ او ګمراهۍ د ښه واضح کولو لپاره پر دوی باندي مثالونه تيره وي ، او ددې بيان کوي چي په ظاهره که څه هم دوی اوريدل کوي ، خبري کولائ سي ، او ليدلائ سي خو حقيقي غوږونه يې کاڼه دي ، او حقيقي ژبه يې ګونګۍ ده ، او حقيقي سترګي يې ړندې دي ، نو په دې وجه ددې ځائ په دوی کښي نه دئ پاته چي وحق ته راوګرځي.

لفظي ترجمه:

(اولئِکَ) هغه چي ذکر سول يعني دغه منافقان (الذيــنَ) هغه دي(اِشترَوا) چي رانيولې ده دوی (الضلالة) ګمراهي(بِالهُدی) په هدايت(فَ) نو (مَا) نه(رَبِحَت) وکړه ګټه ، يعني نو نه وکړه ګټه (تِجَارَتُ) تجارت (هم) د دوی (وَ) او (مَــا) نه (کَانوا) وو دوی يعني نه وو دوی (مُهتَدِين)(١٦) دسمی لاری میندونکي يعني په کارو ددغه تجارت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني دغو منافقانو له هدايت او سوچه ايمان څخه مخ وګرځاوه او ګمراهي يې كومه چي دغه د منافقت معامله ده غوره كړه ، ددوى فكر داؤ چي په دې معامله كښې به موږ ګټه وكړو ، خو هغه ودوى ته په ډير غټ تاوان تمامه سوه . ځكه له يوه طرفه يې په قيامت كښې عذاب تر شكاره كافرانو ډير سخت دئ ، اوله بله طرفه په دنيا كښې هم الله (جل جلاله) دوى رسوا كړل ، مسلمانان يې په دې خبر كړل چي دغه خلګ مسلمانان خو نه دي خو په كفر كښې هم أغلظ كافران دي چي تر عادي او ښكاره كفارو يې حال ډير بد دئ.

تفصيل اوعلمي خبري، پوسه

چي دلته ځيني سوالونه كيږي چي جواب غواړي:

اول سوال دا كيږي چي إشتراء او بيع يعني رانيول او خرڅول خو په مالي شيانو كښې راځي او ضلالت او هدايت خو مالي شيان نه دي ، نو څنګه الله تعالى فرمايلي دي چي دوى رانيولې دئ ضلالت په بدل كي د هدايت ؟

جواب يې دادئ چي الله پاک دا خبره د مجاز په ډول فرمايلې ده ، يعني دا چي دوى ګمراهي غوره كړه او د هدايت لار يې پريښوده ، دايې په ډول د مجاز رانيول او خرڅول وبلل ګواكى دوى هدايت په بدل كښى دضلالت پرشيطان باندى خرڅ كړاوضلالت ئى ورڅخه رانيوى

دوهم سوال دادئ چي رانيول دضلالت په هدايت سره خو ددې تقاضى كوي چي له دوى سره خو اول هدايت موجود ؤ مګر هغه هدايت دوى له لاسه وركړ او ګمراهي يې غوره كړه ، او سره له دې چي هدايت خو له دوى سره له پخوالا وجود نه درلودئ ؟

جواب ددې سوال په مختلفو ډولو وركړسوئ دئ اول په دې ډول چي په أصل فطرت كښې خو الله پاک په دوى كښې صحيح إستعداد د هدايت قبلولو ايښې ؤ ، لكه چي په يوه مبارک حديث كښې راغلي دي

(كُلُّ مَوْ لُوْدٍ يُوْلَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ) يعني هر زيږول سوئ كوچني زيږول كيږي پرفطرة،استعداد اوصلاحيت دقبلولوداسلام باندي،

نو هغه إستعداد يو قسم هدايت ؤاو دوى له هغه څخه كار نه واخيستى بلكى په كجروي او بې لاري سره يې هغه إستعداد فاسد كړ او په ګمراهي سره موصوف سول.

دوهم جواب په دې ډول وركړسوئ دئ چي د (اشتروا) لفظ په آيت كښې په معنى د (اختاروا) دئ ، يعني چي غوره كړئ دئ دوى ضلالت پر هدايت باندي ، يعني ددوى په مخ كښې هدايت او ضلالت دواړه موجود ؤ، او په دوى كښې د هدايت قبلولو ، او د ګمراه كيدلو د دواړو صلاحيت پروت ؤ نو دوى پر ځاځ ددې چي هدايت غوره كړي ضلالت يې غوره كړ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم جواب يې په دې ډول ورکړ سوئ دئ چې له دوی سره هدايت موجود ؤ ، هغه داچې د رسول (عليه الصلاة والسلام) تر بعثت له مخه حتی دده مبارک تر هجرت له مخه ټولو يهودو ته دا معلومات ؤ چې اخيري نبي راتلونکئ دئ ، او پر ده باندي نوی کتاب قرآن نازليدونکئ دئ ، او حتی ونورو خلگو ته بې کوم چې دعربومشرکان وه هم ددې خبري بيان کاوه ، خو کله چې رسول(عليه الصلاة والسلام) و مدينې منورې ته په هجرت ورغئ نو دوی د حسداو د مال او درياست د محبت دغلبې په وجه و حق ته کوم چې له پخوا لا دوی ته معلوم ؤ شا وگرځوله.

حتی په ځينو کتابو کښي داسي راغلي دي چې يهودو چې اول وار په مدينه کښي هستوگنه غوره کړه نوسبب يې داؤ چې له موسی عليه السلام سره دوی و کعبې شريفي ته راغلي ؤ بيا چې کله د مدينې وعلاقې ته راورسيدل ، نو موسی عليه السلام د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ذکر وکړ ، نو دوی ځيني په مدينه کښي پاته سول په دې وجه چې دا د اخيري نبي د هجرت ځای دئ.

(ربحت) دغه لفظ له رِبح څخه جوړدئ کوم چې وهغي گټي ته ويل کيږي چې دتجارت له لاري يې انسان حاصله کړي، پوسه چې نسبت دربحت و(تجارتهم)ته دمجازعقلي په ډول سويدئ اواصلي ترکيب په دې ډول دی(فماربحوافي تجارتهم) پوسه چې دتجارت لفظ په قران کريم کښي نهه واره راغلی دی اوپه دري قسمه مستعمل سويدی اول په طريقه داستعاري تمثيلې لکه په دغه ايت کښي دوهم په خپله حقيقي معني کښي لکه دسورت نساء په ،۲۹، ايت کښي دريم په معني داخروي تجارت لکه دسورت فاطر په،۲۹، ايت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۷، او،۱۸، ایت تفسیراوتحقیق،

تفسیرفضل الرحیم(۴)برخه

په راتلونکي اياتو کښي الله (جل جلاله) ددغو منافقانو د حال د ښه ښکاره کولو په سبب مثالونه فرمايي:

لفظي ترجمه:

(مَثَلُ) نادر حال (هُــم) ددوی ـــ يعني د منافقانو په دغه منافقت کښي د دوی) کَ) په مثل(مَثَلِ) د نادر حال دئ (الذي) د هغه چا (استَوقَــدَ) چي بل کړي (نَاراً) اور (فَ) نو (لَمـَّا) هغه وخت (اَضَاءَت) چي روښانه کړي دَی ، يعني دغه اور (مَـــا) هغه ، يعني هغه ځايونه(حَــولَ) چي په شا او خوا کښي دي (هُ) دده ـــ يعني ددغه اور بلونکي (ذَهَبَ) نو تګ وکړي (اللهُ) خدایٔ پاک (بِ) په (نُورِ) رڼا (هِـم) ددوی ـــ يعني ددغو اور بلونکو (يعني کومه رڼا او روښنايي چي د اور په سبب ورته پيداسوې وي ، نوالله پاک هغه بيرته ورڅخه بوځي په دې وجه چي اور ورمړ کړي (وَ) او (تَــرَکَ) پريږدي دَيْ ـــ يعني الله پاک (هُــم) دوی ـــ يعني دغه داور بلوونکي (فِي) په (ظُلُــمَاتِ) تيارو کښي (لَا) چي نه (يُبصِرون) (۱۷) ويني دوی �، هيڅ شئ ، .يعنی نادراوعجيب حال اوصفت ددغومنافقينوپه ا عتبار دنفاق ددوی اودارنګه په اعتباردموجوداوآينده حالت ددوی په مثل دنادرحال اوصفت دهغوخلکودی چی دشپې دسختی تيا ری په وجه اوربل کړی ددی دپاره چي يوخولااوليکه ورمعلومه سی اوبل دموذي او اوضرر رسونکيو حشراتواوحيوانانوويره اوترس ددغه اوردرڼاپه وجه له دوی څخه ليري سي نوکله چي روښانه کړي دغه بل سوی اورددوی‌دوی لره هغه ځايونه چي په شاؤخواکښي ددوی دي نو الله پاک دغه رڼاددوی کومه چي داورپه وجه ودوی ته پيداسويوه بيرته له دوی څخه يوسي په دي سبب چي دغه بل سوئ اوريې په باديايه کوم بل سبب ورمړکړی اوبيرته دوی‌په داسي تياروکښي پريږدي چي هيڅ شي نسي ليدلای ددغومنافقينوحال هم په دغه ډول دئ ځکه چي کله چي دوی‌داسلام دمخالفينوهغه بدحالات وليدل کوم چي داسلام دمخالفت اوداسلام دنه منلو په وجه دوی له هغوی سره مخامخ کيدل لکه دبدرپه غزاکښي دمکي مکرمي دمشرکانوحالات نودوی‌په دی وپوهيدل چي داسلام په مخالفت کښي ژوندکول داسي مثال لری لکه دشپي په توروتياروکښي چي خلګ راګيرسی او له هرډول خطراتوسره مخامخ سي نودوی‌ داکاروکړچي په ظاهره يې دمسلمانی دعوه وکړه اودنفاق په ډول يې کلمه داسلام وويله چي په دی وجه پردوی‌ باندی په دنياکښي يوڅه موده رڼا جوړه سوه چي ځانونه اومالونه او کورونه يې په امن سول اوځيني هغه ګټي يې هم ترلاسه کړي کومی چي مسلمانانوبه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولې خوددوی خيال داؤ چي دغه رټايي به په دنياکښي هم ترپايه راسره وي اوپه اخرت کښي به هم راسره وی خوداسي ونسول ځکه چي په دنياکښي الله پاک دوی رسوا کړل اووروسته له مرګه ددوی بې دوی په متعددوظلماتواوتاريکيوکښي پريښودل چي اول ددوی دکفرظلمت ؤ اودوهم ددوی دهغه مکراوفريب ظلمت ؤ کوم چي له خداي سره اودخدای له رسو ل اومومنانوسره بې کاوه اودريم ددوی ددروغوظلمت ؤچي په دروغوسره بې داسلام دعوه کوله څلورم ددوی دطعن اودتشنيع ظلمت ؤچي وصحابه ؤ اومومنانوته بې احمقان اوسفهاء ويل پنځم ددوی دجهل مرکب ظلمت ؤ چي دفسادکارونه بې داصلاح کارونه بلل اوشپږم ددوی دګناهونو او بدفعليوظلمت ؤ ااوم دقبراودقبردسختيو اودالله جل جلاله دقسم عذابو اود الله جل جلاله دقهراوغضب

ظلمت ؤ

تفــصـــيل اوعلمی خبری:

پوه سه چي د مِثل اودمَثَل اودمثيل لفظونه په أصل کښي و (نَظِير) ته ويل کيدل ، بيا دمَثَل لفظ په عربو کښي وهغه ته وويل سو چي په پښتو کښي موږ وهغه ته مَتَل وايو ، بيا دغه لفظ کله کله په معنی د نادر صفت او نادرحال د يو شي هم راځي ، دلته په آيت کريمه کښي په همدغه معنی مراد دئ (کمثل الذی.)پوسه چي که د(بنورهم)ضميرودغه الذی ته راجع وبلل سی نوبيابه الذی په معنی دالذين ګرځول کيږی اوکه هغه ضميرومنافقينوته راجع سی نوبيابه دمفرد په معنی اخستل کيږی دقاضی بيضاويله کلام څخه داسی فهميږی چی دالذی دلفظ اطلاق پر مفرد ،تثنيه،جمع پرهريوه باندی صحيح دی(فلما اضاءت ماحوله) پوسه چي دلما کلمه کله حرف جزم راځی نوبيا پرفعل مضارع باندی داخليږی لکه لمايضرب زيداوکله دالا په معنی راځی لکه په دی قول دخدائ کښی (ان کل نفس لماعليهاحافظ)اوکله خالص ظرف راځی په معنی د(حين)اوکله ظرف راځی سره تضمنه دشرط معنی لره بيابه له لما څخه وروسته خمخادوه ماضی فعلونه يابه لفظاً ماضی وی لکه دلته اويا به معناً وی لکه په دی قول کښی ،لما لم يکن زيدلم ينعقدالمجلس، داضاءت فعل لازمي اومتعدي دواړه راځی دلته که لازمی سی نو فاعل بې يادهِی مسترضميرسی کوم چي واورته راجع دی اود (ماحوله)لفظ به بناپرظرفيت باندی محلاً منصوب سي اومعنی به په دي ډول سی'نوهغه وخت چي روښانه سي دغه اورپه هغوځايوکښي چي پرشاؤخوادده دی اويابې فاعل د ماحوله لفظ سي اومعنی به په دي ډول سي 'نوهغه وخت چي روښانه سی هغه ځايونه چي په شاؤخواکښی دده دی او که متعدي سی نوبې فاعل مذکور ضميرسی اودماحوله لفظ بې مفعول به سی اومعنی به په دي ډول سی نوهغه وخت چي روښانه کړی دغه اورهغه ځايونه چي په شاؤخواکښي دده دی

پو سه چي په دغه مثال ځان پوهول کوم چي الله پاک د منافقانو د حال لپاره په دغه آيت کي بيان کړئ دئ و تفصيل او فکر وهلو ته ضرورت لري ، نو تفصيل يې په دې ډول دئ چي امام فخرالدين رازي (رحمه الله) په تفسير کبير کښي ذکر کړيدي چي دلته درې سوالونه کيږي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سوال داکيږي چي الله پاک چي په دغه آيت کښي منافق له هغه چا سره مشابه کړئ دئ چي په تياره کښي اور بل کړي ، او کله چي دغه اور دده شااوخوا روښانه کړي نو الله پاک دغه رڼا بيرته ورڅخه بوځي ، نو دا مشابهت به څنګه صحيح سي ، ځکه چي منافقانو ته خو له سره ايمان او نورديايمان حاصل نه وو ، هو که داسي وايئ چي دوی يواري ايمان راوړئ وايئ او بيا کافران سوي وايئ نو به دا مشابه والئ صحيح سوئ وايئ ، او حال خو دادئ چي دوی خو له سره ايمان راوړئ نه وو؟

دوهم سوال دادئ چي هغه سړئ چي په توره شپه کښي اور بل کړي او بيا الله پاک دغه اور په باد ، باران ، يا په يو بله ذريعه ورمړ کړي ، نو هغه خوبياهم ددغه اور په رڼايي يو څه نفع اوفايده واخستله که څه هم لږ قدر وي ، او منافقانو خو هيڅ فايده په نور د ايمان نه ده اخيستي ځکه چي دوی خو يو آن اويوګړي هم په خپل ټول ژوندکښي په ايمان سره نه دي مشرف سوي ؟

دريم سوال دادئ چي دغه اور بلونکي خو چي بيرته په تيارو کښي پاته کړه سي نودا خوپه دي سبب وي چي الله پاک ددوی اور ور مړ کړي ، او منافقان خو چي په ظلمتواوتياروکښي اوپه حيرانتيا کښي د کفر لويدلي وونوهغوی خو په خپله خپل ځانونه وراچولي وو ؟.

بيا امام رازي (رحمه الله) ددغو سوالو د جواب په ترڅ کښي دذکر سوي آيت په ارتباط ډيري وجهي بيان کړيدي ، چي ځما په فکر عمده په هغوی کښي دوې وجي دي.

اوله وجه داده چي ســدي ويلي دي چي دغو منافقانو هغه وخت چي حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) و مدينې منورې ته ورغئ په اول وارکښي ايمان راوړئ او په اسلام کښي داخل سول ، بيا يې وروسته منافقت غوره کړ ، نو دوی هم په ايمان څه لږ وخت فايده واخستله ، او په نور د ايمان يې لار اوليکه ضرر او نفع وليدل ، خو د نفاق په وجه بيرته په تياره د کفر کښي واقع سول .

دوهمه وجه داده چي حضرت حسن (رحمه الله) فرمايلي دي چي که څه هم دغو منافقانو خو ايمان نه وو راوړئ ، خو کله چي دوی په خوله کلمه د اسلام ويله ، او اظهار د اسلام يې کاوه نو په دې وجه په دغه ظاهري اسلام سره دوی دا نفع واخستله چي ددوی ځانونه اومالونه له غنيمت څخه د مسلمانانو وساتل سول ، او په غنيمتو کښي له مسلمانانو سره شريک سول ، او دارنګه له نورو أحکامو څخه د مسلمانانو هم دوی برخورداره سول.

مګرخودغه فايده اخيستل ددوی که څه هم ډير وخت وه ، خو نسبت و هغو تکليفو ته چي له مرګ څخه وروسته دوی ورسره مخامخ سول ، دهغو اور بلونکيو تر دغي لږ نفعي اخستلوکومه چي د اور په رڼا يي ئې واخلی لا هم په حقيقت کښي لږ فايده وه.

قاضي بيضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسير کښي فرمايلي دي چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاتونه د منافقانو الله (جل جلاله) په دغه آيت كښي له هغو خلكو سره مشابه كړيدي چي داور بلونكي وي ، او دا چي دوی اظهار د ايمان كاوه ، او ويل بې چي موږ ايمان راوړئ دئ ،نو دا الله پاک مشابه كړئ دئ ددغو اور بلونكيو د اور له بلولو سره ، او هغه فايده چي دغو منافقانو په دغه نفاق سره په ايمان حاصله كړه چي هغه ددوی د سر ، مال ، او اولاد ساتنه وه نودغه فايدي اخستني ددوی الله عزوجل مشابه كړې دي له روښانه كولو سره داور شا وخوالره ددغو اور بلونكو.

اوزوال ددغه منافقانه ايمان ددوی له دوی ځخه اول په سبب ددې چي الله تعالى ددوی حال ورسول اوومومنانوته ښكاره كړ دوهم په سبب ددې چي بيا دوی مړه سول نوددوی‌له مرګ ځخه وروسته دغه منافقانه ايمان ددوی بې ثمره او دذكرسويو اوربلونكو داورپه شان الله پاک ورمړكړ نو دا الله (جل جلاله) مشابه كړئ دئ له مړ كولو داور ددغو اور بلونكو سره ، او له محوه كيدو درڼا داور ددوی سره . او دا چي دغه منافقان په هميشني او دائمي زيان او خسران كي ، او په أبدي عذاب كي واقع سول ،نودا الله پاک مشابه كړيدئ له پريښودلو ددغه اور بلونكو سره په داسي تيارو كښي چي هيڅ شئ د هغه په سبب دوی نه سي ليدلاٸ.

لفظي ترجمه:

(صُـمٌّ) كاڼه دي (بُـكْـمٌ) ګونګيان دي (عُـميٌ) ړانده دي ــ يعني په سبب ددې چي حق په اوريدلو د قبول سره نه اوري ، او د حق له ويلو ځخه منع كوي ، او د حق نښانې د عبرت په ليدلو سره نهويني ، نو كه څه هم په ظاهره اوريدل ،ويل ،او ليدل كوي مګرپه حقيقت كښي په مثال د كڼو ، ګونګيانو ، او د ړندو دي (فَ) نو (هُـم) دوی (لايرجعون)(۱۸) نه ګرځي ــ يعني له دغه نفاقه ځخه وحق ته داپه سبب ددي چي په حق د پوه كيدو لاري يې تړلي بندي دي ، ځكه چي په غوږو كاڼه په خوله ګونګيان او په سترګو ړانده دي ، نو دوی نه سي كولاٸ چي له دغه نفاق ځخه و حق ته رجوع وكړي .

علـــمي خـــبـــري:

د (صم ، بكم ، عمي) لفظونه خبرونه د محذوفو مبتداګانو دي چي لفظ د (هُم) دئ په دريوسروځايوكښي ، او په كلام كښي تشبيه بليغه ده او تقدير دكلام په دې ډول دئ ــ هم صم الخ ، او أصل يې په دې ډول دئ چي ــ هم كالصم كالبكم كالعمي.

او د فاء كلمه په فهم كي (فَصِيحه) ده مدخول يې جزا د شرط محذوف دئ په دې ډول ــ اذا كانو صما بكما عميا فهم الخ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقرة دسورت (۱۹) او (۲۰) اياتوتفسير اوعلمي تحقيق

لفظي ترجمه:

)او(يا (كَ(په مثل ـ يعني اويامثال ددغومنافقانو په مثل (صَيِّبٍ) د ډير سخت لوى باران دئ (مِنَ) له (السماء) اسمانه ـ يعني داسي باران چي نازليږي له طرفه داسمانه (فـي) چي په (هِ) ده كښي ـ يعني په دغه باران كښي (ظُلُماتٌ) تياري وي (وَ) او (رَعدٌ) تالنده يعني تندر وي (وَ) او (بَرقٌ) بريښنا وي (يَجعَلُون) ايږدي،نيسي، دوى ـ يعني دغه خلگ چي په دغه سخت لوى باران كښي وي (اَصَابِعَ) گوتي (هُم) ددوى (فِي) په (اذانِ) غوږو كښي (هم) د دوى (مِنَ) له وجي (الصواعِقِ) د ټكو ـ يعني له وجهي د سختو اوازو د تالندي او تندر (حذر) له ويري (الموتِ) د مرگ ـ يعني له دي وجهي دټكودسختواوازوپه سبب دوىپه خپلوغوږوكښي ددواړو لاسوگوتي ايږدي اونيسي يې چي ويريږي دوىله مرگ څخه (وَ) او (اللهُ) خداىٔ پاک (مُحِيطٌ) راگرځيدونكئ دئ ـ يعني په علم اوپه قدرت خپل سره (على) پر (الكافرين) (۱۹)ټولوكافرانوباندي ـ يعني كا فران كه دخپلوځانو دنجات دپاره ددغوخلگوپه شان كوم چي له مرگ څخه دبچاويدوپه خاطر دټكوله وجهي څخه په غوږو كي گوتي نيسي هرقسم فريبونه اومكرونه وكړي نوبياهم دالله جل جلاله له گرفت اوعذاب څخه نجات نسي موندلاى ځكه چي الله جل جلاله ددوى له گرفته څخه عاجزنه دئ اونه له دوىڅخه اوددوى له كفري مكروڅخه بي علمه اوبي خبره دئ بلكي دده علم اوقدرت پردوىټولو باندي اوددوى پرهرڅه باندي راڅرخيدلئ دئ (يَكادُ) نژدي وي (البرقُ) دغه بريښنا ـ يعني كومه چي په دغه باران كښي ده (يَخطِفُ) چي په چابكي سره يوسي (ابصار) سترگي (هُم) د دوى ـ يعني دغه بريښنا دونه تيزه وي چي نژدي وي ودې ته چي په منده ،په تيزي ، سره واخلي ،يوسي، سترگي ددغو خلگوكوم چي په دغه باران كښي وي (كُلَّـمَا) هر وخت (أضاء) چي روښانه كړي دَئْ ، يعني دا برق ،بريښنا، روښانه كړي لار (لَهُم) دوى لره (مَشَوا) نوځي ، تگ كوي دوى ـ يعني دا خلگ (فِيه) په ده كښي ـ يعني په دغه روښانه سوي ځاىٔ او لار كښي (وَ) او (اذا) هغه وخت (أَظلَمَ) چي تاريک كړي دَيْ ـ يعني دغه برق تاريک كړي ځاىٔ د تللو په سبب دغايب والي خپل (عَلَي) پر (هِم) دوى باندي ـ يعني پر دغودباران پرخلگو باندي (قاموا) نو ودريږي دوى ـ يعني دغه دباران خلگ په دي سبب چي پردوى باندي توره تياره سي اوهيڅ لارنهويني (وَ) او (لَو) كه چيري (شاء) اراده كړې واىٔ (الله) خداىٔ پاک ـ يعني ددې اراده يې كړي واىٔ چي ددغو خلگوسترگي په تيزي سره ددغي بريښناپه سرعت سره واخلي اوددوى غوږونه اوداوريدلو قواوي د تا لندي په سخت اوتند اواز سره له منځه يوسي داپرهغه تقديرچي د(سمعهم) اود (ابصارهم) ضميرونه ددغه باران وخاوندانوته راجع سي ، يا دا مطلب چي كه اراده كړې واىٔ الله ددې چي ددغو منافقانو ظاهري غوږونه هم وركاڼه كړي او ظاهري سترگي يې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ورړندې کړي لکه چې باطني غوږونه او سترګې یې ختم سویدي (لَ) نو خامخا به (ذَهبَ) تګ کړئ وائ ده ـ یعني الله پاک (بِ) په (سَمعِ) غوږو (هِم) د دوی (وَ) او (ابصار) په سترګو (هم) د دوی (إنَّ) بې شکه (اللهَ) الله پاک (علی) پر (کُلِّ) هر (شئٍ) شي ـ یعني پرهرشي باندي (قدِیر)(۲۰) ښه قادر دئ .

تفـصـیل:

په دغه آیت کښ الله (جل جلاله) بل مثال لپاره د حال د منافقینو بیان کړئ دئ ، یعني او یا نادر حال او صفت ددغو منافقانو په مثل د نادر حال اوصفت د خاوندانو د ډیر سخت لوی باران دئ کوم چې رانازلیږي له اسمان یا له وریځې څخه ، داسي باران چي په ده کښي سختي تیارې وي ، له یوې خوا د باران د سخت والي او پرله پسې والي تیاره وي ، او له بلي خوا دوریځي او د هغې د چت پر چت والي تیاره وي ، او دارنګه ددې تیاره وي چې وریځې د اسمان ټولي کنارې نیولي وي ، او له بله لوري د شپې او د هغې د سخت ظلماني والي تیاره وي.

او دارنګه په دغه باران کښي سخته تالنده او تیزه بریښنا وي ،نو دغه د باران خلګ د تالندي د ډیر شدت اود سختو اوازو له امله پر ځای ددې چې د ګوتو سرونه په غوږو کې ونیسي ټولي ګوتي په غوږو کښي داخله وي ، اودا کار په دې وجه کوي چې له مرګه ویریږي ، یعني له دې ویریږي چې که د تالندي اوازونه واوري نو مړه به سي.

او د الله (جل جلاله) علم او قدرت پر ټولو کافرانوکوم چي اې رسوله دغه دمکي اودمدیني کفار هم پکښي داخل دي راځرخیدلئ دئ ،نو هیڅ یو چم او فریب ، او هیڅ یو کُفرِي طرحه یې ددي سبب نه سي جوړیدلای‌چي دوی دالله جل جلاله له ګرفتارئ اوعذاب څخه په خلاص سي ځکه چي ددوی‌هیڅ فریب اوهیڅ یوه طرحه داسي نسي کیدلای چي الله تعالی ته دي دهغه په باب معلومات نه وي ، اودارنګه دوی هیڅ یوه داسي طریقه اولاره نسي برابرولای‌چي د هغې په وجه دي دوی‌د الله (عز مجده) د قدرت مقابله وکړي چي په نتیجه کښي یې له عذاب څخه دالله پاک نجات په برخه سي.

پوسه چي لکه څرنګه چي الله تعالی په دغه باران کي د تالندي د سخت والي حال په دې قول سره چي (ویجعلون أصابعهم الخ) بیان کړئ دئ ، دارنګه یې د بریښنا د سخت والي حال په دي قول سره چي (ویکاد البرق الخ) بیان کړئ دئ ، یعني دغه برق په دغه باران کښي دونه سخت وي چي نژدې ودې ته وي چي دسختوبریښیدو په وخت کښي ددغو خلګوکوم چي په دغه باران کښي وي سترګي په تیزي او چټکي سره یوسي ، خو له دې سره سره چي دوی پر تللو او وتلو له دې ځایه څخه دبارانه ډیر حریصان وي ، نو هر وخت چي دغه بریښنا په خپله رڼایي سره لار روښانه کړي نو دوی په دغه لار کښي تګ کوي ، او کله چي د تللو ځائ پر دوی باندي تاریک سي نو دوی ودریږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودغه تالنده او بريښنا دونه سخته وي چي صرف په دې سبب چي الله (جل جلاله) اراده د دغو خلګو د کڼوالي او ړوندوالي نه وي کړې نو دوی بچ سي ، او كه الله تعالى ددوی وكڼوالي اوړندوالي ته اراده کړې وای نو ددغه تندراوبريښنا په وجه بې ددوی غوږونه او سترګي له منځه وړي وای.

تفصيل اوعلمي خبري.

)اوكصيب(

پوسه چي دغه كلام يامعطوف دئ پردغه قول دخداي پاک باندي چي (مثلهم كمثل الذي استوقد... الخ) پردغه تقدير د(او) له كلمي څخه وروسته دمبتداء مقدره ول ضروردئ چي تقدير به په دې ډول سي (اومثلهم كصيب) اويامعطوف دئ پردغه قول دخداي پاک چي (الذي استوقد) پردغه تقديربه دكاف جاره لفظ كوم چي د(كصيب)په لفظ كښي دئ زائدبلل كيږي د(او) كلمه دلته يا دپاره دتخيير ده نوبه مطلب دا سي چي ګواكي له الهي لوري څخه ورسول اوومومنانوته داسي وويل سول چي دغه دمديني منافقان له دغودواړوډلوسره كومي چي عبارت دي له اصحاب النار اوله اصحاب صيب څخه مشابهت لري نوتاسي اختيارلري چي كه يې اصحاب النار مثال ورګرځوئ اوكه يې اصحاب صيب او يادپاره دتنويع ده نو به مطلب داسي چي منافقان دوه قسمه دي يوقسم يې له اصحاب النارسره كوم چي په مخكښي ايت كښي ذكرسوه مشابهت لري ، اوبل قسم يې له اصحاب صيب سره مشابهت لري.

پوسه چي د(كصيب) په لفظ كښي دكاف جاره اود(صيب)په منځ كښي ديوه مضاف تقدير ضروردئ له دووجهو څخه.

۱ــ له دي وجهي چي تشبيه دمنافقينو له صيب سره واضح نه ده.

۲ــ له دي وجهي چي كوم ضميرونه دجمع چي په وروسته كلماتوكښي راځي دهغوی‌مرجع تحقق ومومي نو به تقدير دمذكورعبارت په دي ډول سي (اوكاصحاب صيب)

همدارنګه پوسه چي دصيب په لفظ كښي له درو وجهو مبالغه موجوده ده.

۱ــ له وجهي دمادي دده، ځكه چي دغه لفظ مأخوذدئ له (صَوب) څخه كوم چي وسخت توئيدلوته ويل كيږي.

۲ــ دهيئت اودوزن له وجهي ، ځكه چي د(صيب) لفظ پروزن دفيعل ده اواصل يې (صَيوِبٌ) ؤ بيادصرفوددي قانون له مخي چي په هره كلمه كښي چي واو اوياء سره جمع سي اواول ددوی ساكن وي نوواو به په ياء بدليږي اوياء به په ياء كښي مدغمه كړه كيږي.

د(صَيوب) واو په ياء بدل سويدئ اوياء په ياء كښي مدغمه سويده ، اودفَيعل وزن دمبالغي دپاره راځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــ له دي وجهي چي د(صيب) دلفظ تنکير لپاره دتعظيم دئ نود(صيب) معني داده چي ډيرسخت لوی‌باران دغه لفظ لکه څرنگه چي دسخت لوی باران په معني راځي دارنگه دوريځي په معني هم راځي.

فايده: پوسه چي دلته دري لفظونه دي صيب، غيث ، مطر ،صيب په اصل کښي وهغه ډيرلوی سخت باران ته ويل کيږي چي په ده کښي سخته تالنده اوسخته بريښنا اوسختي تياري وي اوډپسرلي په موسم کښي اوريږي ،اوغيث وهغه باران ته ويل کيږي کوم چي وروسته له قحطي اووچ کلئ څخه واوريږي ، اودمطرلفظ وعام باران ته ويل کيږي اووهغه باران ته هم مطرويل کيږي کوم چي الله جل جلاله پرخلگوباندي ودوی ته دعذاب ورکولوپه خاطراورولئ وي.

پوسه چي که له (صيب) څخه مرادوريځ سي نود(من) کلمه د(من السماء) په لفظ کښي لپاره دجهت اوطرف ده نوبه معني د(من السماء) داډول سي چي له طرف څخه داسمانه ياله طرف څخه دهرافق اوکناري داسمانه اوکه (صيب) په معني دباران سي نوکه چيري د (السماء) له لفظ څخه افق مرادسي نو بياهم د(مِن) کلمه په معني دجهت اوطرف ده ،اوکه له (السماء) څخه اسمان مراد سي نوبياد(من) کلمه په معني دطرف هم کيدای‌سي ځکه چي باران خو داسمان له طرف څخه رااوريږي، اولپاره دابتداء دغايې هم کيداي سي ځکه چي باران له اسمان څخه ووريځي ته رانازليږي او وريځ دغلبيل په ډول ورته بلله کيږي اوکه (دالسماء) له لفظ څخه مرادوريځ سي نوبيا(من) دپاره دابتداء دغايې دئ ، له دغه بيان څخه وتاته داخبره معلومه سوه چي دسماءلفظ دلته ددريو معني گانواحتمال لري ، افق، وريځ ، اسمان ، دلته ديوځونوروخبروذکرکول هم ډيرمهم دئ ، اوله خبره داده چي اکثرمفسرين داخبرکوي چي په اصل کښي خوباران له اسمان څخه نازليږي خوکله کله فلاسفه اوحکماء چي وايي دځمکي له بخارڅخه کوم چي هواته پورته سي هم باران پيداکيږي.

دوهمه خبره داده چي که (صيب) په معني دوريځ سي نوبيابه د(السماء) له لفظ څخه په حتمي ډول وريځ نه اراده کړه کيږي.

دريمه خبره داده چي که د(السماء) لفظ دلته په معني دافق سي نوالف لام پکښي استغراقي دئ او که مرادورڅخه وريځ سي نوالف لام پکښي جنسي دئ.

څلرمه خبرداده چي دسماء لفظ ځيني علماء مفردلفظ بولي اوځني يې اسم جمع بولي اوځني يې بيا جمع بولي اوځن يې اسم جنس بولي اووايې چي مفرديې سماوةٌ دئ.

پنځمه خبرداده چي دسماء لفظ دوي نوري معني وي هم لري که څه هم دلته مرادي نه دي ، اول باران ، دوهم هرهغه شي چي ترتالوړوي ،يعني سربيره پرسر

ستاباندي وي لکه دخوني چت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)فِيه ظُلُماتُ وَّرَعْدُوَّبَرْق(

پوسه :چي په ضميرمجرورد(فيه) کښي دري احتماله دي.

اول احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني ډير سخت لوی‌باران دئ.

اودوهم احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني دوريځي دئ،اوياو(سماء) ته چي په معني دوريځي دئ، اودريم احتمال دادئ چي راجع سي و(سماء) ته په معنی داسمان،پرتقدير درجوع ددغه ضمير و(صيب)ته په معني دباران داسوال پيداکيږي چي (رعد) او(برق) خوپه باران کښي نه وي بلکي په وريځ کښي وي نوظرفيت دباران به رعداوبرق لره څنگه صحيح سي ، قاضي بيضاوي ددغه سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي باران په دي وجه مکان اوظرف د(رعد) اود(برق) بلل سويدئ چي(رعد) او(برق) په منحدر ،يعني په ځای‌کښي دراکښته کيدودباران چي وريځ ده پيداکيږي نوپه دي وجه باران هم دمجازپه ډول د(برق) اود (رعد) دپاره ظرف بلل کيدلای‌سي،، همدارنگه که دفيه ضميرد(سماء) ولفظ ته راجع سي نوبياداسي سوال پيداکيږي چي د(سماء)لفظ مونث دئ اود(فيه) ضمير دمذکرضميردئ نودضمير اودمرجع په منځ کښي موافقت نه راځي ، صاحب دتفسيرمظهري ددي سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي لفظ د(سماء) په قران کريم کښي مذکر اومونث دواړه راغلئ دئ،مونث لکه په دي قول دخدائ کښی،

(اذالسماءانفطرت) اومذکرلکه په دي قول دخدائ کښي (والسماءمنفطربه).

)ظلمات(

جمع د(ظلمة) ده چي په معني دتياري ده. .

پوسه: چي ظلمت اوتياره دوه قسمه ده:

اول محسوسه اوظاهري تياره ده لکه دشپي تياره ، اودوهمه معنوي اوباطني تياره ده لکه دکفراودنفاق اودگناووتيا ره ، همدارنگه پوسه چي:

دظلمات لفظ دجمع په صيغه سره ځکه فرمايل سويدئ چي په دغه قسم باران اووريځ کښي ډيري تياري سره راجمع کيږي، اول دشپي تياره ، دوهم دوريځي تياره ، دريم دباران دپرلپسي اوريدلوتياره.

مظهري ، روح البيان ، بيضاوي. ،،،

سوال : په دغه ايت کښي خودشپي ذکرنه دئ راغلئ نوشپه له کوم ځای څخه فهميږي.

جواب: له سياق څخه ددي قول دخدائ پاک چي (کل ما اضاء لهم مشوفيه واذااظلم عليهم قامو.........الاية

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رعدڅخه مرادڅه دئ؟

په دي باره کښي علماووبيل بيل قولونه کړيدي.

اول قول دادئ چي (رعد) ديوي ملکي اوفرشتي نوم دي چي پروريځ باندي موکَّله اومقرره ده ، اودالهي دستورمطابق يې له يوه ځاى څخه وبل ځاى ته شړي ،اوتسبيح دالله جل جلاله وايې اوکله چي يوه ټوټه دوريځي له بلي سره مخالفه سي نوبيادغه فرشته پر دغه وريځ باندى چيغه وکړي، اوکله چي يې غصه اوغضب سخت سي نوپې له خولي څخه اورخارج سي اودغه اورته صاعقة اوټکه ويله کيږي ،دمجاهد،اودعکرمه، اودابن عباس،اودعلي ابن ابي طالب قول هم دادئ چي (رعد) ديوي فرشتي نوم دئ.

اودوهم قول دادئ چي (رعد) يوقسم مخلوق دئ له مخلوق څخه دالله جل جلاله چي دالله جلاله دحکم اوريدونکئ اومنونکئ دئ ،داده حضرت قتاده (رضي الله عنه) قول دئ.

دريم قول دادئ چي (رعد) وهغه بادته ويل کيږي چي لاندي ترووريځ سره تخته سي اووروسته په وريځ کښي داسمان وطرف ته پورته سي چي په نتيجه کښي دتالندي صوت او اواز ورڅخه پيداسي ،اودا د ابن ابي الجلد قول دئ.

قاضي بيضاوي ذکرکړيدي چي (رعد)وهغه صوت ته ويل کيږي کوم چي له وريځي څخه اوريدل کيږي،يعني کوم چي موږپه پښتوکښي تالنده ورته وايو.

پوسه: چي کچيري (رعد) دملکي اودفرشتي نوم سي نوبيا په ايت کښي د(رعد)دلفظ دمخه د(صوت) لفظ مقدربلل ضروردي ،چي تقديربه په دي ډول سي (فيه ظلمات وصوت رعد) ځکه هغه فرشته خو چي (رعد) ورته ويل کيږي په وريځ کښي نه وي بلکي له خارج څخه دوريځي شړونکي وي .

په دغه مبارک ايت کښی له برق څخه مرادڅه دئ؟

پوسه :چي دبرق لفظ له بريق څخه مأخوذ دئ چي پړقيدل،چمک کول ،اوځليدلوته ويل کيږي په عرف کښي خود برق تفسير په بريښنا سره کيږي ،البته مفسرينو د(برق) په تفسير کښي اختلاف کړيدئ چي تفصيل يې په لاندي ډول دئ:

اول : له حضرت علي څخه روايت دئ چي (البرق مخاريق الملائکة) يعني برق دملائکو وغمچينوته ويل کيږي، همدارنګه له ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي (برق)يوقسم غمچيني دي چي دفرشتوپه لاسوکښي دي اووريځي ته زجرپه ورکوي.

دوهم: همدارنګه له حضرت علي (کرَّم الله وجهه) څخه بل روايت دئ چي (رعد) ملکه اوفرشته ده او(برق) ووهلودفرشتي ته ويل کيږي وريځي لره دواسپني په غمچينه سره.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: (برق)له نورڅخه جوړه سوي غمچينه اوتازيانه ده چي فرشته ووريځي ته زجر په ورکوي، ددغه قول هم له ابن عباس څخه روايت سويدئ.

څلورم: له (برق) څخه مراداوبه دي.

پنځم: (برق)يوه فرشته ده چي څلورمخه لري ،يومخ يې دانسان په ډول دئ ،اوبل مخ يې دغوايې په ډول دئ ،اوبل مخ يې دنسرپه ډول دئ کوم چي مشهورمرغه دئ، اوبل مخ يې دزمري په ډول دئ،کله چي دغه فرشته خپل وزرونه وښوره وي نوودغه ته برق ويل کيږي.

اوهمدارنګه په يوه بل روايت کښي داسي راغلي دي چي دعرش دحمله وو فرشتو دوزرو وښورولوته (برق) ويل کيږي .

شپږم: برق دفرشتي دغمچيني وبريښيدلوته ويل کيږي کومه چي له اورڅخه جوړه ده اووريځي ته زجرپه ورکوي.

تفسير طبري ،بيضاوي، مظهري،وغيره.

پوسه :چي د(رعد) اود(برق) لفظونه دتعظيم په خاطر نکيره فرمايل سويدي، اومفردياپه دي وجه راوړل سويدي چي په اصل کښي مصدرونه دي، اوياپه دي وجه چي هريوپه خپل ذات کښي مختلف جنسونه نه دي لکه له(ظلمات)څخه چي مختلف الجنسه ظلمتونه مراددي

)يجعلون اصابعهم في اذانهم من الصواعق حذرالموت (

پوسه :چي ديجعلون لفظ له(جِعْل) څخه جوړدئ،په محاوراتودعربوکښي دغه لفظ په دريو معني ګانوکښي مستعمليدئ.

اول:په معنا دصَيرَّ پردغه تقديردغه لفظ دوه مفعوله غواړي، لکه په دي قول کښي جعل الله زيداً غنياً ،اي صَيره غنياً يعني ګرځولي دئ الله پاک زيدلره غني، اودوهم په معني د ،خَلَقَ, پردغه تقدير دغه لفظ ويوه مفعول ته تعدي کوي لکه په دي قول دخداي پاک کښي (جعل الظلمات والنور،اي خلقهما) يعني پيداکړيې دي الله پاک تياري اونور.

دريم: په معني د طَفِقَ وشَرَعَ پردغه تقدير دغه لفظ لازمي دي اويومفعول هم نه غواړي،لکه په دي قول کښی، جعل زيد يكرم العالِم، اي طفق وشرع يكرمه ،يعني شروع وکړه زيد په دي کښي چي عزت ورکوي وعالم ته همدارنګه دغه لفظ په کلام دعربوکښي په نورومعني ګانوکښي هم کارسويدئ، په قران کريم کښي هم دغه ماده پر ډيرومعني ګانوراغلي ده دلته د(يجعلون)لفظ په معني د(يضعون) ياد(يدخلون) دي يعني ايږدي دوی ياداخله وي دوی ګوتي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلي په غوږو خپلوکښي پردغه تقديرېږ هم تعدي و يوه مفعول ته راځي ،لکه دلته چي يې د(اصابعهم) لفظ مفعول واقع سويدئ.

پوسه:چي د(اصابعهم) په لفظ کښي له دوووجهومبالغه راغلي ده.

اول: له دي وجهي چي عادت خوپردغه باندي جاري دئ چي کله چي يوانسان په غوږو کښي ګوتي نيسي نوپه هر غوږکښي يوه ګوته نيسي چي هغه هم سبابه اومسبحه ګوته ده، اودلته په ايت کښي داسي فرمايل سويدي چي دوی ټولي ګوتي دلاسو په غوږوکي نيسي دوهم: له دي وجهي چي په غوږوکښی دګوتو سرونه نيول کيږي، اودايت له سياق څخه داسي فهميږي چي دوی ټولي ګوتي په کامل ډول په غوږوکښي داخله وي، همداسبب دئ چي مفسرينوفرمايلي دي چي د(اصابع) په لفظ کښي مجازمرسل دئ مرادله (اصابع)څخه سرونه دګوتودي په دي طريقه سره چي ذکرکل دي اومرادورڅخه جزدئ.

د(من الصواعق) په لفظ کښي دمن کلمه اجليه ,تعليليه، ده او(من الصواعق)علت دئ د(يجعلون) دپاره يعني ګرځوي دغه خاوندان دډيرسخت باران ګوتي خپلي په غوږوخپلوکي له وجهي دصواعقو.

پوسه:چي د(صواعق) لفظ جمع د(صاعقة) ده چي له (صَعْقْ)څخه جوړدئ اود(صعق) ماده په قران کريم کښی يوولس(١١)کرته ذکرسويده اوپه مختلفومعني ګانو کښي مستعمله سويده.

اول: دمرګ په معني کي ، لکه دسورت زمر په اته شپيتم(٦٨) مبارک ايت کښی.

دويم: په معني دبيهوشي ، لکه دسورت اعراف په (١۴٣) مبارک ايت کښي.

دريم: په معني دچيغي دعذاب ، لکه دسورت بقره په (٥٥)ايت کښی.

څلورم:په معني دسخت اواز د(رعد) ،لکه دلته چي هم دغه معني ورڅخه مرادده.

پنځم: هغه اور چي له دغه سخت اوازسره پرمځکه باندي راولويږي چي تندرورته ويل کيږي ،لکه دسورت رعدپه (١٣)مبارک ايت کښي ،همدارنګه وهرعذاب مهلک ته (صاعقة)ويل کيږي، دلته دصواعق په مراده معني کښي دوه احتمالونه نورهم سته.

اول: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازونه د(رعد)سي چي اورهم ورسره وي داسي اور چي پرهرشي باندي ورسي نوهغه په هلاکت رسوي.

دوهم: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازد(رعد)سي چي په داسي ډول وي چي هرڅوک يې واوري نويامري ا ويا بيهوشه کيږي.

)مظهري وغيره(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)حَذرَالموَت(

دامفعول له دئ د(يجعلون)دپاره وروسته له دي چي معلل په (من الصواعق) سره گرځيدلئ دئ، نوبه دغه قول تدقيق سي اود(من الصواعق) قول به تحقيق سي.

)والله محيط بالكافرين (

دغه جمله ددي دپاره فرمايله سويده چي کافران په هيڅ مکراوفريب سره دالله پاک له عذاب څخه ځانونه نه سي بچ کولای، ځکه چي الله پاک په علم ا وپه قدرت سره په ټولوکافرانو احاطه کونکي دئ.

)يکادالبرق يخطف ابصارهم(

پوسه چي دغه جمله جمله مستأنفه ده په استئناف بياني سره اوددروسوالو جواب واقع سويده ، اول سوال په دي ډول کيږي چي په تيرسوي ايت کښي الله پاک د (رعد)اود(برق) ددواړوذکرفرمايلئ دئ اوبيايې د(يجعلون ... الخ) په جمله کښي ودي ته اشاره کړي ده چي له دغه رعدڅخه معمولي رعد نه دي مراد بلکي يوقسم سخت اوعظيم رعدمراددئ نوايا له برق څخه هم يوخاص قسم دعظمت والا برق مراددئ اوکه څنگه خودغه سوال استفساري سوال دئ اودغه چا له طرفه کيږي چي هغه له د ي څخه غافل وي چي د(برق) دلفظ تنکيردتعظيم دپاره دئ.

اودوهم سوال دادئ چي د(برق) لفظ کوم چي مخکي ذکرسويدئ له نکيره راوړلوڅخه داسي څرگنديږي چي مرادله دغه (برق څخه دعظمت والا برق مراددئ نودغه عظمت يې په څه ډول دئ.

دريم سوال دادئ چي نسبت ودغو خلگو ته کوم چي په دغه مذکور ډول باران کښي راگير سوي ددغه برق اوبريښناحال په څه ډول وي ،او د(يکاد) فعل له افعال مقاربه وو څخه دئ کوم چي دلالت کوي پرقرب دخبري ووجودته ، اودارنگه په دي باندي دلالت کوي چي ددغي خبري سبب دوجود موجودسويدئ مگر خبرله دي وجهي نه ده موجوده سوي چي يا دوجود له شرائطوڅخه يې يوشرط معدوم دئ اوياله دي وجهي چي دوجود له موانعوڅخه يې يومانع موجوددئ، همداسبب دئ چي خبريې فعل مضارع راځي بي له دي چي اَن مصدريه پرداخل وي ځکه چي ان مصدريه دمضارع فعل تراستقبال پور ي خاص گرځوي کوم چي له قرب دوجودسره مخالفت لري البته کله کله يې پرخبرباندي اَن داخليږي خو داپه هغه وخت کښي چي ديکاد لفظ دعسي پرکلمه باندي محمول کړسي.

د(يخطف) لفظ له خطف څخه جوړدئ کوم چي واخستلوته ديوشي په تلوارسره ويل کيږي.

)کلمااضاء لهم مشوافيه(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادريمه مستأنفه جمله ده ،اوجواب دسوال ده ، سوال به په دي ډول کيدئ چي بريښنا خو کله ښکاره سي اوکله ورکه سي نودغه خلګ ددغي بريښنا دښکاره کيدو په وخت کښي څه کوي، اودورکيدوپه وخت کښي يې څه کوي .

پوسه چي د اضاء له فعل سره دکلما لفظ او د اظلم له فعل سره داذا لفظ راوړل سويدئ داپه دي وجه چي کلما خو پرعموم او تکرار باندي دلالت کوي اود اذا لفظ پر عموم اوپر تکراردلالت نکوي نوپه دي کښي اشاره ده ودي خبري ته چي ددغوخلګو دباران له ساحي څخه تلل اووتل اهم مقصدوي اوپه دغه ځای کښي دريدل دوی دمجبورئ په وجه کوي.

همدارنګه پوسه چي دااضاء فعل کوم چي داِفْعال له باب څخه دئ په کلام دعربوکښي لازمي اومتعدي دواړه راغلئ دئ دلته هم دواړه قسمه صحيح کيدلای سي، خو که لازمي سي نومعني بې په دي ډول سي هروخت چي روښانه سي دغه برق ، اوکه متعدي سي نوبيابه مفعول دده محذوف سي اوتقديربه په دي ډوسي کلمااضاء لهم طريقاً … الخ . يعني هروخت چي روښانه کړي دغه برق دوی لره يوه لار.

د(فيه) مجرور ضمير پراول تقدير راجع دئ وځاي دلويدودرڼاددغي بريښناته نوبه دفيه معني داسي سي (في مطرح نوره)اوپردوهم تقديربه راجع سي ومحذوف طريقاً ته.

پوسه چي دارنګه دوه احتماله دلزوم اودتعدي د(اظلم) په لفظ کښي هم موجوددي.

)ولوشاء الله الخ(

پوسه چي دشاء دفعل مفعول هميشه په کلام کښي محذوف ګرځي مګر په هغه صورت کښي چي مفعول يې يونادرشي وي ، لکه په دي قول دشاعر کښي.

ولوشئتُ ان ابكي دماً لبكيته . دلته يې مفعول محذوف دئ اوتقدير يې په دي ډول دئ (ولوشاء الله ان يذهب بسمعهم وابصارهم لذهب بسمعهم وابصارهم)

پوسه چي د مشيت ماده په قران کريم کښي په ډيروځايو کښي والله جل جلاله ته منسوبه سويده البته په ځيني ځايو کښي په معني دارادي ده اوپه ځينوځايوکښي په معني درضا ده اوپه ځينوځايوکښي ددواړومعني وو احتمال لري.

)ان الله علي كل شي قدير(

پوسه چي د (شئ) لفظ په اصل کښي مصدردئ د شاء معني يې اراده کول دي ، اوبيا دهمدغي مصدري معني په اعتبار کله په معني داسم فاعل چي شاءٍ دئ يعني اراده کونکئ،اوکله په معني داسم مفعول چي مشيٌّ دئ،يعني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده کړسوئ راځي، اوپه اصطلاح کښي داهل سنت والجماعت لفظ د شئ په معني دموجوددئ او دمعتزله وو په نزد شئ په معني دمايصح ان يوجد دئ ،اودحکماوو په قول شئ په معني د مايمکن ان يعلم ويخبرعنه دئ.

پوسه چي دشئ لفظ چي په معني دشاءِ سي اوياپه معني دموجودسي نووخداي ته هم ورشامل دئ په دي وجه دلته داسي سوال کيږي چي له دغه کلام څخه داالله پاک داخبره فهميږي چي الله پاک پرخپل ذات باندي هم قادردئ اوسره له دي چي الله پاک دخپل ذات هم مقدور نه دئ لکه چي دبل چا مقدورنه دئ ځکه که مقدورسي نوبياواجب الوجود نسي کيدلای بلکي ممکن به سي نوبياپې جواب يا په دي ډول کيږي چي دلته الله پاک د شئ دلفظ له مفهوم څخه په استثناء عقلي سره مستثني دئ.

اوياپې جواب په دي ډول کيږي چي شئ دلته داسم مفعول په معني دئ نووالله پاک ته نه دئ ورشامل اوځي علماء داخبره کوي چي الله پاک ته شئ په هيڅ معني سره نه ويل کيږي مگر داخبره صحيح نه ده .

د ممثل اودمثال تطبيق :

پوسه چي په دغه مبارک ايت کښي چي کوم مثال الله پاک دپاره دمنافقانو بيان کړيدئ اودوی اوددوی حال يې دذکرسوي سخت لوی باران له خاوندانوسره اوددوی له حاله سره مشابه کړيدئ ددي دتطبيق اودتوضيح دپاره په مذکوره ايت کښي دوه احتماله مفسرينوبيان کړيدي ، اول احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مرکب دئ، اودوهم احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مفرق دئ پرتقديرداول احتمال باندي به تطبيق دمثال له ممثل سره اودارنگه خلاصه ددغه تشبيه داسي سي چي حال ددغومنافقانو د مديني ددوی دنفاق په سبب اودارنگه ددو ی دباطني اوقلبي امراضوپه سبب په اعتباردسختي حيرانتياددوی‌اودارنگه په اعتباردتوقف ددوی په باره کښي داسلام اودارنگه په اعتبار درغبت ددوی واسلام ته هغه وخت چي کله دوی دمسلمانانوپرمختگ او په غنيمت راوړل سوي مالونه اونوري فايدي وويني مشابه دئ له حال سره دخاوندانو دداسي صيب اوسخت لوی باران چي هغه په تيرسوي ايت کښي بيان کړ سويدئ، اوپرتقديرددوهم احتمال به دمثال تطبيق له ممثل سره په دي ډول سي چي الله جل جلاله په ذکرسوي ايت کښي دمنافقانوتشبيه له اصحاب صيب سره کړيده اواسلام اوقران کريم يې له صيب سره مشابه کړيدئ ، اوکوم تکليفونه چي په اسلام کښي سته لکه سخت سخت عبادتونه اوجهاد اودارنگه دنفس اودشيطان دخواهشاتومخالفت دا الله پاک مشابه کړيد ئ له ظلمات اوله تياروسره .اوکوم اياتونه دقران کريم چي داالله پاک له دنيوي اواخروي عذابوڅخه انسانان ويروي داالله پاک مشابه کړيدي له رعداوله تالندي سره ، اوهغه فتوحات اوغنيمتونه چي الله پاک به دخپل رسول صلي الله علي وسلم اودده داصحابوپه برخه کول يا هغه واضح حجتونه اودليلونه چي داسلام پرحق والي باندي بې دلالت کاوه داالله پاک مشابه کړيدي له برق سره ،او داچي منافقينوبه په وخت کښي دتلاوت دقران کريم په خپلوغوږوکښي گوتي نيولي ددي دپاره چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبادا دغه ایاتونه پدوی کښي تأثیرونکړي اواسلام قبول نکړي ځکه چي اسلام قبلول ددوی په عقیده کښي له مرگ سره برابره خبره وه، دالله پاک مشابه کړیدئ له نیولوسره دگوتودخاوندانو دباران په غوړوخپلوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره د سورت د،۲۱، او د،۲۲، مبارکو اياتو تفسير اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (٦) برخه ،

پوسه چي په دغه راتلونکي ايت کښي الله جل جلاله له خپلوټولو بندګانوڅخه دهغه شي مطالبه کوی کوم چي بندګان يې دهغه شي دپاره پيداکړيدی،

لفظي ترجمه:

(يا أيُّهاالناس) اې خلګو (اعبُدوا) عبادت وکړی ياعبادت کوی (رب) د رب (کُم) ستاسي (الذي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (خَلَقَ) چي پيداکړي ياست ده يعنی هغه رب (کُم) تاسي (وَ) او (الذين) هغه خلق ـ يعني او پيداکړي يې دي هغه خلګ (مِن) چي له (قبلُ) مخه ـ يعني چي وو له مخه (کُم) ستاسي ـ يعني له مخه تر تاسي وو چي هغه د دتيروزمانو خلګ دی (لَـعَـلَّ) ښايي (کُـم) چي تاسي به ، يا (لعل) لپاره ددې (کُم) چي تاسي (تتقون) ،۲۱، وساتئ تاسي ـ يعني وساتئ ځانونه خپل له عذاب څخه د الله جل جلاله په واسطه دعبادت دده (الذِي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (جعل) چي ګرځولې يې ده (لِ) لپاره (کُم) ستاسي (الأرض) دغه مزکه ـ يعني کومه چي تاسي په هغي کښي دژوندټولي چاري ترسره کوي (فِراشاً) فرش ـ يعني لکه فرش (والسماء) اودغه اسمان ـ يعني کوم چي ستاسي وسترګوته حاضردئ (بِناءً) چت ـ يعني او ګرځولئ يې دئ لپاره ستاسي دغه اسمان دچت په شان (وَ) او (انزلَ) نازلي کړي يې دي ده ـ يعني را اوره ولي دي الله پاک (مِن) له (السماءِ) اسمانه ياله طرف څخه داسمانه عام له دی څخه که له نفس اسمان څخه وی اوکه له وريځی څخه وی (مَاءً) اوبه (فَ) وروسته يې يابيايې (أخرجَ) رااېستلئ دئ ده يعنی الله پاک (بِ) په (هِ) ده سره يادوی سره ـ يعني په دغو اوبو سره (من) له (الثمرات) ميووڅخه يعنی له قسم قسم ميووڅخه (رزقاً) روزي يايې داسی معنی وکړه بيايې رااېستلی دی په دغوابو سره (من)بعض (الثمرات)دميوو(رزقا)له وجی دروزی درکولو (لَکُم) تاسي لره (فَ) نو(لا) مه (تجعلوا) ګرځه وئ ـ يعني نو مه ګرځوئ تاسي (للهِ) خدائ جل جلاله لره (اندادا) شريکان ـ يعني په عبادت کي شريکان و خدائ پاک ته مه پيدا کوئ (وَ) حال دادئ (أنتم) تاسي (تعلمون) ،۲۲، پوهيږئ ـ يعني تاسي په دې پوهيږئ چي يوازي الله پاک ستاسي رب دئ اودذکرسويوشيانو اودارنګه دهرشي خالق هم تنهاالله پاک دئ ، او لائق د عبادت يوازي هغه ذات دئ چي دغه ذکرسوي صفتونه په ده کښي موجودوي.

پوسه چي وروسته له دې چي الله (جل جلاله) د خپلو مخلصو بندګانوچی متقيان دی ، او د هغو کفارو چي خاتمه يې د الله تعالی په علم کښي پر کفروه چي هغه هغه کافران ووچی الله پاک ددوی پرزړواوپرغوږوباندی مهرونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهلی وه ، او دارنګه دمدینی د منافقانو علیحده علیحده اوځانته ځانته حالات اوصفتونه بیان کړه ، اوس و ټولوته په ګډه اوپه مجموعی ډول سره خپل خدایي فرمان صادره وي او فرمايي:

اې خلګو هر څوک چي یاست عبادت او بندګي وکړۍ درب ستاسي ، یعني د هغه ذات چي ستاسي ترمرګه پوري ستاسي تربیه کونکۍ او پالونکۍ دۍ ، او ستاسي حقیقي مالک دۍ.

هغه چي پیداکړي یې یاست تاسي ، یعني په داسي حال کښي چي هیڅ نوم او نښان مو نه وو ، معدوم او نیستي واست، الله پاک د وجود احسان دربانديي وکړ ، په بهترین صورت کښي یې چي انساني صورت دۍ و تاسي ته غوږونه ، سترګي ،خوله ، ژبه او د بدن ټول أعضاء چي هر یویې ځانته ځانته عظیم نعمت دۍ درکړه ، او نه یواځي دا چي تاسي یې پیداکړي یاست بلکي هغه ټول خلګ چي له تاسي څخه له مخه وو هم دغه ذات جلیل پیداکړیدي.

ددې مقصد لپاره د رب عبادت وکړۍ چي د همدغه عبادت په وجه خپل ځانونه دالله پاک له دنیوي او أُخروي عذابو څخه وساتۍ.

او الله پاک یواځي دغه احسان پر تاسي باندي نه دۍ کړۍ چي یواځي تاسي یې پیداکړی یاست بلکي هغه رب دۍ چي سره له دې یې ستاسي د زندګۍ ټول اسباب ستاسي لپاره پیداکړیدي.

لکه دا چي ګرځولي یې ده دغه مزکه لکه فرش ستاسي د فائدې لپاره ، اودارنګه یې ستاسي د فائدې لپاره ګرزولۍ دۍ دغه اسمان چي ستاسي و سترګو ته حاضر دۍ لکه چت ، او هم یې ستاسي د نفع لپاره نازلي کړیدي له اسمان څخه اوبه ، بیایې را ایستلي دي له مزکي څخه په دغو اوبو سره ځیني له میوو ، له وجي د روزي درکولو تاسي لره

نوکله چي دغه احسانونه ټول الله درسره کړیدي ، او هیڅوک په دې کښي له الله سره شریک نه ؤ ، او نه له الله تعالی څخه پرته بل داسي څوک سته چي ددغو کارو قدرت ورسره وي ، ځکه چي دغه ډول کارونه یواځي هغه ذات کولاۍ سي چي دده وجود له خپله ذاته وي ، او واجب، ازلي او ابدي وي ، او دغه ذات په خدایۍ کښي حصر دۍ . کله چي داسي ده نو مه مقرره وی الله (جل جلاله) لره شریکان په عبادت کښي په دې ډول چي له خدایۍ څخه پرته د بل چا عبادت هم کوی لکه د بتانو ، یاد اور ، یا د ستورو، یا د لمر، یا د انسانانو عبادتونه کوم چي تاسي یې کوی ، په داسي حال کښي چي تاسي ټول په دې پوهیږی چي خالق ځموږ او د اسمانو ، د ځمکي ، دباران ، درزق اوروزی ، او دارنګه د هر څه یوا ځي الله (جل جلاله) دۍ.

تفصیل اوعلمي خبري:

)یاایهاالناس(

پوه سه چي ځیني علماء وایي چي د (یا) لفظ وضع دۍ لپاره د مطلقي نداء عام له دې څخه که ندا دبعید وي اوکه دقریب یعنی که ولری ته ندا وی اوکه ونزدی ته.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوځني علماء لکه قاضي بيضاوي رحمه الله وايي چي د (يا) لفظ وضع دئ لپاره د نداء دبعيد ، نو بيادلته داسوال پيداکيږي چي الله (جل جلاله) خو و خلگو ته أقرب من حبلِ الوَرِيد دئ نوبياپې د بعيد په لفظ سره څرنگه نداء وخلگوته کړې ده ؟

ددی سوال جواب دادئ چي کله کله په کلِمه د (يا) سره وقريب ته ندا کيږي په دې وجه چي دغه قريب نازل کړسي په منزله دبعيد . ياپه دې وجه چي دغه منادی يعنی کوم چی ته نداورته کوی دعظيم شان خاوندوي، لکه په دې قول کښي چي ـ ياالله ـ ياربي . اوياپه دي وجه چي په منادي کښي غفلت ، يانقصان دفهم موجودوي ، لکه چي يوڅوک نژدې درته ناست وي خوغافل ياناقص الفهمه وي نوته ورته ووايې يافلان اوياپه دې سبب چي د مَدعُوله کوم چي جواب دمنادی دئ په شان إهتمام کول کيږي اودغه راز نوری وجی هم سته .

دلته دوهمه ، دريمه وجه جاري کيدلای سي.

پوه سه چي منادی په حقيقت کښي د (الناس) لفظ دئ ، اود أيها لفظ چي په منځ کښي درج سوئ دئ ددې لپاره چي جمع د دوو آلو دتعريف سره رانسي چي يا او الف لام دئ ، او د ناس لفظ اسم جمع دئ ، اوجمع يااسم جمع چي مدخول دالف لام وگرځي نو غالباًالف لام پکښي لپاره د عموم اوإستغراق وي لکه دلته.

همدارنگه پو سه چي دياايهاالناس په لفظ کښي له ډيرووجهوڅخه تاکيد راغلئ دئ ، اول له دي وجهي څخه چي نداء کوونکئ اومتکلم په دغه لفظ سره الله جل جلاله دئ ، دوهم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي التفات راغلئ دئ ، دريم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي تفصيل بعدالاجمال موجوددئ ځکه چي د (أيّ) لفظ مبهم دئ اود(الناس)لفظ يې کوم چی په ترکيب کښي صفت د (أي) دئ تفصيل دئ د(أي) لپاره ، اوڅلورم له دي وجهي چي د(هَا) لفظ کوم چي په (أيُّ) پسي متصل دئ اود(اي) له مضاف اليه څخه يوقسم جبيره هم دئ دتنبيه دپاره دئ.

پوسه چي دلته دځينونورو مهموخبرو ايزده کول ضروردي.

اوله خبرداده چي په دغه ايت کښي التفات راغلئ دئ ، التفات کوم چي دعلم بلاغت له مصطلحاتوڅخه دئ ودي ته ويل کيږي چي نقل له تکلم څخه وخطاب ته يابالعکس، اويانقل له تکلم څخه وغيبوبت ته يابالعکس او يا نقل له خطاب څخه وغيبوبت ته اويا بالعکس وکړسي په دغه ايت کښي له غيبوبت څخه وخطاب ته نقل راغلئ دئ.

التفات په کلام کښي دڅه نکتي لپاره کيږي ؟

پوسه چي التفات يوه عامه نکته لري چي هغه په هرالتفات کښي وجودلري دغه عامه نکته عبارت ده له تازه کولو څخه دشوق دسامع واوريدودکلام ته ځکه يومتکلم چي ويوه سامع ته خبره کوي نوسامع سوکه په سوکه دده دخبري له اوريدلو څخه خسته کيږي نومتکلم دالتفات له لاري دخپل کلام طرزنوئ کړي نوپه دي سبب په اوريدونکي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښي هم نوئ شوق دکلام داوريدلو پيداسي اوبل قسم يې خاص نکته ده کومه چي په هرالتفات کښي يې وجودضرورنه دئ ،په دغه مبارک ايت کښي چي کومي خاصي نکتي دالتفات راغلي دي نوهغه په دې ډول دي.

اوله نکته يې داده چي په شان دامر دعبادت کوم چي د (اعبدوا) دلفظ مدلول دئ اهتمام راسي.

دوهمه نکته داده چي اظهار دعظمت دشان دعبادت راسي.

اودريمه نکته داده چي دالله جل جلاله دعبادت د کلفت اودمشقت جبران په لذت سره دخطاب دالله جل جلاله وکړسي.

دوهمه خبره داده چي د(الناس) لفظ په اصل کښي الأُناس يا اناسٌ وو بيايې همزه حذف کړسويدئ اوپراول تقدير باندي بقاء دحرف تعريف دحذف سوي همزه عوض ګرځيدلي ده او پردوهم تقديرباندي په خپله حرف تعريف عوض ورځخه راغلئ دئ همداسبب دئ چي ددواړو جمع نه رواکيږي يعني داسي نسي ويل کيدلای چي الأُناس.

ددغه لفظ مأخذکوم لفظ دئ ؟

په دي باره کښي اختلاف موجوددئ ځيني وايې چي مأخذيې دنَوس لفظ دئ کوم چي وحرکت کولو ته و يل کيږي اوځني وايې چي مأخذيې اِيناس دئ کوم چي وليدلوته ويل کيږي اوځني وايې چي مأخذيې نسيان دئ کوم چي وهيرولوته ويل کيږي اوځني وايې چي مأخذيې أُنس دئ کوم چي الفت کولوته ويل کيږي ،اود الناس اودأُناس لفظونه هريو دانسان دلفظ دپاره اسم جمع دئ.

دريمه خبره داده چيٍ د (ياايهاالناس) په لفظ سره وخلګوته له الهي لوري څخه په قران کريم کښي (۱۸) اتلس ځايه خطاب راغلئ دئ چي له دي څخه داخبره څرګنده کيږي چي نبوت اورسالت دحضرت محمد صلي الله عليه وسلم وټول بشرته ورعام دئ اوتريوه خاص قومه پوري اختصاص نلري.

څلورمه خبرداده چي د(ياايهالناس) په لفظ سره خطاب عام دئ هغو خلګو ته هم ورشامل دئ کوم چي درسول عليه السلام په زمانه کښي ددغه خطاب په وخت کښي موجودوه اووهغوخلګوته هم ورشامل دئ کوم چي دقيامت تروره‌ځي پوري پيداکيږي په دي وجه چي دخطاب په وخت کښي غيرموجودانسانان دفرض په توګه موجودګڼل سوي دي، دغه تعميم ته ځکه ضرورت سته چي دشريعت حکمونه دقيامت تر ورځي پوري وټولوخلګوته شامل دي

)اعبدواربکم(

يعني عبادت وکړئ اي خلګودرب ستاسي.

دغه جمله جواب دذکرسوي منادي دئ.

پوسه چي دلته هم په يوڅوخبروځان پوکول ضروردي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خبرداده چي د(اعبدوا) لفظ له عبادت څخه جوړدئ ، اوعبادت په لغت کښي واخيري درجي دعاجزي کولوته ويل کيږي، اوپه شريعت کښي دعبادت په معني کښي دعلماوو تعبيرونه مختلف راغلي دي خو ټولوتعبيراتولره جامع تعبيردادئ چي عبادت وداسي طاعت اوبندګئ ته ويل کيږي چي په اخيره درجه عاجزي اوخضوع ورسره وي او موافق له هغه سره وي کوم چي انسان مثلا په مکلف کړسويدئ سره له دي چي دغه عبادت کونکئ به عقيده لري پرالوهيت اوپرلياقت والي دعبادت باندي دهغه چا کوم چي دَيْ يې عبادت کوي.

دوهمه خبره داده چي عبادت په خپل ذات کښي ډيرقسمونه لري مثلا عبادت قلبي ،عبادت بدني ، عبادت مالي ، عبادت قلبي لکه له خداي اوله رسول سره محبت،اوله الله څخه ويره اواخلاص اوتوکل اولکه ايمان ، اوعبادت بدني لکه لمونځ ، حج ، روژه ، اوعبادت مالي لکه زکات ورکول، اوصدقة الفطر، وغيره.

دريمه خبره داده چي واطاعت اووفرمانبرداري ته درسول يادامېريادموراوپلار يادکوم بل حقدار لکه استاذ عبادت نه ويل کيږي ځکه چي عبادت يوازي دهغي خاصي فرمانبرداړئ نوم دئ کومه چي الله جل جلاله لره وي اودارنګه په عبادت کښي غاية التذلل والخضوع شرط ده اوپه مذکوره اطاعت کښي غاية الخضوع وجودنلرياوبله داوجه هم ده چي په عبادت کښي اعتقادپرالوهيت دمعبودمعتبردئ.

څلورمه خبره داده چي يوعبادت دئ يوقربت دئ،اوبل طاعت دئ، په عبادت کښي نيت هم ضروردئ اودمن يتقرب اليه يعني دمعبود معرفت اوپيژندنه هم ضرور ده ، او په قربت کښي نيت ضرورنه دئ البته معرفت دمن يتقرب اليه ضروردئ اوپه طاعت کښي نه نيت ضروردئ اونه معرفت دمن يتقرب اليه دمثال په ډول دقرانکريم تلاوت قربت بلل کيږي ځکه چي نيت پکښي ضرور نه دئ اوپيژندنه دهغه چاچي دَ يْ په دغه تلاوت سره وهغه ته نزديکت حاصلوي چي هغه الله جل جلاله دئ ضرور دئ اودارنګه يوکافر چي داالله جل جلاله له وجود څخه منکروي اوبياپه سوچ اوپه فکر اوپه نظرسره چي په کائناتو کښي يې وکړي داالله جل جلاله معرفت حاصل کړي نوودغه نظرته دده طاعت ويل کيږي اوقربت اوعبادت نه ورته ويل کيږي ځکه چي ودغه کافر ته ددغه نظرکولوپه وخت کښي نه داالله جل جلاله معرفت حاصل وو اونه نيت ځکه چي که کافر ديوه طاعت نيت وهم کړي خوشرعاً يې دغه نيت معتبر ندئ.

پنځمه خبرداده چي په دغه امرکښي چي داعبدوا په لفظ سره سويدئ له کافرانوڅخه ايجاددعبادت مطلوب دئ سره له ايجاده دشرط دعباته چي ايمان دئ ، او له هغومومنا نو څخه چي مخلص مومنان وي دوام پرعبادت باندي مطلوب دئ اوله منافقينوڅخه اخلاص په عبادت کښي مطلوب دئ اوله مشرکانوکافرانوڅخه بي شرکه عبادت کول مطلوب دي.

شپږمه خبر داده چي (رب)يادصفت مشبه صيغه ده خوپه معني داسم فاعل يعني دمربي دئ اويامصدردئ په معني دتربيې دئ اوحمل يې پرالله باندي دمبالغي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حيث دئ اودځينوعلماوو په قول داسم فاعل صيغه ده چي په اصل کښي رابِب وو اوتربيه په لغت کښي داامام راغب په قول وانشاء الشئ حالاً فحالاً الي حدالتمام، ته ويل کيږي، او دقاضي بيضاوي په قول وتبليغ الشئ في کماله شيئا فشيئا، ته ويل کيږي پوسه چي درب لفظ په عربي لغت کښي په ډيرو معناووراغلئ دئ دتفسير قرطبي اودقاموس اودلسان العرب وغيره دبيان مطابق درب دلفظ معني ګاني په دي شرحه دي ، مالک ، سيد ، حاکم ، انتظام کونکئ ، اصلاح کونکئ ، جمعه کونکئ ، پالنه کونکئ.

همدارنګه پوسه چي د(ربکم) په لفظ کښي سره له ماقبله دده تعليق الشئ

بما يشعربالعلية راغلئ دئ ځکه چي داقاعده ده چي په کلام کښي له يوشي څخه په مشتقي سره تعبير وسي اوياپه مشتقي سره موصوف سي اودغه شي ته يوحکم ثابت سي نوعلت دثبوت ددغه حکم به مصدر ددغه مشتقي وي نو دلته به مطلب داراووځي چي ګواکي الله پاک داسي فرمايلي دي، چي ماچي تاسي ته په دي سره امروکړ چي زماعبادت وکړئ نو داله دي وجهي څخه چي زه ستاسي تربيه کونکئ اوپالونکئ يم.

)الذي خلقکم(

پوسه چي داد(ربکم) لپاره صفت موضحه دی. کوم چي وموصوف ته توضيح ورکوی اوخفااوپوشيده ګی ورڅخه لري کوی ياکاشفه دئ کوم چي دموصوف مفهوم اومعنی پکښی بيان سوی وی لکه په دی مثال کښی الجسم الطويل العريض العميق اوياصفت مخصصه اومقيده دئ کوم چي وموصوف ته تخصيص اوتقييد وربخښی دمثال په ډول چی ته داسی ووايې چی (رجل عالم)نوپه دغه قول کښی درجل لفظ وعالم او وغيرعالم ودواړوته ورشامل وونوکله چی دعالم لفظ يې صفت وګرځيدی نوغيرعالم ورڅخه ووتی اوپه عالم پوری خاص کړسو خوداپرهغه تقدير مخصصه صفت دی چی بنا پرزعم دمشرکانوپي واخلی ځکه چي دوی بتان هم دخپلوځانو ارباب بلل.

)فراشاً(

پوسه چي په لفظ د(فراشا) او(بناءً) کښي تشبيه بليغه راغلي ده اصل دعبارت په دي ډول دئ (کفراش او کبناء) پوسه چي وادعاء ته داتحاد په منځ کښي دمشبه اودمشبه به تشبيه بليغه ويله کيږي اوتشبيه بليغه مختلف صورتونه لري اول صورت يې دادئ چي مشبه به خبروګرځول سي دمشبه دپاره لکه په دي قول کښی زيداسد.

دوهم صورت يی دادئ چي مشبه به دهغه فعل دوهم مفعول وګرځي کوم چي دوهم مفعول يې پراول مفعول باندي محمول وي لکه دجعل فعل چی مثال يې دادی. (جعل الله زيداً اسداً) ، دريم صورت يې دادئ چي مشبه به حال سي له مشبه څخه لکه په دي قول کښي جاءزيدٌ اسداً .

اوڅلورم صورت يې دادئ چي مشبه به صفت سي دمشبه دپاره لکه جاءزيد الاسد،پنځم صورت يې دادئ چي مشبه به په اضافت بياني سره ومشبه ته مضاف سي ، لکه په دغه مشهورمثال کښي چي ، لجين الماء .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په قران کريم کښي امر په عبادت سره يوکم ديرش ځايه راغلئ دئ

اوهمدارنګه پوسه چي له حضرت ابن عباس او علقمه اوله حضرت حسن رضي الله عنهم څخه روايت دئ چي د کوم آيت په سرکښي چي د (ياأيهاالناس) لفظ راغلئ وي نوهغه مکي دئ ، اوچي (يا أيهاالذين آمنوا) يې په سرکښي راغلئ وي نوهغه مَدَني دئ ، خوځينوعلماوو لکه بيضاوي (رحمه الله) دغه روايت صحيح نه دئ بللئ په دې وجه چي سورة بقره مدني دئ او سره له دې چي په دغه مذکورآيت کښي د ياأيهاالناس لفظ راغلئ دئ.

اوځني علماء بياداسي فرمايي : چي دغه حکم أغلَبي دئ نه کلي . (تتقون) دغه لفظ صيغه دجمع مذکري مخاطبي ده اوله تقوى څخه جوړدی کوم چي په لغت کښي وسختي ساتني ته ويل کيږی او په معنی دوقاية يعنی ذريعه دنجات اودساتنی هم راځی اوپه شر يعت کښی خوراډيری معناګانی لری چی دمخه ئی تفصيل تيرسويدی او دلته په لغوی معنی مراددی،(جَعل لکم الارض فراشاً) پوسه چي که دجعل لفظ په معنی دصيرّسی نودفراشالفظ يې دوهم مفعول دی اوکه په معني دخَلق سي نوبيا دفراشاً لفظ حال دی دالارض له لفظ څخه اوپه لام جاره کښي کوم چي دلکم په لفظ کښي دی ودي ته اشاره ده چي دغه ذکرسوي کارونه ټول الله جل جلاله اي انسانانوستاسي دنفعي اوفايدې دپاره کړيدی ځکه چي لام جاره دپاره دانتفاع دی(بناءً) دامصدردی په معني داسم مفعول يعني په معنی دمبني دی کوم چی وداسی جوړ کړ سوی شی ته ويل کيږی چی دخونی اويا دخيمی په ډول وی دلته په معنی دبام اودچت دی(من الثمرات) پوسه چي کلمه دمِن دلته ياحرف جردی‌او دپاره دتبعيض دی اوياسمي ده مؤله ده په بعض سره (رزقالکم) درزقاًلفظ دلته يامفعول له دی‌که کلمه دمن اسميه سی اويامفعول به دی يعني داخرج دپاره که کلمه دمن حرفيه سی(انداداً) داجمع دنِد دی اوندپه اصل کښي وهغه مساوی اومثل دشي ته ويل کيږی کوم چي له ده سره مخالف وی دلته په معنی دشريک دی

تمت.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقري د سورت د۲۳، او ۲۴، مبارکو اياتو تفسير او علمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (۷) برخه ،

پوسه چی کله چي الله (جل جلاله) په ذکرسويو اياتوکښي وبندګانوته أمرپه عبادت خپل وکړ ، او له شرک څخه يې منع کړل او د خپل وحدانيت دپيژندني طريقه يې ورته بيان کړه نو اوس په دغوراتلونکيواياتوکښي الله (جل مجده) دقرآن دحق والي د پيژندني اودارنګه دنبي کريم صلی الله عليه وسلم دنبوت دمعرفت طريقه بيانه وی ،ځکه چي عبادت د الله تعالی بې له معرفت څخه دنبي عليه السلام اودقران کريم اوبي له تعليم څخه دنبي کريم اوبي له عمل څخه په قران کريم نسي کيدلای .

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إن) که چيري (كُنتُم) ياست تاسي يعنی ای دمکی کفارو(في) په (رَيبٍ) شک کښي (مِمَّا) له وجي دهغه ،،يعني له وجی دهغه قرآنه(نزَّل) چي ټوټه ټوټه نازل کړئ دئ (نَا) موږ يعنی هغه قران (على) پر (عَبدِ) بنده (نَا) څموږ ، يعنی چي هغه بنده حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) دئ (فأتُوا)نوراتګ وکړی (بِ) په (سورةٍ) يوه کوتاه سورت (مِن) له (مِثلِ) مثل څخه (هِ) دده ، يعني دقرآن (وَ) او(ادعوا) دروبولی (شُهدآءَ) مددګاران(كُم) ستاسي مِن له(دُونِ) غيره(اللهِ) دخدائ (جل جلاله)(إن) که چيري(كُن) ياست (تُم) تاسي(صادِقين)23 رشتياويونکي ، يعني په دې خبره ستاسي کښي اې کافرانو چي دغه قرآن دخدائ له طرفه نه دئ نازل سوی.

يعني اې مشرکانوکافرانو که دغه خبره په زړو کښي درګرځي چي دا قرآن به محمد (صلی الله عليه وسلم) له خپله ځانه جوړکړئ وي ، اوپه دې کښي شکمن ياست چي دا قرآن همدا موږ پر خپل بنده محمد (صلی الله عليه وسلم) باندي نازل کړئ دئ نو ددې شک د ليري کولو لپاره اوددې خبري د يقيني پيژندني لپاره چي دغه قرآن الله (جل جلاله) نازل کړئ دئ دغه اسانه لارده چي تاسي خپل ټول کوښښ په کار واچوئ اوخپل مددګاران چي ستاسي بتان دي هم درونڼګه وی په دې باب چي ددغه قران په مثل يو کوتاه سورت جوړ کړئ . ځکه که دغه قرآن محمد (صلی الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړی وي نوبيا خو تاسي هم دابيخي کولای سی چي دقران دسورتوپه مثل يوسوت جوړکړئ ځکه چي تاسي خوهم فصحاءاوبلغاء عرب ياست ، نوکه ستاسي دغه شک پر ځائ وي ، اوتاسي صادقان ياست په دې خبره کښي چي داقرآن محمد (صلی الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړئ دئ نو ضرور بايد دغه کار وکړی يعني ددغه قرآن ديوه کوتاه سورت په ډول تاسي هم يوکوتاه سورت جوړ کړئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلـــــمي خبري:

)وان كنتم(

يعني اوكه چيري ياست تاسي په شک کښي.

پوسه چي د (ان) دکلمي اود(ريب) دکلمي په ارتباط دلته دوه سوالونه کيږي ، اول سوال دادئ چي د(ان)کلمه خودشک په مقام کښي راوړله کيږي، اودامقام خو مقام دشک نه دئ ځکه چي دکافرانوانکارخوله حق والي ښخه دقران کريم په يقيني ډول متحقق اوثابت ؤنولهذا بايد د(ان(د کلمي پرځاى باندي د(اذا)لفظ راوړل سوئ واىٔ ، ددي سوال يوجواب دادئ چي دان دکلمي په راوړلوکښي الله پاک دکافرانو وغټ حماقت اوجهالت ته اشاره فرمايلي ده په دي ډول چي ددغه قران کريم حقيت اوداچي دي داللہ پاک له طرفه نازل سوئ دئ دده داعلي درجي فصاحت اوبلاغت په اعتباراودارنگه دده د مضامينوپه اعتباراودحقونښانواودلائلوپه لحاظ داسي واضح دئ چي انکار ورڅخه اودارنگه شک کول په ده کښي دډيرسخت جهالت اوياډډيرسخت تعصب اوعناد ثمره ده، البته که په مشکوک اومترددډول ويوچاته شک اوريب ديوعذرپه وجه په قران کريم کښي پيداسي نودده ددغه مشکوک شک دليري کولو لپاره يوه لارداده کومه چي په دغه ايت کښي بيان سويده، دوهم سوال دادئ چي د (في ريب) دلفظ په بدل کښي بايد (في انکار) فرمايل سوياوى ځکه چي موږمخکښي داخبره ذکرکړه چي کافران په قرانکريم کښي شکمن نه وو بلکي ورڅخه منکروه ددغه سوال جواب دمخکني سوال له جواب ښخه فهميدلاى سي.

)ممانزلنا علي عبدنا (

يعني له وجهي دهغه چي نازل کړئ دئ ټوټه ټوټه موږپر بند ه زموږباندي (چي محمد صلي الله عليه وسلم دئ) دلته په يوڅوخبروڅان پوه کول پکاردي.

اوله خبره داده چي د(مما)لفظ په اصل کښي(من ما) ؤ ، دمن کلمه دلته اجليه ياپه بل عبارت تعليليه ده ، اودماکلمه موصوله ده اودنزلنا جمله يې صلة ده، اوعائد يې له صلي ښخه حذف سوئ دئ چي تقديريې په دي ډول دئ نزلناه .

دوهمه خبره داده چي دنزلنا لفظ له تنزيل ښخه جوړدئ، تنزيل اوانزال دځينوعلماؤپه قول په يوه معني دي چي ومطلق نازلولوته ديوشي ويل کيږي ، اوځيني علماؤددوى په منځ کښي په دي ډول فرق ثابت کړئ دئ چي تنزيل و داسي نازلولو ته ديوشي ويل کيږي چي په لړلړ اوپه ټوټه ټوټه سره وي ، اوانزال وداسي نازلولوته ديوشي ويل کيږي چي په يوه وار سره وي ،دقران کريم په نزول کښي دغه دواړه قسمه نازلول موجوددي ځکه چي قران کريم له لوح محفوظ ښخه وبيت العزت ته کوم چي په اول اسمان کښي دکعبي شريفي پربرابري باندي ديوي بيت الله نوم دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمضان مبارک په میاشت کښي دليلة القدر په شپه کښي په يوه کرت نازل کړسوئ دئ اوله بيت العزة څخه پرحضرت محمد صلي الله عليه وسلم باندي ددرويشتوکلوپه موده کښي لږلږاوټوټه ټوټه نازل سوئ دئ.

سوال : دنزلنا لفظ دانزلنا پرلفظ باندي په څه وجه دلته غوره کړسوئ دئ.

جواب:مفسرينو ددي داوجه ذکرکړيده چي کافرانوبه ددوی ددي خبري داثبات دپاره چي قران دخداي پاک کلام نه دئ يودليل داوايه چي که داقران دخداي پاک کتاب وای نوبايدمکمل په يوه کرت نازل سوئ وای لکه نوراسماني کتاونه چي په يوه کرت نازل سويدي نوله کومي وجهي چي دوی شک اوانکار کاوه هغه تنزيل دقران کريم ؤ نه انزال ، اوزما په فکرددي يوه بله په زړه پوري وجه سته هغه داچئ دتفعيل باب دتکثيردپاره هم راځي نوځرنگه چي دقران کريم په نزول کښي هم کثرت راغلئ دئ ځکه چي يونزول يې دبلاکيف ذات دالله جل جلاله له طرفه ولوح محفوظ ته ؤ آوبل نزول يې له لوح محفوظ څخه وبيت العزت ته وو اوبل نزول يې له بيت العزت څخه پرنبي عليه السلام ؤ ، اوبيادغه اخيري نزول هم له دوولارو څخه ډيرواقع سوئ دئ ، اول له دي لاري چي درمضان مبارک په مياشت کښي به هره شپه دمکمل قران کريم تکرارحضرت جبريل عليه السلام له نبي عليه السلام سره کاوو ،اودوهم له دي لاري څخه چي دقران کريم نزول دده داجزاوو په اعتبار ډيردئ ځکه چي په ټوټه ټوټه سره نازل سوئ دئ .

اودنزلنا فعل دمتکلم مع الغيرپه صيغه سره دتعظيم په وجه ويل سوئ دئ ځکه چي فاعل يې الله جل جلاله دئ چي واحد دئ اودلوی عظمت والا ذات دئ.

دريمه خبره داده چي له حضرت محمدصلي الله عليه وسلم څخه الله جل جلاله دعبدپه لفظ سره تعبيرکړئ دئ.

اودرسول يادنبي په لفظ ، اويا دمحمد صلي الله عليه وسلم وغيره په نوموپې تعبيرنه دي ورڅخه کړئ له مختلفو وجهو څخه ،اوله وجه داده چي په دغه تعبيرکښي اشاره ده ودي ته چي وکوم شي ته چي حضرت محمدصلي الله عليه وسلم خلگ رابولي چي هغه عبادت دالله جل جلاله دئ هغه شي داسي شي دئ چي په اول قدم کښي ده په خپله عملي کړيدئ.

دوهمه وجه داده چي په دي کښي اشاره ده ودي ته چي هرڅوک چي دالله پاک ودين ته يوڅوک رابولي نو اول پخپله بايددخداي تعالي ددين تابعداري په ځان کښي راولي.

دريمه وجه داده چي عبديت دنبي دنوروکمالاتو موقوف عليه دئ.

څلورمه وجه داده چي عبديت درسالت اودنبوت ترصفتوپه نبي کښي اشرف صفت دئ ځکه چي دعبديت په صفت کښي نبي له مخلوق څخه وخالق ته متوجه وي، اودنبوت اودرسالت په صفت کښي له خالق څخه ومخلوق ته متوجه کيږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه وجه داده چي په دغه تعبيرکښي الله پاک بندګان ودي ته متوجه کړي دي چي ددغه نبي په شان کښي لکه چي تفريط حرام دئ کوم چي کافران يې کوي دغه راز بايد دده په شان کښي هغسي افراط هم ونکړسي کوم چي يهودواونصاري وودحضرت عيسي عليه السلام يا دحضرت عزير عليه السلام په شان کښي کړئ دئ.

اواضافت دعبد وضميرته د(نا) لپاره دفائده کولو دتعظيم دمضاف دئ اود(نا) لفظ چي دجمع دمتکلم ضميردئ.

اوپه ځای کښي دضميردواحدمتکلم فرمايل سوئ دئ لپاره ده اظهاردعظمت دمتکلم دئ چي الله پاک دئ.

پوسه چي په يوه قرائت کښي دعبدنا په بدل کښي عبادنا دجمع په لفظ سره راغلئ دئ پردغه تقديربه مرادورڅخه نبي عليه السلام اوامت دده دواړه سي.

)من مثله (

پوسه چي دمِن په کلمه کښي پنځه احتماله دي اول داچي تبعيضيه سي دوهم دا چي بيانيه سي ،دريم داچي زائده سي ، البته بناپرقول داخفش ځکه چي دي دا جائزبولي چي دمِن کلمه په مثبت کلام کښي زائده راسي ، لکه چي په منفي کلام کښي په اتفاق زائده راتللای سي پردغودروسرو تقديروباندي د (مثله) ضميرو (مانزلنا) ته راجع دئ اوتقديردکلام دلف اونشرمرتب په طريقه په دي ډول کيږي (بسورةٍ کائنةٍ من جملة مثل مانزلنا، يا بصورة عبارة من مثل مانزلنا، يا بصورة مماثلة لما نزلنا ، څلورم احتمال دادئ چي کلمه دمِن ابتدائيه سي هغه ابتدائيه چي مدخول يې منشأدماقبل وي نه هغه ابتدائيه چي په ابتداء الغاية سره شهرت لري ، پردغه تقديربه ضميردمثله ضميرو (عبدنا) ته راجع کړکيږي اوتقديردکلام به په دي ډول سي (بصورة ناشئة من مثل عبدنا) ، اوپنځم احتمال دادئ چي کلمه دمِن صلة اوظرف لغوه سي دپاره د(فأتوا) پردغه تقديربه هم د مثله ضمير وعبدنا ته راجع بلل کيږي مګر ارجاع دضميردمثله وما نزلنا ته له ډيرووجهو څخه ارجح دئ اول له دي وجهي څخه چي موافق دي له نورواياتو دتحدي سره خاص بيا له هغه ايت سره چي په عين شکل په سورت يونس کښي راغلئ دئ ، اوضميردمثله پکښي په يقيني ډول وقران ته راجع دئ ځکه چي دعبدنا لفظ هلته مقدم نه دئ ذکر سوئ، دوهم له دي وجهي چي دلته خبره اوبحث په منزَّل کښي دئ نه په منزل عليه کښي دريم له دي وجهي چي پردغه تقدير چي دغه ضميرومانزلناته راجع سي نودغه کلام په تحدي کښي ابلغ ګرځي ترديچي وعبدته راجع سي لکه چي په ادني تأمل سره داخبره فهميږي ، څلورم له دي وجهي چي قران کريم خو في نفسه معجزدئ اوپه نسبت وټولو جنيانواوانسانانوته معجِزدئ نه يوازي په نسبت ونبي عليه السلام اوومثل دده ته ، پنځم له دي وجهي چي له رجوع څخه دضميردمثله وعبدنا ته ددي خبري توهم کيږي چي دقران کريم په يوه کوتاه سورت هغه څوک راتګ نسي کولای کوم چي دنبي عليه السلام په ډول بي تعلمه اوامي رالوی سوئ وي ، اوکوم څوک چي تعليم يافته وي نوهغه کولای سي چي دقران کريم په مثل يوسورت جوړکړي ،شپږم له دي وجهي چي له رجوع سره دمذکور ضمير وعبدنا ته دغه قول دخداي پاک هم مناسب نه دئ چي وادعوا شهداءکم فتأمل .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)وادعواشهداءکم(

پوسه چي دغه حکم الله جل جلاله وکفاروته په دي خاطرکړئ دئ چي میدان اودائره دمقابلي ودوی ته پراخه سي چي بیاپه مقابله کښي دوی لره دمغلوبیت په صورت کښي بل هیڅ صحیح عذراو وجه پاته نسي پرته له دي چي یابه دحق تابعداري کوي اوتعصب اوعناد به شاته غورځوي اودابه مني چي بیشکه قران کریم دالله جل جلاله کتاب دئ ، اویاکه تعصب اوعناد پري نږدي نوبه په یوه باطله بهانه پسي لاسونه نیسي ،لکه چي همدغه ډول پیښه هم سوه چي کله دوی‌عاجزه سول نوپه دي بهانه پسي یې لاسونه ونیول چي په موږ محمدصلي الله علیه وسلم سحراوجادو وکړ یعني نوځکه موږپه دغه مقابله کښي عاجزه سوو.

همدارنگه پوسه چي ددعا ماده په قران کریم کښي (۲۱۱) دوه سوه اویوولس ځایه راغلي ده او په مختلفو معني گانوکښي مستعمله سویده.

۱ ــ حاجت غوښتل لکه دسورت اعراف په (۵۵) پنځه پنځوستم اودسورت مومن (٦۰) په شپیتم ایت کښي.

۲ــ په معني دنداء کولو، لکه دسورت بقري په (۲٦۰)دوه سوه شپیتم ایت کښي.

۳ــ په معني دتبلیغ کولو ، لکه دسورت حم سجدة په (۳۳) دروديرشم ایت کښي .

۴ــ په معني ددعوت دشر، لکه دسورت یوسف په (۳۳)دروديرشم ایت کښي .

۵ــ په معني د فریادکولو، لکه دسورت اعراف په (۵) پنځم ایت کښي .

٦ــ په معني دعبادت اودطاعت کولو، لکه د سورت نساء په (۱۱۷)یوسل اوولسم ایت کښي.

۷ــ په معني درابللوودوډئ ته، لکه دسورت احزاب په (۵۳)دروپنځوستم ایت کښي.

د(شهداء) لفظ جمع دشهیددئ کوم چي دشهادت له لفظ څخه مشتق دئ.

پوسه چي ماده دشهادت په قران کریم کښي په ډیرو معني گانوکښي مستعمله سویده

۱ــ په معني دلیدلو اودحاضریدلو، لکه دسورت بقري په (۱۸۵)یوسل پنځه اتیایم ایت کښي .

۲ــ په معني دفیصلي کولودالله جل جلاله، لکه دسورت ال عمران په (۱۸)اتلسم ایت کښي.

۳ــ په معني دحکم کولو، لکه دسورت یوسف په (۲٦)شپږویشتم ایت کښي.

۴ــ په معني دشاهدي اداکولوداندامودانسان پرانسان باندي په ورځ کښي دقیامت، لکه دحم سجده په (۲۰)شلم ایت کښي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ــ په معني داقرارکولو، لکه دسورت انعام په (۱۳۰)یوسلودیرشم ایت کښي.

٦ــ په معني ده شاهدي ویلوپرصدق درسول علیه السلام لکه دال عمران په (۸٦)شپږاتیایم ایت کښي.

۷ــ په معني دګواهي اداکولو دقاضي په حضورکښي، لکه دسورت نساءپه(۱۵)پنځلسم ایت کښي.

۸ــ په معني دعلم، لکه دسورت بقري په(۸۴) څلوراتیایم ایت کښي.

۹ــ په معني دخبرورکولو، لکه دسورت توبي په(۱۰۷) یوسل اواوم ایت کښي.

۱۰ــ په معني دشهادت دملائکو په دنیا کښي، لکه دسورت نساء په(۱٦٦) یوسل شپږشپتم ایت کښي

۱۱ــ په معني دقسم کولو،لکه دسورت بقري په (۲۰۴)دوه سوه څلورم ایت کښي

۱۲ــ په معني دتائید کولو، لکه دسور هودپه (۱۷)اولسم ایت کښي.

۱۳ــ په معني دبیانولودتوحیددخداي پاک، لکه دسورت احزاب په(۴۵)پنځه څلویشتم ایت کښي.

۱۴ــ په معني دتوجه اودحضوردزړه، لکه دسورت ق په (۳۷) اودیرشم ایت کښي.

۱۵ــ په معني دشهادت دنبي علیه السلام اودامت دده پرنوروامتیانوباندي په ورځ کښي دقیامت، لکه دسورت بقري په(۱۴۳) یوسل دروڅلویښتم ایت کښي.

۱٦ــ په معني دوصیت کولو، لکه دمائده دسورت په (۱۰٦)یوسل او شپږم ایت کښي.

۱۷ــ په معني دشهیدکیدلوپه لارکښي دالله جل جلاله .لکه دال عمران دسورت په(۱۴۰)یوسل اوڅلویښتم ایت کښي .

۱۸ـــ په معني دحاضروشیانو، لکه دسور انعام په(۷۳)درواویایم ایت کښي.

۱۹ـــ په معني دکلمودشهادت دوحدانیت دالله جل جلاله اودرسالت دنبي علیه السلام، لکه دمعارج دسورت په (۳۳) درودیرشم ایت کښي.

۲۰ـــ په معني دمدت کولو، لکه دلته چي د(شهداءکم) دلفظ معني په مددګارانو وکړه سي.

له شهداءکم څخه دلته مرادڅوک دي؟

قاضي بیضاوي رحمه الله تعالي له دغه لفظ څخه دلته دمتعددومعني ګانودهري یوي اراده کول صحیح ګڼلئ دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ــ داچي په معني دحاضرينوسي، يعني اودروبولئ حاضرين ستاسي.

۲ــدوهم داچي په معني مددگارانوسي، يعني اودروبولئ مددگاران ستاسي له انسانانو،اوله پيرانانو، اوله باطلومعبودانوستاسي.

۳ــ داچي په معني دگواهانوسي، يعني اوراوغواړئ گواهان ستاسي چي بياپردي باندي ستاسي دپاره گواهي ورکړي چي بيشكه كوم كلام چي تاسي په مقابله كښي دقران كريم جوړكړ نوهغه په مثل دقرانكريم دئ.

۴ــ داچي په معني دمعبودانواودبتانوددوى سي.

)من دون الله(

پوسه چي د دون لفظ په اصل كښي وتحت اووكښته ته ويل كيږي، اوپه قران كريم كښي په ډيرومعني وو راغلئ دئ، لکه له يوشي څخه تجاوز كول، اولكه ادني، اولكه قريب ، اولكه غيراوسوي ، دلته په معني دغيراوسوي دئ، يعني من غيرالله وسواه.

)ان كنتم صادقين(

يعني كه چيري ياست تاسي اي كافرانو صادقان (په دي كښي چي دغه قران دخداي كلام نه دئ بلكي محمد صلي الله عليه وسلم له خپل ځان څخه جوړكړئ دئ)

پوسه چي جزاءددغه شرط محذوفه ده ځکه چي ماقبل كلام دلالت باندي كوي اودصادقين متعلق هم محذوف دئ، اوتقديردكلام په دي ډول دئ(ان كنتم صادقين في قولكم اِن القران من كلام البشروليس من عندالله فأتوابسورة من مثله وادعوا شهداءكم من دون الله)

همدارنگه پوسه چي دصادقين لفظ له صدق څخه جوړدئ، اوصدق په علمي تعبيردجمهوروپه قول مطابقت دخبري دئ له واقع سره عام له دي څخه كه دغه خبره ددغي خبري دمتكلم له عقيدي سره مطابقه وي اوكه نه وي، اودنَظام معتزلي په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ دمتكلم له اعتقادسره عام له دي څخه چي له واقع سره مطابقت لري اوياي نلري، اودجاحظ په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ له واقع اوله اعتقاده دمتكلم له دواړوسره، په قران كريم كښي دصدق لفظ په ځيني ځايو كښي مقابل دكذب راغلئ دئ، اوپه ځيني ځايوكښي په معني دصواب اوحق راغلئ دئ كوم چي مقابل دخطادئ اوپه ځيني ځايو كښي په معني دوفاكولوراغلئ دئ ، وهكذا

پوسه چي كوم اياتونه دتحدي په باره كښي په قران كريم كښي راغلي دي هغه په دي شرحه دي.

۱ــ دادئ (فأتوا بكتاب من عندالله هواهدي)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــ دادئ(قل لئن اجتمعت الانس و الجن علي يأتوابمثل هذالقران لايأتون بمثله ولوكان بعضهم لبعضهم ظهيراً)

۳ــ دادئ(فأتوابعشرسور مثله مفتريات).

۴ــ دادئ (فأتوابسورة من مثله) ،ددغو مباركواياتوپه ارتباط يوبل ضروری تفصيل، پوسه چي دهرنبي په زمانه كښې چي به دخلگو په منځ كښي كوم شی ډيرغالب ؤ اودوی به په هغه شي كښي يودبله مقابله سره كوله نو دهغه نبي مهمه معجزه به هم په ظاهره له جنس څخه دهغه شي وه دمثال په ډول دحضرت موسی عليه السلام په زمانه كښي سحراوجادو ډيرؤ چي خلگوبه دسحراودجادو په ذريعه ډيرنادر اوخارق العادته كارونه ښكاره كول نوالله پاک دحضرت موسی عليه السلام اكثره معجزې هم په ظاهره شكل كښي وهمدغه خارق العادته كاروته ورته دموسي عليه السلام په لاس سره وخلگوته ښكاره كړې لكه يدبيضا يعني داچي ده مبارک به خپل لاس په بغل كښي داخل كړاوبيابې بيرته رالری كړ نوداډول تک سپين اوله نورڅخه ډک به وگرځيدی چي دنمرنور اوروښني ورته عاجزه وه اولكه عصادده چي پرځمكه باندی بې وغورځوله نوژوندی ماربه ورڅخه جوړسواولكه داچي درياب يې په لكړه وواهه نودؤولس كوڅې اولاری پكښې جوړی سوی اويالكه داچي ډبره بې په لكړه ووهله نودؤولس چينی به ورڅخه راووتلی اودارنگه دحضرت عيسی عليه السلام په وخت كښی طبابت ډيروونوپه دی سبب دده ډيری غټی معجزی هم دطب له جنسه څخه وې لكه دمور زاده ړانده اودارنگه دپيس دمرض والامعالجه كول اويادمړيوراژوندی كول اوداسلام دپيغمبر په زمانه كښی دفصاحت اودبلاغت اودشعر اودنظم اودنثرمقابله غالبه وه نوپه دی وجه داسلام دپيغمبرپه معجزوكښی ترټولومهمه معجزه له همدغه جنسه څخه وه چی قران كريم دی، دقران كريم داعجاز وجی ،اوله وجه داعجازدقران كريم داده چی په باب د ا يجازاود اطالت كښی په اعلی درجه دبلاغت اودفصاحت كښی قرارلری يوه قصه ئی په يوه ځای كښی په مفصلوالفاظوسره بيان كړی وی اوپه بل ځای كښی ئی بيا همدغه قصه په ډيرو كوتاه الفاظوسره بيان كړ ئی وی اوسره له دی چی مقصودپه دواړوصورتوكښی يوډول اداكړ سوی وی دوهمه وجه دايجازدقران كريم داده چی دده اسلوب اوترز دعربودكلام له اساليبوسره اودارنگه ددوی داشعاروله وزنو سره كامل مفارقت اوپري كړون لری دهم دغو دوو وجوپه سبب به عربواودمكی كفارو په خپلومجلسوكښی دقران كريم پرفضيلت باندی اقراركاوه اوپه دی باره كښی بی دخپل تحير اوتعجب اوعجزاظهاركاوه اودابې ويل چی قسم په خدای دی چی دغه قران لره ډيرغټ حلاوت اوخوږ والی ثابت دی دريمه وجه داعجازدقران كريم داده چی په ده كښی دتيروامتواودارنگه ددوی دانبياووسيرتونه په واقعی ډول بيان سويدي سره له دې چی دغه قران دداسی چاپه ژبه وخلگوته ويل كيده چی هغه نه هيڅ ډول تعلم كړيوواونه له يوه معلم سره ده هستوگه كړيوه اوڅلرمه وجه داعجاز دقران كريم داوه چی په قران كښی ډيرآياتونه په داسی ډول دی چی په هغوی كښی له مستقبلو شيانوڅخه اخبارسويدی اوبيا په همهغه ډول هغه شيان واقع سويدی اوځنی ئی له دی څخه ووسته واقع كيدونكی دی دمثال په ډول الله پاک په قرآن كښی فرمايلی دی چی ورته ووايه يعنی ای رسوله وخلگوته چی خامخا كه سره راټول سی انسانان اوپيريان پر دی با ندی چی دوی راتگ وكړی په مثل ددی قران نودغه راتگ به ونسی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړای که څه هم ځنی ددوی ځنونورولره پشتی اومددګار سی ا وبیاخبره،همهغسی سوه ځکه چی تراوسه پوری سره له سخته عداوته دکفاروله قرآن اواسلام سره دقرآن پاک ددی اخبارخلاف کارنسورامنځ ته دارنګه لکه دمخه چی ئی بیان وسوالله پاک په قرآن پاک کښی دمکی وکفاروته فرمایلی دی چی که چیرته تاسی په دی کښی شک لری چی دغه قرآن موږنازل کړیدی یعنی ځموږله لوری ئی نه بولی بلکی دمحمدله طرفه ئی جوړسوی کلام بولی نوتاسی ددغه قران په مثل یوکوچنی سورت جوړکړی اوکه مودا سې ونکړل اوهیڅ کله به داسی ونکړای سی الخ نولکه څنګه چی الله پاک ودوی ته دااخباروکړچی هیڅ کله به تاسی ددی توان ونلری چی دقران په مثل یوکوتاه سورت جوړکړی نوبیاهم هغسی پیښه سوه

لفظي ترجمه

(فَ) وروسته(إِنْ) کچیري(لَمْ تَفْعَلُوا) نه وکړ تاسی یعني دغه کارمونه وکړکوم چي راتګ دی په یوه کوتاه سورت سره چي په مثل دقران وی (وَ) او(لَنْ تَفْعَلُوا) هیڅ کله به ونکړی تاسی یعني دغه کار(فَاتَّقُوا)نوووېرېږی یا ئې داسی معنی وکړی چی نووساتی یعني ځانونه خپل (النَّارَ) له اورڅخه (الَّتِي)هغه اور (وَقُودُ)چي خاشاک (هَا)دده (النَّاسُ)خلګ دی (وَ) او(الْحِجَارَةُ) ډبری دی (أُعِدَّتْ)چي تیارکړسویدی (لِلْكَافِرِينَ)دپاره دکافرانو (24)یعنی ای دمکې کفارو وروسته له دې څخه چی تاسی دقران کریم دمقابلې لپاره خپلی متې راونغاړی او خپل ټول مددګاران هم دخپلوځانوملګری کړی او خپل باطل معبودان بتان وغیره هم درووننګه وی اودیوه کوتاه سورت په جوړولو کوم چي دقران کریم په مثل وی پیل وکړی او بیاعاجز اوناوسه وګرځی اوپه ذکر سوی ډول یوکوتاه سورت جوړنکړی نو بیاخو داخبره درته ثابته سوه چی دغه قرآن دالله کلام دی اودالله له لوری پرمحمدصلی الله علیه وسلم باندی نازل سویدی نوبیا خپل ځا نونه له هغه اور څخه وساتی کوم چی دهغه بوټی اوخاشاک انسانان اوډبری دی اودهغو خلګودپاره تیارسویدی کوم چی کافران دی اودالله له کتاب او دالله له رسول څخه انکارکوی یعنی په دی ډول خپل ځانونه وساتی چی په دغه قرآن اوپه حضرت محمدصلی الله علیه وسلم باندی ایمان راوړی

ددغه مبارک ایت د کلماتو په ارتباط تفصیل اوعلمی خبری دلته ترک سوي دی اوپه راروانو برخوکښي درج سوي دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د ، ۲۵ مبارک ایت تفسیر او تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۸) برخه،

پوسه چی دالله پاک په خپل دغه مقدس کتاب کښی پردی باندی عادت جاری سویدی چې غالباً په ترغیب پسی ترهیب اوپه ترهیب پسی ترغیب وبندګانوته ورکوی لکه چی دایومسلم قانون دی چی ونافرمانه ته ترهیب اوویره ول پکار دی اووفرما نبرداره ته شاباسی اوترغیب ورکول په کاردی نوځرنګه چی په تیرایت کښي الله جل جلاله ونافرمانانوته ترهیب ورکړ او ددوی دپاره یې دوعید اودعذاب ورکولوذکروکړ نواوس په راتلونکیو ایاتوکښي الله جل جلاله وفرمانبرداره بندګانوته ترغیب ورکوي اوفرمایي

لفظي ترجمه:

(وَ) او (بَشِّرِ)زیري وکړه یعنی ای محمده (الَّذِینَ)پرهغوخلګویا وهغوخلګوته ـ یعني ای رسوله پرهغو خلګوبا ندی نارینه وي اوکه ښځې وي زیری وکه (آمَنُوا) چي ایمان یې راوړئ دئ (وَ) او (عَمِلُوا) کړي یې دي (الصَّالِحَاتِ)نیک عملونه (أَنَّ)په دي سره چي بیشکه یعنی ددی زیری باندی وکه چی بیشکه (لَهُمْ) دوی لره ــ یعني سته دوی لره (جَنَّاتٍ) جنتونه (تَجْرِي)چي بهیږي به (مِنْ) له (تَحْتِ)لاندي ـ یعني له لاندي ځخه (هَا) ددوی ـ یعني ددغوجنتو (الْأَنْهَارُ) و الي یعني والي دابویا والي داوبو اودعسلواودشرابواودشیدو (كُلَّمَا)هروخت یا هروار (رُزِقُوا)چې ورکړسی ودوی ته (مِنْهَا)له دوی ځخه ـ یعني له دغو جنتوځخه (مِنْ) له (ثَمَرَةٍ) میوي ځخه یعني له جنسه دیوقسم میوي ځخه (رِزْقًا) رزق، روزي (قَالُوا)نو وایې به دوی ـ یعني دغه جنتیان (هَذَا)دا ـ یعني دغه رزق چي په جنت کښي راکړ سو (الَّذِي)هغه دئ یعني په مثل دهغه دئ (رُزِقَ)چي راکړسوئ ؤ(نَا) موږ ته (مِنْ)له (قَبْلُ)مخه ـ یعني له مخه تردي په دنیا کښي (وَ)او(أُتُوا)راتګ به کړسوئ وی و دوی ته (بِهِ) په ده سره ـ یعني په دغه رزق سره دجنت اوددنیا (مُتَشَابِهًا)برابریوله بل سره ـ یعني په داسي حال کښي چي هغه رزق به کوم چي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤبرابروي له هغه رزق سره کوم چي په جنت کښي ودوی ته ورکړکیږی مګر خو دغه تشابه اویودبله برابروالی بی صرف په ظاهره صورت اوشکل کښي وی وبس (وَ)او(لَهُمْ) دوی‌لره یعني وي به دوی لره (فِي) په (هَا) دوی‌ کي یعني په دغو جنتو کښي (أَزْوَاجٌ) ښځې (مُطَهَّرَةٌ)ښې پاکي کړي سوئې (وَ) او(هُمْ) دوی به ـ یعني جنتیان به (فِي)په (هَا) دوی کښي ـ یعني په دغوجنتوکښي (خَالِدُونَ) همیشه اوسیدونکي وي) 25(

یعني اوزیري وکړه اي رسوله پرهغوخلګوباندي چي صحیح اوله نفاق ځخه خالي ایمان یې راوړیدئ یعني په الله جل جلاله اودالله جل جلاله په رسول حضرت محمدصلي الله علیه وسلم باندي اوپه قران کریم باندي اوپه هر هغه شي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندي کوم چي ايمان راوړل په هغه باندي فرض دئ ، اوکړي ئې دي دوی نيک عملونه ، يعني کوم چي عبارت دي له هغوعملوڅخه چي شريعت هغه عملونه مستحب يامندوب يا سنت ياواجب يا فرض يادادب کارونه بللي دي ، په دي سره ، پردوی باندي زيرئ وکړه ، چي بيشکه ، سته ، دوی لره ، دقيامت په ورځ کښي ، جنتونه ، کوم چي عبارت دي له دغواتوجنتوڅخه ، اول جنت فردوس ، دوهم جنت عدن دريم جنت مأوي ، څلورم دارالخلد ، پنځم دارالسلام ، شپږم دارالمقامه ، اوم عليين ، اتم جنت نعيم، داسي جنتونه ، چي بهيږي به لاندي ترهغوی يعني لاندي تردرختودهغوی والي ، بيالي ، کومي چي دلته مرادورڅخه ياتنها داوبووالي دي اويامرادورڅخه هغه څلورقسمه والي دي چي په سورت محمد کښي يې ذکرراغلئ دئ چي داوبواودشهدواودشيدواودشرابووالي دي ، اوداسي جنتونه چي دهغوی دخورکي موادو حال به په دي ډول وي ، چي هروخت ياهروار چي ورکړسي ودوی ته له همدغوجنتوڅخه له جنسه دميوي څخه يو رزق اوروزي نووايې به دغه جنتيان چي دغه رزق اوروزي يعني کومه چي دااوس وموږته راکړه سوه عين هغه روزي اورزق دئ چي راکړسوي ؤ موږته له مخه يعني په دنياکښي داخبره به ځکه دوی کوي چي دجنت ميوي به دظاهره رنګ په اعتباردډنيادميووپه ډول وي نوکله چي وجنتيانوته په جنت کښي يوه ميوه لکه انګورياانار ياخورما مثلاً ورکړله سي نودوی به وايې چي داخوهم هغه ميوه اوزرق ده کوم چي په دنيا کښي به وموږته راکيدئ هو کله چي دوی ددغي جنتي ميوي خوند وګوري نوبيابه پوه سي چي ددغي ميوي او رزق اوددنيادميوي اودرزق ترمنځ بي انتهااوبي حسابه فرق موجوددئ اوراتګ به کړسوئ وی وجنتيانوته په رزق اوپه روزي سره ددنيااوداخرت په داسي حال کښي چي دجنت دهريوه نوبت رزق اوروزي به کومه چي دوی ته په جنت کښي ورکړه کيږي برابره وي يعني دظاهري رنګ اوصورت په اعتبار له هغه رزق اوروزي سره کومه چي ورکړه سوی وي ودوی ته په دنيا کښي،پوسه چي جنتي خورکونه به هم کوم چي له يوي نوعي څخه وي په ظاهري شکل کښي يودبله سره برابروي خو په خوند اوپه نورو معنوي امورو کښي به ډيرتوفيرسره لري او دارنګه به وي دوی لره په دغوجنتو کښي ښځي پاکي کړي سويې ، له خبيثو اوبيکاره اخلاقو اوخويو څخه اودارنګه به دغه ښځي پاکي کړي سويوي له زنانه مرضو څخه لکه نفاس اوحيض او له طبعي مستقذراتو څخه لکه دپوزي اوبه ، دخولي اوبه اولکه چرک اوخيري اولکه بدبويې او له دي سره سره به دجنتيانودپاره يوغټ نعمت داوي چي دوی به په دغو جنتوکښي هميشه اوسيدونکي وي او هغه وهم اوترس به چي په دنياکښي به دوی هميشه ورسره مخامخ وه چي هغه ترس اوويره دنعمتواودژوندذزوال وه په جنت کښي له دوی سره نه وي بلکي ودوی ته به داډاډ اويقين ورکړسوئ وي چي ستاسي ژوندون او ستاسي اوسيدل په جنتو کښي اودجنت نعمتونه دابه تۍل له تاسي سره هميشه اودوامداره وي .

تفصيل اوعلمي تحقيق.

)وبَشرالذين امنوا(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دغه جمله سره له هغوټولو جملو چي له دغي جملي سره تعلق لري کومي چي په دغه ذکرسوي ايت کښي مذکوري سوي دي دمضمون اودغرض په اعتبار عطف دي د(وان کنتم في ريب... الخ) پرجمله باندي کومه چي پرډيروجملوباندي مشتمله ده چي هغه هم دغرض اودمضمون په اعتبارواخستله سي پرطريقه د عطف دقيصي پرقيصي باندي.

پوسه چي عطف دقيصي پرقيصي باندي دوي معني وي لري اوله معني يې داده چي يوه جمله دمضمون په اعتبار عطف سي پربله جمله باندي دمضمون په اعتبار بې له دي چي وذات ددوی دواړوته وکتل سي په دي ډول چي ايا ددغوووجملوپه منځ کښي ددوی دذات په اعتبارديوي عطف پرهغه بلي صحيح دئ اوکه نه دئ ځکه که ددوی دواړووذات ته وکتل سي نوبيا عطف ددوی ترمنځ نه صحيح کيږي ځکه چي مثلاًپه دوی کښي يوه خبريه وي اوبله انشائيه وي مګرخوځرنګه چي ددوی دواړو دمضمونوپه منځ کښي مناسبت موجودوي نوپه دي وجه يوه له دوی‌دواړو څخه عطف کړه سي پربله باندي لکه په دي قول کښي (زَيْدٌ يُعَاقَبُ بِالْقَيْدِ وَالْاِزْهَاقِ وَبَشِّرْعَمْرًا بِالْعَفْوِوَالْاِطْلَاقِ) ځکه په دغه مثال کښي اوله خبريه جمله ده اودوهمه انشائيه جمله ده اوعطف دانشائيې جملي پر خبريې باندي اودارنګه عکس ددي جائزنه دئ ځکه چي ددوی دواړوپه منځ کښي کامل انقطاع اوپريکړون موجوددئ اودمعطوف اودمعطوف عليه په منځ کښي به نه کمال دانقطاع وي اونه به کمال داتصال وي مګردلته په دغه مثال کښي انشائيه جمله پرخبريه جمله باندي عطف سويده په دي سبب چي مضمونونه ددوی دواړو مناسبت دتضادسره لر ي .دذکرسوی مثال ترجمه،يعنی زيدعذاب ورکړکيږی وده ته په قيد اوپه هلاکولوسره اوزيری وکړه وعمرته په عفوه اوپه خلاصيدوده له قيده څخه،

اودوهمه معني دعطف دقيصي پرقيصي باندي داده چي ډيري جملي چي دکوم غرض دپاره ويلي سويوي عطف کړي سي پرنوروډيروجملوباندي چي ويلی سوي وي دبل کوم يوه غرض دپاره له دی وجهي چي ددوی دغرضوپه منځ کښي مناسبت موجودوي.

انظرحواشي مولاناعبدالحکيم علي الخيالي.

په دغه ايت کښي په دوهمه معني عطف دقيصی پرقيصي باندي راغلئ دئ.

د(بشر)لفظ کوم چي دواحدمذکرامرحاضرمعلوم صيغه ده له تبشيرڅخه جوړ دئ کوم چي دتفعيل دباب مصدردئ اوله بشارت څخه مأخوذدئ اوبشارت وهغي خبري ته ويل کيږي کومه چي سبب دسروراودخوشحالي وي چي په پښتوکښي زيرئ ورته ويل کيږي نودتبشيرمعني به زيرئ کول سي البته کله کله وهغي خبري ته هم بشارت ويل کيږي کومه چي دخفګان اودخوابدئ سبب ګرځي خوداستهزاء په توګه نه دحقيقت په ډول دمثال په ډول لکه يوچاته چي ووايې چي ورسه پرفلاني باندي زيرئ وکړه چي صبادي وژنم ، په قران کريم کښي هم ددي مثال سته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په دي قول دخداي پاک کښي چی (فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ)يعني نوزيرئ وکړه اي رسوله پردغوکافرانوباندي په عذاب دردناک سره چي دقيامت په ورځ به ودوی ته ورکړکيږي.

د (وبَشّر)په لفظ کښي وچاته خطاب دئ؟

په دي کښي دري احتماله دي،اول احتمال دادئ چي دغه خطاب ورسول عليه السلام ته سي ، دوهم احتمال دادئ چي دغه خطاب وعالِم ته سي په هره زمانه کښی چي دغه عالِم وي،اودريم احتمال دادئ چي دغه خطاب وهرهغه چاته سي کوم چي ددي صلاحيت لري چي دغه زيري ونيک عمله مومنانوته ورسوي.

)وعملواالصالحات(

دغه جمله دامنواپرجمله باندي معطوفه ده او دغه عطف دليل دئ دهل السنت والجماعت لپاره کوم چي په سرکښی يې زموږاحناف قرارلري ځکه چي دوی وايی چي اعمال صالحه جزدايمان نه دي بلکي غيردي له ايمان څخه اودارنگه په دغه عطف کښی رددئ پرخوارجوباندي کوم چي داسي وايې چي اعمال صالحه دايمان جزدي اوپه گناه سره انسان کافربولي ا ودرنگه په دی کښي پرمعتزله ؤباندی هم رددی کوم چی وايې چې اعمل صالحه دايمان جز دی اوگناه کوونکی سړی نه مومن دی اونه کافردی، پوسه چی په قران کريم کښی هرځای دعملواماده دصالحات له مادی سره ذکر سويده نه دفعلوا وغيره ماده داپه دی وجه چې والله ته ډيرمحبوب عمل هغه د ی کوم چي دوامداره وی اودعمل ماده پردوام باندی دلالت کوی، اودصالحات لفظ دصالحة جمعه ده کوم چي دغلبی داسميت په وجه يې موصوف په مفهوم کښی ورداخل سويدی او په اصل کښی ونيک خصلت اونيک خوی ته ويل کيږی اوپه شريعت کښی وهغه عمل ته ويل کيږی چی په ايت ياپه حديث ياپه اجماع اويا په قياس سره يې تجويزاوتحسين سوئ وی عام له دي څخه که يې تحسين داستحباب په درجه کښي سوئ وي او که دسنتيت اويادوجوب اويادفرضيت په درجه کښي، پوسه چي داهل سنت والجماعت کوم چي عبارت دي له پيروانوڅخه دڅلورومذهبودا عقيده ده چي هغه څوک چي هم مؤمن وي اوهم دصالح عمل خاوندوي يعني له ايمانه سره سره يې له گناهوڅخه ځان ساتلئ وی اوفرض اوواجب کارونه يې کړيوي اودارنگه يې دسنتواودمستحبوکاروخيال ساتلئ وي دقيامت په ورځ کښی هم له عذاب څخه ددوږخ خلاص دی اوهم له عتاب اوسر زنښ څخه اوهم له حرمان څخه دشفاعت دنبی عليه السلام اوهم به له ابتداڅخه لاوجنت ته و رداخليږی اوکه يوه سړی گناه کړی و ه اوتوبه ئی نه وه ورڅخه کښلی نوبيا به ياالله پاک بخښه ورته وکړی اويابه دنبی يادکوم بل صالح سړی په شفاعت سره خلاص شی اويابه دگناه په اندازه ددوږخ عذاب ورکړسی او بيابه وجنت ته ولاړسی اوداسی هم کيدای سی چی دنزعی اويادقبر دتکليفو په وجه ئی گناوی توئ کړلی سی اوکه العياذبالله يو څوک کافر مړسی نوبيا به هميشه په دوږخ کښی وی او که ئی په دنيا کښی هرڅونه نيک عملونه کړی وی نو دده دکفر په وجه به هغه ټول باطل وی

)هذاالذی رزقنا من قبل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پو سه چي له(الذی رزقنا من قبل) له لفظ څخه یامرادهغه خورکه اورزق دی. کوم چی ودوی‌ته ترموجوده حاضرسوی رزق دمخه په جنت کښي ورکړسویوی نو دوی‌به ددغه سابق اودفي الحاله حاضررزق دشکل اود ظاهره رنګ اودارنګه دخونداوپه هرڅه کښي دپوره یووالي په وجه له خوړلوڅخه ددغه حاضررزق وروسته داسي حیران ګرځی چي ددغوددورزقوترمنځ به هیڅ فرق نسي کولای اوداسي خیال اوګمان به کوي چي دغه رزق عین هغه رزق دئ کوم چي یوځل دمخه راکړسواوموږوخوړئ پردغه تقدیرده‌ذا له لفظ څخه وروسته دعین دلفظ تقدیرمناسب دئ، اي(هذاعین الذی.الخ) اویاله (رزقنامن قبل) څخه هغه سابق رزق مراد دئ چي په جنت کښي ترحاضررزق د مخه ودوی ته ورکړسوئ وی خوپه رنګ اوپه شکل کښي سره برابروی اوپه خوندکښي سره جلاوی نوترخوړلودمخه دوی‌داووایي چي(هذالذي ...الخ) پردغه تقدیربه دهذاترلفظ وروسته دمثل دلفظ تقدیرمناسب وي ،اي(هذامثل الذي.الخ) اویامرادله (رزقنامن قبل) څخه هغه رزق دی چي له مخه تردي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤ، په دغه صورت کښي بیادوه احتماله دي اول احتمال هغه دئ کوم چي په لفظي ترجمه کښي ما په وضاحت سره اشار ورته کړیده، اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه نیک عملونه سي کوم چي په دنیا کښي به دوی کول نوپردغه تقدیربه دهغوعلماؤپه قول کوم چي وایي چي په جنت کښي وخلګوته ددوی‌عین ایمان اواعمال صالحه ورکړه کیږي مګرخوهلته دغه ایمان اواعمال صالحه ددوی‌دجنت دنعمتوپه شکل بدل سي ،له (هذا)څخه وروسته دعین لفظ مقدرکړ سي اي(هذاعین الذي) اودهغوعلماؤپرقول به کوم چي وایې چي دجنت نعمتونه دنیکواعمالوبدله اوجزاده، له هذاڅخه وروسته دجزالفظ مقدرکړسي اي(هذاجزاءالذي . الخ).

)واتوابه متشابهاً(

پوسه چي که مراد له(الذي رزقنامن قبل) څخه په جنت کښي ترحاضررزق سابق،دجنت سابق رزق مراد کړسي نوبه دبِهٖ ضمیرو(مَارُزِقُوْا فِي الْجَنَّة) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سی (اوراتګ به کړکیږي وجنتیانوته په رزق سره دجنت په داسی حال کښي چي یودبله به سره برابروي، اوکه مرادورڅخه هغه رزق سي چي په دنیا کښي به ودوی‌ته ورکیدئ نود(بِهٖ)ضمیربه و(مَارُزِقُوْا فِي الدَّارَیْنِ) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سي (اوراتګ به کړسوئ وي ودوی ته په رزق سره ددنیااواخرت یودبله سره برابر) (ولهم فیهاازواج مطهرة)پوسه چي دازواج لفظ دزوج جمع ده کوم چي په اصل کښي وجوړې ته دیوشی ویل کیږی اوپه عرف کښي ددغه لفظ اطلاق پرمیړه اوپرښځه دده پردواړوباندی کیږی البته کله کله دزوج دلفظ اطلاق یواځی پرمیړه باندی وسي اووښځي ته دزوجةٌ لفظ وویل سی ، دمطهرة لفظ صفت دی دازواج دپاره، پوسه چي دجمع صفت دجمع مونث په صیغه سره هم راځي اودواحدمونث په صیغه سره هم راځي همداسبب دی چي دزیدبن علی په قرائت کښي دمطهرة په ځای باندی مطهرات راغلی دی، پوسه چي دمطهرةپه لفظ کښ کوم چي دواحدمونث صیغه ده له بابه د تفعیل ډیره مبالغه ده ترلفظ دطاهرة اودترلفظ دمتطهرة کومی چي داسم فاعل صیغی دی ځکه چي دمطهرة لفظ په دي وجه چی داسم مفعول صیغه ده په دي سره مشعردی چي ددغوجنتي ښځوتطهیر الله جل جلاله کړیدی او مذکور دوه لفظونه په دي وجه چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسم فاعل صيغې دی په ظاهره له دغه اشعارڅخه خالی دی(خَالدون)دغه لفظ له خُلْد یاله خلودڅخه جوړدی کوم چې په اصل کښې ودرازځنډ ته ویل کیږی عام له دې څخه چې که په طریقه ددوام اودهمیشه توب سره وی اوکه نه وی دلته په معنی ددوام اودهمیشه توب دی،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت بقره د۲٦، مبارک ایت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم(۹)برخه

دراتلونکیوایاتودشان نزول بیان ،پوسه چی مفسرینوپه شان نزول کښی ددغومبارکوایاتو دوه قولونه ذکرکړیدي اول قول دادی چی کله چی الله پاک په تیروایاتوکښی دمنافقانودپاره دوه مثالونه بیان کړل نومنافقانو وویل چی الله پاک خو له دې څخه ډیرلوړ اولوی دی چی دغه ډول مثالونه ووایې له دې خبری څخه مطلب ددوی داوه چی دغه قران دالله کتاب اوکلام ندی ځکه چی که دالله کلام وای نوداډول مثالونه به په ده کښی نه ویل کیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه ایاتونه ددوی په ردکښی نازل کړل ،اخرجه ابن جریر وکذاعن مجاهد،اودوهم قول دادی چی کله چی الله جل جلاله دمشرکانودباطلو معبودانواوددوی دبتانوذکرپه قران کریم کښی وکړاوبیایې دهمدغوبتانوپه باره کښی داسی وفرمایل چی (وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا)یعنی دغه بتان دونه بی وسه اوناتوانه دی چی که چیري یومچ له دوی څخه یوشی یوسی یعنی دهغوشیانو څخه چی کفارو دنذر په توګه یا دتبرک په وجه ددغو بتانوپه نزدا یښی دی نودغه بتان دغه شی له همدغه مچ څخه نسی راګرځولای اودارنګه الله پاک دکفارو مکراوفریب اویاددوی عبادت بوتانولره په ضعف اوکمزوری کښی دعنکبوت له بیت،کوراوځالی سره مشابه کړنوکفارو وویل چی الله پاک څنګه دغه ډول خسیس شیان په خپل کلام کښی ذکرکوی یعنی داددې دلیل دی چی قران دالله کلام ندی ځکه که دالله کلام وای نودمچ اودغنیه په شان خسیس شیان به په ده کښی نه ذکرکیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه مبارک ایاتونه نازل کړل ،اخرجه الواحدی ،خواول قول دسند په اعتبارډیرصحیح دی ،مظهری

دریم قول دادی چی دغه آیاتونه په ردکښی دقول دیهودونازل سویدی ځکه یهودانوچی کله هغه آیاتونه واوریدل کوم چی په دوی کښی الله پاک په غنی اوپه مچ وغیره سره مثالونه ویلی دي نودوی دطعن اواعتراض په ډول و ویل چی الله پاک له دی څخه ډیرعزتمند اولوی دی چي په دغه رازخسیسواوخوارو شیانوسره مثالونه ووائی ،روح المعانی ،اوامام رازی دقفال په حواله ویلی دي چی دغه دری سره قوله په شان نزول کښی ددغومبارکوایاتوجائزاومحتمل دي اوڅلرم قول دادی چی دغه مبارک ایاتونه مخصوص شان نزول نلری دغه قول هم امام رازی وقفال ته منسوب کړیدی اوعلامه آلوسی په روح المعانی کښی دوه نور قولونه هم ذکرکړیدي اول قول دادی چی په دغوایاتوکښی الله پاک داهل دنیااود دنیامثال فرمایلی دی په دې ډول چی بعوضه یعنی وړوکی غوماشی مثال داهل دنیا دی ځکه چی غوماشی ترهغه پوری ژوندی وي چی دَیْ و وږی وي اوکله چی دیوه حیوان په وینه ئې نس ډک سی نوفی الحاله مړسی دارنګه اهل دنیا چی کله له دنیاڅخه ډک سی نومړه کیږی یعنی یاپه دې معنی چی د دنیاپه سبب یې زړونه مړه سی اویا په دې معنی چی کله چی هغه رزق جی ودوي ته په ازل کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقررسویدئ ختم سی نودوی مره کیږی اوهغه وینه چی غوماشه يې دحیوان له بدن څخه کښوی په مثال د دنیا ده اودوهم قول دادئ چې داالله پاک دبنده ګانوداعمالودپاره یومثال ویلي دی مطلب ورڅخه دادئ چې دبنده عمل که هرڅونه لږوی اوکه ډیروی الله هغه صرف نظرنګرځه وی لکه چی ئی داذا زلزلت په سورت کښی فرمایلي دي (فمن یعمل مثقال ذرة الآیة)دیوې غلط فهمي ازاله،پوسه چی دقران کریم دآیاتوشان نزول بیانول اویاپه هغه ځان پوهه ول ډیراهم کاردئ خوله دي سره سره داهم یادساته چی دقران ډیرآیاتونه اوسورتونه شان نزول نلري بلکه بی له کوم سبب څخه دنزول نازل کړه سویدي دځنوخلګوپه فکر کښی دادي چی دقران کریم هرایت اوسورت شان نزول لري حتی څموږ د دغه تفسیرابتدائی برخه چی کله دبینوا په ویب سایټ کښی نشرسوه نویوچایولیک ورلیږلی ؤوچی که دایاتوشان نزول هم بیانیدلای نوبه ډیر ښه ؤوداخبرد دغه فکرنتیجه ده چی دټولوایاتودپاره شان نزول ضروری دی سره له دې چی په مذکوره برخه کښی چی کومواياتوشان نزول درلودئ نوهغه موږ بیان کړی ؤو لکه دسورت فاتحی شان نزول اود دې پرخلاف ځنی علما بیاپه دې فکر کښی دي چی هغه ایاتونه چی شان نزول لری نودهغوی دشان نزول بیانول هم بې فایدې کاردئ خودغه دواړه قسمه فکرونه صحیح ندي ، په دې اړه دي علم اسباب نزول اوعلم اسباب ورود الحدیث وکتل سی

لفظی ترجمه

(إِنَّ)بیشکه (اللَّهَ) خداي پاک (لَا)نه (يَسْتَحْيِي) پریږدي (أَنْ)دا (يَضْرِبَ) چې بیان کړي (مَثَلًا) یومثال (مَا) هرمثال چې وي (بَعُوضَةً)په غوماشه سره (فَ) یا (مَا)په هغه سره (فَوْقَ)چي لوړ وي، بالاوي(هَا) تردي یعني ترغوماشه په بدن اوجسد کښي لکه مچ عنکبوت غنې وغیره یاد (.فمافوقها) .داسی معنی وکړه ،، یاپه هغه سره چی بالا وي ترغوماشه، په حقارت اوکم والی کښی دجُثّی اودصورت لکه دغوماشی وزر (فَ)نو(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ) هغه کسان دي (آمَنُوا)چی ایمان یې راوړی دی (فَ)نو(يَعْلَمُونَ)یقین کوی دوئ (أَنَّ)په دی چی بیشکه (هُ)دایعنی دامثال (الْحَقُّ)حق دی‌یعنی په خپل ځای کښی ثابت دی (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه(هِمْ)ددوی‌یعنی نازل سوی دی له ربه ددوی (و)او(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ)هغه کسان دی (كَفَرُوا) چی کافران سوی دي (فَ)نو(يَقُولُونَ)وایې دوی (مَا)کوم شی دی(ذَا)هغه (أَرَادَ) چی اراده کړیده (اللَّهُ)خدای پاک یعنی دهغه (بِ)په (هَذَا)دغه سره (مَثَلًا)په حیث دمثال یا.مثلا.چی مثال دی یعنی په داسی حال کښی چی مثال دی (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی الله پاک (بِهِ) په ده یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیریعنی ډیرخلق (وَ) او(يَهْدِي)هدایت کوی (بِهِ)په ده سره یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیروته(وَ) او (مَا) نه (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی نه ګمراه کوی الله (بِهِ) په ده سره یعنی په دغه مثال سره (إِلَّا)مګر(الْفَاسِقِينَ)هغه چی فاسقان دي یعنی بیشکه الله پاک بلا کیفه حیا اوشرم نکوی په دی سره چی ،وخلګوته دمطلب دښه واضح کولودپاره،بیان کړی

یومثال ،له مثالوڅخه برابره خبرده چی که دغه مثال،وړوکی غوماشی وی یالوړ،پورته وی ترغوماشي په حقارت اوخساست کښی اوپه صغر دجُثّی اوصورت کښی،ځکه چي مقصودخو دمثال له بیانولوڅخه دممثل له یعني دهغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی چي دهغه دپاره مثال راوړل کیږی واضح کول دی نو که ممثل له عظیم شي ؤ نومثال بې هم په عظیم شی سره ویل کیږي اوکه ممثل له حقیراوخوارشی ؤنومثال بې هم په حقیراوخوارشي سره ویل کیږی اوداسی نه ده چي په مثال راوړلوکښې به متکلم وخپل شان ته ګوری په دې ډول چي که متکلم دعظمت خاوندؤنوپه عظیم شی سره به مثال وایی اوکه متکلم خسیس اوحقیرؤ نوپه حقیراوخسیس شی سره به مثال وايې کوموکافرانوچې دقران کریم پرتمثیلاتوباندی يې اعتراض کاوه نودغه اعتراض ددوی له دؤ وجهوڅخه ددوی دډېرسخت حماقت اوجهالت اویاددوی دډیرلوی تعصب اوعناداوبې حیایې ښکارندویه ؤاول له دې وجی څخه چي د خالق په شان کښې یې داخبره ناسمه اونامناسبه بلله چي دیوحکمت اومصلحت په وجه په خپل کلام کښې دمخلوقاتوله جملې څخه دځینوذکروکړی اودوهم له دې وجی څخه چي مثال خوپرموافقت اوپرتناسب دممثل له راوړل کیږي اوددوی اعتراض پردې باندی دلالت کاوه چي مثال بایددمثال ویونکی له حال سره مناسب وی نه دممثل له له حال سره وروسته الله پاک دخپلوالهی تمثیلاتوپه باره کښې دبندګانوعکس العمل بیان کړیدی اوفرمایلی یې دي چي ،نوهر څه چي هغه خلګ دي چي ایمان یې راوړیدی نوهغوی وایې چي دغه مثال چي الله پاک ویلی دی حق دی ،له مقام اوله حکمت اوله مصلحت سره برابر دی، اوثابت دی ،نازل سویدی له طرفه درب ددوی

ځکه چي له مومنانو سره خوهغه جهل اوتعصب اوعنادنسته کوم چي له کفارو سره موجود دی نوپه دې وجه ددوی دزړو سترګی اود دوی عقلی بصیرت هم دحق اوحقیقت درک کولای سی اوهم وهغه ته دتسلیم غاړی ایږدي اوکافران د دې پرخلاف دي لکه الله پاک چي فرمایلي دي چي ، اوهرڅه چي هغه خلګ دي چي کافران سویدي نووایې دوی چي دچیشی اراده کړېده الله پاک په دغه شی سره په حیث دمثال یعنی هیڅ داسی حکمت اومصلحت تصورنسی کیدلای اونه سته چي هغه دي په دې سره مناسب وي چي الله پاک دي هغه په دغه شی سره چي دمثال په حیث راوړل سویدی اراده کړی وي نوالله پاک ددوی ددغه قول په ردکښې فرمائی چي،ګمرهان کوی الله پاک په دغه مثال سره ډیرخلګ یعنی کوم چي کافران دی اوهدایت کوی الله جل جلاله په دغه مثال سره یعنی کوم چي الله جل جلاله یې وایې وډیروخلګوته یعني کوم چي مومنان دی اونه ګمرهان کوي الله په دغه مثال سره مګرهغه خلګ چي فاسقان دي مطلب دادی چي الله پاک ګواکی ودغوکافرانوته په جواب کښې داسی وفرمایل چي داخبرستاسی دجهل یا دتعصب نتیجه ده چي تاسي وایاست چي په دغومثالوکښې هیڅ یوداسی حکمت اومصلحت نسته چي هغه دي په دې سره ورووي چي داالله پاک مراد سی نولهذا دغه قران چي دغه ډول مثالونه پکښې راځی داالله پاک کلام نه سی کیدلای اوځکه داخبره دجهل یادتعصب نتیجه ده چي په دې مثالو کښې ډیرداسی حکمتونه موجود دي چي له الهی شان سره بیخی وړاولائق دي چي یوله هغوی څخه داحکمت دی چي په دغومثالو سره ډیرخلګ الله پاک نورهم پسی ګمراهان کوی اوډیروته په دغومثالوسره دهغوی هدایت نورهم وراضافه کوی مګرکوم خلګ چي الله پاک په دغومثالوسره ګمراهان کوی نوهغه خاص هغه خلګ دي چي فاسقان دي یعنی عادت یې فسق اوخروج دی له طاعت څخه داالله پاک ،تفصیل اوعلمی خبری(ان الله لایستحیی ان یضرب مثلاما)الآیة، پوسه چي ددغه مبارک ایت ترون له دمخه ایاتوسره له متعددو وجوڅخه ثابت دی چي شرحه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبیان یې دادی ،اول په مخکښې ایاتوکښې الله پاک دمنافقانو دپاره ددؤومثالوذکرکړیدی.او په دغه ایت کښې الله جل جلاله دمثال تحسین ښه والې اودارنګه دمثال ویلوحکمت بیان کړیدی. دوهم دغه مبارک ایت دهغوکفارو دقول اواعتراض په ردکښې فرمایل سویدی. دکوموپه باره کښې چې د (ختم الله علی قلوبهم)اود(ومن الناس من یقول) مبارک ایاتونه نازل کړه سویدیدریمد(وان کنتم في ریب)په ایت کښې دکافرانو دهغی شبهې ازاله سویده کومه چې ودوی ته له دې وجی پیداسویوه چې قران کریم به پررسول علیه السلام باندی ایت آیت یاسورت سورت نازلیدی اودتیرواسمانی کتابوپه شان په یوه ځل نه دی نازل سوی اوپه دغه ایت کښې الله پاک دکافرانو دهغی شبهې ازاله کړیده کومه چی ودوی ته په دې سبب په قران کریم کښې پیداسویوه چې الله پاک په قران مجیدکښې په ځنودمخلوق خپل سره لکه مچ وغیره مثال ویلی دی اویائي پرځنوباندې مثالونه تیرکړیدي لکه پرمنافقانوباندي،د(یستحي) لفظ دجمهورودقرائت مطابق په دؤو یاګانوسره دی اودځنو دقرائت مطابق په یوه یاء سره دی اودادبني تمیم عربو لغت دی پردغه تقدیرپه دې کښې اختلاف دی چې ایادیستحی د لام کلمه محذوفه ده نوبه دیَستحیي وزن یستفع سی اوکه یې دعین کلمه محذوفه ده نوبیاپې وزن یستفل سی په دغه فعل کښې دوه خصوصیته نورهم موجوددي اول خصوصیت دادی چې مجردفعل یې نه مستعملیږی بلکي په دغه مزیدفعل سره دمجردفعل له استعمال څخه استغناراغلې ده اودوهم خصوصیت دادی چې دغه فعل متعدي په خپله اوپه واسطه دمِن جاره سره دواړه ډوله راغلی دی نوپه دې وجه استحییته اواستحییت منه دواړه ډوله ویل کیدلای سي اودځینومفسرینو له کلام څخه داسي فهمیږي چې دغه فعل په خپله متعدی ندی بلکي دمن په واسطه متعدي کیږي البته په هغه ځای کښې چې په ظاهره په خپله متعدي راغلی وي لکه په دغه ایت کښې نو هلته دخلیل په نزدمفعول دده مجروردی.په تقدیردمن سره اودسیبویه په نزدمنصوب دی په حذف دمن سره چې ودغه قسم منصوب ته منصوب بنزع الخافض ویل کیږي او دغه فعل له استحیاءڅخه جوړدی کوم چې مجردمصدرئې د حیاءلفظ دی دحیاء لفظ کوم چې په پښتوپې معنی په شرم سره کیږي په علمي لحاظ یې دمعنی تعبیرپه دې ډول دی چې،انقباض النفس عن القبیح مخافة الذم، یعني حیاراقبض کیدل اورابندیدل دنفس دي له داسي کارڅخه چې هغه قبیح اوبدوي له وجي دویري دذم اوبدګویي، داستحیاء اودحیاء دلفظونو استعمال دالله جل جلاله په شان کښې دخپلي اصلي معنی په اعتبار کومه چې ذکرسوه صحت نلري ځکه چې یوخو دحیا په مفهوم اومعنی کښې اضافت ونفس ته راغلی‌دی اوالله پاک له نفس څخه منزه دی اوبل حیاء دانفعال له مقولې څخه ده کومه چې ثبوت یې وخدای پاک ته ناجائزدی. خوله دې سره سره په ایاتواوپه احادیثوکښې دحیاءاوداستحیاء ثبوت والله پاک ته راغلی دی په دغه آیت کښې که څه هم له الله څخه استحیا نفي سویده خومقیده استحیا نه مطلقه اوداقانون دی چې نفي چې پر داسي کلام باندی داخله سي چې په هغه کښې قیدوی نومنفي په حقیقت کښې غالباهمدغه قیدوي نه هغه چې په دغه قیدسره مقیدوي نوپه دې وجه دغه آیت دلالت کوي پرثبوت دمطلقي حیا والله پاک ته اویوه وجه ددې داهم ده چې نفي دیوشي چې له یوشي څخه ؤسي نوداغالبا ددې دلیل ګرځي چې ددغه منفي شي ثبوت ومنفي عنه ته ممکن دی دارازپه یوه حدیث کښې چې بیهقي ئی په کتاب الزهدکښې له انس څخه اوابن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي الدنيائي له سلمان څخه روايت کړيدی راغلي دي چي بيشکه الله شرميږي حياکوي له سپين ږري مسلمان څخه له دي څخه حياکوي چي ودغه سپين ږري ته عذاب ورکوي اوهمدارنگه په يوه بل حديث کښي چي ترمذي ابودؤداوبيهقي ئې روايت کړيدی راغلي دي چي رب ستاسي حياناک،کريم دی اوحياکوي له خپل بنده څخه چي هغه دواړه لاسونه په دعاکښي ورته پورته کړي اوالله ئی تش اوخالي بيرته وروابس کړي نوؤس داسوال پيداکيږي چی دحيا خودخپلي اصلي معنی په اعتباروالله پاک ته نسبت نه صحيح کيږي نوپه کوموځايوکښي چي ئې والله ته نسبت راغلی دی نوهلته به کومه معنی ورڅخه اراده کيږي ؟په دې اړه مفسرينودوه قوله ذکرکړيدي اول قول دادی چي داهم له جملي څخه دمتشابهاتودی نوبه داسي وايې چي مرادپه دغوځايوکښي له حياڅخه ددغه لفظ حقيقي معنی مرادنه ده بلکه يوقسم بلاکيفه حياورڅخه مراده کومه چي دالله صفت اودالله له بلاکيفه ذات سره لايقه ده نورنوتنها الله پاک په عالم دی چي څنگه حياده اوکيفيت ئې څنگه دی علامه آلوسی په روح المعانی کښی همدغه قول غوره کړيدی اودوهم قول دادی چي په کومو ځايوکښی چی دحيا نسبت والله پاک ته راغلی دی نوهلته دغايې په اعتبار سره مراد ده توضيح د دې قول داده چی حيا اوشرم ابتداهم لري اوغايه هم لري ابتدايي عبارت ده له هغه انقباض څخه دنفس کوم چی مخکښی يې بيان وسواو غايه يې ترک اوپريښودل دي ځکه کله چي يوسړی ويوقبيح اوبدکار ته اراده وکړي اوبيا په ده کښی داويره پيداسي چی کچيري زه دغه بدکار وکړم نوخلگ به ځمامذمت وکړي اودالله په نزد به هم مذموم وگرځم نوپه دې وجه له دغه کارڅخه د ده نفس انقبا ض وکړي اورامات کړسی اوبياد دغه کاراراده له زړه څخه اوباسی اوترک يې کړي نوترک اوپريښول غايه اواخيردحياسو اوقاضی بيضاوي اوځنونورو مفسرنوپه دې اړه داکلی قانون ذکرکړيدی چی دهرشی ثبوت چی والله پاک ته په قرآن کښی اويا په حديث کښی سوی وي اودهغه شی حقيقی معنی والله پاک ته نسی ثابتيدلای نوله هغه شی څخه به غايه هغه شی مراده کړه کيږي نوداول قول په مطابق به په ذکرسوي ايت کښی د(ان الله لا يستحيی) معنی داسی کړه کيږي ، بيشکه الله پاک بلاکيفه حيا اوشرم نکوي، اود دوهم قول په مطابق بې معنی داسی کړه کيږي ، بيشکه الله پاک نه پريږدي

پوسه چي حيا اوشرم دانسان له ډيرو عمده کاملو اونيکوصفتوڅخه دی داسلام پيغمبرپه يوه حديث کښی کوم چی بخاري وغيره يې روايت کړيدی فرمايلی دي چی حيا دايمان يوه لويه شعبه اوبرخه ده اودارنگه معتمدو علماؤپه خپلوکتابوکښی داحديث ذکرکړيدی چی بيشکه بعضی له هغوخبرو څخه چی خلگويې دانبياؤ له کلام څخه ادراک اواخذ کړيدی يوه داخبره ده چی هغه وخت چی شرم اوحيادي نه کوله نوبيا چی ستاخوښه وي هغه کوه ، همدارنگه پوسه چی داقانون دی چی هرنيک صفت دوه طرفه لري يوېې دافراط دی اوبل طرف يې دتفريط دی د دې قانون له مخی دحيا صفت هم دوه طرفه لري دتفريط طرف يې وقاحت دی کوم چی عبارت دی له جرأت څخه پربدو کاروباندي پدېول چی سړی په بدوکاروباک اوپروا نکوي اونه دبدکارپه کولوشرميږي اودافراط طرف يې دادی چی حيا اوشرم پرسړي باندي دونه غالب سی چی مباح اوشرعی کارونه هم دشرم له وجی څخه نسی کولای چی په عربې ودېته خَجْل اوپه پښتوشرمندگی ورته ويله کيږی (ان يضرب) دغه لفظ له ضَرْب څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدی دضرب لفظ چي په في جاره سره مستعمل سي لكه په دي قول كښي ضرب زيدفي الارض، نوپه معنی دتللودی اوعموماًدغه لفظ په معنی دوهلوراځي اوكله چي ومَثل ته منسوب سي لكه دلته نوپه معنی داعتمال يعني كار ول اوتيره ول دمثل راځي مطلب دا دی‌چي پريوشی باندی دمتل تيره ولوته اويا ديوشی دپاره مثال راوړلوته ضرب المثل ويل كيږي بي دغه ضرب المثل پردوه قسمه دی اول قسم يې دادی چي دغه مثل له پخوالاجوړسوی‌وي او ته يې فقط ديوشي دتوضيح ذكركړي دمثال په ډول دغه مثل چي صُلْتَ عَلَى الْاَسَدِوَبُلْتَ عَنِ النَّقَدِ،يعني حمله دي وكړه پرزمری باندي اوبولی دی وكړي له پسه څخه، له پخواڅخه لا په عربوكښي دمتل په شكل كارسويدی نوته چي دغه متل پريوچا باندي تيركړي كوم چي له زوره ورسړی سره مقابله وكړی اودكمزوری سړی په مقابله كښي عاجزه سي نودا يوقسم دضرب المثل دی‌اودوهم قسم يې دادی چي دغه مثل جوړهم ته كړې او بيايې ديوشي دپاره مثال وگرځوې خودغه قسم ته هم ضرب المَثل په دي سبب ويل كيږي چي ته يې دمثال يادمتل په ډول ذكركړي نه په دي حيث چي جوړښت يې تاكړيدی، دقران كريم امثال له همدغه قسمه څخه دي، تنبيه، پوسه چي يوپريوشي باندی دمتل تيرول دي اويوديوشي دپاره مثال راوړل دی مثلاً زه يوچاته ووايم چي پرزمري دي حمله وكړه اوله شغال څخه دی بولی وكړی ودغه ته دمتل تيريدل ويل كيږي اودمتل مشهوره معنی په قول سائرسره كيږي يعني هغه قول چي له وختووختوڅخه په خلگوكښي مشهور اوددوی پرژبوباندی جاري وي، كه زه ويوچاته داسي ووايم چي ته ياستاشان داسي دی لكه فلانی يادفلانی شان نوودې ته مثال تيره ول ويل كيږي او ضرب المثل ودغودواړوقسموته ورشامل دی قرآني امثال اودارنگه په نورواسماني كتابوكښي چي كوم امثال الله جل جلاله بيان كړيدي اوياانبياؤ بيان كړيدي ټول له همدغه دوهم قسم څخه دي مگركه په شاذاونادرډول يومثل له اول قسم څخه راغلی وي(مثلاّما)پوسه چي مثل دلته په معنی دمثال دی نه دقول سائركوم چي په پښتوئې متل بولي اودما لفظ يا ابهاميه دی كوم چي په معنی دایّ شیء دی نوبه معنی دمثلاما داسي سي ،مثلاداي مثل كان يعني يومثال هرمثال چي وي ،اويازئده ده دپاره ددي راوړل سوی دی چي دمثلاولفظ ته كوم چي نكره دی عام والي ورويخښي اودتخصيص اومقيدوالي لارپربنده كړي(بعوضة)پوسه چي په تركيب كښي د[مثلامابعوضة]متعددقولونه دي اول قول دادی چي د بعوضةلفظ بدل دی له مثلاڅخه اوكلمه دما زائده ده دوهم قول دادی چي عطف بيان دی دمثلااومازائده ده دريم قول دادی چي مانكره غيرموصوفه په جمله سره ده په معني دشيءده اوبدل ده له مثلا څخه اوبعوضة صفت دی دمااوڅلرم قول دادی چې كلمه دما په معنی داي مثل ده اوتاكيد دی دمثلادپاره اوبعوضة دمحذوف فعل مفعول دی اي يبين بعوضة فمافوقهاپنځم قول دادی چي بعوضة مفعول دی دان يضرب،او مثلا حال دی له بعوضة څخه چي دذوالحال دتنكير په وجه مقدم سويدی اوشپږم قول دادی چي ان يضرب دتضمن له لاري دان يجعل په معني دی‌اومثلا ئی مفعول ثاني اوبعوضة ئی مفعول اول دی اودبعوضة لفظ مفرد دی اوجمع ئی بعوض راځي ځيني مفسرين وائی چي بق اوبعوضة سره مترادف لفظونه دي دواړه ومطلق غوماشي ته ويل اواكثر مفسرين داوائي چي بق وغټ غوماشي ته اوبعوضة وكوچني غوما شي ته ويل كيږي پوسه چي دميري په حيا ةا لحيوان كښي ليكلي دي چي بعوضه، غوماشي الله پاک دهاتی اودفيل په صورت اوشكل پيدا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړیدی خوترفیل ئی اندامونه ډیر دي ځکه چي دوبېښي دده ترفیل زیاتي دي اووزرونه هم لري اودفیل خړتم کوټلئ دی اودماشی خړتم ډېدی صاحب دتفسیرخازن لیکلي دي چي غوماشئ ،بعوضة یوعجیب اونادرمخلوق دالله پاک دی ځکه چي سره دډیره صغره دَئْ خپل خړتم داوښ،اوفیل اودپسه په څرمن اوپوستوکی کښ ننه باسي اوداسي هم پیښه سي چي اوښ یافیل یا پوسه دده له چیچلو څخه مړسي اوامام ابومنصورماتریدی فرمایلي دي چي مچ اوغوماشی ته الله پاک ترزمری هم دلاوري ورکړئی ده(فمافوقها) دفاء لفظ دپاره دعطف دی سره له فائده کو دوروستووالی بې له فصله اوکلمه دما موصوله ده اودفوق لفظ بنا پر ظرفیت منصوب دی مضاف دی اودها ضمیروبعوضة ته راجع دی مضاف الیه دفوق دی اومجمووع په اعتبار دڅا بت مقدر سره خبر دمبتدأمحذوف دی چي لفظ د هودی اومجموع صله دکلمي دماده،لکه دمخه چي موبیان وکړله فوقیت څخه یامرادفوقیت په جُثه اوصورت کښي دی لکه مچ یاغټی اویامرادورڅخه فوقیت په حقارت کښي دی لکه دغوماشي وزرداسلام پیغمبر په یوه حدیث کښي کوم چي ترمذي اوابن ماجه اواحمد ئې روایت کړیی فرمایلی دي لَوْكَانَتِ الدُّنْيَاتَعْدِلُ عِنْدَاللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍمَاسَقَامِنْهُ كَافِرًاشُرْبَةً یعني که چري وای دنیا برابره برابره په نزددالله له وزرسره دیوه وړوکي غوماشي نونه بي وای څښلي له دغي دنیا څخه په کافر،نه بې وای ورکړې وکافرته له دغي دنیا څخه یوغړپ داوبو همدارنګه په یوه بل حدیث قدسي کښي چي مذکوره کتابوئې روایت کړیدی راغلي دي چي،وَ لَوْاَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطَبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْعَلَى اَتْقَا قَلْبِ عَبْدٍ مِنْ عِبَادِيْ مَازَادَذَالِكَ فِي مُلْكِيْ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ، یعني اوکچیري اول اواخیرستاسي اوژوندي اومړه ستاسي اووچ اولانده ستاسي سره راټول سي پر یوه ډیرپرهیز ګاره زړه باندي دیوه بنده له بنده ګانو ځما څخه نونه به کړي زیات داکارپه باچاهي زم کښي وزردیوه غوماشي مطلب دحدیث دادی چې الله پاک فرمایلی دي چي که له تاسي ټولوڅخه په اعلی درجه پرهیزګاران جوړسي نوپه سره زما په بادشاهی کی دغوماشی دوزرقدرزیاتوالی نه راځی بلکه نفعه ددې بیرته وتاسي ته راجع کیږی پوسه چي دمثالو بیانه ول دبشرپه تاریخ کښی په دوامداره توګه یوجاري اومستمرعمل پاته سویدی اوالله پاک په خپل هراسمانی کتاب کښي وبنده ګانوته دالهي مطالبو دتوضیح په خاطرمثالونه بیان کړیدي په انجیل کښي چي کوم مثالونه راغلي ؤو نودهغوی له جملې څخه ځني مثالونه په دي ډول وه،اولمثال دادی‌چی،ای خلګومکیږی تاسی په مثل دغلبیل چي صاف وړه دباندي باسي اوسبوس په نس کښي رابنده وي دارنګه تاسي هم دخپلوخولوڅخه دحکمت اودپوهي اودپند خبري راباسی اوغل اوعداوت دخدای له مخلوق سره په خپلوسینوکښي باقي پریږدی مطلب داچي محاسن داخلاقووخلګوته بیانه وی اوله دی سره سره په خپلوسینوکښي ساتی،دوهم مثال دادی چي،اي خلګوزړونه ستاسی په مثل دمیده ډبروګرځیدلی دي هغه ډبري چي نه یې اور پخولای سی اونه یې اوبه نرمه ولای سی ،دریم مثال دادی چي ،ای خلګومه را الوځوی ،مه راپاروی غالبوزی چي بیاتاسی په نیښو و وهی همدارازله کم عقلانوخلګوسره خبری مه کوی چي بیانوښکنځل درته وکړي اوبې آبه موکړي

(انه الحق) دانه ضیریا ومثل ته راجع دی اویاوضرب المثل ته مرادله حقوالي څخه دلته موافق والي دمثل یادضرب المثل دی له ممثل له سره پوسه چي لفظ دحق په قرآن پاک کښی دوه سوه ځلویښت کرته راغلی دی اودغه لفظ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصل لغت کښي مصدر همراغلی دی په معنی دثبوت اوصفت مشبه هم راغلی دی په معنی دثابت اودالله پاک له نوموڅخه هم یونوم الحق دی په قرآن کښی دغه لفظ په ډیرومعنی ؤوکښي راغلی دی مثلا په دغه آیت کښی په معنی د موافق یاپه بل عبارت په معنی دواقع په خپل ځای کښی راغلی دی اوددغه سورت په دوه ځلویشتم آیت کښی په معنی دثابت په دلیل یقینی شرعی سره چی مقابل دباطل دی راغلی دی اودارنګه ددغه سورت په ،یوشپیتم ایت کښی په دي قول دخدای کښی چی بغیرالحق دحق لفظ په معنی دجرم شرعی راغلی دی اوددغه سورت په یواویا یم ایت کښی په معنی دکامل اوپوره بیان دخبری راغلی دی اوددغه سورت په یوسلو نونسم ایت کښی دصدق په معنی راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اودواتیا یم ایت کښی په معنی دحق دبنده اودقرضوراغلی دی اودارنګه ددغه سورت په یوسل اویویشتم ایت کښی په معنی دوړاولائق راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اوشپږدیرشم ایت کښی دامرواجب په معنی راغلی دی وهکذا(فیقولون)پوسه چی موافق له ماقبله سره خوداوه چی دفیقولون پرځای فلایعلمون فرمایل سوی وای خوداسی نه دي فرمایل سوي ځکه چی په مذکورکلام کښی اظهارډیرقباحت اوجهالت ددغوکافرانوراغلی دی ځکه مذکورکلام دلیل دی پرسخت جهالت اوحماقت ددوی باندي (ماذا) پوسه چی په دغه لفظ کښی دوه احتماله دي اول دادی چی مااستفهامیه په معنی دای شیءٍ سی اوذا په معنی دالذی سی اودوهم داچی مجموع په معنی دای شیءٔ سی ، او(داراد)لفظ له ارادة څخه جوړدی اوارادة دالله جل جلاله له صفاتوذاتیه وو څخه ده کوم چی عبارت دي له هغوصفاتوڅخه چی په ضد سره یې خدای پاک نه موصوف کیږي پوسه چي اراده دالله پاک عبارت ده له هغه صفت څخه چی ترجیح ورکوي ویوه له دوو مقدوروفعلوته پرابل باندی اوپه اراده کښی دخدای پاک داناممکن دی چی هغه کاردی کوم چی الله اراده ورته وکړي ترسره نسي (بهذامثلا) پوسه چی دهذا په لفظ سره کله دتحقیر دپاره ویوشي ته اشاره کړه کیږي دلته هم دکفاروتحقیر دهغه مثال مقصود وو کوم چی په قرآنی آیاتونوکښي راځی اوله دغه تحقیرڅخه ئې طلب ودې ته اشره کول ووچی قرآن دالله کتاب ندی اودمثلا لفظ یاحال دی اویاتمیز دی له هذاڅخه(الاالفاسقین) پوسه چي دفاسقین لفظ دفاسق جمع دی کوم چي له فسق څخه ماخوذ دی اوفسق په لغت کښی ووتلوته ویل کیږی له یوشي څخه اوپه عرف کښي ووتلوته ویل کیږي له حداواندازې څخه په ضرررسولوکښي لکه چی په همدې وجه ومار،لړم اوخروړي سپي وغیره ته په یوه حدیث کښي فواسق ویل سویدي اوپه شریعت کښي فسق وخروج اووتلوته ویل کیږي له حکمه څخه دخدای اورسول قاضی بیضاوي رحمه الله ذکرکړیدی چی په شرعه کښي فاسق وهغه ته ویل کیږی چی دکبیرې ګناه په کولوسره دالله له امره څخه خارج سي اوبیادغه فسق درې مرتبې لری اوله مرتبه ئی تغابي بلله کیږي تغابي ودیته ویل کیږي چي انسان کله کله په داسی حال کښي یوه ګناه وکړي چي دکولوپه وخت کښی دغه ګناه ډیره بده ګڼي خودنفس دغلبې په وجه ورڅخه صادره سي اودوهمه مرتبه ئي انهماک بلله کیږي انهماک ودې ته ویل کیږي چي یوسړی ګناه په داسي حال کښي کوي چی ګناه خوئی بولي مګرپه کولوئي هیڅ باک اوپروانکوي اودګناه کول ئې عادت وګرځي اودریمه مرتبه ئې جحودبلله کیږي جحود ودې ته ویل کیږي چي یوسړی العیاذبالله ګناه په داسي حال کښي کوی چی رواکارئې بولي په اولودوومرتبوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفسق انسان دایمان له دائرې څخه نه خارجیږي اوپه دریمه مرتبه کښې په اتفاق سره کافرگرځي نعوذبالله من ذالک پوسه چی دفسق لفظ په قرآن کښي په څلورومعنی ؤوکښی راغلی دی۔ اول دمطلق گناه کبیره په معنی لکه ددغه سورت په یوسل اوه نویم آیت کښي دوهم دکفراوشرک په معنی لکه دالمائده په دریم آیت کښي دریم دهغی کبیرې گناه په معنی چی له کفره څخه راکښته وي لکه دحجرات په یوولسم اودسورت نورپه څلرم آیت کښي څلرم په لغوی معنی سره لکه دسورت کهف په پنځوستم آیت کښي دلته له فاسقین څخه هغه مراددي چی دکفر په درجه کښی فاسقان وی پوسه چی الله پاک په قرآن کښی لس شیان دفسق سبب بللی دی اول له له ایمان راوړلوڅخه اوله اتباع څخه دمحمدصلیالله علیه وسلم مخ اړه ول لکه دآل عمران پهدوه اتیایم ایت کښی دوهم په ماانزل الله سره حکم اوفیصله نکول لکه دالمائده په اوه څلویشتم آیت کښی دریم نفاق لکه دتوبه په اوه شپیتم ایت کښی څلرم کفرکول لکه دنورپه پنځه پنځوستم ایت کښی مسلمان ته دزنانسبت کول لکه دنورشپږم ایت کښی شپږم وشاهد اووکاتب ته بي ځایه تکلیف ورکول لکه ددغه سورت په دوه سوه اودوه اتیایم ایت کښی اوم تبدیل دشرعی احکامو لکه ددغه سورت په نهه پنځوستم ایت کښی اتم په شرعی احکاموکښی حله اوبهانه کول لکه دسورت اعراف په یوسل اوپنځه شپیتم ایت کښی نهم وبتانوته ذبحه کول اوپه غیښو سره قسمت معلومه ول لکه دمائده په دریم ایت کښی لسم دذبحی په وخت کښی په قصدسره دالله پاک نوم پرېښودل لکه دانعام په یوسل اویویشتم ایت کښی ، تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د اوه ویشتم آیت تفسیر اوعلمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم لسمه برخه

لفظی ترجمه

(الَّذِينَ)هغه یعنی هغه فاسقان (يَنْقُضُونَ) چی ماتوی دوی (عَهْدَ)تړون،پیمان،یاوعده (اللَّهِ)دخدای یعنی هغه تړون چی دوی له خدای سره کړیدی چی دخدای فرمان برداری به کوي اودالله په حکموبه عمل کوی اودالله پاک رسولان به منی نوهغه ماتوي اومخالفت یې کوي (مِنْ) له (بَعْدِ)وروسته (مِيثَاقِ) دمحکم والی(ه)دده یعنی له وروسته ددې چی الله پاک ددویهغه عهداوتړون محکم هم کړلکه چی تفصیل بې راسی(و)او (يَقْطَعُونَ)پرې کوی دوی (مَا)هغه (أَمَرَ)چی امرکړیدی (اللَّهُ)خدای پاک (بِهِ)په ده سره (أَنْ)په دې(يُوصَلَ)چی پیوست دي کړ سی هغه (وَ)او(يُفْسِدُونَ)فسادکوي دوی (فِي)په (الْأَرْضِ)ځمکه کښی (أُولَئِكَ)هغه خلګ (هُمُ)خاص دوی (الْخَاسِرُونَ) (27) هغه خلګ دی چی زیان ئې کړیدی یعنی ددنیا اودآخرت زیان ئې په برخه سویدی ، ،یعنی دغه فاسقان چی ذکرئې وسو هغه کسان دي چی په دوی کښی داخویونه موجوددی ،اول دا چی دوی هغه عهداوپیمان ماتوي کوم چی الله جل جلاله له دوی څخه اخستی دی یاپه بل تعبیردوی همیشه دهغه عهداوتړون نقض اوماتول کوی کوم چی دوی له الله سره کړیدی اودوهم داچی دوئ همیشه هرهغه شی پرې کوی اوقطع کوی ئې کوم چی الله پاک دوئ دهغه شی په وصل کولواوپیوسته کولوسره امرکړی دي لکه صله رحمی وغیره چی تفصیل بې راسی دریم داچی دوئ په ځمکه کښی همیشه فساداوتباه کاری کوی، دهمداډول فسقی اوکفری خویوپه سبب دوی ددنیا اودارنګه دآخرت په ابدی خسران کښی لویدلی دی ،

تفصیل اوعلمی خبری

)،الذین ینقضون عهدالله من بعدمیثاقه(

پوسه چی دغه موصول سره دخپلی صلې صفت دی د(الفاسقین) دپاره یادپاره دذم اودتقریر دفسق ددوئ راوړل سویدی اویامخصصه صفت دی خوهلته که له فاسقین څخه عام فاسقان مرادسی کوم چی ومومن فاسق ته هم ورشامل دی ،اودینقضون لفظ له نقض څخه جوړدی کوم چی په اصل کښی دپړی اودرسۍ ووُشْنلوته ویل کیږی په عرف کښی دغه لفظ دعهداوتړون وماتولو ته ویل کیږی ا ودا په دې وجه چی دعهددلفظ دپا ره کله دحبل لفظ کوم چی په معنی دپړی اورسۍ دی په استعاره راوړل کیږی په دې مناسبت چی دعهدپه واسطه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمتعاهدینوپه منځ کښې ارتباط راځي لکه دپړی دسنیو په منځ کښې چې ارتباط موجود دی،دعهد لفظ په معنی دپیمان اودتړون دی اوکله په معنی دوعدې هم راځي اودمن جاره کلمه دپا ره دابتدا ده ځکه چې ابتدا اوشروع دنقض دعهد وروسته له میثاق دعهدڅخه کېږی اودمیثاق لفظ یاپه معنی دوثوق یعنی محکموالی دی اویاپه معنی دتوثیق یعنی محکمولودی اویاپه معنی دمایوثق به دی یعنی هغه شی چې په هغه سره دیوشی لکه عهدمثلا محکموالئ راځي،

پوسه چې دآیت دمذکوره جملې په مطلب پوه کیدل وتفصیل ته حاجت لری نوتفصیل ئې دادی چې ددغودریوخبروپه حقیقت ځان پوهه ول په کاردی،اول داخبره چې له عهد څخه دالله دلته مرادڅه دی دوهم داخبره چې له نقض دعهد څخه مرادڅه دی دریم داخبره چې دمیثاق دعهدڅه مطلب دی،ددې خبروتفصیل مفسرینوپه مختلفوډولوکړی دی اول په دې ډول چې کله چې یوانسان داسلام کلمه ووائې اوپیغمبرداسلام دالله رسول وګڼی نودغه سړی له الله سره داعهداوتړون وکړچې هرڅه احکام ستا چې ددغه رسول په واسطه وماته راورسیږی نوزه به په حتمی ډول هغه منم داخودعهد الله معنی سوه بیا چې کله دغه سړئ پیغمبر ووینې اویادده حالات په کتابو کښې وګوری اوهغه خلګ چې په اسلام ئې عمل کړئ وی ووینی چې دغټوغټوکرامتواومقاماتوخاوندان ګرځیدلي وی اودارنګه داسلام دحقانیت نوری نښانې ورته ښکاره سی نودده یقین اوایمان نورهم محکم سی دانومیثاق دعهدالله سو نوله دې څخه وروسته که بیادَیْ داسلام په حقوالی کښې شک وکړی نوبیشکه به دی غټ فاسق اوخارج له حدڅخه دعقل اودشرع ګڼل کېږی،اوځنومفسرینوفرمایلی دی چې له عهدالله څخه دلته مرادهغه عهددی کوم چې دالست بربکم په ورځ کښې انسانانوله الله سره کړیدی کله چې آدم علیه السلام الله پاک پیداکړ نودټولوانسانانوارواحونه دوړوکیوسُرُو میږیانو په ډول الله پاک دآدم له ملا څخه راوایستل اودخپل وحدانیت علم ئې په دوئ کښی کښیښووی اوورته وې ویل چې الست بربکم یعنی ایانه یم زه رب ستاسی،قالوابلی،یعنی وویل دوی چې هوته ای پروردګاره ځموږرب یې نوپه دغه وخت کښې ټولوانسانانوله خپل رب سره داعهدوکړچې موږبه له تاسره شریک نه پیداکوواوستاله حکموڅخه به سرغړه ونه نه کوو اومیثاق اومحکمول ددغه عهدبیاپه دوه ډوله سویدی اول په دې ډول سره چې دانسانانو په عقلوکښې یې ددلائلو دتوحیداودپېژندنی دالله پاک استعدادپیداکړاوپرخپل ذات اوصفاتوباندی ئې دلائل ورته نصب کړل اودوهم په دې ډول چې رسولان ئې سره له معجزواوسره له اسمانی کتابوپه دوی کښې مبعوث کړل اوځنې مفسرین وایی چې مرادله دغه عهدڅخه هغه عهددی چې په تورات کښې الله له بنی اسرائیلو څخه اخیستی وچې که هروخت اخیری نبی حضرت محمدصلی الله علیه وسلم پیداسونوخامخا به تاسی پرده باندی ایمان راوړی اودده مدداوکومک به کوی،،فتح العزیز،مظهری وغیره،

)ویقطعون ماامرالله به ان یوصل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چی د،ان یوصل، لفظ بدل دی له ضمیرمجرورڅخه د،به، په لفظ کښی اودغه جمله دینقضون پرجمله باندی عطف ده اودماکلمه عبارت ده له علاقی څخه یعنی دغه فاسقان همیشه د هغی هری یوی علاقه قطع کوی کومه چی الله دهغې په وصل کولوسره امرکړیدی ،همدارنگه پوسه چی دغه علاقه عبارت ده له څوقسمه علاقوڅخه ،

اوله داعلاقه ده چی دانسان روح یې له عالم علوی اوملائکوسره لری،وصل اوپیوسته کول ددې علا قې دادی چی انسان هغه اعمال اخلاق اومعارف په ځان کښی راولی کوم چی دملاکه ؤدی ځکه چی په دې سبب دانسان له عالم بالاسره مناسبت اوهمجنسوالئ پیداکیږی اوقطع کول ددې علاقې دادی چی انسان وشیطانی اعمالوته مخ کړی اودنفسانی خواهشاتوتابع سی ځکه په دې وجه دانسان تعلق اومناسبت له ملائکوسره قطع کیږی،دوهمه علاقه داده چی انسان یی له انبیاؤ،مرشدانواوعلماؤسره لری ددې علاقی وصل کول دادی چی انسان ددغومذکورومبارکواشخاصوکامله تابعداری وکړی او ټول نبیان ومنی اوداسی ونکړی چی ځنی پیغمبران منی اوځنی نه منی لکه نصاری اویهود،اوپرې کول ددې علاقې دادی چی انسان ددوی پرخلاف دکفارو،منافقانو،وغیره مصاحبت غوره کړی اوددوی شبهو اوغلطو خبروته غوږونه نیسی اوپردغومقدسوبندګانوادالله پاک طعنونه و ائې، دریمه علاقه دقرابت اودرحم ده اوقطع کول ددغی علاقی په ډیرووجوسره کیږی اول په دې وجه سره چی په هغووختوکښی وقریبانوته نه ورحاضریږی کوم چی دوی ئې په هغوئ کښی دده دحضورطمع کوی لکه دغم یادیوې خوشحالۍ وخت اودوهم په دې وجه سره چی له دوئ سره احسان اومروت نکوی اودریم په دې وجه سره چی ودوئ ته ضرررسوی وهکذا،فتح ا لعزیز وغیره ،ویفسدون فی الارض، پوسه چی دغوفاسقانوپه مختلفوطریقوسره په ځمکه کښی فسادکاوه،اول په دې طریقه سره چی خلګ بې له ایمان راوړلوڅخه منعه کول،

دوهم په دې طریقه سره چی کفاراودمسلمانانومخالفین بې دمسلمانانوپرخلاف په جنګ راپاره ول

دریم په دې طریقه سره چی کفاربی دمسلمانانو په پټواسراروخبره ول څلرم په دې طریقه سره چی دصحابه ؤاومسلمانودعیبوتجسس بې کاوه چی بیانوتشهیرورکړی اوخلګ ورڅخه ناڅ ماتی کړی پنځم په دې طریقه سره چی بدرسمونه اوبدعتونه بې په خلګوکښی رائجه ول شپږم په دې طریقه سره چی دشهوت اودغضب او دتباه کاری په کاروکښی بې په اخیره درجه توغل کاوه،،

تمت والله الموفق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة ، د،۲۸، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱۱) برخه،

لفظی ترجمه:

، (كَيْفَ) څرنگه (تکفرون)کافران کېږئ تاسی (بِ)په (اللَّهِ) الله باندی(وَ)حال دادی(كُنْ) واست (تُمْ) تاسی (أَمْوَاتًا)مړه (فَ)بیا(أَحْيَا)ژوندی کړاست ده ،یعنی الله پاک(كُمْ)تاسي ، یعني په دې ډول چي ستاسي بدنونه ئی ستاسي دمیندوپه رحموکښی تیار اوجوړکړل اوبیا ئې روحونه پکښی داخل کړل(ثُمَّ)وروسته یعني وروسته له دغه ژونده ستاسي چی اجلونه موراسي (يُمِيتُ)وژني دَیْ یعنی الله پاک (كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی بیاکله چي دقیامت ورځ راسی(يُحْيِي)ژوندی کوی دَیْ یعني الله جل جلاله(كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی وروسته له دې چی دقیامت په ورځ کښی بیرته راژوندی کړه سی(إِلَيْهِ)خاص وده ته یعنی خاص والله اودده وحساب،کتاب اودده وجزاته(تُرْجَعُونَ)گرځه ول کړه کیږئ ،وروستل کیږئ یعنی له قبروځخه،البقرة(28) آیت یعنی څرنگه تاسی کافران کېږئ په الله جل جلاله باندی ،پرکوم یوه حال باندی تاسی کافران کیږئ ایا په داسی حال کښی چی جاهلان یاست په الله جل جلاله باندی اوکه په داسی حال کښی چی الله جل جلاله پیژنئ،که داوواياست چی دجهل په حال کښی کافران یو نوداخبره خومو ښکاره باطله ده ځکه چی تاسی پدې عالمان یاست چی الله له نیستئ څخه تاسی ووجودته راوستلاست ،اوکه داسی وواياست چی سره له علمه موکفر غوره کړیدئ نوبیاخولانوره خبره بده سوه پردغه تقدیربه په آیت کښی ودیته اشاره راسی چی ددغوکافرنوکوم چی په تکفرون سره خطاب ورته سویدئ ،کفر،عنادی کفرؤیامطلب دآیت دادئ چی هیڅ یوحال له حالاتوڅخه ستاسی داسی نسته چی هغه دی لائق په دې سره وی چي تاسی په الله جل جلاله باندی کافران سئ ځکه ابتدائی حال ستاسی دموت اودمرگ حال ؤچی په مختلفومرحلودمرگ کښی تاسی قرارپیداکړځکه اول اول خوتاسی اوټول کائنات معدوم اونیستی واست بیاالله پاک دعناصروپه ضمن کښی وتاسی ته تحقق درکړبیائې دموراوپلاردغذا په شکل کښی وگرځولاست اوبیا دنطفوپه صورت کښی سولاست اوبیادمیندوپه رحموکښی یووارډکلکووینوټوټې اوبیا دغوښوټوټې په الهی قدرت درڅخه جوړی سوي اوبیاموهلته دبدنوټولی اجزا وی الله جل جلاله درپوره کړی په دغوټولو مرحلوکښی تاسي یوقسم معدومات اومړی واست بیا الله جل جلاله حیات درکړچی ستاسی په بدنوکښی ئې روحونه اوساوی داخلی کړې چی همدغه ژوند په دوومرحلوکښی تاسی تیره وئ اوله مرحله ئې چی بیخی کوتاه مرحله ده دمیندوپه نسوکښی ده اودوهمه مرحله ئې له هغه وخت څخه پیل کیږی چی ستاسی زوکړه وسی بیادمرگ تروخته پوری اوبیا دوهم ځل بیرته تاسی الله جل جلاله مړه کوی اوددغه مرگ مرحله بیاتاسی په عالم برزخ کښی تیره وئ چی په دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرحله کښې به تاسې دقبروله راحت اوياعذاب سره مخامخ کيږئ اودنکيراومنکردپښتنواوسوالووجوابوته به اړکيږئ اودغه راز نورترخه ياخواږه حالات به په همدغه برزخي مرحله کښې دخپلوعملوپه وجه تيره وئ اوبياچې کله دقيامت ورځ راسي نوبيرته به الله جل جلاله تاسې له قبروڅخه ژوندی راپورته کوی اودالهی عسکرو،فرشتوپه ذريعه به دحشرگاه وميدان ته وروستل کيږئ اوبيابه هلته له قسم قسم سختوحلاتوسره مخامخ کيږئ اوداعمالومحاسبې به درسره کيږی اوبيابه ودوزخ يا وجنت ته روانيږئ ،نواوس تاسې فکروکړئ چې په دغوحالاتوکښې ستاسې کوم حال ددې وړدئ چې تاسې سرکښی وکړئ اوپه الله جل جلاله باندی کافرا ن سئ ،

روح المعانی وغيره مع توضيح،

تفصيل اوعلمی خبری،

)کيف(

پوسه چې دغه لفظ دپاره داستفهام دحال راځی په قرآن پاک کښې دغه لفظ درو اتياځايه راغلئ دی خوپه ځينوځايوکښې مقصود ورڅخه انکار اوزجروی ياتعجيب وی لکه په دغه آيت کښې چې دواړه صحيح کېدلای سی، اوکله مقصودورڅخه اقراروی لکه دالغاشية په ١٨،،١٧ وغيره آياتونوکښې اوداسې په نورومعناؤ هم راځی اودبنده گانوپه کلام کښې دتعجب دپاره هم راځی،(وکنتم) الخ،پوسه چې دلته د ځنو سوالواودهغوئ په جوابوځان پوه کول ضروردی ،اول سوال دادی چې ددغی جملې ربط خودتکفرون له جملې سره دادی چې حال دی له فاعل څخه دتکفرون اوسره له دې چې حاليت ئې له مختلفووجو څخه صحت نلری،

اول له دې وجی څخه چې ماضی هلته حال واقع کېدلای سی چې ماضی قريبه وی اودقدلفظ ظاهريامقدرورسره وی دلته که دقدلفظ ورسره مقدرهم سی خودغه ماضی بعيده ماضی ده ،ددې سوال جواب دادی چې کله کله ماضی بعيده ماضی قريبه فرض کړه سی نوحال واقع سی لکه په دې قول کښې �کيف تکذب وقدقال رسول الله صلی الله عليه وسلم المومن لاتکذب� يعنی ځرنگه دروغ وايې ته اوحال دادی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې مومن دروغ نه وايې.

دوهم له دې وجی دمذکوره جملې حاليت نه صحيح کېږی چې پردغه تقديرد�ثم يميتکم الخ� ددريوواړه جملوعطف پرجمله دوکنتم امواتاً باندی نه صحيح کېږی اوداپه دوه سببه اول په دې سبب چې ماضی اومستقبل په يوه وارله يوه شی څخه حال نسی واقع کېدلای دوهم په دې سبب چې دغه درې سره فعلونه دمضارع مستقبلی صيغې دی اومضارع چې مستقبل محض وی حال نسی واقع کېدای،ددې سوال

يوجواب دادی چې دغه درې سره جملې مستأنفی جملې دی اودوکنتم امواتاً پرجمله باندی عطف ندی همداسبب دی چې له ماقبل څخه په حرف عطف اوپه صيغه په دواړوکښې مخالفت لری.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودوهم جواب دادئ چې دغه ټولې جملې په حال والې کښې داخلې دی خوپه حقیقت کښې حال علم پردغوجملو باندی دئ نه په خپله دغه جملې اوتقدیردآیت په دې ډول دی،کیف تکفرون وانتم عالمون بانکم کنتم امواتاً الخ خوپردغه جواب باندی داسوال واردېږی چې اکثرودډغوکفاروته کوم چې په دغوجملوسره مخاطب وه پردې باندی علم نه ووحاصل چې له مرګ څخه وروسته به دوئ دوباره راژوندی کړه کېږی اووحشرګاه ته به بیول کېږی ددغه سوال جواب په دې ډول سره کېدلای سی چې ځنې په کښې دارازخلګ شائی موجودووچې مذکورعلم ورته حاصل وواودغه قدردکلام دصحت دپاره دلته کفایت کوی

اودریم جواب کوم چې ځنومفسرینوورکړیدئ دادئ چې دلته دغو مذکوره صیغو داستقبال دثم دمعنی په وجه دماضی په صیغوسره اوښتې دی ځکه چې معنی دآیت په دې ډول ده ،،فاحیاکم وتراخی اماتته وتراخی احیا ءه ایاکم وتراخی رجوعکم الیه، صاحب دفتح العزیزویلی دی چې ترټولوزیاته صحیح توجیه داده چې وویل سی چې له فاحیاکم څخه وروسته چې کومې جملې دی نوهغه دکیف تکفرون پرمجموع جمله باند عطف دی اوحاصل دکلام دادئ چې ای کافرانوسره له دې چې په خپلوحالاتوباندی ښه علم لرئ خوبیاهم کافران کېږئ نوداډېرمستبعدکاردئ اوکه له دغه سره سره چې له خپلواحوالوڅخه خبریاست کفرغوره کوئ نوپه دې هم پوه سئ چې بیرته به مړه کېږئ اوبیابه دوهم ځل بیرته راژوندی کېږئ اوپه دغودواړوحالتونوکښې به دهمدغه کفرسزاوینئ.

(ثم یمیتکم ثم یحییکم،)پوسه چې له دغه مبارک آیت څخه متعددی فایدې اومسائل ترلاسه کیږی چې تفصیل ئې په دې شرحه دئ ،اول دکافرانوکفرپه داسې حال کښې چې دوی له خپل ماضی اوحال اوآینده څخه ښه خبردی دډېرشدیدانکاراوتعجب اوتعجیب محل اوګای دئ،دوهم دمیت دلفظ اطلاق پرهغه شی باندی هم کېدلای سی کوم چې بې روحه وی اودمخه هم په حیات اوژوندسره نه وی مشرف سوی یعنی ددې دپاره چې پریوشی باندی دمړه اطلاق کول کیږی ودېته ضرورت نسته چې دغه شی به تردغه اطلاق دمخه یوځل ژوند ئ اوسپدلئ وی اوکوموعلماؤ چې ویلی دی چې ،میت، صرف وهغه چاته ویل کېدلای سی چې یوځل ژوندئ اوبیاساه ورڅخه وتلی وی نوداقول ددوی دقرآنی آیاتونوله مخی ناسم دی ځکه په دغه ذکرسوی آیت کښې انسانان تردغه دنیوی ژوندله مخه اموات اومړه بلل سویدی سره له دې چې تردغه ژونددمخه خوانسانانوبل ژوندندئ لیدلئ اودغه رازالله پاک دکفاروبتانوته اموات اومړه ویلی دی سره له دې چې جمادات دی اویووخت ئې هم ژوند ندئ موندلئ لکه چې دسورت نحل په،۲۱،آیت کښې دبتانوپه شان کښې الله پاک فرمایلی دی ،اموات غیر احیاء.

دریم،له دغه آیت څخه دامسأله راخارجیږی چې جنین یعنی هغه حمل چې دمورپه رحم کښې وی اوساه اوروح ئې لا په بدن کښې نه وی داخله سوئې له رحم څخه دموررااخارج سی نوده لره دژوندی حکم نسی ثابتیدلای همداسبب دی چې غسل اوکفن نه ورکول کیږی اولمونځ دجنازې نه ورکړکیږی اووارث اومُوَرَث نه ګرځی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلرم ،په مذکورآیت کښې الله پاک دخپل عظیم قدرت له نښانوڅخه څنې غټې اوسترې نښانې وبندګانوته ذکرکړې دی چې هغه له غذا څخه دانسان دخلقت مواد په تدریج اوترتیب سره جوړه ول لکه نطفه علقه مضغه وغیره اوبیا وروسته دمورپه رحم کښې دده دبدن ټول اعضاء برابره ول اوبیا په هغه کښې روح داخلول دی چې بیا ژوندی شخص ورڅخه جوړسی اوحرکت تکلم اوکښېنستل پریوتل تګ راتګ خوراک وغیره کوی.

پنځم، له مذکوره آیت څخه دوهم ژونداودهغه ډول اوڅرنګوالئ فهمېږی ،په انسانانوکښې خوځنې داسې څوک دی چې العیاذ بالله له دوهم ژوند څخه یعنی له بعث بعدالموت څخه منکر دی لکه دنبی علیه السلام په زمانه کښې چې مثال عرب مشرکان ؤاولکه په دغه موجودعصرکښې چې دهریه اودروسانودنظریې خلګ دی اوځنې بیا لکه فلاسفه دیونان وروسته له مرګ څخه په یوداسې قسم روحانی ژوندباندی قائل دی کوم چې له آسمانی شریعتو څخه پرمخ مخالف قول دی،اوځنې بیالکه هندوان په تناسخ سره قول کوی دوی وائې چې کله چې یوانسان مړسی نوبیادده روح په یوه بل بدن کښې داخلیږی اودوباره په دنیاکښې ژوندئ سی خوداسلام دمقدس دین په شمول دټولواسمانی غیرمحرفوادیانو په دې باره کښې هدایت دادی چې ټول انسانان به په یوه مشخصه ورځ کښې کومه چې دقیامت ورځ ده دالله په حکم دوهم ځل سره له روحونو او بدنوددوئ بیرته راژوندی کړه کیږی اوبیابه له دوی سره داعمالواوعقائدومحاسبه کړه کیږی اوبیابه مستحقین دجنت جعلنا الله منهم وجنت ته ځی اومستحقین ددوزخ به ودوزخ ته ځی نعوذبالله من ذالک اوبیابه دغه ژوند ابدی وی اوفنااومرګ به بیانه وی ،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۲۹، مبارک آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم (۱۲) برخه

لفظی ترجمه

(هُوَ) دَی یعنی الله جل جلاله (الَّذِي)هغه دی یعنی هغه وتاسی ته ای انسانانودغټوغټونعمتودرکوونکئ ذات دی (خَلَقَ)چی پیداکړي یې دي (لَكُمْ)تاسی لره، یایې داسی معنی وکړی، له وجی ستاسی ،یعنی له وجی دنفعی ستاسی (مَا)هغه یعنی هغه شیان (فِي)چی دي په (الْأَرْضِ) مزکه کښی (جَمِيعًا) ټول یعنی په داسی حال کښی چی ټول دی په دي معنی چی یوشی هم پکښی داسی نسته چی الله جل جلاله دی نه وی پیداکړئ بلکه بل چادی دهغه تخلیق کړئ وی اونه یوشی له همدغوځمکنی شیانو څخه داسی سته چی ستاسی نفعه اوفایده دی په هغه کښی نه وی ملحوظه سویې(ثُمَّ) بیایې (اسْتَوَى)قصدوکړ (إِلَى) وه (السَّمَاءِ)اسمان ته یعنی قصدیې وکړواسمان ته د دې چی پیدایې کړي (فَ)نویې (سَوَّا) برابرکړل، یاپیدایې کړل برابرله حکمت خپل سره (هُنَّ) دوی یعنی اسمانونه (سَبْعَ) أُوه (سَمَوَاتٍ)اسمانونه، یعنی په داسی حال کښی چی أُوه اسمانونه دي (وَ) او (هُوَ) دَی یعنی الله پاک (بِ) په (كُلِّ)هر (شَيْءٍ) شی (عَلِيمٌ) ښه عالم دی) 29(،،،

پوسه چی پدغه مبارک آیت کښی الله جل جلاله بل عظیم نعمت خپل چی پرانسانانوباندي یې کړیدی بیان کړیدی اودغه نعمت مرتب دی پرنعمت دوجود ورکولو وانسانانوته چی په مخکی آیت کښی یې ذکروسو ځکه چی دادهغه نعمت بیان دی چی انسان له پیدایښت څخه وروسته په بقااوپه زندګی کولوکښی ورته محتاج دی پدغه آیت کښی الله پاک داسی فرمایلی دي چی دغه الله چی تاسی په کافران سوی یاست سره له دې چی ستاسی وجود اوستاسی مرګ اوژوند دده له لوري څخه دی اوتاسی بیا دده ومحاسبې ته هم ورځئ، هغه ذات دی چی پیداکړي یې دي ستاسی دفایدې اونفع دپاره هغه ټول شیان چی په مزکه کښی دي چی ستاسی دژوندانه چاری ټولی دهمدغی مزکی په شیانوسمبالیږي اوقِسم قِسم دنیوي فایدې ورڅخه اخلئ اودارنګه له همدغوشیانوڅخه دینی نفعی هم اخلئ ځکه هرشئ چی په مزکه کښی دی داالله پاک پروجود اویووالی باندي اودارنګه دده پرکاملو صفاتوباندي لکه علم، قدرت، اراده،اوپرپاکوالی باندي داالله جل جلاله له ټولونقصاناتو اوعیبوروښانه دلیل دی اوالله پاک په پیژندل کیږي لکه چی مولاناعبدالرحمن جامی رحمه الله فرمایلی دي

زهرزره بدوروی وراهیست براثبات وجود اوګواهیست

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویالکه شیخ سعدي شیرازی رحمه الله چی فرمایلی دي

برگ درختان سبز درنظرهوشیار هرورقش دفتریست معرفت کردگار

همدارنگه نبیان علماء مدرسی مسجدونه کتابونه کاغذان قلمان اوداسی نور بیشماره مزکنی شیان چی دینی گټې ورخخه اخیستلي کیدلای سی همدارنگه دغه أوه اسمانونه چی وانسانانوته دنیوي اودینی فایدي پکښې موجودي دي همدغه الله جل جلاله پیداکړيدي اودغه ټول کارونه چی ده کړيدي ددې خبری کامل دلیلونه دي چی الله جل جلاله دزبردست اوکامل ترین علم خاوند دی اوپه هرشی ښه عالم دی ،،،

تفصیل اوعلمی خبری

،)هوالذی(

پوسه چی دلته مبتداچی دهولفظ دی اوخبرچی الذی سره له صلې دی دواړه معرفه دی نوپه دې وجه داکلام مفید دحصر دخبر دی په مبتدا کښی خوځرنګه چی دغه خبرپه اصل کښی دلیل دی پر استحقاق دالله پاک عبادت لره دبندګانونوحصر دهمدغی خبری په الله کښی مفید دی دحصر داستحقاق دعبادت په الله کښی ، اودغه جمله په تقدیردعاطف سره عطف ده پر جمله دوکنتم باندی اوحرف عطف له دې وجی ترک سویدی چی دغه معطوف لکه نتیجه داسی دی معطوف علیه لره ،د،هو،په لفظ کښی مختلف لغتونه دی ،اول په ضمه دهاء اوپه تخفیف اوفتحه دواوسره لکه چی مشهورهم دادی دوهم په حذف دواوسره خوپه شعرکښی فقط،دریم په ضمه دهاء اوپه تشدیداوفتحه دواوسره خوپه لغت دهمدان کښی ځلرم په سکون دواوسره خو په لغت کښی دقیس اوواسد اودغه لفظ دهوداهل الله په نزددالله پاک دذات بحث نوم دی اوپه دغه لفظ کښې اصلی حرف یواځی دهاء لفظ دی اوواوپکښی زائد دی په دلیل ددې چی په تثنیه اوپه جمع کښی حذف کړکېږی نوداپه اصل کښی یوحرف دی اوپریوه ذات فرددالله باندی دلالت کوی اودغه مبارک لفظ دهو دهرانسان له تنفس سره جریان لری

-

)خلق(

پوسه چی دخَلَقَ لفظ دخَلْق څخه جوړ دی خلق په اصل کښی وتقدیر یعنی اندازه کولوته ویل کیږي یقال خلق النعل اذاقدرهاوسواهابالمقیاس بیاپه معنی کښی دایجادالشیئ علی تقدیر واستواءمستعمل سویدی(لکم) تقدیم ددغه جار اومجرور پرصریحی مفعول باندی کوم چی دمافی الارض لفظ دی دپاره دتعجیل دمسرَّت دی اولام جاره دپاره دتعلیل اودانتفاع دی،ای خلق لاجلکم جمیع مافی الارض لتنتفعوابه فی اموردنیاکم بالذات اوبالواسطه وفی اموردینکم با لاستدلال والاعتبار،پوسه چی ډیروداهل سنتولکه حنفیه اوشافعیه په دغه آیت سره پر دې خبره باندی دلیل نیولی دی چی اصل په هغوشیانوکښی چی دانسانانودپاره نافع وی اباحت او رواوالئ دی البته دمخه ترراتللو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشريعت اواکثر دمعتزله ؤهم پردغه خبره باندی دی اوامام رازی په محصول کښی اوبیضاوی په منهاج کښی هم دغه خبره غوره کړیده خوځنوعلماؤپردغه استدلال باندی دااعتراض کړیدی چې لام جاره خوکله دپاره دغیردنفع هم راځی لکه په دې قول دخدای کښی چې،ان اسأتم فلها،بیا په دې ډول جواب ورکړسویدی چې دغیر نفع دپاره دلام جاره راتلل دمجازپه ډول دی نه دحقیقت په ډول، اوځنوویلی دی چې اصل په اشیاؤکښی له مخه تروروددشرع حظراوحراموالئ دی اوځینوبیا په دې مسأله کښی توقف کړیدی،روح المعانی

)ما فی الارض (

پوسه چې لکه څرنګه چې مافی الارض یعنی هغه شیان چې په ځمکه کښی دی الله پاک دانسانانودنفع دپاره پیداکړیدی نودارنګه ئې ځمکه په خپله هم ددوئ دنفع دپاره پیداکړیده نوپه دې وجه دلته داسوال کیږی چې دلته تخصیص دمافی الارض په څه وجه سویدی ؟ددې سوال په مختلفووجوسره جواب سویدی،اول په دې ډول چې بیان دامتنان په ځمکه سره الله پاک تردغه دمخه لا په خپل دغه قول کښی کړیدی چې،وجعل لکم الارض فراشا ،اودوهم په دې ډول چې دالارض له لفظ څخه خپله معنی نه ده مرادبلکه دارض لفظ دلته په معنی دجهة السفل دی نوبه دمافی الارض معنی مافی جهة السفل سی اودریم په دې ډول چې دځمکی پرهرجزباندی دمافی الارض لفظ صادقیږی نوله دغه وجی ځمکه هم په مافی الارض کښی داخله ده دلته یوسوال داهم کیږي چې ټول مافی الارض خوپه وخت دنزول ددغه آیت کښی خدای پاک نه ؤو پیداکړي ځکه ډیرله مافی الارض څخه وروسته پیداسویدي نوبیا څنګه خلق یعنی دماضی لفظ الله جل جلاله فرمایلی دی د دې سوال هم په مختلیفوډولو سره جواب کیدلاي سی اول پدې ډول چې له مافی الارض جمیعاً څخه هغه مافی الارض مراد دی چې دهمدغه آیت دنزول په وخت کښی موجود ؤو دوهم پدې ډول چې له خلق څخه دمافی الارض جمیعاً عام مراد دی که خلق دنفس مافی الارض وي اوکه خلق دمادې د ده وي اودریم پدې ډول چې هغه چې په وروسته کښی موجودسوی اویاموجودیږی دتغلیب په ډول مخلوق بلل سویدی څلرم پدې ډول چې خَلَقَ په معنی دقَدَّرَده له دغوجوابوڅخه دیوه بل سوال جواب هم وسوهغه داچې دمخه تراستواء اوقصدکولوداالله پاک وپیدایښت داسمانوته خوجمیع مافی الارض نه ؤپیداسوی ځکه له مافی الارض څخه ډېرداسی شیان ؤچې وروسته ترتخلیق داسمانوالله پیداکړل اوبائې اوس لاهم ندی پیداکړی بلکه له دې څخه وروسته ئی پیداکوی، ، پوسه چې اباحیه چې یوه ګمراه کافره ډله ده او واسلام ته اووصوفیه ؤته منسوبه ده وایې چې کله انسان خدا ی پاک وپیژنی اوله خدای پاک سره یې محبت پیداسی نوبیا په هیڅ شي مکلف نه دی اوهرڅه ورته روادي او په مزکه کښی چې څه دي هغه دهرچادي او ورته مباح دوئ پدغه آیت کښی دخلق لکم مافی الارض جمیعاً په جمله سره دلیل نیسی اودارنګه اشتراکیه اودهریه کفارهم پرمسلمانانوباندی دالزام په ډول دغه آیت پرخپله دې خبره باندی چې ددنیا ټول شیان وهرچاته مباح دی اوزن زرزمین دټولوسره شریک دی دلیل ګرزه وی ، ددوی ددې فاسداستلال اول جواب دادی چې له دغه آیت څخه خوصرف دونه قدرفهمیږی چې په ځمکه کښی هرشی دانسانانودنفع دپاره دی اونفعه عامه ده که دنیوی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی اوکه دینی وی او دارنگه عام له دي څخه چی دغه نفعه اخیستل په مافی الارض مشروط په یوه شرط اومقید په یوه قیدسره وی او که نه وی نوپه دغه عامه معنی سره انتفاع اباحت دهرشی لره ندی مستلزم اودوهم جواب يي دادیچی قاضی بیضاوی رحمه الله ددوی دغه استدلال په دی ډول رد کړیدی چی مذکوره آیت پردې باندی دلالت نه کوی چی هریودمافی الارض مباح دی لپاره دهریوه له انسانانوبلکی پردی باندی دلالت کوی چی مجموع دمافی الارض دمجموع انسانانودپاره دی نوداله دې سره منافات نلري چی ځنی شیان دي ترځنوانسانانوپوری دځنوعارضی اسبابوپه وجه لکه رانیول یا په میراث ور پاته کیدل اختصاص پیداکړي او ونوروته دي نه وي مباح خوالبته له آیت څخه دغه مسئله معلومیږي چی اصل په مزکنی شیانوکښی اباحت دی اونه اباحت دعارضی اسبابو په وجه یکښی راځی لکه چی تفصیل ددې دمخه تیرسو، دلته په دې اړه ویوې بلی فائدې ته فهم وکړی،محب الله بهاری په مسلم الثبوت کښی ذکرکړیدی چی دغه اختلاف چی اصل په اشیاؤکښی اباحت دي اوکه حرمت دی اوکه په دې کښی توقف دی په هغه وخت کښی ممکن دی چی شریعت نه ؤراغلی اوکله چی شریعت راغی نوبیاخودهرشی حکم شریعت معلوم کړاوځنووېلی دی چی دشریعت له نزول څخه وروسته هم واصل ته رجوع کیدلای سی یعنی دهغه شی په باره کښی چی شریعت دهغه په باره کښی څه نه وی ویلی اوشاطبی په کتا ب الاعتصام کښی فرمایلی دی چی دغه اختلاف په عادی اموروکښی دی نه په عباداتوکښی اوصاحب ددرمختاروېلی دی چی صحیح قول داهل سنت په دې مسأله کښی توقف دی اواباحت دمعتزله ؤرأیه ده پوسه چی دلته دیوې

بلی مسئلې څیړنه هم ضروري ده هغه داچی علماؤ پدې مسئله کښی اختلاف کړیدی چی افعال دالله جل جلاله معلول په اغراضو دي اوکه نه دي یعنی الله جل جلاله چی یوکارکوي نوديو غرض اوعلت په سبب یې کوي اوکه یا اکثرعلماء پردغه خبره باندی دی چی افعال دالله پاک معلول په اغراضو نه دي امام فخرالدین رازی رحمه الله په تفسیر کبیر خپل کښی ددغه آیت دتفصیل په ذیل کښی فرمایلی دي چی قال اصحابنا انه سبحانه وتعالی لایفعل فعلا لغرض لانه لوکان کذالک کان مستکملا بذالک الغرض والمستکمل بغیره ناقص بذاته ولان من فعل فعلالغرض کان عاجزاعن تحصیل ذالک الغرض الا بواسطة ذالک الفعل والعجز علیه تعالی محال انتهی باختصار په مذکور آیت کښی دغه قول الهی چی خلق لکم ظاهرا پردې خبره دلالت کوي چی الله جل جلاله فاعل للغرض دی ځکه چی خلق چی فعل دالله جل جلاله دي معلول په غرض گرځیدلی دی چی دلکم لفظ دلالت باندی کوي اوله دې قسمه نوراياتونه هم سته لکه وماخلقت الجن والانس الا لیعبدون، امام رازی رحمه الله په جواب کښی د دې داسی فرمایلی دي ثم انهم تکلموافی اللام فی قوله تعالی خلق لکم مافی الارض جمیعا وفی قوله الا لیعبدون فقالواانه تعالی لمافعل مالوفعله غیره لکان فعله لذالک الشئ لاجل ذالک الغرض لاجرم اطلق الله علیه لفظ الغرض بسبب هذه المشابهة اوقاضی بیضاوي په اشاره کښی وجواب ته له امثالود داسی اياتوفرمایلی دي چی خلق دمافی الارض لاجل انتفاعکم په دې معنی نه دی مراد چی انتفاع غرض دفعل دخلق دی بلکه په دې معنی مراد دی چی انتفاع يې لکه غرض داسی دی له دې حیثیته چی دغه انتفاع عاقبت دفعل دخلق دی اومؤدايې دی انتهی مافی البیضاوي،خو په حقیقت کښی دغه نزاع لفظی نزاع ده ځکه که دغرض تفسیرپدې ډول وسی چی غرض دفعل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه دی چی فاعل لره باعث وي پرفعل باندی اوفاعل بې له فعله د ده پرتحصيل باندي قدرت نلري اوفاعل لره په ده کښې نفعه وي نوهیڅوک داسی نسی ويلای چی فعل دالله پاک معلول په غرض دی اوکه يې پدې ډول معنی وسی چی غرض هغه دی چی مرتب وي پر فعل دفاعل باندی عام له دې که فاعل لره باعث وي اوکه نه وي نفعه يې فاعل ته عائده وي او که وغیر ته خوالبته بې نفعې به نه وي نوبيا افعال دالله پاک په اتفاق معلول په اغراضو سره کیږی ځکه پردغه تقدير حکمت اومصلحت هم په غرض کښی داخل دی اوافعال دالله جل جلاله حتما له مصالحواوحکمتو څخه خالی نه دي،او بله مسئله دلته دا مطرح کیږي چی ايا اول الله جل جلاله مزکه پيدا کړیده اوکه اسمانونه پدې مسئله کښې هم اختلاف دی څوک چی مزکه په پیدايښت کښی له مخه بو لی نوپدغه مذکوره آيت سره دليل نيسی اوهغه اياتونه چی ظاهره پردې باندی دلالت کوی چی اسمانونه له مخه پیداسویدي نو په هغوئ کښی دوئ تاويل کوي اومقابل طرف يې بيا په هغواياتوکښی تاويل کوي چی دمزکی پرتقدم باندي دلالت کوي مثلا پدغه آيت کښی داسی وايې چی دثم لفظ دلته لپاره دتراخی فی الزمان نه ده بلکه لپاره دتراخی په رتبه کښی ده ځکه اسمانونه په مرتبه کښی بهتر اولوړ دي ترمزکه

(ثم ا ستوی)پوسه چی لفظ دثم موضوع دی دپاره دعطف سره له تعقيب اوتراخی خوکله کله دپاره داستبعاد اوکله دپاره دتعقيب ذکری اوکله له پاره دتراخی فی الرتبه اوتفاوت بين الامرين هم راځی اوتراخی فی الرتبه بيا دوه قسمه ده اول قسم ئې دادی چی مابعددثم اعلی وی په رتبه کښی ترماقبل دثم لکه په دغه آيت کښی بناپريوه قول باندی اودوهم قسم يې دادی چی ماقبل يې اعلی وی په رتبه کښی ترمابعد لکه په دې مثال کښی زيدابوک ثم جارک دلته له استبعادڅخه پرته دنوروټولوذکرسویومعناؤدهری يوې احتمال سته ،پوسه چی داستوی فعل له استواء څخه جوړدی ابن جريرذکرکړیدی چی استواء په پنځومعناؤ کښی مستعملیږی،اول په معنی دکمال اوپوره والی دځوانی دانسان ،دوهم په معنی داستقامت اوسیده و الی چی هیڅ کږ والی نه وی ورسره ،دريم په معنی دتوجه اومخ کول ويوشی ته ،څلرم په معنی دغلبه کولوپريوشی باندی،پنځم په معنی دارتفاع اواُوچتوالی، دلته له استواء څخه کومه معنی مراد ده؟په دې اړه اختلاف موجود دی ابن جريراستوی دلته يايه معنی دعلااويا په معنی دارتفع اخيستې ده اوالی جاره يا په معنی دعلی اويايرخپله معنی پاته ده نوکه دعلا په معنی سی نوبه معنی دآيت په دې ډول سی چی وروسته ترتخليق دمافی الارض جميعاً بلاکيفه لوړسوالله پراسمان باندی اوکه پرخپله معنی پاته سی نوبه معنی په دې ډول سی چی وروسته بلا کيفه پورته سوالله پاک واسمان ته اوابن کثيرفرمايلی دی چی استواء دلته په معنی دقصددی ،کله چی قصد ويوشی ته تام سی نوپه استواءتعبيرورڅخه کېږی،په قرينه ددی په معنی دقصددی چی په الی سره متعدی دی ځینومفسرينوهم دغه قول راجح بللی دی ،سوال، استواء اوقصدواسمان ته خوفرع دوجودداسمان دی حال داچی په وخت داستواءکښی خواسمان موجودنه وو،جواب دسماء لفظ دلته په معنی دجهت دعلو دی،اويامرا دورڅخه ماده دخلقت داسمان ده کومه چی په مثل ددخان يعنی ددوديوشی ووچی الله پاک اسمانونه ورڅخه جوړکړل لکه دحم سجده په يوولسم آيت کښی چی راغلی دی(فسويهن سبع سماوات) دهن ضميروچاته راجع دی اوله تسويه څخه مرادځه دی اواياااسمانونه اُ وه دی اوکه نهه دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوایااسمانونه مستقل اوخاص خاص جسمونه دی اوکه دهواګانومدارونه دی اویا له نمراوسپوګمۍ وغیره څخه عبارت دی؟ دایوڅوسوالونه دی چې جواب غواړی ،داول سوال جواب دادی چې دهن په ضمیرکښی دوه احتماله دی اول احتمال دادی چې دالسماء ولفظ ته راجع سی خوپه دې شرط چې له سماء څخه خپله متعارفه معنی مرادسی چې اجرام یعنی اسمانونه دی اودجمع ضمیرځکه ورته راجع سویدی سره له دې چې ظاهره دسماء لفظ مفرد ښکاره کیږی چې یاسماء دسماءة جمع دی اویادلته مؤل په جمع دی،اودوهم احتمال دادی چې دغه ضمیرضمیرمبهم دی اودسبع سماوات لفظ ئې تفسیرواقع سویدی لکه په دې قول کښی نعم رجلاً زید اوددوهم سوال جواب دادی چې تسویة یعنی برابره ول دیوشی دوې معنی وی لری اوله یی مشهوره معنی ده هغه داده چې یوشی موجودوی خوکوږوی بیابرابراوسیده کړسی،دوهمه معنی یې داده چې یوشی له اوله لاسیده بې کجوالی پیداکړسی دلته همدغه دوهمه معنی مراده ده ،ددریم سوال جواب دادی چې الله پاک په سورت ملک کښی اسمانونه په طباقاً سره اوپه سورت نبأ کښی په شداداًسره اوپه سورت المؤمنون کښی په طرائق سره موصوف کړی دی اوداټول ددې دلائل دی چې اسمانونه مستقل جسمونه دی نه هوائې مدارونه دی اونه له لمر،سپوږمۍ اوستوروڅخه عبارت دی لکه چې دباطل پرسانوخیال دی،تنبیه په دې باره کښی به چې ایا ځمکه دمخه پیداسویده اوکه اسمان مکمل تحقیق په بل ځای کښی ان شاء الله درته راسی دسبع سماوات د لفظ په نصب کښی پنځه احتماله دی اول احتمال دادی چې بدل سی دهن له ضمیرڅخه دوهم احتمال دادی چې مفعول به سی خوفسویهن به په معنی دفسوی منهن سی دریم احتمال دادی چې حال مقدره سی څلرم احتمال دادی چې تمیز سی پنځم احتمال دادی چې مفعول ثانی سی دسوّی خوسویهن پردغه تقدیر په معنی دصیرهن دی،(وهوبکل شيءعلیم) پوه سه چې دغه جمله تذییل اومقرره دماقبل ده چې خلق دمافی الارض اوداسمانودی اودعلیم په لفظ کښی هغه قسم مبالغه موجوده ده کومه چې په لفظ دعالم کښی نسته خودغه مبالغه ونفس صفت دعلم ته دالله پاک نده راجعه ځکه چې علم دالله پاک داسی واحددی چې تکثراوزیاتوالی پکښی نسی راتللای بلکه دغه مبالغه یې وتعلق اومتعلقاتوته راجع ده نوپه دې وجه چې علم دالله ترکلی اوجزئی اوترمتناهی اوغیرمتناهی اوترموجوداومعدوم ترهرشی پوری تعلق نیولی دی ، پرخپل ذات باندی ئې دداسی لفظ اطلاق کړیدی کوم چې پرمبالغه باندی دلالت کوی،سوال دعلیم لفظ خوله علم څخه جوړ دی کوم چې بنفسه متعدی دی نودلته چې دعلیم لفظ ترکل شيء پوری دباءجاره په واسطه تعلق نیولی دی که با دتعدیت دپاره وی نوعلیم خوپه خپله متعدی دی اوکه دتقویت دپاره وی نوتقویت خو په لام جاره سره کیږی،جواب ددې سوال دادی چې څرنګه چې دعلیم لفظ دمبالغې صیغه ده اودمبالغې صیغې په دې وجه چې پرزیادت باندی دلالت کوی نوداسم تفضیل په ډول په تعدیت کښی له خپلوافعالوڅخه مخالفی دی اوپه تعدیت کښی ئې قاعده داده چه که یی فعل متعدی ؤاودغه اسم تفضیل یاصیغې دمبالغې پرعلم اویا پرجهل باندی دلالت کاوونوپه باجاره سره متعدی کیږی لکه په دغومثالوکښی اعلم به،اجهل به په اسم تفضیل کښی، اولکه علیم به اوجهول به،په صیغودمبالغې کښی اوکه یی دعلم یادجهل معنی نه ورکوله نوبیا په لام جاره سره متعدی کیږی لکه داسم تفضیل په مثال کښی داقول اضرب لزید اودمبالغې په مثا ل کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داقول دخدای فعال لما یرید اوکه يې فعل متعدی نه ؤنوبیا په هغه حرف جارسره متعدی کیږی کوم چی د ده فعل په هغه سره متعدی کیږی خوداغلبی قاعده ده ځکه رحیم دمبالغې صیغه ده اوفعل یی متعدی دی سره له دې په باجاره سره متعدی کیږی لکه رحیم به،روح المعانی وغیره ،

تنبیه،ددې خبری تحقیق به چی اسمانونه څودی په بل ځای کښی ان شاء الله درته راسی،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة د سورت د (۳۰) مبارک آیت تفسير اوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم، ۱۳، برخه

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إِذْ)هغه وخت، يعني درياد کړه اي محمده صلي الله عليه وسلم هغه وخت (قَالَ) چي و ويل (رَبُّ)رب (كَ) ستا(لِ) وه (الْمَلَائِكَةِ إِنِّي)چي بيشکه زه(جَاعِلٌ)پيداکوونکي يم(فِي)په(الْأَرْضِ)ځمکه کښي(خَلِيفَةً)ديوه خليفه (قَالُوا) وويل دوي يعني ملائکو والله پاک ته وروسته له دې چي دالله پاک ذکرسوئې خبرېې واوريدله دپا ره دعلم حاصلولوپرحالاتوباندي ددغه خليفه کوم چي الله ئې ودوي ته دپيدا کولواوخليفه کولوذکروکړچي آدم عليه السلام دی(أَ)ايا(تَجْعَلُ)پيداکوي ته ياګرځوي ته، يعني اي الله پاکه(فِي)په (هَا) دې کښي يعني په ځمکه کښي(مَنْ) هغه څوک (يُفْسِدُ)چي فسادبه کوي (فِي) په (هَا)دې کښي يعني په ځمکه کښي(و)او(يَسْفِكُ)تويوي به(الدِّمَاءَ)ويني يعني په ناحقه سره ،مطلب دملا ئکوله دغي خبري څخه داووچي له خداي پاک څخه ئې ددې پښتنه کوله چي داخليفه به هم دپيريانوپه ډول کوم چي ترآدم عليه السلام دمخه په ځمکه کښي اوسېدل فساد،تباه کاري کوي اوناحقه خونونه به کوي اوکه به ددې پرخلاف داصلاح کارونه کوي اوله نارواقتلونو څخه به ځان ګوري ددې مزيدتفصيل به انشا ءالله په علمي خبرو کښي درته راسي(وَ)حال دادی(نَحْنُ)موږ(نُسَبِّحُ)تسبيح وايو (بِ)سره (حَمْدِ)ثناويلو(كَ)ستا يعني حال دادی چي موږ له ټونقصاناتواوعيبو څخه ستا، اي الله پاکه، پاکي بيانه وواوټول کامل صفتونه وتاته ثابته ووپه دې ډول چي وايوموږمثلاسبحان الله وبحمده (وَ)او(نُقَدِّسُ)نسبت دپا کي کووموږ(لَكَ)تالره(قَالَ)وويل ده يعني الله پاک وملائکوته ددوئ ددې خبري په جواب کښي(إِنِّي)بييشکه زه(أَعْلَمُ)پوهيږم (مَا)په هغه ،يعني په هغوپټواسرارو(لَا)چي نه(تَعْلَمُونَ) (30)پوهيږی تاسي، يعني په هغواسرارو۔

پوسه چي امام بغوي رحمه الله ويلي دي چي الله پاک چي اسمان اوځمکه اوملا ئکه اوجنيان پيدا کړل نووملائکوته ئې په اسمانوکښي اووجنيانو ته ئې په ځمکه کښي سکونت ورکړنوجنيان درازه زمانه په ځمکه کښي واوسيدل وروسته ئې په ځمکه کښي يودبل سره حسدکين اوبغي اوعدا وت شروع کړاوفسادکاري اوخپل منځي اختلافونه اوجنګونه ئې پيل کړل نوالله پاک يولښکردملائکوکوم چي جن ورته ويل کيدل اودجنت خازنان وواوجن هم په همدې وجه ورته ويل کيدل چي دجنت خازنان وودغه لښکراميراومرشدابليس وواودئ تر دوي ټولوپه علم کښي زيات وونودغه لښکروځمکي ته راکښته سواوپيريانان يې دغروودرواوددريابووجزيروته وشړل اودغه لښکرپه ځمکه کښي سکونت غوره کړاوپه کوموعبادتوچي دوي مکلف ووالله پاک په هغوي کښي تخفيف وکړاوابليس ته يې دځمکي اوداول اسمان باچاهي ورکړه اودارنګه يې دجنت خازن هم مقررکړنوده به کله په ځمکه کښي دالله پاک عبادت کاوواوکله بې په اسمان کښي اوکله بې په جنت کښي عبادت کاوو بيادده په زړه کښي عجب اوخودبيني پيداسوه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خپله ځانه سره ئې وويل چي دغه باچاهي ماته الله پاک نده راکړي مګرپه دې سبب چي زه ترټولوملائکوپر الله باندي ډيرقدرمند يم نوپه همدې وجه الله وده اودده ولښکرته وفرمايل چي ښکه زه په ځمکه کښي ديوخليفه پيداکوونکي يم ،دبغوي له دغه بيان څخه داخبره ثابتيږي چي ابليس په اصل کښي فرښته وه،مظهري،پوسه چي ددې خبري مکمل تفصيل به وروسته ان شاءالله راسي ـ

تفصيل اوعلمي خبري:

))واذ(

،پوسه چي دواوکلمه دلته عاطفه ده چي له پاره دعطف دقصې داستخلاف دآدم دی پرقصه دپيدايښت دمافي الارض اوداسمانونوباندي،پوسه چي داذلفظ ظرف دی دماضي زماني مبني دی په دې وجه چي له حرف سره له دووجومشابهت لري اول له دې وجي چي په وضع کښي له حرف سره برابردی،ځکه وضع ئي پردوه حرفه باندي راغلي ده اودوهم له دې وجي چي افتقارومضاف اليه ته لري،اومابعد داذدوه قسمه جمله راځي اول جمله فعليه نوزمانه له فعله څخه فهميږي دوهم جمله اسميه پردغه تقديرفهم دزماني يا له دې څخه کيږي چي خبر ئې فعل وي اويا له دې څخه کيږي چي مضمون ددغي جملې په دې سره مشهور وي چي په فلانی معلومه ماضي زمانه کښي واقع سوي دی اوکه پرفعل مضارع باندي دغه کلمه داخله وه نووماضي ته ئي اړه وي اودغه لفظ له ظرفيت سره لازم دی مګرپه هغه وخت کښي چي زمان ورته مضاف سي په دې خبره کښي اختلاف دی چي مفعول به اوحرف تعليل اودمفاجات دپا ره اوظرف مکان اوزائده راتلاي سي اوکه يا، دلته په دغه آيت کښي اذدڅه دپاره ده؟په دې کښي هم اختلاف دی ځني وايي چي زائده ده اوځني وايي چي په معني دقد ده اوځني وايي چي په محل کښي درفع ده دمحذوفي مبتدا خبر ده اي ابتداء خلقکم اذ الخ اوځني وايي چي په محل کښي دنصب ده بنا پرظرفيت باندي دمقدر فعل دپا ره اي ابتدأ خلقکم اذ،اواحياکم اذ،اوځني وايي چيي دمذکور خلقکم مفعول دی اوواوزائده‌دی اوځني وايي چي مفعول به دی داذکرمقدردپاره اوپه اصل کښي مفعول به بل شي دی کوم چي اذ دهغه دپا ره مفعول فيه دی اي اذکر الواقع اذ، اوځني وايي چي دقالوا دپا ره کوم چي په آيت کښي ورسته ذکر دی مفعول فيه دی،(روح المعاني) ،

)قال(

پوسه چي په قرآن کريم کښي دقال نسبت والله ته يوشپيته واره راغلي دی اودقلنا نسبت ورته ځلير ويشت واره راغلي دی

)ربک(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په لفظ درب کښي اودارنګه په اضافت دده کښي وضميرته دنبي عليه السلام اودارنګه په مخاطب ګرځه ولوکښي دده مبارک ومختلفوشيانوته اشاره ده اول وديته چي کوم قسم ربوبيت دالله پاک چي مقتضي دخلق اوپيدا ينښت دخليفه يعني د آدم عليه السلام وونوهغه هغه ربوبيت ووکوم چي ترحضرت محمدصلي الله عليه وسلم پوري متعلق ؤيعني تخليق دآدم په طفيل دده مبارک سويدی. لکه چي ابن ا لفارض رحمه الله دحقيقت محمدي له ژبي څخه په يوه شعرکښي داسي حکايت کړيدی �واني وان کنت ابن آدم صورة،،فلي فيه معني شاهد بابوّتي� ،دوهم ودې شي ته اشاره ده چي دخليفه پيداکول په ځمکه کښي دالله پاک دربوالي له جملې څخه ده دريم په دغه اضافت اومخاطب ګرځه ولوکښي اظهاردکامل عظمت اولوړوالي دشان دجناب سرورکائنات دی.

)للملائکة(

لام جاره دلته هغه لام دی چي پرمقول لهم باندي داخل دی اوداا کثر هم دی په استعمال کښي اوکله دقال له باب څخه وروسته چي لام جاره ذکر سي نومدخول يې مقول له نه وي اولام اجليه وي ،اودملائکه لفظ په مشهورقول جمع دملأک دی لکه شمائل اوشمأل ،اوملأک مقلوب دمألک دی کوم چي له الوکة څخه جوړدی چي په معني درسالت دی په دغه لفظ کښي دتالفظ ځني وايي چي دمبالغي دپاره دی اومشهوردادی چي دپاره دتانيث دجمع دی ځکه په هره جمعه کښي دوئ تانيث معنوي معتبره وي په سبب ددې چي دهري جمع په جماعت سره تاويل کيږي ـ

دملائکوحقيقت څه دی؟

په دې باره کښي اختلاف دی سره له دې چي پردې خبره باندي ټول متفق دي چي ملائکه موجوددي،اکثرودمسلمانانوداويلي دي چي ملائکه نوراني جسمونه دي کوم چي په اذن دالله په مختلفواوبيلابيلوشکلوکيدلاي سي ،اودنصاري ؤعقيده داده چي ملائکه عبارت دي له هغواروحونودانسانانوڅخه چي له بدنوڅخه جلاسوي وي اونيک ارواحونه وي او کوم چي شريرارواحونه وي اوله بدنوڅخه جلاسي نوهغه دوی له شيطانانوڅخه عبارت بولي ، اوبت پرستان بياپه دې عقيده دي چي ملائکه عبارت دي له ستوروڅخه کوم چي سعداونيک بخته ستوري دي نوهغه ملائکه درحمت دي اوکوم چي نحس اودبدبختۍ ستوري دي نوهغه ملائکه دعذاب دي اوفلاسفه وايي چي ملائکه له مادې څخه مجردجواهردي کوم چي له انساني روحونوڅخه په حقيقت کښي مخالف دي اوځني ددوي وايي چي ملائکه عبارت دي له عقولوعشره ؤڅخه اوله نفوسوسماويه ؤڅخه کوم چي اسمانولره حرکت ورکوونکي دي،

پوسه

چي زموږاهل سنت والجماعت په نزدملائکي پر دوه قسمه دي يوقسم هغه ملائکه دي چي دالله پاک په معرفت کښي غرق دي اومنزه دي له مشغولتيا څخه په غيرالله پاک سره ودغوملائکوته عليون اومقربون ملائکه ويل کيږي اوداهغه فرشتې دي چي ددوي په شان کښي الله پاک فرمايلي دي چي،يسبحون الليل والنهار لايفترون،اوبل قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ملائکه دي چي له اسمان څخه بیاترځمکي پوري دمخلوقاتودکارتدبیرکوي ودغوملائکوته، مدبرات امرا،ویل کیږي اودهمدغوملائکوپه باره کښي االله فرمایلي دي چي �لایعصون الله ماامرهم ویفعلون مایؤمرون�،، بیا په دوی کښي ځني سماوي دي اوځني ارضي دي اوپه عدداوشمیردملائکوماسوي له الله پاک څخه هیڅوک علم نلري اودوي په هیئتواوپه لوي والي کښي تفاوت سره لري اودوي په خپل شکل کښي یواځي دپاکونفسوخاوندان لیدلاي سي وبس اوکله ملائکه په شکل کښيي دداسي بدنوشکاره سي چي عام اوخاص خلګ یي ټول لیدلاي سي سره له دي چي دوي په خپل اصلي شکل کښي باقي وي حتي ځنوعلماؤوویلي دي چي کله چي به حضرت جبریل دنبي علیه السلام په حضورکښي ددحیه کلبي په شکل کښي ښکاره سونوپه دغه وخت کښي به دي په سدرة المنتهي کښي ؤ،روح المعاني،

)جاعل(

پوسه که جاعل په معني دمصیرسي نوبې اول مفعول دخلیفة لفظ سي اودوهم مفعول بې دفي الاض لفظ سي اوکه په معني دخالق سي نوخلیفة بې مفعول سي اوفي الارض بې متعلق مقدم سي

)خلیفة(

پوسه چي خلیفه وهغه چاته ویل کیږي چي دبل چاخِلا فت کوي دلته مرادله خلیفه څخه آدم علیه السلام دی اومرادله خلافت څخه دده یاخلافت دده دی دالله پاک په دې ډول چي دی به په ځمکه کښي دالله حکمونه جاري کوي اودالله پاک بندګانوته به هدایت کوي اووالله ته بي راجذبه وي خودانه په دې وجه چي الله پاک العیاذبالله عاجزدی محتاج دی وخلیفه ته اویایي په علم کښي کوم کمبوددی بلکه له وجي دقصوردخلګوله قبول څخه دفیض له الله پاک څخه بې له واسطې دارنګه هرنبي په دغه مذکوره معني دالله دالله پاک خلیفه ګڼل کیږي ،مظهري ،اویامرادله خلیفه څخه په دې معني خلیفه مراددی چي دهغه چاپرځاي باندي به وي کوم چي ترانسان دمخه پې په ځمکه کښي هستوګه کوله لکه جنیات اویاله خلیفه څخه دامطلب دی چي ددغه خلیفه ځني افرادبه دځنونوردده له افرادوڅخه خلیفه ګان ګرځي لکه چي همداسي ده ځکه ځني له انساناونوڅخه مړه کیږي اوځني نوريې پرځاي باندي پاتیږي پراول تقدیرخلیفه په معني داسم مفعول دی اوپردهم تقدیرپه معني داسم فاعل دی اوپردریم تقدیردداوړواحتمال لري ،پوسه چي دخلیفه دلفظ مصدرخَلْفاًاوخِلافَةً راځي چي په معني دوروسته راتللویا وروسته کیدلویادبل پرځاي قائم کیدلوراځي اوتاء پکښي دپاره دمبالغي ده اوخلیف هم په دغه معني راځي خودخلیف جمعه خلفاءراځي لکه مثلا دالاعراف په نهه شپیتم آیت کښي اودخلیفه جمعه خلائف راځي لکه دالانعام په یوسل اوپنځه شپیتم آیت کښي،ابن کثیر وغیره،

)اتجعل فیها من یفسدالایة(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دلته يو سوال کيږي چي جواب غواړي سوال دادی چي داخودملائکودخوايوقسم اعتراض ووپرالله پاک باندي په دې ډول چي ته اې خدايه ولي داسي خلگ په ځمکه کښي پيداکوې چي هغه به فسادپه ځمکه کښي کوي اوناحقهويني به تويه وي اودارنگه داقول ددوي طعن ووپربني آدم باندي اودادواړه دملائکه ؤله شان سره بيخي نامناسب وو؟ددې سوال مفسرينومختلف جوابونه کړيدي خوله جملې دهغوئ څخه زه دوه جوابونه کوم چي زماپه فکرډيرپه زړه پوري دي درته ذکرکوم اول جواب دادی چي ددوي په دغه قول کښي اعتراض اوطعن مقصودنه ووبلکه ددې کارپرسر اوپرالهي حکمت باندي يې علم حاصول مطلب ووچي الله پاک داسي څوک په ځمکه کښي خليفه کوي چي فساد اوخون به ورڅخه صادرېږي اوموږدځمکي خليفه گان نه مقرره وي سره له دې چي د تسبيح اوتحميد اودتقديس وظيفې ترسره کوواوله هرقسم گناه څخه اجتناب کوونوپه دې کښي به الله جل جلاله کوم قسم عظيم حکمت لري خوپردغه تقديرداسوال پيداکيږي چي وملائکوته داپه څه معلومه سوه چي دغه خليفه به فساداودوينوتويول کوي؟جواب ددې سوال دادی چي داللہ پاک په اخبارسره دوئ ته دامعلومات وسواويادوئ ددغه خليفه قياس پرجنياتووکړ،اودوهم جواب دادی چي ددوي مقصدداوو،چي اې الله ته چي دغه خليفه پيداکوي نودابه داسي څوک وي چي دده په افرادوکښي به داسي اشخاص پيداکيږي چي په ځمکه کښي به فسادکوي اوويني به تويوي اوکه به علي الاطلاق دغه خليفه صالح اوتالره حامداومسبح اومقدس وي نوکه اول ډول وي نوبياخوظاهراًدده نه پيدا کول مناسب ښکاري نواې الله هغه دقيق اوپټ حکمت ستا په پيداکولودده کښي څه دی اوکه دوهم قسم وي نوبياخو دغه وظيفه همداموږاجراکوونوچي موږ ته دځمکي خلافت نه سپارې اوبل خليفه پيداکوې په دې کښي دي الهي حکمت څه دی ،امام شعراني له خپل شيخ خواص رحمهما الله څخه نقل کړيدی چي له گناؤڅخه معصوم والي داسمانودملائکوصفت دی نه دځمکي دفرشتوهمداسبب دی چي له ابليس څخه عظيمي گناوي صادري سوي ځکه چي دیْ دځمکي له ملائکوڅخه ووکومي چي به په جبل ياقوت کښي چي په مشرق کښي په نزددخط استواکښي واقع دی اوسيدلې نوبنا پردغه خبره باندي که دغه قول دوي داعتراض په ډول کړي و ي هم امکان به ولري اوپه ځينوروايتوکښي راغلي دي چي دغه اعتراض کوونکي لس زره تنه ووچي اورباندي نازل سواوټول يې وسوځل اوچاويلي دي چي دغه معترض تنهاابليس وونوروفرشتوته مجازا ددې قول نسبت سويدی لکه په دې قول کښي، بنو فلان قتلوزيدا،حال داچي قاتل يونفروي په دوئ کښي،مظهري ،روح المعاني وغيرهما

)ونحن نسبح(

پوسه چي ددغه واوپه لفظ کښي دوه احتماله دي اول داچي علتيه سي اومدخول يې علت سي دکلام محذوف ،اي لم نقل هذا القول اعتراضا عليک ياربنا لانانسبحک الخ فکيف نعترض عليک ،اودوهم احتمال دادی چي حاليه سي،سوال داقول خودملائکوپرتزکيه باندي دځانوددوئ اوپرفخرکولوددئ په تسبيح وغيره سره دلالت کوي سره له دې چي داکارگناه اوملائکه له گناؤڅخه معصوم دي؟ددې سوال يوجواب دادی چي تزکيه دځان هلته گناه ده چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکبراودفخرپه ډول وي اوملائکه لکه انبياء له فخراوکبرڅخه معصوم دي اوبل جواب يې دادئ چي داکلام ددوئ دتزکيې په نيت نه ووبلکه بيان دواقع يې وکړدپا ره دمعرفت دالهي حکمت په پيداکولودمذکورخليفه کښي

)بحمدک(

با جاره دلته دپاره دمصاحبت ده اي نسبحک تسبيحا مصحوبا بحمدک اونسبحک متلبسين بحمدک ـ

دتسبيح اوحمد اوتقديس فرق،

پوسه چي دالله پاک په صفاتوکښي علماؤمختلف تقسيمونه دمختلفواعتباراتوپه وجه کړيدي مثلايوتقسيم يې په دې ډول کړيدئ چي صفتونه دالله دوه قسمه دي اول سلبي صفتونه لکه داچي الله پاک عاجز ندئ جسم اوبدن نلري جوهرندئ عرض ندئ اوداسي نور اودوهم ثبوتي صفتونه لکه داچي الله عالم دئ قادردئ سميع دئ بصيردئ نوتسبيح دخداي پاک دادئ چي دالله دسلبي صفتوبيان اواظهار وکړي مثلا داسي ووايې چي سبحان الله يعني پاکي ده الله لره له ټولوناقصوصفتوڅخه اوله ټولوعيبوڅخه يعني مثلا الله بې قدرته ندئ بي علمه ندئ فناه کيدونکي ندئ او ثبوتي صفتونه دالله بيادوه قسمه دي اول جمالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي يې وبندګانوته نفعه موجوده وي لکه رحمت مغفرت حلم اوداسي نوراواودوهم جلالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي يې وبنده ګانوته تکليف اوضررپروت وي لکه قهاروالو قسم ته اکرام اوودوهم ته جلال ويل کيږي لکه په دې قول دخداي کښي ،ذوالجلال والاکرام، حمدودې ته ويل کيږي چي دالله دثبوتي صفتوله جملې څخه داکرام دصفتواثبات اواظهار وکړسي مثلا داسي وويل سي چي الحمدلله يعني هرکامل صفت داکرام اودجمال ثابت دئ خاص الله لره چي هغه کامل صفت لکه کامل حلم اوکامل رحمت وغيرهمااوتقديس وديته ويل کيږي چي دجلال صفتونه والله ته ثابت کړه سي مثلاداسي وويل سي چي الله قدوس يعني الله موصوف دئ په صفاتوکامله ؤدجلال سره همداسبب دئ چي قرطبي اوابن جوزي د،نقدس، دلفظ معني په ،نعظمک ونکبرک،سره کړيده ،اودوهم فرق دتسبيح اودتقديس ځني علماء په دې ډول کوي چي تسبيح بيان دتنزه اوپاکوالي دصفتو دالله دئ له نقصاناتوڅخه اوتقديس بيان دتنزه دذات دالله دئ له نقصاناتوڅخه ،اوقاضي ثناءالله رحمه الله دتسبيح اوحمد فرق له تقديس څخه دلته په دې ډول بيان کړيدئ چي اول دوه له الله سره تعلق لري اوتقديس دلته راجع دئ ونفسودملائکوته اولام جاره په لفظ دلک کښي اجليه دئ نوبه معني د ونقدس لک، داسي سي،ونقدس انفسنا اي نطهرهامن الذنوب لاجلک اي لاجل رضاءک (قال اني اعلم مالاتعلمون) پوسه چي داقول الله پاک دملائکوددې قول په جواب کښي الله فرمايلي دئ چي اتجعل فيهاالخ،الله پاک په دغه مبارک قول سره وملائکوته په اجمالي ډول داسي جواب ورکړيدئ چي سره له دې چي ددغه خليفه دپيداکيدووروسته به په ځمکه کښي هغه څه رامنځ ته کيږي کوم چي تاسي يې ذکروکړ چي فساداوپه ناحقه وينه تويول دي،داسي ډيرمصلحتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوحکمتونه سته چي ددغه خليفه وتخليق ته ترجيح ورکوي اودپيداکولوتقاضايې کوي البته تاسي ته پرهمدغوحکمتونوباندي علم نسته اوتنهاوماته هغوئ معلوم دي،

پوسه چي دغه قول دخداي پاک همدارازنورشرعي اوعقلي دليلونه پردې باندي دلالت کوي چي الله پاک يوکاربي حکمته نه کوي خوسره له دې به هرمسلمان داعقيده لري چي په ايمان اوپه شرعي اعمالوکښي دا ضرورنه ده چي مسلمان ته به دالله دهرکاراوحکم حکمت معلوم وي همداسبب دی چي شريعت دالله داوامرواونواهيوودحکمتوله بيانه ولوڅخه په اکثرو ځايو کښي ساکت پاته سويدی‌دی،

اعلم،

لفظ يادواحدمتکلم صيغه ده اويااداسم تفضيل صيغه ده مضافه ده ومالاتعلمون ته خوتفضيلي معني ورڅخه مرادنه ده مګرعلامه آلوسي په روح کښي داسم تفضيل احتمال ردکړيدی۔

تمت ومن الله التوفيق،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقره دسورت د،۳۱،مبارک آیت تفسیر اوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم،۱۴،برخه

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) 31(

لفظي ترجمه:

(وَ)او(عَلَّمَ)وښودل ده، يعني الله پاک(آدم)آدم عليه السلام ته (الْأَسْمَاءَ)نومونه (كُلَّ)ټول(هَا)ددوئ يعني دنومو،يعني الله پاک وآدم ته دپاسنيواوځمکنيودټولوشيانونومونه وروښودل مثلاًپه دي ډول چي ددغه شي نوم کاسه ده اوددغه نوم بدنۍ ده اوددغه شي نوم ډوډۍ ده په دغه ډول پې دهرشي له مخلوقاتو څخه نوم وده مبارک ته وروښودی نورمکمل تفصيل ددې به په علمي خبروکښي ان شاء الله درته راسي(ثُمَّ)بيائې (عَرَضَ)وروړاندي کړل ده يعني الله پاک (هُمْ) دوئ ،يعني دغه شيان کوم چي ددوئ نومونه ئې وآدم عليه السلام ته وروښودل (عَلَى)پر(الْمَلَائِكَةِ)ملائکوباندي ،يعني هغه شيان الله پاک وملائکوته ورپيش کړل(فَ)نو(قَالَ)وويل ده ،يعني الله پاک وفرښتوته(أَنْبِئُو)خبرراکړی تاسي(نِي)ماته(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومونو(هَؤُلَاءِ) ددغو،يعني ددغوشيانويعني راوښه ياست تاسي وماته نومونه ددغوشيانو(إِنْ)که چيري(كُنْ)ياست(تُمْ)تاسي يعني اې فرښتو(صَادِقِينَ) (31 رښتيا ويونکي ،يعني په خپل دغه قول ستاسي کښي چي ويل موچي ترهرچا په خلافت دځمکي سره موږلايق يوامام بغوي فرمايلي دي چي کله چي الله پاک وملائکوته وويل چي زه په ځمکه کښي يوخليفه پيدا کوم نوملائکوپه خپل منځ کښي سره وويل چي پيداکوي دي رب ځموږهرهغه چي اراده يې وي اوخوښه ئې وي موږباک نه په کوڅکه الله پاک هيڅ داسي څوک نه پيدا کوي چي ترموږدي پرده باندي عزتمند وي اوکه بيا داسي هم وسي نوداخبره خوبه خامخاوي چي موږبه ترهغه زيات عالمان يوځکه چي موږترهغه دمخه پيداسوي يواوهغه څه موليدلي دي چي ده نه دي ليدلي نوپه دې وجه الله علمي فضيلت دهمدغه خليفه حضرت آدم عليه اسلام پردوئ باندي ودوی ته ور ښکاره کړ ،مظهري،

،تفصيل اوعلمي خبري

،)وعلم آدم(

ايادآدم دخليفه ګرځولوخبره الله پاک وملائکوته دمخه ترتخليق دده وکړه اوکه وروسته؟علامه آلوسي په روح کښي فرمايلي دي چي له دغه کلام څخه دالله پاک چي ،وعلم آدم، الآية داسي فهميږي چي دغه خبره ئې ترتخليق دده وروسته وفرښتوته وکړه اودده په حضورکښي ئې ورته وکړه ځکه الله پاک ابتداپه بيان دتعليم دده کړيده اودده دتخليق ذکرئې له اني جاعل في الارض الخ څخه وروسته ندی کړي پردغه تقديرباندي د،وعلم آدم ،جمله دقال اني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلم مالاتعلمون پرجمله باندي عطف ده اوځينوويلي دي چي داخبره دده ترتخليق دمخه الله وفرښتوته وکړه اودوئ جمله دوعلم آدم الخ پرمقدره جمله باندي معطوفه بولي، اي فخلقه وعلم،روح وغيره، آدم عليه السلام ته الله پاک دشيانودنومونوتعليم په څه ډول وکړ؟ددې پښتني جواب دادی چي شاه عبدالعزيز رحمه الله فرمايلي دي چي ځينوداسي ويلي دي چي تعليم دنومونوآدم ته په دوه ډوله وساول ډول يې داووچي دونه قدري نومونه چي تخاطب اوافاده اواستفاده پرهغه قدرموقوفه وه بې له واسطې دالفاظوعلم دهغوئ دده په زړه کښي الله پاک ورواچاوه اودوهم ډول يې داؤچي له قدرضروري څخه پرته دنورونوموتعليم يې په واسطه دکلام اوالفاظورته وکړخوداخبره شاه صاحب نامناسبه ګڼلي ده اودايې ويلي دي چي دټولونومونوتعليم الله پاک وده ته په دې ډول وکړچي علم دهغوئ ئې په زړه کښي ورواچوئ بې له کلام اوالفاظوڅخه البته دځنوتعليم خوئې دده له پيدايښت سره سم ورته وکړلکه چي روايت دی چي دده مبارک روح لاټول بدن دده ته نه وه داخله سوئې چي عطسه اوتُرُچَل ئې وکړل اوددې په شکريه کښي ئې الحمدلله وويله اوددې په جواب کښې يې له سامعينوملائکوڅخه يرحمک الله واوريدل اودنوروټولونومونوتعليم ئې له پيدايښت څخه وروسته ورته وکړاوځنوعلماؤويلي دي چي تعليم داالله پاک بنده ګانوته دوه قسمه دی اول قسم تعليم داالله پاک دی انبياؤته دايه واسطه دوحي دی دوهم تعليم داالله پاک دی نوروخلګولره دايه واسطه دانبياؤاوغيرهم دی وآدم ته تعليم دنومونوپه ذريعه دوحي سره ؤ(آدم)پوسه چي جواليقي اونوروډيروعلماؤويلي دي چي دآدم لفظ عربي لفظ دی اوپروزن دافعل دی اوله آدمة څخه په ضمه دهمزه اوپه سکون سره ددال جوړ دی،اومعني ئې سمرة يعني غنم رنګي ده اوځني دسمرة معني په سپينوالي سره کوي آدم عليه السلام په رنګ کښي سپين اوسورووااوياله اَدَمَة څخه په فتحه سره دهمزه اوددال جوړدی کوم چي په معني دقدوه اودمقتدا دی اوياماًخوذ دی له اديم الارض څخه کوم چي ومخ اوظاهري برخي دځمکي ته ويل کيږي لکه چي په صحيح حديث کښي کوم چي ترمذي اوحاکم ئې روايت کړيدی راغلي دي چي الله پاک آدم عليه السلام له داسي يوه موټي خاوري څخه پيدا کړچي له ټوله مخه دځمکي رااخيستل سوی ؤنوپه همدې سبب اولاددده پيدا کيږي پرطريقه درنګو اوصفتو دځمکي يعني لکه دځمکي داجزاؤاوقطعوچي رنګونه اوصفتونه سره بدل دي نودانساناتورنګونه اوصفتونه هم دغه ډول بدل سره راځي اوځينوعلماؤويلي دي چي دآدم لفظ عجمي لفظ دی اوپر وزن دفاعل دی لکه چي اکثرعجمي نومونه په همدغه وزن راغلي دی لکه تارخ، آزروغيره پر اول تقدير د آدم اصل أآدم وو، تنبيه، پوسهچي الله پاک په قرآن کريم کښي د اوويشتو نبيانوعليهم السلام نومونه ذکر کړيدي، (۱) آدم (۲)موسي (۳)ابراهيم (۴)اسماعيل (۵)اسحاق (٦)يعقوب (۷)عيسي (۸)هارون (۹)داؤد (۱۰)نوح (۱۱)عمران (۱۲)زکريا (۱۳)يحيي (۱۴)ايوب (۱۵)يونس، ذوالنون، (۱٦)سليمان عليه السلام (۱۷)يوسف (۱۸)الياس (۱۹)اليسع (۲۰)هود (۲۱)شعيب (۲۲)صالح (۲۳)لوط (۲۴)ادريس (۲۵)ذوالکفل (۲٦)عزير (۲۷)محمد، علي نبيناوعليهم الصلاة والسلام (الاسماءکلها) دغه نومونه چي الله وآدم ته وروښودل د کوموشيانو نومونه وو؟ په دې باره کښي مفسرينو مختلف قولونه ذکرکړيدي چي تفصيل ئې دادې، اول دا د ستورو نومونه وو، دوهم د آدملائکو نومونه وو، دريم دا نومونه عبارت وو له مختلفو لغتو او ژبو څخه لکه عربي فارسي پښتو وغيره چي بيا همدغه لغتونه د آدم عليه السلام په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولاده کښي تقسيم سويدي، څلورم دا د ټولو هغو شيانو نومونه وو کوم چي په هغه وخت کښي موجود وو او دا راز د هغو ټولو شيانو نومونه وو کوم چي د قيامت تر ورځي پوري پيدا کيږي، پنځم مراد له دغو اسماؤ څخه صفتونه او خاصې دا شياؤ دي څکه الله پاک وآدم عليه السلام ته دهرشي صفات اوخواص وروښودل،شپږم مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دټولوشيانودي که پاسني وي اوکه څمکني وي جوهري وي اوکه عرضي وي خوپه اعتباردلالت ددغوشيانوپرالله جل جلاله باندي اوپه اعتباردظهورداالله پاک په بلاکيفه ډول په دغوشيانوکښي اودغه شيان په همدغودوواعتباروسره نومونه داالله پاک بلل کيږي په همدې وجه ويل کيږي چي نومونه داالله پاک غيرمتناهي دي څکه هرشي چي ووجودته راسي نوهغه داالله پاک له نوموڅخه يونوم بلل کيږي دغه اخيري قول علامه آلوسي داهل ا لله اوصوفيه ؤبللي دی اودغه قول ته ئې ترجيح ورکړيده،اوم قاضي ثناءالله رحمه الله په تفسيرمظهري کښي وروسته له دې چي اکثرذکرسوي قولونه ئې غيرمرضي بللي دي په دې استدلال سره چي مداردفضيلت خوپه کثرت دثواب اوپه مراتبو دقرب سره دی نه په مذکوره شيانوسره ودې قول ته ترجيح ورکړيده چي مرادله دغواسماؤڅخه نومونه داالله پاک دي خونه په هغه معني سره چي علامه آلوسي ذکرکړيده بلکه مراد دده له اسماؤداالله پاک څخه هغه دي کوم چي په متعارف ډول داالله پاک نومونه بلل کيږي لکه الله يارحمان يارحيم بياده پرخپل ځان باندي په دې ډل سره اعتراض کړيدی چي نومونه داالله پاک خوغيرمتناهي دي په دليل ددې قول داالله چي،لوکان البحرمداداالکلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفدکلمات ربي،اودارنګه رسول عليه السلام په يوه دعاکښي داسي ويلي دي، اسئلک بکل اسم سميت به نفسک اوانزلته في کتابک اوعلمته احدا من خلقک اواستأثرت به في علم الغيب عندک،رواه الحاکم وابن حبان وابن ابي شيبه والطبراني واحمد،نودغه حديث خوپردې باندي دلالت کوي چي داالله پاک په نومونوکښي ځني داسي نومونه سته چي له الله څخه پرته وبل هيچا ته ندي معلوم ؟بياده ددې سوال جواب په دې سره کړيدی چي مرادله تعليم څخه داسماؤوآدم ته تعليم په وجه اجمالي سره دی اوآدم عليه السلام ته علم اجمالي پراسماؤداالله پاک حاصل سو څکه چي وده ته معيت دذات داالله پاک حاصل سونوپه دې وجه دده داالله له هرنامه اوصفت سره مناسبت تامه پيداسونودئ په دې ډول سوچي وهرنامه ياصفت داالله ته ئې توجه کړيواي نوهغه وده ته تجلي کوله شاه عبدالعزيزرحمه الله دابن عباس اوبن جريردروايت مطابق ويلي دي چي مرادله دغواسماؤڅخه داشياؤنومونه دي لکه اوښ غويئ پسه اوداسي نورده ويلي دي چي الله پاک وآدم ته دهرشي نوم وروښودي څکه چي دده دخلافت دپاره علم پرحقائقوداشياؤضرور وواودارنګه داهم ورته ضروروچي داشياؤخواص اوګټي اوفائدې اوضررونه وپيژني نودمقدمې په ډول يې اول دهرشي نوم وروښوديْ او بيائې داتعليم ورته وکړچي فلان شي داخاصي اوفائدې لري اودائې ضرررونه دي وهکذامذکورپه حواله دابن عساکر اودحاکم يومرفوع حديث هم په دې ډول ذکرکړيدی چي داسلام پيغمبرفرمايلي دي چي الله پاک وآدم عليه السلام ته په ضمن کښي دتعليم داسماؤپه زرهاؤحرفتونه اوکسبونه ورايزده کړل اوورته وې فرمايل چي اي آدمه وخپل اولادته ووايه چي که له دنياڅخه صبرنسی کولاي نو ددغوکسبوله لاري دنيا حاصله وی اوپه دين سره د دنياطلب مه کوی څکه دين ځمادپاره دی افسوس دی پرهغه چاباندي چي ددين په کاروسره طلب ددنيا کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)كُلها (

پوسه چي مرادله دغه استغراق څخه استغراق عرفي مراددی نه استغراق حقيقي اوقرطبي له نحاس څخه نقل کړیدی چي مرادله الاسماءڅخه اسماءاجناس اواسماءانواع دي لکه انسان حيوان ځمکه اسمان ښځه نروغيره نه داشخاصونومونه،ديلمي له ابونافع څخه روات کړيدی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چي ځمادامت تصويرونه په خټه اواوبوکښي الله را ښکاره کړل اوپرټولواسماؤعالم سوم لکه څرنگه چی آدم پرټوواسماؤعالم سوي ؤ،فتح العزيز

(ثم عَرضهم)پوسه چي دهم ضميردعرضهم په جمله کښي واشياؤاومسمياتوته راجع دی کوم چي دهغوئ نومونه وآدم ته وروښودل سول داسوال دي نکيږي چي په دې سره خواضمارقبل الذکرلازميږي ځکه چي پردغومسماگانوباندي دالاسماءلفظ التزاماًدلالت کوي اوداپه ذکردمرجع کښي کافي دی اوداسوال دي هم نکول کيږي چي په دغومسمياتوکښي خوذوي العقول اوغيرذوي العقول دواړه داخل دي اودهم ضمير خوتنها دذوي العقولودپاره دی ځکه چي دلته دشرف په وجه دذوي العقوپرغيرذوي العقولوباندي تغليب سويدی ،الله پاک ددغوشيانوعرض پرملائکوباندي په څه ډول وکړ؟صاحب دفتح العزيزويلي دي چي ددغوشيانوتصويرونه يي وملائکوته پيښ کړل اوورته وې فرمايل چي ددغونومونه څه دي اوځنونورومفسرينوذکرکړيدي چي دهمدغوشيانوله جملې څخه ئې يوشي و دوئ ته عرض کړاوورته وې فرمايل چي ددغه نوم اوصفتونه راوښه ياست اوعلامه آلوسي په روح المعاني کښي ددې مختلفي طريقي ذکرړيدي اول داچي ددغوشيانوتصويرونه ئې دملائکووزړونوته ورواچيول ،دوهم داچي چي دکوچنيوسروميږانوپه شکل ئې ورته ښکاره کړل دريم داچي ددغوشيانو صورعلميه ئې ورته ښکاره کړل کوم چي داهل الله په اصلاح کښي اعيان ثابته ورته ويل کيږي څلورم داچي دغه شيان يې په هغه عالم کښي ورته ښکاره کړل په کوم کښي چي اعراض هم جسدونه لري(فقال انبئوني) دفالفظ يا دپاره دتفصيل دی اويادتعقيب دپاره دی ،تدبر،اوامردلته دتکليف دپاره ندی چي تکليف بمالايطاق لازم سي بلکه دتعجيز دپاره دی يعني دپاره داظهار دعجز ددوئ دی دانبئوافعل له انباءڅخه جوړدی اوانباء په اصل کښي ومطلق اخبارته ويل کيږي اوکله يي اطلاق پرداسي خبرورکولوباندي هم کيږي کوم چي په هغه کښي غټه فائده موجوده وي اوعلم اوياغلبه دظن په حاصليږي اوځينوويلي دي چي وهغه خبرورکولوته ويل کيږي چي اعلام پکښي موجودوي، دانبئوني لفظ دلته دعلموني پرلفظ باندي له دؤوجوغوره سويدی اول له دې وجي چي په تعليم کښي خوافاده دعلم مقصود وي کوم چي دلته صحت نلري اوانباءعامه ده اودوهم له دې وجي چي دلات راسي پرعظمت دشان ددغواسماؤځکه انباءله نبأ څخه جوړدی کوم چي وهغه خبرته ويل کيږي چي عظيم اوخطير وي ـ

،تمت ومن الله التوفيق والحمدلله رب العلمين،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د،۳۲، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسير فضل الرحيم، ۱۵ برخه، پ، الم،

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) 32 (

لفظي ترجمه

(قَالُوا)ووېل دوئ ،يعني ملائكووالله پاک ته (سُبْحَانَ)پاكي ويل(كَ)ستا،يعني پاكي وايوپاكي ويل ستا،مطلب داچي اي الله پاكه نسبت دپاكي كوومونږ تاته له ټولونقصاناتواواعتراضاتو څخه په دې ډول چي ته له ټولوعيبواونقصاناتوڅخه پاک يې اوستا پرهيڅ كاراوگفتاربانديې داعتراض گنجايش اوځاي نسته(لَا)نسته(عِلْمَ)هيڅ علم (لَنَا) مونږلره،يعني پرهيڅ شي باندي (إِلَّا)مگريعني مگرسته مونږلره علم(مَا)پرهغه باندي (عَلَّمْ)چي راښودلي دی(تَ)تا(نا)مونږته،يعني فرښتووالله ته ووېل چي مونږته صرف پرهغوشيانوباندي علم سته كوم چي تا هغه ومونږته اي الله پاكه راښودلي دي(إِنَّ)بيشكه(كَ)ته،يعني اي ربه(أَنْتَ)ته خاص(الْعَلِيمُ)ښه عالم ئې(الْحَكِيمُ) (32) خاونددحكمت يې يعني هيڅ كاراوگفتارستاله حكمت څخه خالي ندی ،

تفصيل اوعلمي خبري،

)قالواسبحانک (

داجمله مستانفه ده په استيناف بياني سره جواب دسوال دی ګواكي دلته داسي سوال وسوچي كله چي الله وملائكوته داسي وفرمايل چي ددغوشيانوله نوموڅخه خبرراكړی نودوئ په جواب كښي والله پاک ته څه ووېل نوالله وفرمايل چي قالوا،الخ ،پوسه چي علامه آلوسي ذكركړيدي چي هغه جملې چي په قول سره مصدري وي اوځني ددوئ پرځنونورو باندي مرتبي وي نوددئ په منځ كښي په حرف عطف سره راتګ نكول كيږي بلكه په معنوي ترتيب اوربط سره اكتفا كړه كيږي ،پوسه چي دسبحان په لفظ كښي دصيغې په اعتباردرې احتماله دي چي دري سره دائمه ؤدلغت اودمفسرينوپه قول ثابت دي لكه قاضي بيضاوې اوجارالله زمخشري وغيره اول احتمال دادې چي مجردمصدرسي دوهم احتمال دادی چي علم مصدرسي په معني دتسبيح هغه تسبيح چي په معني دتنزيه دی دريم احتمال دادی چي اسم مصدر سي په معني دتسبيح،دسبحانک لفظ يامفعول به دمحذوف فعل دی اي نعتقدسبحانک يعني اي خدايه عقيده لرومونږپرپاكي ستا اويا مفعول مطلق دفعل محذوف دی اي نسبح سبانک اي تسبيحک اوحذف دفعل يې پردوهم صورت باندي دشيخ رضي وغيره دقول مطابق وجوبي قياسي دی ځكه بنا پرقول ددوئ هرمصدرچي دده فاعل يامفعول به له ده څخه وروسته په دې ډول ذكرسي چي دغه مصدر ورته مضاف

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي لکه دلته اويا په حرف جرسره لکه په دې قول کښي حمداًله نوفعل ئې په حذف وجوبي قياسي سره حذف کيږي دلته که سبحان مجردمصدرسي نواضافت ئې وفاعل ته دی چې د،ک،ضميردی اوکه اسم مصدرسي په معني دتسبيح اوياعلم مصدرسي نواضافت ئې ومفعول ته دی، پوسه چې تسبيح دتفعيل باب دی کوم چې کله دايجاددپاره راځي لکه بالفرض چې تسبيح په دې معني واخلې چې جعل الشخص منزهاً نودپاره دايجادسواوکله دانتساب دپاره راځي مثلازه ووايم عظمت زيداً اومرآد مي داوي چې نسبت دلوئې مي وکړوزيدته ،والله پاک ته چې هرځاي نسبت دتسبيح په نسبت ايقاعي سره راسي نودانتساب په معني وي،بيا انتساب دپاکي والله ته دوه قسمه ده اول اختياري دی،اودوهم غيراختياري دی غير اختياري انتساب دپاکي والله ته ترمومن اوترذي عقله پورى اختصاص نه لري بلکه جماد اوکافرته هم شامل دی ځکه غيراختياري انتساب دپاکی والله ته عبارت دی له دلالت څخه دوجوددهرممکن پرپاکوالي دالله له نقصاناتو څخه کوم چې دهرممکن شي ووجودته ورشامل دی اواختياري تسبيح دالله پاک دکافرکارندی بلکه دمومن اوپرصحيح قول دحيواناتونباتاتواوجماداتوکاردی بيا دغه اختياري تسبيح دري ډوله ده اول اعضائې چې په ظا هري اندامو سره له ژبي څخه پرته په نورواندامو سره دفعل په شکل کښي ادا کړه سي دوهم لساني چې په ژبه سبحان الله مثلاًوويله سي دريم قلبي چې په زړه کښي دالله پرپاکی عقيده وکړه سي ياپه زړه کښي دتسبيح الفاظ وويل سي ۔

تمت ومن الله التوفيق ۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د،۳۳، مبارک آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱٦) برخه

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) 33(

لفظي ترجمه

،(قَالَ)وويل ده،یعني الله پاک وآدم علیه السلام ته(یَا)اي(آدم)آدمه (أَنْبِئْ) خبرکړه ته (هُمْ)دوئ(بِ)په (أَسْمَائِ)نومو(هم) ددوئ،یعني ددغوشیانو،مطلب داچي الله پاک وآدم ته وفرمایل چي اي آدمه دغه ملائکي خووعلم تهْ دنوموددغوشیانوعاجزه سوي نواوس ته ددوي استاذځان جوړکه اوددغوشیانونومونه ودوئ ته وروښيه(فَ)نو(لَمَّا)هغه وخت(أَنْبَأَ)چي خبرکړل ده ،یعني داالله له حکمه سره سم چي کله خبرکړل آدم(هُمْ) دوئ یعني ملائکه(بِ)په (أَسْمَائِ)نومانو(هِمْ) ددوئ یعني ددغوشیانو(قَالَ)نووويل ده ،یعني الله وملائکوته(أَ)ایا(لَمْ)نه ؤ(أَقُلْ) ویلي ما(لَكُمْ) تاسي لره(إِنِّي)بیشکه زه(أَعْلَمُ)عالم یم زه(غَيْبَ)په غیب (السَّمَوَاتِ)داسمانو(وَ)او(الْأَرْضِ) دځمکي یعني ماله پخوالاوتاسي ته ویلي ؤچي زه په هغوشیانوداسمانواودځمکي عالم یم کوم چي له تاسي ټولومخلوقاتوڅخه غائب دي(وَ)او،یعني اووم زه (أَعْلَمُ) چي پوهیدم (مَا) په هغه(تُبْدُونَ) چي ښکاره کاووتاسي یعني هغه،چي عبارت دی له دي قول ددوئ څخه چي،اتجعل فیهامن یفسدفیها الآیَة،(وَ)او(مَا)په هغه(كُنْ)چي واست (تُمْ)تاسي(تَكْتُمُونَ) (33) چي پټاووتاسي یعني هغه چي عبرت وو له دي قول څخه ددوئ چي هیڅکله خداي داسي څوک نه پیداکوي چي ترموږدي پرالله پاک باندي عزتمنداوقدرمن وي

تفصیل اوعلمي خبري:

پوسه چي له دغومبارکوآیاتوک څخه ډیري مهمي فائدې ترلاسه کیږي چي بیان یې په دي ډول دی،اوله دافائده ترلاسه کیږي چي بنده چي یومهم کارکوي نوبایدپه مشوره سره کړي ،دوهمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي حاکم اوامیربایدکارونه دخپلوخواصواوذوي الرأیوپه مشوره سره ترسره کوي ،دریمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي یوڅوک چي دعظمت اولوړمنزلت خاوندوي نوپه کاروکښي که دېْ مشوره کوي نودادډهله عظمت سره نامناسب کارنه بلکه ورسره ضروري کاردی ،څلرمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي که دمشوره ورکوونکورأیه په یقیني ډول ومشوره غوښتونکي ته نامناسبه ښکاره سي اوخپله رأیه ورته منایبه ثابته سي نوبایدپه خپله رأیه عمل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي ،پنځمه دافائده ورځخه ترلاسه کېږي چي تنقيدپريوه خبره ياپريوه کارديوچاباندي په صحيح نيت سره نامناسب کارندی بلکه بايدوکړسي ځکه دملائکوکه څه هم په دغه قول سره چي اتجعل الآية پرالله پاک باندي تنقيدمطلب نه ؤخوپه دې کښي چي ددوئ له خولې څخه الله داسي جمله راوايستله چي په ظاهره تنقيدورڅخه فهميږي حکمت دالله پاک بنده ګنوله دتنقيدتعليم ؤ،اوشپږمه دافائده ترلاسه کيږي چي هغه څوک چي پرده باندي کوم تنقيدوکړسي نوهغه بايدياتنقيدکوونکي ته قناعت بخښنه جواب ووايې اودځپل کارياګفتارصحت ورته ثابت کړي اويادده په تنقيدعمل وکړي اودځپل کاريا قول اصلاح وکړي لکه چي په يوه مشهورحديث کښي چي په مشکاة وغيره کښي يې روايت سويدی راغلي دي چي داسلام پيغمبروابوهريره رضي الله عنه ته خپل نعلين مبارکان ورکړل اوورته وې فرمايل چي هرڅوک چي په درځي اوکلمه داسلام وايې مني يې نووهغه دجنت زېرې کوه اوکله چي عمرپه مخه ورغي اوابوهريره دمبارک عليه السلام خبره ورته وکړه نوعمردي سخت ووهه اوبيرته يې واپس کړاوداسلام وپيغمبر ته هم وويل چي داډول خبربايدو نکړه سي ځکه چي خلګ بيا ددغي خبري پرظاهرباندي ځي اوواعمالوته شا ورګرځوي اواسلام پيغمبردعمررضي الله عنه دغه خبرفي الحاله ورسره ومنله،اومه دافائده ورڅخه ترلاسه کېږي چي دمشيرتوب اوخلافت داستحقاق دپاره چي کوم شرطونه دي نوپه هغوئ کښي علم ترټولومهم شرط دی ،همداسبب دی‌چي بني اسرائيلودطالوت په باچاکيدلوکښي ترددوکړپه دې وجه چي ددوئ په فکروکښي مداردفضيلت اوداستحقاق دباچاهي دمال اودولت ډېر والي وواوطالوت يومسکين سړئ وونودهغه وخت نبي ددوی دغه استدلال ردکړاومداراداستحقاق دبادشاهي يې علم اوجسمي عظمت وباله لکه الله چي په قرآن کښي په دې ډول حکايت ورڅخه کړيدی،وزاده الله بسطة في العلم والجسم،اتمه دافائده ورڅخه رااوځي چي معيا ردفضيلت ديوه پربل باندي علم نافع دی مولانا رومي رحمه الله دعلم نافع په باره کښي داسي فرمايلي دي:

،خاتم ملک سليمان است علم ـ جمله عالم صورت وجان است علم

آدم خاکي زحق آموخت علم ـ تابهفتم آسمان افروخت علم

بوالبشرچون علم الاسماءګشت ـ صدهزاران علمش اندرهرګ است ،

علم چون بردل زني ياري شود ـ علم چون برتن زني ماري شود

هين مکش بهرهواآن بارعلم ـ تابه بيني ازدرون انبرعلم

بيني اندردل علوم انبيا ـ بي کتاب وبي معيدواوستا

قالرابګذارمردحال شو ـ پيش مردکاملي پامال شو

حکمت دنيا فزايدظن وشک ـ حکمت ديني بردفوق فلک

جان جمله علمها اين است اين ـ که بداني من کيم درپوم دين

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانش نوراست درجان رجال ـ ني زدفترني زراه قيل وقال

تمت ومن الله التوفيق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د څلور دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(إِذْ)هغه وخت یعني درپیادکړه اې محمده هغه وخت یاورپیادکه وخلگوته اې محمده هغه وخت(قُلْ)چې وویل(نَا)موږ(لِلْمَلَائِكَةِ)ټولوملایکولره (اسْجُدُوا)چې سجده وکړئ تاسي (لِ)له وجې(آدم)دآدم یعني له وجې د دې چې دآدم وجود الله پاک ستاسي دپاره یولوي رحمت وگرځاوه نوپدې وجه والله پاک ته دشکرسجده وکړئ اویا یې داسي معناوکړئ چې سجده وکړئ تاسي(لِ)وطرفته (آدم) دآدم یعني سجده خوخداې پاک ته وکړئ خوآدم دخپلي سجدې قبله وگرځوئ ،،نورتفصیل به په علمي خبروکښې بیادرته راسي (فَ)نو(سَجَدُوا)سجده وکړه دوئ یعني ټولوفرشتودالله جل جلاله له حکمه سره متصل دآدم وطرفته والله جل جلاله ته پرسجده باندې سول (إِلَّا)ماسوا(إِبْلِيسَ)له ابلیسه یعني ماسواله شیطان ملعونه چې ده ملعون سجده ونکړه(أَبَىٰ)منعه یې وکړه ده یعني له سجدې کولوڅخه وآدم ته (وَ)او(اسْتَكْبَرَ)لویې ئې وکړه یعني ځان ئې لوی اوغټ وبالوله دې څخه چې وطرف دآدم ته سجده وکړي (وَ)او(كَانَ)وگرځېدواوبائې داسي معني وکړئ چې (و)او(کان)ووددی یعني ابلیس ملعون له پخوا لا په علم دخداې کښې (مِنَ)له(الْكَافِرِينَ) (34)کافرانو څخه یعني الله جل جلاله ته په ازل کښې دامعلومه وه چې ابلیس ملعون دخاتمې په اعتبار العیاذبالله له جملې څخه دکافرانو دی.

پوسه چې هرکله چې حضرت آدم علیه السلامو ملایکه ووته له نوموڅخه دشیانوخبرورکړ او ودوئ ته یې هغه څه وروښودل چې ودوئ ته نه وومعلوم نو وروسته له دې څخه الله جل جلاله ملائکه په دې سره امر کړل چې دحضرت آدم علیه السلام وطرفته سجده وکړي د دې کارپه ظاهر کښې درې سببونه موجود وو

اول دا چې پدغه سجده کولوسره دملائکه وو وحضرت آدم ته په عملي ډول سره اعتراف را سي دفرشتو له طرفه په فضیلت اوپه بهترې دآدم علیه السلام

دوهم دا چې پدغه سجده کولو سره دآدم علیه السلام داستاذي حق اداکړسي

دریم داچې پدغه سجده کولو سره دفرشتودهغي خبرې جبران اواعتذار راسي کومه چې دآدم علیه السلام دتخلیق په وخت کښې یې د ده مبارک په وخت کښې کړې وه چې ، اتجعل فیها من یفسد فیها الایة ، اوځنوعلماوو ویلي دي چې وفرشتو ته چې الله پاک امرپدې سره وکړ چې وآدم ته سجده وکړئ داله مخه تردې وو چې دآدم علیه السلام دپیدایښت اوده دخلقت تسویه کیدله په دلیل د دې قول دخداې پاک چې ،فاذاسویته ونفخت فیه من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روحي فقعوله ساجدين ،فوائد،پوسه چي له دغه مبارک آيت څخه دمختلفو فائدواستنباط کيږي،اوله فائده داده چي تکبرډيرنروا اوبرباده وونکي عمل دی،دوهمه فائده داده چي دتکبرپه وجه کله انسان وکفرته هم رسيږي ،ديمه فائده داده چي دالله پاک دحکم په عملي کولوکښي تلوار پکار دی لکه ملائکوچي وکړ

څلرمه فائده داده چي دالله پاک داحکاموداسرارودمعلومه ولوپه لټه کښي بايدتوغل ونکړسي

پنځمه فائده داده چي دامرصيغه چي له قرائنوڅخه مطلقه وي نودپاره دوجوب ده،شپږمه فائده داده چي اعتبار وخاتمې ته دی حقيقي مومن هغه دی چي دده خاتمه پرايمان باندي وي،بيضاوي،

تفصيل اوعلمي خبرې

) واذقلنا (

پوسه چي کلمه دواو عاطفه ده اودغه ظرف عطف دی پرظرف سابق باندي پدې شرط چي ظرف سابق منصوب په اذکر مقدرسره سي اوعلامه يي الوسي دغه عطف له قبېلې دعطف دقصې پرقصې بللي دی په داسي حال کښي چي قاضي بيضاوي عطف دقصې پر قصې يواحتمال له احتمالاتو دقصې پرقصې بللي دی ،دلته داسوال کيږي چي په مخکښي آيت کښي واذقال ربک فرمايل سويدی اودلته اذقلنا فرمايل سويدی نوددغه بدلون وجه څه ده؟

جواب ددې دادی چي دمخه دآدم عليه السلام دخليفه کيدواودده دتعليم بيان اووملائکوته کوم جي ترتريبې پوري تعلق لري اودلته دالهي امرذکردی وملائکوته دسجدې کولوآدم ته کوم چي مناسب ورسره دآمرتعظيم اوتکلم دی نوځکه دلته دقلنا لفظ چي دمتکلم صيغه ده اوجمعوالۍ ئې دتعظيم دپاره دی فرمايل سويدی

)للملائکة(

په دې مسأله کښي اختلاف دی چي ماموربه په سجده سره کوم ملائکه ؤظاهرله دې څخه چي دملائکه لفظ مطلق ذکردی اوسره له دې چي جمع محلي په لام سره عامه اومستغرقه وي،دادی چي ټولي فرښتې په سجده سره امرسوي وي اودسورت حجرديرشم آيت هم پردې باندي دلالت کوي ،اوداکثروعلماؤقول هم دادی،اوځينوعلماؤويلي دي چي خاص هغه فرشتې په سجده سره ماموري وې چي په ځمکه کښي اوسيدلې(،اسجدوالآدم)پوسه چي سجده په لغت کښي مطابق دقول دقاضي بيضاوي ودې ته ويله کېږي چي ويوچاته عاجزي ښکاره کړي سره له يوڅه سرکښته کولواوابن منظوروغيره ذکرکړيدي چي سجده په لغت کښي درې معني وي لري اولسرکښته کول ويوچاته دوهم خضوع اوعاجزي کول دريم اطاعت اوانقيادکول اوپه عام عرف کښي سجده ودې ته ويله کيږي چي يوسري ويوچاته تندي په ځمکه باندي کښيږدي عام له دې څخه که دپاره دتعظيم وي اوکه دپاره دتحيې ودسلام وي اوکه دپاره دعبادت وي،اوپه شريعت کښي سجده ودې ته ويله کيږي چي تندي پرځمکه باندي کښيږدي پروجه دعبادت اودبندګۍ،تراسلام له مخه په خلګوکښي دوه قسمه سجدې رواج وې،اول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجده په صرف سرکښته کولوسره یوچاته دپاره دتحیې اوداکرام،دوهم سجده په ایښولوسره دتندي پرځمکه باندي دپاره دتعظیم دادواړه قسمه سجدې په اسماني حقوشریعتوکښي جائزي وې لکه چي شربیني اوخازن اونسفي ذکرکړیدي،کله چي اسلام راغلیٰنودغه دوهم قسم سجده خوپه اتفاق منسوخه سوه اووهابي مزاجه خلگ اول قسم سجده هم منسوخه بولي البته دسلام له مخه یوبل قسم سجده هم رواج وه چي هغه ایښوول دتندي ؤو پرځمکه باندي ویوشي ته په قصددعبادت لکه مشرکانوچي به وبتانوته دغه ډول سجده کوله دغه قسم سجده په هیڅ اسماني دین کښي نه ده رواکړسوې،

وآدم علیه السلام ته الله جل جلاله ملائکه په کوم قسم سجده کولو سره امرکړل؟

جواب : قاضي بیضاوي په دې کښي مختلف احتمالات ذکرکړیدي،اول احتمال دادیٰچي مرادله سجدې څخه په (اسجدوا)کښي شرعي سجده وه خومسجودله په حقیقت کښي الله جل جلاله ؤواوآدم علیه السلام دملائکودسجدې دپاره الله جل جلاله قبله وگرځاؤو نوپه دغه تقدیرباندي به لام جره په معني دالي جاره سي اویابه لام جاره لپاره دتعظیم سي، اي اسجدوالله الي آدم اولاجل آدم اي لاجل انّ تخلیقه صاررحمة علیکم،دوهم احتمال دادیٰ چي مرادله سجدې څخه لغوي معني ده چي عبارت ده له تواضع څخه آدم علیه السلام لره له وجي دتحیې اودتعظیم دده لکه سجده دوروڼودیوسف علیه السلام ویوسف علیه السلام ته،اي تواضعوا لآدم تحیةً وتعظیما له، اودریم احتمال دادیٰ چي مرادله سجدې څخه انقیاداوتابعداري دآدم علیه السلام لره په حاصلولوکښي دهغوشیانو چي دآدم علیه السلام اودده داولادې معاش اړه ترپوري لري پردغودواړواحتمالوبه لام جاره صله سي لپاره داسجدوا،اوابن انباري له فراء څخه دغه دوهم احتمال رانقل کړیدیٰاوامام رازي هم غه احتمال راجح بللیٰ دیٰ اوصاحب دتفسیرخازن ودغه احتمال ته اصح ویلیٰدیٰاوصاحب دتفسیرنسفي دغه احتمال له ابن عباس رضي الله عنه څخه منقول بللیٰ دیٰ،

)فسَجدواالِاّابلیس(

پوسه چي دفاءکلمه پردې باندي دلالت کوي چي ملایکوښ چون وچرا په تلوارسره داالله پاک دحکم مطابق سجده وکړه، پوسه چي دلته درې سوالونه کیږي چي جواب غواړي اوله سوال دادیٰچي دغه استثنا استثنا متصله ده اوکه منقطعه ده،ددې سوال جواب دادیٰچي دااستثنا متصله ده یاله دې وجي ابلیس ملعون هم په اصل کښي له جنس څخه دملائکوؤو اویاله دې وجي چي دَيْ ملعون تغلیباً فرشته گڼل سویدي اویاله دې وجي چي ابلیس خوله جنس څخه دپیریانوووااوپیریان هم له ملائکوسره سم الله جل جلاله په سجده کولوسره وآدم علیه السلام ته امرکړیووخوددویٰ ذکریې له دې وجهي نه دیٰ کړیٰ چي دویٰ دملائکوتابع وو،دقاضي بیضاوي دکلام له سیاق څخه ددې خبري ترجیح معلومیږي چي دغه استثنا متصله ده اوځني علماءدغه استثنامنقطعه بولي په دلیل ددې چي مستثني منه ومستثني ته نه دیٰ ورشامل ځکه چي ابلیس دملائکوله جنس څخه نه وو،دوهم سوال دادیٰ چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابليس ملعون له جنس څخه دملائکوؤاوکه دجنياتو؟علامه آلوسي رحمه الله په روح المعاني کښي دي سوال په جواب کښي ذکرکړيدي چي په دي کښي خلګواختلاف کړيدی يوي ډلي داسي ويلي دي چي ابليس له جنياتو څخه دی اوپردې خبره دوئ متعدددليلونه پيش کړيدي اول داچي په يوه آيت کښي الله داسي فرمايلي دي چي،الاابليس کان من الجن،اودوهم داچي ملائکه استکبارنکوي اوده خواستکباروکړ،دريم داچي ملائکه خو لکه چي دمسلم په يوه روايت کښي راغلي له نورڅخه پيداکړه سويدي اوابليس خوله اورڅخه پيدا سويدی لکه چي الله پاک دده له قوله څخه حکايت کړيدی چي خلقتني من نار وخلقته من طين،اوجمهوردصحابه ؤاودتابعينوداويلي دي چي دي له ملائکوڅخه ؤددوی‌قوي دليل دادی چي الله پاک دده استثنا له ملائکوڅخه کړيده اواصل په استثنا کښي اتصال دی،پرجمهوروباندي بيا ځيني سوالونه کيږي اول سوال دادی چي الله جل جلاله په قرآن کريم کښي فرمائي چي، کان من الجن، يعني ؤابلس له جنسه دپيريانو؟بيا دوئ ددې سوال دوه جوابونه ورکړي دي ،اول جواب دادی‌چي مراد له آيت څخه دادی‌چي دَيْ دفعل اودکارپه اعتبارله جملې څخه دجنيانووونه داچي دحقيقت په اعتبار له دوی‌څخه وو،

دوهم جواب دادی چي دکان لفظ په کان من الجن کښي دصارپه معني دی يعني ابليس دستکباراودتمردپه وجه له ملکي حقيقت څخه دمسخي په ډول له جملې څخه جنيانووګرځيدی‌لکه يهودان چي دمسخي په ډول بيزوګان ياخنزيران وګرځيدل اودريم جواب دادی‌چي په دې کښي منافات نسته چي دي جن هم سي اوملک دي هم سي ځکه دجن اطلاق لکه چي مقابل دملائکوکيږي دارنګه يې دملائکوپريوخاصي نوعي باندي هم اطلاق کيږي ځکه چي په ملائکوکښي يوقسم ملائکي دي چي دجنت خازناني دي اويادجنتيانودګينوجوړونکي دي اوځني علماوو ويلي دي چي جن په ملائکوکښي يوداسي قسم دی چي ملائکي يې هم نسي ليدلای لکه موږچي يې هم نسوليدلای اوابن اسحاق ويلي چي وملائکوته مطلقا په دې اعتبارجن ويل کيدلای سي چي زموږله سترګوڅخه پټي دي،اودوهم سوال دادی چي ابليس چي فرشته سي نوبيايي داالله پاک له حکمه څخه سرکښي اواستکبارڅنګه وکړځکه چي فرشتې خوله ګناووڅخه معصومي دي ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی‌چي په ملائکوکښي ځني داسي ملائکي سته چي معصومي نه دي داخبره چي ملائکه معصوم دي ددې مطلب دادی‌چي عصمت په دوی کښي غالب دی لکه څرنګه چي عدم دعصمت په موږ کښي غالب دی‌اوبل جواب په دې ډول ورکړسويدی‌چي ابليس ملعون هلته سرکښي اواستکباروکړچي الله جل جلاله جامي دملکي صفتوله ده څخه وکښي اودشيطاني صفاتوجامې يې ورواغوستي دريم پرجمهوروباندي داسوال کيږي چي ابليس له اورڅخه پيداسويدی‌اوملائکه له نورڅخه پيداسويدي نوبيابه څنګه ابليس له ملائکوڅخه سي ، ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی چي اوراونورپه ماده اوپه جنس کښي متحددي صرف په عوارضوکښي اختلاف سره لري، اوبل په دې ډول چي داخبره چي ملائکه له نورڅخه پيدادي پرغلب بناده ځکه ډيرله اثاراوله رواياتڅخه پردې باندي دلالت کوي چي ځني ملائکه له اورڅخه پيداکوي اوځني له واوري څخه وغيرذالک اوپه يوه روآيت کښي داسي راغلي دي چي ترعرش عظيم لاندي يونهردی‌چي کله

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبرئیل علیه السلام غسل په کښي وکړي اوبیاخپل وزرونه وځنډي نوله هرڅاڅکي څخه یوه فرشته الله جل جلاله پیداکوي،

فایده: پوسه چي مخلوقات ټول که علوي دي سفلي سعیددي اوکه شقي دي له حقیقتمحمدي څخه پیداسویدي لکه چي روایات اواثارپردې باندي دلالت کوي البته علوي ملائکه له ده مبارک څخه من حیث الجمال پیداسویدي اوابلیس ملعون له ده مبارک څخه من حیث الجلال پیداسویدی،

روح المعاني

)ابي واستکبر(

دایامستأنفه جمله ده ګواکي کله چي الله جل جلاله داسي وفرمایل چي ،الاابلیس، نویوسائل داسي سوال وکړچي ابلیس نوڅه وکړل نوالله پاک جواب ورکړچي ،ابي واستکبر، اویاحال دی له لفظ څخه دابلیس په تقدیردقَد،پوسه چي دابَي لفظ له هغوبابوڅخه دی چي دعي کلمه یې په ماضي اومضارع کښي خلاف القیاسه مفتوحه راغلي ده اودغه لفظ په کسره دعین کلمي سره هم اوریدل سویدی لکه رَضِيَ نوبیایې په مضارع کښي مخالفت دقیاس نسته ده لفظ له اِباڅخه مأخوذدی چي معني یې ده اَلامتناع من الفعلِ مع التَّمکن علیه لِلأنفة،اواستکباروتکبرته ویل کیږي اوچاویلي دي چي تکبرودې ته ویل کیږي چي یوڅوک تربل چا خپل ځان لوی‌وګڼي عام له دې څخه که په واقع کښي هم لوی وي اوکه نه وي اواستکباروديِ ته ویل کیږي چي لوی نه وي ځان لوی وګڼي، اودابِاذکردمخه راغلی دی سره له دې چي په وجودکښي تراستکباروروسته دی په دې سبب چي اِباله احوال ظاهره وو څخه ده اواستکبارله احوال نفسانیه وو څخه دی،

روح المعاني

)وکان من الکافرین(

داجمله هم یامستأنفه ده اویاحالیه ده،دکان لفظ یاپرخپل حال پاته دی‌نوبه معني په دې ډول سي ،وکان في علم الله من الکافرین اوکان من القوم الکافرین الذي کانوافي الارض قبل خلق آدم’اوچاویلي دي چي کان دلته په معني دصاردی اوابوالعالیه ویلي دي چي معني دوکان من الکافرین داده چي وکان من العاصین، پوسه چي دابلیس کافرکیدل په دې وجه نه ؤچي ترک دواجب ئې وکړچي سجده کول ؤوآدم ته بلکه په سبب ددې ووچي دالله پاک امرئې قبیح وګاڼه داخودعلامه آلوسي خبرده ځما په فکرکه څه هم ځموږپه شریعت کښي خوحکم دادی چي په ترک دواجبوسره څوک نه کافرکیږي خوممکن دهغه وخت حکم دي له دي څخه جلاووسره له دې چي داخوداسي ترک دواجبووچي دالله دبالمشافهه حکم مخالفت وواودالله په حضورکښي مخالفت وو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روح المعاني مع توضيح وزيادة پوسه چي امام رازي دلته يوعجيب تحقيق كړيدی چي ستاسي دنفع په وجه يې عبارة رانقل كوم ،عبارت دادې،

المسألة السادسة، للعقلاء في قوله تعالي (وكان من الكافرين)قولان احدهماان ابليس حين اشتغاله بالعبادة كان منافقاً كافرا وفي تقريرهذالقول وجهان ،احدهما،حكي محمدبن عبدالكريم الشهرستاني في اول كتابه المسمي بالملل والنحل عن ماري شارح الاناجيل الاربعة وهي مذكورفي التوراة متفقة علي شكل مناظرة بينه وبين الملائكة بعدالامربالسجود قال ابليس للملائكة اني اسلم ان لي الها هوخالقي، وموجدي،وهوخالق الخلق لكن لي عي حكمة الله تعالي اسئلة سبعة، مالحكمة في الخلق لاسيما ان كان عالما بان الكافرلايستوجب عندخلقه الآلام؟ ،الثاني، مالفائدة في التكليف مع انه لايعودمنه ضرولانفع وكل مايعودالي المكلفين فهوقادرعلي تحصيله لهم من غيرواسطة التكليف؟،الثالث،هب انه كلفني بمعرفته وطاعته فلماذاكلفني السجودلآدم؟،الرابع، ثم لماعصيته في ترک السجود لآدم فلم لعني واوجب عقابيمع انه لافائدة له ولالغيره فيه ،ولي فيه اعظم ضرر ؟،الخامس، ثم لمافعل ذالک فلم مكنني من الدخول الي الجنة ووسوسة لآدم عليه السلام؟،السادس،ثم لما فعلت ذالک فلم سلطني علي اولاده ومكنني من اغوائهم واضلالهم؟،السابع، ثم لما استمهلته المدة الطويلة في ذالک،فلم امهلني،ومعلوم ان العالم لوكان خاليا عن ا لشر لكان ذالک خيراً،قال شارح الاناجيل فاوحي الله جل جلاله اليه من سرادقات الجلال والكبرياء،ياابليس انک ماعرفتني،ولوعرفتني لعلمت انه لااعتراض علي في شئ من افعالي فاني ان الله لااله الاانالااسئل عمافعل،واعلم انه لواجتمع الأولون والاخرون من الخلائق وحكموابتحسين العقل وتقبيحه لم يجدواعن هذه الشبهات مخلصا وكان الكل لازماً،امااذا أجبنا بذالک الجواب الذي ذكره الله تعالي زالت الشبهات واندفعت الاعتراضات وكيف لا وكما انه سبحانه واجب الوجودفي ذاته واجب الوجود في صفاته فهومستغن في فاعليته عن المؤثرات والمرجحات اذلوافتقرلكان فقيراً لاغنياً فهوسبحانه مقطع الحاجات ومنتهي الرغبات ومن عنده نيل الطلبات واذاكان كذالک لم تتطرق اللمية الي افعاله ولم يتوجه الاعراض علي خالقيته ومااحسن ماقال بعضهم جل جناب الجلال عن ان يوزن بميزان الاعتزال فهذالقائل اجري قوله تعالي (وكان من الكافرين)علي ظاهره،وقال انه كان كافراً منافقا منذكان ،الوجه الثاني في تقريره انه كان كافرا ابداقول أصحاب الموافاة وذالک لأن الايمان يوجب استحقاق عقاب الدائم والجمع بين الثواب الدائم والعقاب الدائم محال فاذاصدرالايمان من في وقت ثم صدرعنه والعياذبالله بعدذالک كفرفامان يبقي الاستحقاقان معاً وهومحال علي مابيناه اويكون الطارئ مزيلاللسابق وهوايضا محال لان القول بالاحباط باطل فلم يبق الان يقال ان هذالفرض محال وشرط حصول الايمان ان لايصدرالكفرعنه في وقت قط فاذاكانت الخاتمة علي الكفرعلمنا ان الذي صدرعنه اولاماكان ايمانا اذاثبت هذافنقول،لماكان ختم ابليس علي الكفرعلمنانانه ماكان مومناًقط،القول الثاني، ان ابليس كان مومنا ثم كفر بعدذالک وهؤلاءاختلفوافي تفسيرقوله تعالي(وكان من الكافرين) فمنهم من قال معناه وكان من الكافرين في علم الله تعالي اي كان عالماً في الازل بأنه سيكفر فصيغة كان متعلقة بالعلم لابالمعلوم،والوجه الثاني،انه لماكفرفي وقت معين بعدان كان مومنا قبل ذالک فبعدمضي كفره صدق عليه في ذالک الوقت انه كان في ذالک الوقت من الكافرين ومتي صدق عليه ذالک وجب ان يصدق عليه انه كان من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الکافرین جزءمن مفهوم قولناکان من الکافرین في ذالک الوقت ومتي صدق المرکب صدق المفردلامحالة،الوجه الثالث، المرآدمن کان صاراي وصارمن الکافرین،وهاابحاث،البحث الاول،اختلفوافي ان قوله تعالي(وکان من الکافرین)هل یدل علي انه وجدقبله جمع من الکافرین حتي یصدق القول بانه من الکافرین،قال قوم ان یدل علیه لان کلمة من للتبعیض،فالحکم علیه بانه بعض الکافرین وجودقوم اخرین من الکافرین حتي یون هوبعضالهم والذي یؤکدذالک ماروي عن ابي هریره انه قال(ان الله تعالي خلق خلقا من الملائکة ثم قال لهم اني خالق بشرا من طین فاذاسویته ونفخت فیه من روحي فقعواله ساجدین قالواله لانفعل ذالک فبعث الله علیهم نارافاحرقتهم وکان ابلیس من اولئک الذین أبوا،وقال آخرون هذه الآیة لاتدل علي ذالک ثم لهم في تفسیرالآیة وجهان،احدهما،معني الایة انه صارمن الذین والقوه في الکفربعدذالک وهوقول الأصم وذکرفي مثاله قوله تعالي(والمنافقین والمنافقات بعضهم من بعض،فاضاف بعضهم الي بعض بسبب موافقة في الدین فکذاههنالما کان الکفرظاهرامن اهل العالم عندنزول هذه الآیة صح قوله وکان من الکافرین،وثانیها،ان هذااضافة لفردمن افرادالماهیة االي تلک الماهیة وصحة هذه الاضافة لاتقتضي وجودتلک الماهیة کماان الحیوان الذي خلقه الله تعالي اولایصح ان یقال انه فردمن افرادالحیوان لابمعناانه واحدمن الحیوانات الموجودة خارج الذهن بل بمعني انه فردمن افرادهذه الماهیة وواحدمن آحآدمن هذه الحقیقة،واعلم انه یتفرع علي هذالبحث ان ابلیس هل کان اول من کفربالله،والذي علیهاالاکثرون انه اول من کفربالله،

تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د مبارک سورت د پنځه دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه او علمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ،۱۸برخه،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(قُلْ)وویل(نَا)موږیعني وآدم علیه السلام ته موږوویل (یَا) اې (آدم) آدمه(اسْكُنْ)واوسیږه،سکونت غوره کړه (أَنْتَ)ته (وَ)اویعني اوسکونت دې غوره کړي،ودې اوسیږي(زَوْجُ)ښځه (كَ)ستایعني چې بي بي حواء رضي الله تعالي عنهاده (الْجَنَّةَ)په جنت کښې (وَ)او(كُلَا)خورئ یعني تاسې دواړه (مِنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه مرادداده چې له میووډجنت څخه خورک کوي (رَغَدًا)پریمانه،پراخ یعني خورک کوي خورک کول فراخ (حَيْثُ)هرچیرې یعني په جنت کښې هرچیرې (شِئْ)چې خوښه سې (تُمَا)ستاسې دؤو (وَ)او (لَا)مه (تَقْرَبَا)نزدیکیږئ تاسې دواړه (هَذِهِ)ودغې (الشَّجَرَةَ)درختې ته (فَ)نوبه یعني کچیرې تاسې ودغې درختې ته ورنږدې سئ اوخورک ورڅخه وکړئ نوبه (تكُونَا)سئ تاسې دواړه (مِنَ)له (الظَّالِمِيْنَ) (35) ظالمانوڅخه،پوسه چې کله چې واقعه دسجدې کولودملائکوواَدم علیه السلام ته اوشوه دانکاردابلیس له سجدې کولوڅخه وآدم ته اودارنګه سلسله دملعون کیدلوده پای ته ورسیده نوآدم علیه السلام تنها په ځمکه کښې اوسیدئ اوپرته له حیواناتوڅخه ئې بل شي په ځمکه کښې نه لیدئ اوهمجنس یې نه درلودئ اوپه خپل زړه کښې بې داآرزواوخواهش کاووچې کاشکې مې یوهم جنس درلودلای چې صحبت اومجلس مي ورسره کولائ نو الله پاک چې ارحم الراحمین رب دئ دده دخواهش په وجه پرده باندې رحمت وکړاو ددوهمې جمعې په ورځ په داسې حال کښې چې دئ ویده وو ملائکودالله د حکم مطابق دآدم علیه السلام چپه بغل څیرې کړ اوله هغه ځاي څخه یې یوه ښائسته دښه شکل خاونده ښځه راوه ایستله چې په یوه لمحه کښې یې قداوقامت برابرسوبیا فرشتوبیرته دآدم علیه السلام څیرې سوئ بغل سره پیوسته کړ اوپدې واقعه کښې وآدم علیه السلام ته هیڅ کوم ربړ اوتکلیف نه دئ رسیدلي کله چې حضرت آدم علیه السلام له خوب څخه رابیدارسو نودغه ښځه یې ولیدله چې وبغل ته یې ناسته وه نوپوښتنه یې ورڅخه وکړه چې ته څوک یې د الله جل جلاله له طرفه ورته و ویل سول چې داځما مینځه ده لپا ره دانس اوالفت نیولوستا مي پیداکړه حضرت آدم علیه السلام وغوښتل چې ودېته لاس ور وغځه وي نو د الله جل جلاله له طرفه حکم ورته وسو چې ترهغه پورې به وحوا ته لاس نه وروړې چې د دې مهر اوو رول دې اداکړې نه وي آدم علیه السلام عرض وکړ چې ای الله د دې مهر اوورول څه دي الله جل جلاله ورته وفرمایل چې وررول یې دادي چې پر محمد صلي الله علیه وسلم اوپر اهل د ده باندې لس واره درود و وایې آدم علیه السلام بیاوالله تعالي ته عرض وکړ چې محمد څوک دی الله پاک ورته وفرمایل چې محمد خاتم دانبیاوو دی اوستاله اولاد څخه دی اوکه د ده پیدایښت ځما منظور نه واي نوته مانه پیداکولې نوبیا حضرت آدم علیه السلام پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندې درود و وایو اوبیا دملائکوپه شاهدي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوګواهي سره د دوي په منځ کښي نکاح وتړله سوه داکارونه ټول دجمعې په ورځ کښي ترسره سول دهمدغي ورځي په اخيرکښي الله جل جلاله وپرشتوته حکم وکړ چي حضرت آدم عليه السلام اوحوا دواړه په قسم قسم زېوراتو اودښايست په شيانو ښائسته کړئ اوپرډول دبادشاهانويي دزروپرتخت باندي کښېنوئ او وجنت ته يي داخل کړي ، داهغه څه دي چي شاه عبدالعزيز رحمه الله په فتح العزيز کښي ذکر کړيدي ، همدارنګه پوسه چي پدې خبره کښي اختلاف دي چي دحضرت حوا پيدايښت تردې دمخه سويدی چي حضرت آدم عليه السلام وجنت ته ورداخلېدی اوکه په جنت کښي سويدی لکه چي امام رازي په تفسير کبيرکښي داسي فرمايلي دي ، واختلفوافي الوقت الذي خلقت زوجته فيه ،فذكر السدي عن ابن عباس وابن مسعود وناس من الصحابه ان الله تعالي لما اخرج ابليس من الجنة واسكن آدم الجنة فبقي فيها وحده وما كان معه من يستأنس به فألقي الله تعالي عليه النوم ثم أخذ ضلعا من اضلاعه من شقه الأيسرووضع مكانه لحما وخلق حواء منه فلما استيقظ وجد عندرأسه امرأة قاعدة فسألها من انت ؟ قالت : امرأة قال ولم خلقت ؟ قالت لتسكن الي فقالت الملائكة مااسمها ؟ قال حواء ، قالو ولم سميت حواء ؟ قال لأنها خلقت من شئ حي ،وعن عمر وابن عباس رضي الله عنهما قال : بعث الله جندا من الملائكة فحملوا آدم وحواء عليهماالسلام علي سرير من ذهب كماتحمل الملوک ولباسهما النور علي كل واحد منهما اكليل من ذهب مكلل بالياقوت واللؤلؤ وعلي آدم منطقه مكللة بالدررواليا قوت حتي ادخل الجنة .فهذاالخبريدل علي ان حواء خلقت قبل ادخال آدم الجنة والخبر الأول يدل علي انها خلقت في الجنة والله اعلم بالحقيقة .پوسه چي دقران کريم ځني اياتونه پردې خبره باندي دلالت کوي چي حضرت حواء رضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړه چي اول له هغوايا توڅخه دسورت نساء دغه مبارک آيت دی (الذي خلقكم من نفس واحدة وخلق منها زوجها) يعني هغه خداي چي پيداکړي يې ياست تاسي له نفسه يوه څخه ، چي آدم عليه السلام دی ، اوپيداکړي يې ده له همدغه يوه نفسه څخه ښځه د ده ، چي حواء رضي الله عنها ده ،اودوهم آيت دسورت اعراف دغه قول دخداي پاک دی (وجعل منها زوجها ليسكن عليها) يعني اوپيدايې کړه له دغه يوه نفسه څخه ښځه د ده د دې دپاره چي سکون اوارامي ونيسي ودېته اوهمدا رنګه احاديث دنبي عليه السلام پردې باندي قاطع دلالت کوي چي حواءرضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړېده لکه داقول درسول عليه السلام [ان المرأة خلقت من ضلع الرجل فان اردت ان تقيمها كسرتها وان تركتها انتفعت بها واستقامت] يعني بېشکه ښځه ، حواء ،پيداکړه سوېده له پښتئ څخه دسړي ،د آدم عليه السلام ،يعني نوشان د دې داډول دی لکه دپښتي ،نو کچيري تا داسېده کوله نوماته بې کړې اوکه دې چيري پرېښو وه دايعني پرخپل حال باندي نوبه نفع واخلې پدې باندي اومستقيمه به سي دا ،تفسيرکبير ،تنبيه پوسه چي په موجوده زمانه کښي کافران اوځني صرف په نامه سره مسلمانان نارينه اوښځي داخبره دپسخند په ډول تعبيره وي چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده اوحتي په ځنوراديو ګانو کښي هم کله کله دپسخند په ډول پردې خبره باندي بحثونه سوي دي داقسم خلګ داسلام دښمنان دي اوکه يوڅوک دجهالت په وجه داخبر وکړي چي داخبره صحيح نه ده چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده نوضرور بايد تجديد دايمان وکړي اووپردغه خپله خبرباندي توبه وکاږي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري

)أُسكن(

پوسه چي د�اسكن�لفظ په اصل کښي له �سكني� ښخه هم احتمال داخذلري اوله سکون ښخه هم، �سكني� و،�اتخاذالمسكن� يعني و نيولو دځای د سکونت،ته ويل کيږي ،اوسکون وترک ،پرېښوول دحرکت ته ويل کيږي،په دغه آيت کښي د�اسكن�لفظ له �سُكني�ښخه جوړدی نوبه د�اسكن�معني داسي سي چي،ونيسه ته اوستاښځه جنت ځای دسکونت،نه له �سكون� ښخه،ځکه چي بياد�أُسْكُنْ� معني داسي کيږي چي ساکن سه ته اوستاښځه يعني په جنت کښي حرکت مه کوئ نودامعني خوصحيح نه ده ځکهچي منع له حرکت ښخه په جنت کښي خويوقسم دعذاب دئ اونعمت نه دئ.

)انت(

دانت لفظ چي په اسکن کښي دمستترضميرتائيددئ ددې لپاره راوړل سويدئ چي د�زوجک� عطف پرمستترضميرباندي صحيح سي ځکه چي ضميرمستتر متصل ضمير دی اوعطف پرضميرمتصل باندي بې له تاکيده په منفصل ضميرسره نه صحيح کيږي او په � أُسْكُنَا� سره يې په يوه صيغه ودوی دواړوته خطاب ونه فرمايو،له پاره ددې چي داخبره ښکاره سي چي آدم عليه السلام اودارنگه هرنر،مېړه اصل دئ اوحواء رضي الله عنها اوهره ښځه يې تابع ده

)الجنة(

د�الجنة�په لفظ کښي الف اولام لپاره دعهدخارجي دي،اشاره ده وهغه جنت ته چي دقيامت په ورځ به مومنان ورځي،رزقنا الله الرحمن الرحيم اياها،

)ذالک(

پوسه چي اهل سنت والجماعت په دې عقيده دي چي جنت اودوږخ له پخوالا خدائ پاک پيداکړيدي اوکوم جنت چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهااول وارداخل سول اوبياورښخه راووتل همدغه جنت ووچي مقابل ددوږخ دئ،اومعتزله چي يوناروا اومبتدعه ډله ده وايي چي جنت اودوږخ تراوسه پوري نه دي پيداسوي اوکوم جنت چي حضرت آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهاپکښي وو هغه يوباغ ووپه ځمکه کښي دفلسطين اوياپه منځ کښي دفارس اودکرمان چي دآدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنه دابتلادپاره خدائ پاک پيداکړيوو.

بياچي دوی ته داعتراض په ډول وويل سي چي دوی دواړه چي الله جل جلاله له جنت ښخه ايستل نود�اهبطوا�په لفظ سره يې امرورته وکړ،،اواهباط خوله لوړه ځايه وکښته ځاي ته کيږي نومعلومه سوه چي داهغه جنت ووکوم چي په اسمانوکښي دئ چي دارالثواب دئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نودوی ددې سوال په جواب کښې وايې چې �اهباط�ونقل کولوته له يوه ځايه وبل ځای ته هم ويل کېږي لکه په دې قول دخدای پاک کښې �اهبطوا مصرا�..

)رغدا(

دغه لفظ د�واسعا� په معني دئ صفت دئ دمصدرمحذوف، اي اکلارغداً،اومجموع مفعول مطلق دئ،

د�کلا� دپاره،

)حيث شئتما(

يعني په هرځای کښې له جنت څخه چې ستاسي خوښه سي،

پوسه چي لفظ د�حيث� وضع دئ لپاره دمکان مبهم، دلته عام مکان ورڅخه مراددئ ځکه مکان مبهم دعموم تقاضا کوي اوپه خصوص قرينه هم نسته،دغه ظرف تعلق تر�کُلا�نيسي نه تر�أُسْکُنْ� ځکه مقصود له دغه ظرف څخه عموم ده اجازې په خور ک کولو کښې ودوی دواړوته له هرقسمه خورکه دجنته لپاره ددې چې دوی ته له هغې درختې څخه چې ورڅخه منعه سول دخوړلوعذر نسي پاته،ځکه چې ټول خورکي شيان دجنت ورته رواسول ماسواله هغې يوې درختې، مولاناعصام الدين دلته يوه عجيبه دقيقه خبره کړېده هغه داچې،تر�کلا�پوري له دې وجې تعلق نيسي چې پردې دلالت وکړي چې په ډکه خېټه خورک مه کوئ، ځکه چې د�شئتما� لفظ چې له�حيث� سره ضم سويدئ پردغه مفهوم دلالت کوي ځکه په ډکه خېټه خورک په مشيت سره نه کيږي،نودعصام دقول مطابق به په آيت مذکوره کښې ددغه آيت مضمون راسي چې (کلواواشربواولاتسرفوا)

يوبزرګ فرمايلي دي، ګرچه خداګفت کلوا واشربوا ، ليک نګفته است کُلوا تاګلو

پوسه چي په ډک نس خورک هم شرعاً ممنوع دئ اوهم دډاکټري او طبي په مسلک کښې ممنوع دئ،ځکه چي دااسرا ف دئ او دمرضوپيداکونکئ دئ،پوسه چي الله جل جلاله داسي نه دي ويلي چي (ولاتأکلامن هذه الشجرة،الخ) بلکي داسي يې وفرمايل چي(ولاتقربا)يعني مه نزدې کيږئ داپه دې سبب چي په منع کولوکښې ددوی مبالغه راسي ځکه يوڅوک چي ته له يوه کارڅخه منع کوې نوچي داسي ورته ووايې چي داکارمه کوئ ترديې داډېرتاکيدفايده کوي چي ورته ووايې ودې کارته مه ورنږدې کېږه لکه چي په منع کښې له زنا څخه الله جل جلاله فرمايلي دي (ولاتقربوالزناء)الآيَة، اوپه دې کښې وبندګانوته داتعليم هم دئ چې هغه کارونه چي په شرعه کښې ممنوع دي له هغوڅخه دځان ساتلوطريقه داده چې وشاخواته يې ورنږدې نه سي ځکه چي نږدېکت ويوشي ته سبب ددې ګرځي چي په هغه شي سره سړي مبتلاسي.

دغه کومه د رخته وه؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې باب متعددروآيتونه راغلي دي له حضرت کعب اوابن عباس رضي الله عنهماڅخه روآيت دئ چې دادغنمودرخته وه اومشهورهم دغه قول دئ،خودلته داسوال پيداکيږي چې دغنموبتي خودرخته نه بلل کيږي،

جواب يې په مختلفوډولوکيږي اول جواب چې زماپه ذهن کښي راغلئ دادئ چې دجنت شيان خوددنياله شيانوسره صرف په نامه کښي ګډدي نوښايي چې دغه بوټئ دغنمودي ددرختي په شکل کښي وو اومفسرينويې په نوروډولوهم جواب کړيدئ،اوله حضرت عبدالله ابن مسعود رضي الله عنه څخه روآيت دئ چې دادانګوروددرخته وه اوله حضرت ابن جريج رضي الله تعالي څخه روآيت دي چې دادانځردرخته وه،اوله حضرت علي رضي الله تعالي عنه څخه روآيت دئ چې دادکافوردرخته وه،مولاناعصام الدين رحمه الله تعالي په يوه رقم کښي چې په ځينونسخودبيضاوي شريف کښي موجوددئ فرمايلي دي چې مايوځای ددغي شجري تفسيرپه علم سره وليدئ بيايې په فهم کښي حيران سوم ترڅوچې په خوب کښي واسمانوته وختلم اوآدم عليه السلام مي وليدئ بيامي له ده څخه پوښتنه وکړه چې ته په جنت کښي الله جل جلاله له کوم شي څخه منع کړيوې ده راته وويل چې زه يې له علم استدلالي څخه منع کړيوم ځکه چې په جنت کښي خومعرفت دخدائ پاک وماته دمشاهدي له لاري حاصل وو خوبهتره خبره داده چې په تعين کښي ددې درختي څه نه وويل سي لکه چې د مخه يې ماذکروکړ،پوسه چې علماووپه دې کښي اختلاف کړيدئ چې دغه نهي تحريمي وه،يعني الله جل جلاله دغه درخته پرآدم عليه السلام اوحواءرضي الله تالي عنه باندي حرامه کړېوه اوکه تنزيهي وه، يعني له درختي څخه خورک ورته حرام نه ووخو خلاف اولي وونوپه دې سبب د�فتکونامن الظالمين�په معني کښي هم اختلاف راغلئ دئ ځکه هغه څوک چې دغه نهي تحريمي بولي نودمذکوري جملي معني په دې ډول کوي چې که تاسي له دې درختي څخه خورک وکړ نودګناکولوپه وجه به له ظالمانو څخه سئ،يعني ګنهګاران به سئ اوهغه څوک چې دغه نهي تنزيهي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د شپږ دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم،۱۹ برخه

مرجع العوام والخواص العلامة ابوالفضل محمدمعین الدین کان الله له ودامت برکاته

لفظي ترجمه

(فَ)بیا(أَزَلَّ)وښویول (هُمَا)دوی دواړه (الشَّيْطَانُ)شیطان یعني په دې سبب چي دهغې وني په خوړلوېي مبتلاکړل (عَنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه (فَ)نو(أَخْرَجَ) وې ایستل ده،یعني شیطان (هُمَا) دوی داړه (مِمَّا)له هغه (كَانَا)چي وودوی دواړه (فِي)په(هِ) ده کښې (وَ)او(قُلْ)وویل (نَا)موږ،یعني ودوی ته (اهْبِطُوا)چي کښته سئ،یعني له جنت څخه ومځکې ته (بَعْضُ)چي ځني (كُمْ)ستاسي به یعني په داسې حال کښې چي ځني ستا سي به(لِبَعْضٍ)ځنونورولره (عَدُوٌّ)دښمنان وي (وَ)او (لَكُمْ)تاسي لره،یعني سته تاسولره (فِي) په (الْأَرْضِ)مځکه کښې (مُسْتَقَرٌّ)ځای دقرار،یعني ځای دسکونت ،دهستوګي (وَ)او (مَتَاعٌ)سامان دنفعي اوفایدې اخستلو (إِلَى)تر (حِينٍ)یووخته پورې (36)

یعني چي وخت داجل ستاسي دی اویادقیامت ورځ ده ،پوسه چي کله چي آدم اوحواء

دواړودشیطان ملعون په وسوسه چي تفصیل بې په علمي خبروکښې راسې له هغې درختې څخه خورک وکړکومه چي دوی ورڅخه منع سوې وو نوحکم ورته وکړسوچي اوس له جنته څخه وځمکې ته کښته سئ په داسې حال کښې چي ځني ستاسي به دښمنان وي ځنونورولره یعني نسل ستاسوبه په دې ډول وي چي بعضي ددوی به دښمنان وي بعضونورولره لکه چي ددغې خبرې اول مصداق په قابیل اوهابیل اوبیا په کافرانواوبیاپه مومنانوکښې پیداکړسو اوپه ځمکه کښې به ترهغه پورې وتاسي ته دقراراوهستوګي ځایونه اوستاسي دفایدواوګټواسباب اووسائل موجودوي چي دقیامت ورځ راځي ،

تفصیل اوعلمي خبرې

)فأزلهما(

پوسه چي دغه فعل له زَلَّة یازُلل څخه جوړدی کوم چي په اصل کښې وبې اختیاره ښوئېدلوته په ختہ کښې ویل کېږې امام نسفي ویلي دي چي دغه قول دخداې پاک دلیل دی پردې خبره باندې چي دانبیاؤپرفعل باندې دزلة دلفظ اطلاق کېدلاې سي ځکه چي زلة وهغه فعل ته ویل کېږې چي خلاف له حکمه څخه دشرع وکړسي خوپه بې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیاره توګه لکه یوڅوک چي بې اختیاره په خته کښي وښوئېږي ،اوګناه وهغه فعل ته ویله کېږي چي په خلاف دحکم دشرع وکړسي اوپه قصداوپه اراده سره وي

(الشیطان)الف لام پکښي دپاره دعهدخارجي دی مرادورڅخه ابلیس ملعون دی دالفظ یا له شطن څخه ماخوذدی په معني دبَعُداویاله شاط یشیط څخه جوړدئ په معني دهَلَک اواحتدفي غضبه یعني تېره اوتېزسوبه غضب خپل کښي

(عنها)پوسه چي د�عنها� ضمیرددې احتمال هم لري چي ولفظ د�الشجرة� ته راجع سي اوددې احتمال هم لري چي وجنت ته راجع سي،پراول تقدیرد�عن�کلمه لپاره دسببیت ده معني یې په دې ډول ده �فاصدر زلتهما بسببها�نوبه دازل په فعل کښي هغه قسم تضمین راسي کوم چي په معني کښي مصدردمتضمِّن فعل مفعول وي لپاره دمتضمَّن فعل اوپردوهم تقدیرمعني په دې ډول ده،فاذهبهماعن الجنة، نوبه �عن� لپاره دمجاوزت سي، ابو حیان دلته دوه نوراحتمالونه هم ذکرکړي دي اول داچي داضمیرراجع سي وطاعت ته کوم چي له دلالت دکلام څخه فهمېږي دوهم دا چي راجع سي وحالت دلذت اوخوشحالۍ ته په جنت کښي

،شیطان په څه طریقه سره په آدم علیه السلام اوپه حوارضي الله عنهادغه کاروکړ ،

علماوويه دې باب مختلفي ویناوي کړیدي، ځني وايي چي دوسوسي له لاري يې دوی خطاکړل لکه څرنګه چي مورته په زړوکښي وسوسي را ا چوي،اوځني وايي چي دَيْ په خپله وجنت ته ورداخل سو ځکه چي له جنت څخه دي ملعون په دې ډول منع سوچي دپخواپه ډول په عزت سره ورسي،اوپه حقارت اوپه سپک حالت کښي دوسوسې اودشیطاني وظیفي داجراکولودپاره وجنت ته له ورتللوڅخه نه وومنع سوئ، څوک وايي چي دجنت په دروازه کښي ودریدواونعره یې وروکړه،څوک وايي چي دجنت دیوي دابې اوخزندې په شکل یې ځان وګرځاوااوورننوتئ اوپیره درانواومحافظینونه وپیژندئ اوڅوک وايي چي دیمارپه خوله کښي ورغلئ،بهرحال نوچي ورغئ څه یې ورته وویل اوبهانه یې وخبروته څنګه جوړه کړه،

امام بغوي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي کله چي آدم علیه السلام دجنت نعمتونه اومېوي ولیدلي نويې داوویل کاشکي ثابته وای داچي بېشکه مالره وای همېشه توب یعني په جنت کښي نوئې دي خبري وشیطان ملعون ته طمع پیداکړه ددې چي یوڅه وکړي نوورغئ دآدم اودحواء رضي الله عنه په منځ کښي ودرېدی او دوی په دې نه پوهېدل چي دغه ابلیس دئ ځکه چي ده شکل بدل کړیووبیا شیطان په زوره چغي اوبغاري کړي دَيْ خبیث اول هغه څوک دئ چي نوحه اوچغاري یې کړیدي اوپه دروغویې ژړلي دي بیادیعقوب علیه السلام ځامنوچي کله یې یوسف علیه السلام وڅاه ته وغورځاوه اوپلارته راغلو نوبه درواغویې وپلارته وژړل لکه چي الله جل جلاله فرمایي(وجاءواباهم عشاء یبکون)اوهم له دغه ملعون ابلیس څخه وشڅوته چي پرمرده باندې حرامه نوحه اوچغه کوي اوپه نادرډول یې ځني نارینه هم کوي په میراث پاته ده ،بهرحال آدم علیه السلام اوحوارضي الله تعالي عنها

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وويل چي ولي ژاړي ده ملعون ورته وويل چي ستاسي پرحال باندي ژاړم ځکه چي تاسي به يووخت مړه سیاودغه نعمتونه به درڅخه پاته سي، نودوی په دي خبر ډېر پرېښانه سول اوورته وې ويل چي يوه چاره راوښيه نوده ورته وويل ايازه وتاسوته داسي درخته دروښيم چي له هغې څخه که تاسي خورک وکړی نوبه هميشه په جنت کښي پاته ياست لکه چي په يوه مبارک آيت کښي راغلي دي(هل ادلکم علي شجرةالخلد وملک لايبلي)اوهم يې ورته وويل چي له دغي درختي څخه چي الله جل جلاله تاسي منع کړي ياست په دې وجه که تاسي خورک ورڅخه وکړی نوبيابه تاسي دواړه ملکي وګرځۍ اويابه له همېشه اوسېدونکوڅخه په دي جنت کښي سی،لکه چي الله جل جلاله فرمايلي دي(مانهاکماربکماعن هذه الشجرة الاان تکونا ملکين اوتکونا من الخالدين) اوقسم يې ورته وکړ چي زه ستاسي لپاره له خيرخواهانويم،لکه چي الله جل جلاله فرمايلي دي (وقاسمهماانی لکما لمن الناصحين)بغوي،بيضاوي،مع بعض توضيح،

)فاخرجهما(

پوسه چي نسبت د�اخرج� وشيطان ته مجازعقلي دئ ځکه چي دي سبب داخراج ددوی دواړو وګرځېدی اوحقيقي فاعل داخراج الله جل جلاله دئ،

)مماکانافيه(

پوسه چي د�ما�په کلمه کښي دري احتماله دي ،اول داچي مرادورڅخه طاعت سي يعني وايستل شيطان دوی دواړه له هغه طاعت اوفرمانبرداری څخه دالله پاک چي دویدواړه په هغه کښي وو ، دوهم داچي مرادورڅخه نعمت دجنت سي ،او دريم داچي مرادورڅخه لوړوالی دمرتبې سي،

)قلنااهبطوا(

دغه صيغه دجمع صيغه ده سره له دې چي مخاطب دوه شخصه وو چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله تعالي عنها وه نوجواب په دوه ډوله ورکړکيږي اول په دي ډول چي څرنګه چي دوی دوه دټول بشراصل دي نوځکه خطاب دجمع په صيغه ورته سويدئ داتسليمي جواب دی، دوهم په دي ډول چي خطاب يوازي ودوی دووته ندی بلکي شيطان په دي خطاب کي ورسره داخل دی ځکه دي هم په دغه وخت کښي دوسوسي اچولولپاره هلته وو، بيضاوي بالحاصل،

)بعضکم لبعض عدو (

دلته داسوال کېږي چي داخو جمله اسميه حاليه ده اوپه واوسره نه ده مصدره سره له دي چي اکتفاءپه ضميرسره په جمله اسميه حاليه کښي ضعيفه ده اودقرآن کريم له معجزنظم سره لياقت نلري،قاضي بيضاوي ددې سوال جواب په دي شکل ورکړيدی چي که ددغه قسم جملې اسميې تاويل په مفرد سره کيدلای سوای نوبيااکتفاپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضميرضعيفه نه ده دلته يې تاويل په مفردسره کيدلاي سي چي دمتعادين لفظ دی،اوځني په دې ډول جواب ورکوي چي دغه حال حال دائمه ده په دائمه حال کښي واومنع دی خوتحقيقي خبرداده چي جمله اسميه حاليه په درې ډوله ده اول داچي سببيه دذوالحال وي لکه جاء زيدابوه قائم په دې قسم کښي واو او ضمير دواړه لازم دي مگر نادر لکه کلمته فوه الي في دوهم دا چي له ذوالحال څخه اجنبيه وي لکه قدم عمرو وبشر قام اليه په دې قسم کښي واو لازم دئ خو دغه واو نائب له ضمير څخه هم دی اوکله دواړه سره جمع سي لکه په مذکور مثال کښي اوبي له دواړو هم راځي دريم دا چي دغه جمله صفت دذوالحال وي لکه په دې قول کښي توليتم وانتم معرضون په دې کښي دواړي وجي په اطراد سره روادي په مذکور قول دآيت کښي که خطاب آدم اوحواء اواولادې د دوئ ته سي او يا ودوئ دوو اوابليس ته سي نوله دغه اخيري قِسم څخه گرځي نوسوال نه وارديږي (ومتاع) دمتاع لفظ په اصل کښي دشپانه وخوري ته ويل کيږي دلته ياپه معني دمصدر دی چي تمتع يعني نفع اخيستل دي اويا په معني دسامان دنفعي اخيستلو دی او له حين څخه يا وخت دمرگ يا دقيامت ورځ مرادده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقري دسورت د(۳۷) اوه دیر شم آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم: :

لفظي ترجمه :

(ف)بیا(تَلَقَّى)زده کړې(آدم)آدم (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه (هِ) دده(كَلِمَاتٍ) یو څوکلیمې (فَ)نو(تَابَ)رجوع وکړه ده یعني الله په رحمت اوپه قبول دتوبې سره (عَلَيْ)پر(هِ)ده یعني پر آدم علیه السلام باندي (إِنَّ)بېشکه (هُ)دَی یعني الله پاک (هُوَ) خاص دَی (التَّوَّابُ)ښه توبه قبلوونکی دی ،یا ډیرتوبه قبلونکئ دئ (الرَّحِيمُ) ښه مهرباني کوونکی دی) 37(

پوسه چي کله چي آدم علیه السلام دالله جل جلاله له لوري داعتابي حکم واوریدی چي، اهبطوا، یعني کښته سی له جنته نوپداسي حال کښي چي ډېرپرېشانه وو اوسخت پښېمانه اوله افسوس څخه ډک وو په ژړا سو اوپه همدغه حال کښي الله جل جلاله د داسي کلموالهام ورته وکړ چي مضمون یې توبه اوبخښنه غوښتل وو مکمل تفصیل به په علمي خبروکښي راسي خو مشهور اوله قرآنه سره موافق قول دادی چي دغه کلمې هغه وې چي بل ځای په قرآن کریم کښي الله جل جلاله ذکرکړئ دي چي (ربنا ظلمنا انفسناوان لم تغفرلناوترحمنا لنکونن من الخاسرین) یعني ای ربه موږ ظلم وکړ پر نفسو ، ځانو څموږ او کچیري نه وکړې ته بخښه موږ لره اونه وکړې رحم پرموږ نوخامخابه سوموږ له زیان والاوو څخه په هرباب کښي هم دغه روآیت له حسن بصري رحمه الله تعالي اوله ځینو نورو علماوو څخه راغلی دی بهر حال آدم علیه السلام دتوبې یوڅوکلِمې له خپل رب څخه زده کړې اوهغه یې ویلې نوبیاالله پاک پرده باندي دتوبې په قبلولو سره رجوع وکړه د ده توبه یې قبوله کړه ځکه په دې کښي شک نسته چي الله جل جلاله ښه توفیق ورکوونکی دتوبې ده یا ښه توبه قبلوونکی دی و بنده ته توفیق دتوبې هم دی ورکوي اوتوبه یې هم قبلوي اوډېر رحم کوونکئ دئ چي سره له قبلولودتوبې نور احسان هم دتوبه ګار سره کوي .

تفصیل او علمي خبري :

پوسه چي دآدم اودکلمات په لفظونو کښي دوه قرائته راغلي دي اول په رفع دآدم اوپه نصب دکلمات سره بناپر دغه قرائت باندي بیضاوي دتلقي معني په استقبال سره کړېده پدې ډول چي بیااستقبال وکړآدم په زده کولواوقبلولو اوعملي کولوسره دیوڅوکلمواوپه بل قرائت کښي عکس د دي دی نوبیامعني دآیت په دې ډول ده چي بیااستقبال وکړ دآدم یوڅوکلمویعني ورته راغلې له ربه د ده څخه .

دآدم علیه السلام توبه څه وخت قبوله سوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصلي حقيقت خو الله جل جلاله عالم دئ خوپه تفسيرقرطبي کښي راغلي دي چي اول آدم عليه السلام والله ته توبه وکښه يعني اوتوبه يي قبوله سوه بياومزکي ته کښته سو اوپه روح البيان اوتفسير مظهري کښي يوروآيت له ابن عباس رضي الله عنه څخه ذکردی چي آدم اوحواء دوه سوه کاله وژړل اونه يې خورک کړيدی اونه يې څښل کړيدي اويوسل او څلوېښت کاله وحواء ته نه دی ور نږدې سوی له دې څخه داسي معلومېږي چي دآدم عليه السلام د توبې کښل په مزکه کښي هم دوام درلودی اوقبلېدل يې په مزکه کښي وسول، له يونس بن حباب اوله علقمه بن مرثد څخه روآيت دی چي که د ټولو مزکني مخلوقاتواښکي راټولي سي بيابه هم دداود عليه السلام اښکي پرډيري سي اوکه دغه ټولي بياسره يوځای سي نو دآدم عليه السلام اښکي به پر ډيري سي پوسه چي په ډيرو کتابو کښي داسي هم راغلي دي چي آدم عليه السلام حضرت محمد صلي الله عليه وسلم والله ته شفيع کړ نوپه دې وجه الله د ده توبه قبوله کړه،او بيضاوي دقيل په حواله ذکرکړيدي چي بيهقي يې اخراج کړئ دئ چي هغه کلمې چي وآدم ته يې الهام وسو دغه وي : سبحانک اللهم وبحمدک وتبارک ا سمک وتعالي جدک ولااله الا انت ظلمت نفسي فاغفرلي انه لايغفر الذنوب الا انت .

يعني پاکي ده تالره اې خدايه اوتلبس کوم يعني پيوستون کوم له ثنا ستاسره اوډېر برکتناک دئ نوم ستا اوډېر لوړ دئ شان ستا اونسته هيڅ لايق دعبادت موجود مگرته ، ظلم وکړ ماپر ځان خپل نوبخښه وکړه ماله ؛ ځکه نه سي بخښلای گناهونه هيڅوک ماسوي له تاڅخه.

د بقرې د سورت د (۳۸)آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم : ۲۱برخه

لفظي ترجمه :

(قُلْ)و ويل (نَا)موږيعني وآدم او وحواء ته (اهْبِطُوا) کښته سی (مِنْ)له (هَا) جنت څخه، يعني ومزکي ته (جَمِيعًا)ټول ،يعني په داسي حال کښي چي ټول ياست او يوهم پاته نه سی (فَ)نو(إِمَّا)کچيري (يَأْتِيَنَّ)راغي خامخا (كُمْ) وتاسي ته (مِنِّي) له ما څخه يعني له طرفه ځما څخه (هُدًى) هدآيت ،يعني لاربښو ونه په واسطه درسول اوکتاب ځما(فَ)نو(مَنْ)هغه څوک(تَبِعَ)چي پيره وي وکړي (هُدَا)دهدآيت (يَ)ځما (فَ)نوبه (لَا)نه وي (خَوْفٌ)وېره (عَلَيْ)پر (هِمْ) دوئ باندي ، يعني پر دوئ باندي به دقيامت په ورځ کښي هيڅ قسم وېره نه وي (وَ)او(لَا)نه به (هُمْ)دوی (يَحْزَنُونَ) (38) غمجن کيږي .

يعني وروسته له دې چي يووار خومو له مخه وآدم عليه السلام اودده وملگريوته چي په دغه ساعت کښي په جنت کښي ول چي حواء رضي الله تعالي عنها اوابليس ملعون ؤ حکم وکړ چي له جنت څخه ومځکي ته کښته سی ، دوهم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل مو بيا دتاكيد لپاره هغه حكم ورته مكرركړ ، خوپه اول ځل مو دوئ په دې وپوهه ول چې په زمكه كښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځنې ستاسي به دځينو نورو دښمنان وي، او په دوهم وار مو په دې پو ه كړل چې په ځمكه كښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځما له طرفه به دځنو كارو په كولو اودځنوكاروپه نه كولو مكلف گرځئ، ځما له خوا به هدايت، شرعي احكام ، دپيغمبرانو او كتابو په ذريعه درځي ، نو كه هرچاپه تاسي كښې ځما داحكاموتابعداري وكړه په منلواوپه عمل كولو سره نوبيا چې كله دقيامت ورځ سي اودوئ دوباره راژوندي سي نوبه دوی ته هيڅ وېره له عذاب څخه او له ضائع كېدودعملو نه وي ، اونه به په دې غمجن كيږي چې ددنياژوندئې له لاسه ووتئ اوياپې په دنياكښې عبث عمرتېركړ ؛ ځكه خوعبث عمرئې نه دئ تېركړئ اونه به په دې غمجن كېږي چې بېرته راژوندي سول ـ

تفصيل اوعلمي خبري :

پوسه ! چې كه ددوو جملو په منځ كښې كامل اتصال ؤ نو هم يوه پرهغه بله نسي عطف كيداځ اوكه ئې ترمنځ كامل انقطاع ؤ نوهم يوه پرهغه بله نسي عطف كېدلا ئ ؛ ځكه چې دمعطوف اودمعطوف عليه تر منځ به نه كمال اتصال وي اونه به كمال انقطاع وي ، دلته د�قلنا اهبطوا،الخ � جمله يا تاكيدده دله مخه جملې نو ددوی دوو ترمنځ كمال اتصال موجوددئ نوځكه حرف عطف نه دئ ورسره راغلئ ،او يا مقصود ور څخه داددئ چې كښته كېدل ددوی لپاره دمكلف كېدودي ، اواول امرپه دې باندي دلالت كوي چې كښته كېدل ددوی به وداسي حال ته وي چې هغه به ددوی ترمنځ دعداوت حال وي اووځمكي ته چې ورسي نوهلته به هم دهمېش دپاره نه وي نوپردغه تقدير ددغودووجملوترمنځ په دې وجه چې مقصدونه ئې سره جلادي كمال انقطاع راغله نوبيا هم دعطف مانع موجودسو .

پوسه ! چې په اوله جمله كښې امر تكويني دئ اوپه دوهمه كښې تكليفي دئ، اوځنو علماوو ويلي چې اول امرلپاره دراوتلو ددوی وله جنت څخه واول اسمان ته اودوهم امر لپاره دراكښته كېدو ددوی وله اول اسمان څخه چې سماء دنيا ورته ويل كيږي وځمكي ته، خودغه قول له دوو وجهوضعيف بلل سويدئ : اول له دې وجي چې له اهباط څخه په دواړوځايوكښي اهباط وځمكي ته مراددئ ځكه هبوط ونزول الى الارض ته ويل كيږي ،لكه صاحب دكشاف چې ذكركړيدي، دوهم له دې وجهي چې ددغوځينو په قول به خامخا ضميردمنها په دوهم امركښې واسمان ته راجع وي سره له دې چې داسمان ذكرمخكي نه دئ راغلئ بلكي دجنت ذكرراغلئ دئ .

)جميعاً(

دجميعالفظ ، په لفظ كښې دماقبل لپاره حال وي اوپه معني كښې تاكيدوي دماقبل نوپه دې سبب مقتضي داجتماع په يوه زمانه كښې ندئ لكه په دې قول كښې�جاءواجميعا�په خلاف ددې قول � جاءوامعا� ـ

)فمن تبع : (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي داشرطيه جمله جزاد�فاماياْتينكم الخ �ده اوپه دغه فعل مضارع پسي نون تاكيديه ثقيله ځكه پيوسته سويدئ چي يوله هغوځايوڅخه چي په مضارع پسي په هغوځايوكښي دتاكيدنون پيوسته كيږي دادئ چي مضارع له داسي اِن شرطيه څخه وروسته راغلې وي چي دهغه تاكيدپه مَاسره سوئ وي ، لكه دلته، ځكه �فاما� په اصل كښي � فا ن ما� ده .

پوسه ! چي سره له دې چي دهدآيت راتلل خوپه علم دالله جل جلاله كښي يقيني وو سره له دې ئې په اِنْ شرطيه سره مصدركړئ دئ كوم چي پرمحتمل اومشكوك كلام باندي داخليږي ،په دې وجه چي نظر و بندګانو ته اودارنګه په خپل حدذات كښي ئې راتلل محتمل ؤ .

پوسه چي د � هداي� لفظ اسم ظاهرپه ځاۍ كښي دضمير راغلئ دئ ځكه چي د,,هدي’’ لفظ مخكښي ذكرسوئ دئ ، اووضع دظاهر پرځاۍ دضميرنكته غواړي , نونكته دلته داده چي له اول هدي څخه هدآيت درسولانواوكتابوپه واسطه مراددئ ،اوله دوهم څخه عام مراددئ كه درسولانو اوكتابوپه واسطه وي اوكه دعقل په واسطه وي .

)بيضاوي مع زيادة من حواشيه وغيره. (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۳۹) مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ـ

لفظي ترجمه:

(وَ)او (الَّذِينَ)هغه کسان (كَفَرُوا)چې کافران سوي دي(وَ)او (كَذَّبُوا)نسبت ددروغوئي کړي دی یعني دروغ یې بللي دي(بِ)و(آيَاتِ)اياتوته(نَا)زموږ(أُولَئِكَ) هغه خلګ به (أَصْحَابُ)خاوندان (النَّارِ)داور وي ،،یعني دقیامت په ورځ(هُمْ) دوی به (فِي)په (هَا)ده کښې یعني په اورکښې (خَالِدُونَ) (۳۹)همېشه اوسېدونکي وي ـ

یعني ځمادهدایت له درتګ څخه وروسته که چا ځمادهدآیت تابعداري وکړه نودهغه حال خوله مخه ذکرسواوبالمقابل هغه کسان په تاسي کښې چي په ځماپه اياتو په زړوکښې کافران سي، ځمادهدآیت تابعداري ونکړي ورڅخه منکرسي اوپه خولو سره د درغو نسبت ورته وکوي نودهغوحال به بیا دقیامت په ورځ کښې داوي چي د دوږخ خاوندان به وي په دې معني چي په دوږخ کښې به وي اوهمېشه به پکښې اوسي ـ

تفصیل او علمي خبري:

پوسه چي ځموږ عقیده دنبیانو په شان کښي داده چي دوئ له ګناوو څخه معصوم اوپاک دي یوه مبتدعه ګمراه ډله چي حشویه ورته ویل کیږي داعقیده لري چي انبیاء علیهم السلام له ګناوو څخه پاک نه دي دوئ اول دحضرت آدم علیه السلام په قصه دلیل نیسي دوئ وایې چي حضرت آدم علیه السلام نبي وو اوسره له دې یې ګنا کړېده نومعلومه سوه چي انبیاء معصوم نه دي پاته سوه داخبره چي آدم علیه السلام په څه سبب دوئ ګناکوونکی بو لي د دې دپاره دو ئ څو وجهي وړاندي کوي : اوله وجه داده چي الله جل جلاله چي دَی د کومي درختي له خوړلو منعه کړیوو ده له هغې درختي څخه خورک وکړ ـ دوهمه وجه داده چي الله جل جلاله وآدم علیه السلام ته فرمائلي دي چي که تاسي له دغه درختي خورک وکړ نوبه تاسي دواړه له ظالمانو سی نوظالم خو دګنا په سبب یوڅوک ګرځي ـ

دریم دلیل یې دادی چي الله جل جلاله وده ته دعصیان اود غوایت نسبت کړیدی لکه چي الله پاک فرمایلي دي فعصي آدم ربه فغوي ـ

اوڅلرم دلیل یې دادی چي الله پاک وآدم ته توبه ورزده کړه اوتوبه خوله ګنا څخه کیږي ـ

پنځم دلیل یې دادی چي آدم علیه السلام پخپله و ویل چي که ته ای ربه مغفرت راته ونکړي اورحم پرموږ ونکړي نوموږ به له خاسرینو سو اوخاسر خو په سبب دګنا سړی ګرځي ، ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم دلیل یې دادی چې که آدم علیه السلام گنا نه وای کړې نوهغه قصې به پر ده باندې نه راتللاۍ کومې چې پرراغلې ـ

پوسه چې زموږ علما ءدآدم علیه السلام په دغه کارکښې مختلف تاویلونه کوي:

اول دا چې دغه نهي تنزیهي وه تحریمي نه وه ـ

دوهم داچې آدم علیه السلام په اجتهاد کښې خطاسو یا په دې ډول چې نهې تحریمي وه ده دتنزیهي خیال باندې وکړ یاپه دې ډول چې نهې له جنسه د درختي وه اود ده خیال راغی چې دغه منعه د دغه جنس له یوې معلومې درختي څخه ده اویا په دې ډول چې شیطان چې کله قسم ورته وکړنو د ده په فکر کښې داورغلل چې صادق د ی ځکه په خدای په دروغو قسم څوک نه کوي اوپه دغه وخت کښې ئې له الهي منعې څخه ذهول راغی ـ

دریم داچې د ده الهي منعه هېر سوه دهېرې په حال کښې یې خورک وکړ پاته سوه دحشویه وو دلیلونه نوځموږ علما وو مفسرینو لکه قاضي بیضاوي دهغوئ په زړه پوري جوابونه کړیدي دلته یې بیان ډېر طوالت ته مفضي کیږي ـ

والسلام ومن الله التوفیق

دبقرې دسورت د(۴۰)آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ـ

لفظي ترجمه :

(یَا)ای (بَنِي)اولاده (إِسْرَائِيلَ)دیعقوب (اذْكُرُوا)درپیادکړئ (نِعْمَتِيَ)نعمت ځمایعني انعام اواحسان ځما (الَّتِي)هغه (أَنْعَمْ)چې کړي دی (تُ)ما (عَلَيْ)پر(کم)تاسي باندې یعني اې بني اسرائیلوما چې کوم نعمتونه وتاسي ته درکړیدي هغه په دې ډول درپیادکړی چې شکرئې اداکړی په منلوسره درسول اوکتاب زما چې حضرت محمد صلي الله علیه وسلم اوقرآن پاک دی (وَ)او (أَوْفُوا)وفاوکړئ (بِ)په (عَهْدِي) عهد،وعده زما،یعني اواې بني اسرائیلو په هغه وعده او ترون چې تاسي له ما سراسره له پخوالادتورات دمنلوپه ضمن کښې راسره کړئ دی،وفاوکړئ (أُوفِ)نوبه وفاوکړم زه (بِعَهْدِ)په ترون یاوعده(کُمْ)ستاسي یعني که تاسي په خپله وعده اوترون وفاوکړی نوبیابه زه په هغه وعده او ترون له تاسي سره وفاوکړم کوم چې ماله تاسي سره ستاسي دوعده پالنې په صورت کښې کړیدی (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ما څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فَ)نو(ارْهَبُو)و وېرېږی (نِ) (40)له ماڅخه ـ

بني اسرائيلو څه قِسَم تړون اووعده له الله جل جلاله سره کړې وه چي په ذکرسوي آيت کښي الله جل جلاله ودوئ ته امر کړيدی چي تاسي په هغه تړون او وعده اوعهد چي له ماسره موکړيدی وفاوکړی ؟اودارنګه الله پاک بيا څه قِسم تړون اوعهد له دوئ سره کړی وو چي فرمايلي يې دي چي نوزه به په هغه خپل عهد او وعده وفا وکړم چي له تاسي سره مي کړېده ؟

داول سوال جواب دادی چي له بني اسرائيلو څخه الله پاک داعهد او وعده اخيستې وه چي که اخيري نبي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم هر وخت پيدا اومبعوث سو نوتاسي به د ده تابعداري کوی اود دوهم سوال جواب د ادی چي الله پاک بيا په مقابل کښي له دوئ سره دا عهد او وعده کړې وه چي په دې شرط که تاسي داخيري نبي(صلي الله عليه وسلم) متابعت وکړنوزه به بيادوه اجره وتاسي ته درکړم يعني يواجربه په سبب د متابعت ددين دحضرت موسي عليه السلام درکړم اودوهم اجرپه سبب د متابعت ددين دامام الانبياء محمد صلي الله عليه وسلم درکړم ـ

پوسه چي په دغه آيت کي څلورقسمه تعليم الله جل جلاله وبندګانوته کړيدي ،اول داتعليم دئ چي بندګان ضروربايددخدای‌پاک په نعمتوکښي کوم چي ودوی ته يې ورکړيدي فکرکوي اودهغوشکر اداکوي اودخدای پاک داحساناتومننه اوقدردانی‌کوي اودوهم داتعليم دئ چي بندګان بايد په خپلوعهدواوعدو وفا کونکي وي اودريم داتعليم دئ چي دبندګانونېک عمل داالله جل جلاله په دربارکښي نه ضائع کيږي بلکي الله جل جلاله دهغه نېکه جزاپه آخرت کښي ورکوي اوڅلورم داتعليم دی چي بندګان ضروربايدتنهااوبوازي له الله جل جلاله څخه په وېره کښي وي نه له بل چاڅخه ـ

تفصيل اوعلمي خبري :

)بني (

پوسه چي لفظ دبني جمع دابن ده نون ئې په سبب داضافت غورځېدلئ دی اولفظ دابن له بناڅخه مأخوذدئ چي وښوولوديوشي ته پربل شي باندي ويل کيږي،وځوی ته ځکه ابن ويل کيږي چي دَيْ مبني دپلاردئ په همدې سبب يوڅوک چي يوشي جوړکړي نودابن يادبنت په لفظ سره وصانع ته منسوب ګرځي اويوه خبره چي څوک په فکرسره معلومه کړي نوودغي خبري ته بنت فکرويل کيږي،ـ

)اسرائِيل (

اوداسرائيل لفظ په اصل کښي عبراني لفظ دئ لقبي نوم ديعقوب عليه السلام دئ معني يې عبدالله ياصفوة الله دی ځکه اسراء په معني دعبداويادصفوت دئ اوايل په معني داالله (جل جلاله)دئ ـ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)اذکروا (

د الفظ له ذکر څخه مشتق دئ ذکرپه ضمه سره د ذال یادول د شي دي په زړه سره او په کسره د ذال یادول دشي دي په ژبه سره۔

)نعمتي (

دنعمتي لفظ دمفرد لفظ دی وضمیر دمتکلم ته مضاف دئ خودلته معني دجمع ورڅخه مرادده ۔

)بعهدي (

لفظ دعهد په دواړوځایوکښي ومفعول ته مضاف دئ ۔

)ایاي (

دایاي لفظ ما اضمرعامله علي شریطة التفسیردی ۔

)فارهبون (

دفاکلمه په فارهبون کښي جزائیه ده اصل دکلاپه دي ډول دئ,,ان کنتم راهبین فایاي فارهبون" اورهبة وداسي ویري ته ویل کیږي چي تحرزله یوشي څخه ورسره وي، مظهري مع زیادة تفصیل واختصار۔

پوسه چي کله چي الله جل جلاله په تېرآیت کښي وبني اسرائیلوته امرپه شکر اوذکردنعمتودخدای جل جلاله اوپه وفاکولوسره دعهد ا ووعدي اوپه وېره خاص له الله پاک څخه وکړ نوپه راتلونکي آیت کښي یې دوی په داسي شي امرکړل چي دهغه په عملي کولوسره هغه دريې سره امرونه پرځای کیږي اوپه نه عملي کولوسره دهغودریوسره امرومخالفت راځي ګویابني اسرائیلوویل چي الله جل جلاله ستادنعمتوذکراوپه خپل عهدسره وفا اوخاص له تاڅخه وېره په څه ډول وکړو نوالله پاک په جواب کښي راتلونکي آیت ورته وفرمایو۔

والسلام ومن الله التوفیق ۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د ۴۱ آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ، :

وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ (41)

لفظي ترجمه :

(وَ)او (آمِنُوا)ایمان راوړئ ،یعني اې بني اسرائیلو (بِمَا) په هغه ،یعني په هغه کتاب (أَنْزَلْتُ)چي نازل کړیدی ما،)یعني چي نازل کړیدی ماهغه کتاب پرحضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندي چي قرآن شریف دئ (مُصَدِّقًا) چي تصدیق کونکئ دی دئ،یعني هغه کتاب چي قرآن پاک دی یعني په داسي حال کښي مانازل کړیدی چي تصدیق کونکی دئ (لِمَا) دهغه ،یعني دهغه کتابو (مَعَ)چي سره (کُمْ)له تاسي دي ،یعني چي هغه کتابونه له تاسي سره دی‌چي تورات اوداسي نور الهي کتابونه دي (وَ)او (لَا)مه (تَكُونُوا)کېږی تاسي (أَوَّلَ)اول (كَافِرٍ)دکفرکونکي (بِهِ) په ده ،یعني داسي مه کیږی چي په دغه قرآن ترټولواول کافران تاسي سی (وَ)او(لَا)مه (تَشْتَرُوا)اخلی تاسي (بِ) په بدل کښي (آیَاتِي)دایاتوځما، یعني په بدل کښي دایمان راوړلو په ایاتوځما چي دقرآن پاک ایاتونه دي (ثَمَنًا)عوض (قَلِيلًا)لږ ،یعني په دي وجه له ایمان راوړلوڅخه په قرآن باندي مخ مه ګرځوی چي که موږایمان راوړو نوبیابه هغه مالي کومکونه چي عوام اومشیران دبني اسرائیلویې راسره کوي اوهغه احترام چي دوی یې ځموږسره کوي اوهغه مرتبې اومقامات چي اوس یې موږلرو ځموږله لاسوڅخه ټول خارج سي (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ماڅخه (فَ)نو (اتَّقُو) وویرېږی (نِ) (41) له ماڅخه ـ

تفصیل اوعلمي خبري :

دغه مبارک آیت پنځه برخي دی اوله برخه ئې دغه قول دی چي�وامنوبماانزلت� په دغه قول کښي الله جل جلاله ټول بني اسرائیل په دې سره امرکړي دي چي په قرآنکریم ایمان راوړی اودغه ایمان راوړل به ذکراوشکردنعتوهم سي اووفاپه وعده اوعهدبه هم سي اوخاص له الله جل جلاله څخه به وېریدل هم سي کوم چي په مخکښي آیت کښي ئې ذکرسویدئ ـ

دوهمه برخه ئې دغه قول دئ چي �مصدقالمامعکم� یعني چي تصدیق کونکی دئ دغه قرآن پاک دهغوالهي کتابو چي هغه له تاسي بني اسرائیلوسره دي چي تورات وغیره دي ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته ددوو خبرو په تفصيل سرخلاصول ضروردئ اول داخبر چي دقرآن کريم دتصديق هغوکتابولره چي له بني اسرائيلوسره وو مطلب څه دی سره له دې چي بيخي ډېرحکمونه دقرآن کريم له تېرو اسماني کتابوسره مخالفت لري ـ

دوهم داخبرچي دغه قول الله پاک دڅه مقصد دپاره ويلئ د ی، داولي خبري تفصيل دادی چي قرآن کريم له دوولارو دتېروکتابوتصديق کونکی دئ اول له دې لاري چي په تېروکتابوکښي ددې ذکرسوی وو چي اخيري نبي به راځي اوپرده باندي به قرآن پاک نازلېږي نوکله چي قرآن مجيد نازل سونو دتېروکتابورښتياوالی ښکاره سو دوهم له دې لاري چي تېروکتابوچي په کوموشيانوايمان راوړل ضروري بللی وو، قرآن کريم هم په هغه ډول دايماني شيانوبيان کړيدئ اوکوم مخالفت چي ورسره لري هغه صرف په عملي شيانوکښي دی لکه لمونځ روژه وغيره ـ

دلته يوه دريمه لارهم سته هغه داچي قرآن کريم دتېروکتابو په دې معني هم تصديق کونکئ دی چي قرآن پاک وخلگوته داهدايت هم کوي چي مخکني کتابونه لکه تورات انجيل زبور حق کتابونه دي اوحق وواو دخدای پاک له طرفه نازل سويدي البته دقرآن کريم په نازلېدوسره منسوخ وگرځېدل ـ

او ددوهمي خبري تفصيل دادئ چي يوخوپه تورات کښي دقرآن پاک په شان کښي د تصديق کونکي يعني د مصدق صفت فرمايل سوي وو،اوبل دالهي کتاب يوه غټه علامه داوه چي دَيْ به دله مخه الهي کتاب موافق اوتصديق کونکی وو،په هغومعناووچي ذکرسوېـ دريمه برخه يې داقول دئ چي � ولاتکونوا اول کافربه� په دې قول کښي الله جل جلاله بني اسرائيل ودې لوري ته متوجه کړيدي چي مناسب له حال ستاسي سره خودادی چي ترټولواول مومنان سی په قرآن کريم ځکه تاسي دمشرکانو دعربوپه شان ناخبره نه ياست بلکي دعلم اوداسماني کتابو خاوندان ياست اوددغه نبي حضرت محمد صلي الله عليه واله واصحابه وسلم اودقرآن کريم له حال څخه له پخوالاخبرواست نوکه ددې پرځای تاسي اول کافران په دغه قرآن پاک سئ نوبه داډېره بدمرغه واقعه وي ـ

دلته يوسوال پيداکيږي په دې ډول چي اول کافران خوپه دغه قرآن دمکې مکرمې مشرکان گرځېدلي وو ځکه يهود دقرآن اودحضرت محمد مصطفي (صلي الله تعالي عليه وسلم) له وجودڅخه خبرلانه وه چي مشرکان دمکې مکرمې ئې په دښمني اخته سوي وو نوکه بني اسرائيل په هروقت کښي په قرآن پاک کافران سويوای اول کافران نه بلل کېدل نوځنگه الله جل جلاله فرمايلي دي چي �ولاتکونوا الخ�؟

جواب ددې دادی چي مراد دادئ چي له جملې داهل کتابو څخه تاسي اول کافران مه جوړيږی،اوددې نورجوابونه هم سته چي په تفاسيروکښي مذکوردي ـ

څلورمه برخه ئې دغه قول دئ چي �ولاتشتروا الخ� په دې برخه کښي الله جل جلاله دبني اسرائيلووعلماووته هدايت فرمايلئ دی دبني اسرائيلوعلماووله وجهي ددې چي که ايمان راوړي اودتورات هغه اياتونه وخلگوته ښکاره کړئ کوم چيدمحمدمصطفي(صلي الله تعالي عليه وسلم) په شان کښي راغلي وو نوبيابه بني اسرائيل هغه کومکونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دوی ځخه بندکړي کوم چي دوی به ماهواره یاسالانه ورسره کول اوهم به عزت اوقدرددوی بیاپه بني اسرائیلوکښي ختم سي له ایمان راوړلواودحق له بیانولوڅخه ډېره کوله نوالله پاک دوی ته له دې کارڅخه منع وفرمایله ـ

اوپنځمه برخه ئې دامبارک قول دی چي�وایاي فاتقون� په دې برخه کښي اَلله جل جلاله ددوی دایمان راوړلودیوبل مانع ودفع ته اشاره کړئې ده هغه داوو چي ښایي په دوی کښي وځنوته دایمان دراوړلودامانع موجودوو چي که موږ ایمان راوړو نودغه نوربني اسرائیل به موږمړه کړي یابه نورضرر ونه راورسوي یعني خوف اوویره ورته مانع وه نوالله پاک ودوی ته داسي هدایت وفرمایو چي اصلي عذاب ورکونکی خوزه یم اوځمابې اذنه یوڅوک هیڅ نسي کولای که تاسي ایمان رانه وړئ نوبیاخوځماله عذاب سره مخامخ کېږئ نوخاص له مابایدوویرېږئ نه له بل چاڅخه ـ

والسلام ومن الله التوفیق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د،۴۲، آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ،:

(وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (42)

لفظي ترجمه :

(وَ) او (لَا) مه(تَلْبِسُوا)پټه وئ (الْحَقَّ)حق،یعني هغه بیان چي په تورات کښي دمحمد صلي الله تعالي علیه وسلم په باره کښي الله جل جلاله درته نازل کړیدی (بِالْبَاطِلِ)په سبب دباطل، یعني په سبب دهغه غلط بیان چي تاسي ئې په تورات کښي داخله وی (وَ)او تَكْتُمُوا)مه پټه وی (الْحَقَّ)حق(وَ) حال دادی (أَنْتُمْ)تاسي (تَعْلَمُونَ) (42)پوهیږی ،یعني په دې چي حق پټول څونه غټه گناه ده.

تفصیل اوعلمي خبري :

پوسه چي په یهودویعني په بني اسرائیلوکښي خاص بیاپه علماوودوی کښي دوه قسه نارواخویونه موجودوو:

اول کفراوگمراهي چي په خپله گمراهان اوکافران وو،دوهم داچي دنوروخلگوپه گمراه کولوکښي ئې کوښښ کاوو اوداکوښښ یې په مختلفوشکلوکښي وو اول په دې شکل کښي چي دتورات هغه ایاتونه چي دحضرت مُحمد صلي اللهُ تعالي علیه وسلم په صفتوکښي نازل سوي ؤهغه بې وخلگوته نه بیانه ول اویابې بیانول خوترجمه اوبیان بې غلط کاوو۔

اودوهم په دې شکل کښي چي دتورات په هغوځایوکښي بې لاس وهنه کوله اوله ځانه بې خبري په گډه ولې کوم چي دنبي علیه السلام بیان به پکښي راغلئ وو۔

اودریم په دې شکل کښي چي وخلگوته بې داسي شبهې اوخبري ذکرکولې چي درسول الله صلي الله علیه وسلم په شان کښي بې خلگ په شک او ترددکښي اچول ۔

څلورم په دې شکل کښي چي له ځانه بې دموسي علیه السلام په دین پسي داخبره تړله چي په دې دین کښي داحکم سته چي دغه دین به ترقیامته پوري وي او منسوخ به نه گرځي ۔

اوپنځم په دې شکل کښي چي په عامووافعاتوکښي به هم ددوی دعلماوو داعادت ووچي دمال په لالچ بې دحق خبره پټه وله ۔

له اولي قسم بدخویي څخه چي کفراو گمراهي وه الله جل جلاله دوی په دې قول سره منع کړل چي وامنوا۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله دوهم قسم بدخويي څخه ئې په دې قول سره رامنع کړل چې �ولاتلبسوا الحق الخ�ـ

پوسه چې ددغه قول په دې ډول هم معني کيدلای‌سي (ولا تلبسوا)اومه ګډه وی‌ تاسي(الحق)حق،يعني هغه حق چې الله جل جلاله نازل کړيدئ(بالباطل)له هغه باطل سره چې تاسي ئې له ځانه جوړوئ پوسه چې پټول دحق سخته لويه ګناه ده خاص بيا علماوو لره په يوه روايت کښې راغلي دي چې کله چې بدعتونه نوي کارونه مخالف له دين څخه په خلګو کښې ښکاره سي نوعالم لره دا پکار دي چې و خلګوته دهغوئ نارواوالئ ښکاره کړي اوکه داډول ونکړي نوپر ده باندي دي دخداي اودملائکه وواو دټولو خلګو لعنت وي ـ

والسلام ومن الله التوفيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۴۳) آيت ترجمه او تفسير

تفسير فضل الرحيم:

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ) 43 : (

لفظي ترجمه :

(وَ)او(أَقِيمُوا) سم اداکوئ (الصَّلَاةَ)لمونځ [يعني په صحيح طريقه سره لمونځ کوئ يعني پدې ډول چي دلمانځه فرضونه ، واجب ، مستحب اوسنت کارونه ټول په لمانځه کښي پر ځاي کوئ] (وَ) او (آتُوا) ورکوئ (الزَّكَاةَ) زکاة (وَ) او (ارْكَعُوا)رکوع کوئ (مَعَ)سره (الرَّاكِعِينَ) له رکوع کوونکيو [يا] (وارکعوا)اولمونځ کوئ (مع الراکعين)سره له لمونځ کوونکو) 43 . (

پراول ډول به مطلب داسي چي اې بني اسرائيلو ! ستاسي په پخوانۍ طريقه اوس لمونځ مه کوئ ځکه چي هغه طريقه منسوخه سوه ، دبني اسرائيلو په لمانځه کښي رکوع نه وه نو الله پاک چي ودوئ ته فرمايلي دي چي تاسي رکوع کوئ له دې څخه مطلب دادئ چي اضافه لمونځ داسلام پر طريقه کوئ . له �راکعين� څخه مراد رسول عليه السلام اواصحاب د ده دي .

او پر دوهم ډول به مطلب داسي چي په جماعت سره لمونځ کوئ .

پوه سه ! چي ترڅو پوري چي سړي ايمان نه وي راوړئ نو د ده هيڅ عبادت صحت نه لري ، نو ځکه الله (جل جلاله) اول ځل بني اسرائيل په ايمان راوړلو سره امر کړل ، وروسته يې په دغه آيت کريمه کښي په عباداتوسره امر کړيدي ، چي لمونځ ، زکات او وجماعت ته حاضرېدل دي ، اوپه دغه آيت کښي يې ودوئ ته د دې تعليم وکړ چي تنها ايمان راوړل کافي نه دي ، بلکه نور حکمونه به هم عملي کوئ .

پوه سه ! چي دجماعت لمونځ دځينو علماؤ په نزد (لکه داؤد ظاهري) دلمانځه رکن دئ يعني که لمونځ په جماعت سره نه وي نوصحت نه لري ، اوداامام محمد رحمه الله تعالي په نزد لمونځ په جماعت سره فرض دئ ، مګر دلمانځه رکن نه دئ ، نوکه يوسړ ئ بې جماعته لمونځ وکړي نو لمونځ خوبه صحيح سي مګر په دې وجه چي يوفرض يې پرېښووئ (چي جماعت دئ) ګنهګار دئ ، اوداکثرو علماؤ په نزد د جماعت لمونځ داسي ټينګ سنت دئ چي واجبوته نژدې دئ ، په متفق عليه حديث کښي چي بخاري اومسلم يې روايت کړئ دئ راغلي دي چي دجماعت لمونځ پر بې جماعته لمانځه باندي په اوه ويشتو درجو سره فضېلت اوبهتري لري [تفسير مظهري مع توضيح].

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د (۴۴) آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ) 44 . (

لفظي ترجمه :

(أَ)ایا (تَأْمُرُونَ)امر کوئ تاسي (یعني اې ملایانو دبني اسرائیلو!) (النَّاسَ)خلګ (بِالْبِرِّ)په نېکۍ (وَ)او(تَنْسَوْنَ)هېروئ تاسي (أَنْفُسَ)ځانونه (کُمْ)ستاسي [یعني په خپله هیڅ نیکي نه کوئ ، وخپلوځانوته هیڅ توجه او حکم په نېکۍ سره نه کوئ ، ګویاخپل ځانونه په قصد سره هیره وئ] (وَ)حال دادئ (أَنْتُمْ) تاسي (تَتْلُونَ)تلاوت کوئ (الْكِتَابَ) دکتاب ستاسي [چي تورات دئ] (أَ)ایا(فَ)نو(لَا)نه (تَعْقِلُونَ) پوهېږئ تاسي [یعني په دې چي قول اوعمل چي سره برابر نه وي نوداځونه لوئ جرم اوبدکاردئ]) 44 . (

تفصیل او علمي تحقیق :

دغه آیت دبني اسرائیلو دعلماؤ په شان کښي الله جل جلاله فرمایلئ دئ ، دبني اسرائیلو علماء عمومًاپه دغه غضب اخته وه چي نور خلګ بې دخیر پر کارو امر کول اوپه خپله بې نه کول ، یوه طائفه په دوئ کښي بیا داسي وه چي په پټه بې وخپنو خلګوته داویل چي دغه محمد (صلي الله علیه وسلم) حق نبي دئ ایمان باندي راوړئ ، دارنګه په اصحابوکښي بې و هغو خلګو ته چي له دوئ سره بې تعلق درلو دئ ویل چي دغه نبي حق نبي دئ ګورئ ! چي له دغه ایمان څخه چي پرده باندي مو راوړئ دئ وانه وړئ ، پردغه خپل ایمان باندي تینګ سئ ، ونورو ته خو بې دغه ویل مګر په خپله بې ایمان نه راوړئ اوصرف داکارېې د نجات سبب بالئ چي موږ ونوروته په نیکي اوپه ایمان راوړلو پر محمد (صلي الله علیه وسلم) باندي امر کوو ، نوکه موږ نیکي ونکړو اوایمان رانه وړو هم داسي یو لکه چي نیک کارونه موږ وکړو اوایمان راوړو ؛ ځکه چي «الدال علي الخیر کفاعله» یعني کوم سړئ چي ونورو ته ښوونه دخیر وکړي نوداسي بلل کیږي لکه چي په خپله هغه کارونه وکړي .

دغه مبارک ایت ددغو علماؤ ددغې غلطي طریقې اوباطلي مفکورې په رد کښي الله پاک نازل کړئ دئ ، له حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دئ چي رسول علیه السلام و ویل چي په شپه داسراء (معراج) کښي پر یوه داسي قوم راغلم چي شونډان د دوئ داور په غچیانو ور پرې کېدل ، ما و یل چي اې ځما وروره ! اې جبرائیله ! دغه خلګ څوک دي ؟ ده راته وویل چي دا داهل دنیا له خلګو څخه هغه خطیبان دي چي دوئ به نورو خلګوته په نیکۍ سره امر کاوو اوخپل ځانونه بې هېره ول .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

والسلام ومن الله التوفيق .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر فضل الرحیم د بقرې د سورت د، ۴۵،آیت تفسیر او علمي تحقیق

لفظي ترجمه :

(وَ)او(اسْتَعِينُوا)مددوغواړی(بِالصَّبْرِ)په صبر سره (وَ)او (الصَّلَاةِ)لمانځه سره (وَ) او (إِنَّ)بېشکه (هَا)دَا ، یعني دغه لمونځ یامددغوښتل په صبراولمانځه (لَ) خامخا (كَبِيرَةٌ)ډېره درنه ده ،یعني داډېردروندکار دی(إِلَّا)مگر،یعني مگرنه دی دروند (عَلَى) پر(الْخَاشِعِينَ) (45)وېرېدونکېو، یاعاجزي کونکیو،یاخونداخستونکوله طاعت څخه دخدای جل جلاله ـ

تفصیل :

پوسه چي دیهودو ورئیسانوته دریاست پرېښوول اووعلماووته ئې دهغه جاه اوجلال چي دیهودو په منځ کښي ئې درلودی اودهغومالي کومکوچي یهودوبه ورسره کول داسلا م دمقدس دین دمنلوپه وجه پرېښوول ،اودارنگه ودغودواړو ډلوته اوعامویهودوته داسلام داحکاموپابنده کېدل اوداسلام دمنلوپه وجه چي کوم تکلیفونه ددوی ومخ ته راتلل دهغوی گالل اوسربېره پردي دیهودیت دین چي له پېړیودوی عادت ورسره نیولئ وو پرمخ پرېښوول ډېرمشکل اوله طاقت څخه وتلي کارونه ښکاره کېدل.

نوالله پاک ودوی ته په دغه آیت کښي داسي طریقه ورښوولې ده چي په هغې سره دغه ټول کارونه چي ودوی ته مشکل معلو مېدل اسانه گرځېدل چي هغه صبراولمونځ کول دي؛ځکه هر څوک چي له کومي سختۍ اومشکل سره مخامخ کیږي نوددېي دپاره چي دغه سختي باندي اسانه سي اویا ورڅخه لیري سي اوخوشحالي وربانديي راسي، اوسره له دې الله پاک دقیامت په ورځ لوی اجرهم ورکړي بایددغه څوک له خدای‌پاک څخه کومک او مدد په صبر کولو او په لمانځه کولو سره وغواړي ځکه په صبر سره هم مشکل لري کیږي او په لمانځه کولو سره هم.

داسلام پیغمبر صلي الله علیه وسلم فرمایلي دي «الصبرمفتاح الفرج » یعني صبر کِلي اوچابي دخوشحالۍ اودلري کېدو دغم دی مولانارومي رحمه الله تعالي فرمایلي دي : « صبرتلخ آمدولیکن عاقبت ،، مېوه شیرین دهدپر منفعت »

یعني صبرکول په سختي کښي خوپه ظاهره تریخ دئ خوپه اخیرکښي له فایدي اومنفعت څخه ډکه خوږه مېوه وصبرکوونکي ته ورکوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارنګه دلمانځه په باره کښي په يوه حديث کښي چي احمد اوابوداؤد اوابن جريرېي روايت کړيدی راغلي دي چي کله چي به دخدای رسول له يوه مشکل اودپرېشانی له کار سره مخامخ سو نو ولمانځه ته بې پناه وړله ،په يوه بل روايت کښي راځي چي چټکي بې کوله ولمانځه ته.

همدارنګه په يوه بل حديث کښي چي امام تر مذي يې له عبدالله ابن ابي اوفي رضي الله عنه څخه اوپه مثل د دې ئې حاکم په مستدرک کښي روايت کړيدی،راغلي دي چي هرچاته که يو حاجت وخداي ته اويا ويو چاته له بني آدم څخه پيداسو نواودس دي وکړي بيادي دغه اودس نېک وګر ځوي يعني په صحيح طريقه سره دي اودس وکړي بيادي دوه رکعته لمونځ وکړي يعني نفلي دحاجت لمونځ بيادي خداي لره حمد و وايې بيا دي پرنبي صلي الله عليه وسلم باندي درود و وايې اوبيا دي دادعا و وايې « لااله الاالله الحليم الكريم سبحان الله رب العرش العظيم الحمدلله رب العالمين أسئلک موجبات رحمتک وعزائم مغفرتک والغنيمة من كل بر والسلامة من كل اثم لا تد ع لي ذنبا الا غفرته ولاهما الافرجته ولاحاجة هي لک رضا الا قضيتها يا ارحم الراحمين ـ پوسه چي په سختئ کښي صبر کول اودارنګه په عبادت اولمانځه سره کومک غوښتل وهرچاته نه اسانه کيږي بلکه هغه څوک داکار کولای سي چي دخدای پاک له عبادت سره دونه تعلق لري چي خوند پر اخلي اودخدای وېره اوعاجزي اوتواضع پکښي موجوده وي -

پوسه چي ځني علماءد«بالصبر» معني په دغه آيت کښي په روژه سره کوي ، اوځني بيا له «والصلوة »څخه دلته دعا اخلي ،همدارنګه پوسه چي صبرپه شريعت کښي دري قسمه دی اول صبرکول پر عبادت باندي دوهم صبرکول له ګناه څخه دريم صبر کول پر مصيبت باندي.

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library